НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (55) 7
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. IV. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

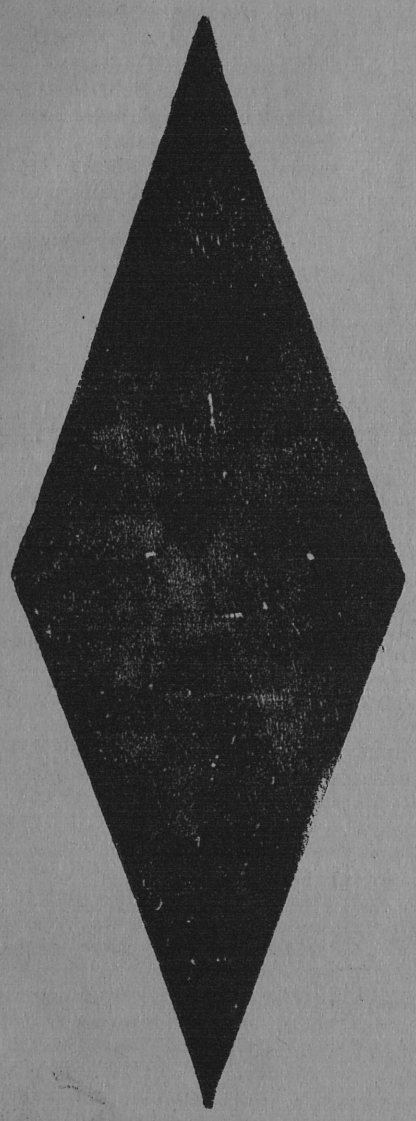

Софія Яблонська: Комуністи під містом

Богдан І. Антонич: Слово про чорний полк

М. Рудницький: Олімп „Молодої Музи“ — каварня

С. Гординський: Люксембурський парк

Таня Чайківська: Біла дорога

Володимир Бірчак: Петро Карманський — історик „Молодої Музи“

Осип Боднарович: „Така література“

О. Кульчицький: Спроба гуцульської епопеї

Технічний розвиток кінематографу

Летіло 40 сорок

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

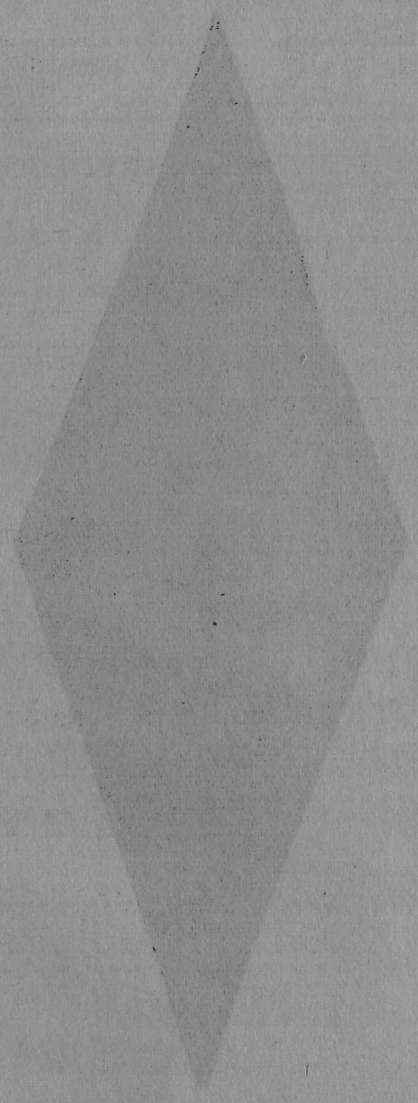

LIBERO!

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (55) 7
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. IV. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА

Комуністи під містом

Юнан-Фу, грудень 1935.

На весну цього року врешті я мала нагоду ближче познайомитись з китайськими комуністами. „Ближче“ — це значить, що вони були недалеко від Юнан-Фу, а їх кулі свистіли зовсім близько моєї хати. На щастя самих їх я не бачила. Европейці, що живуть в Китаю, це перші люди, на яких вони заспокоюють свою спрагу помсти. Нас усіх, без винятку, вони вважають за представників капіталізму, — за причину всього лиха, за вампірів, що живуть чужим потом...

Перша новина, яка привитала мене в Юнані, це похід комуністів на Юнан-Фу, столицю Юнану.

Ціле місто дивно заворушене, европейці затривожені, настрій воєнний. Наш ґубернатор ґенерал Льонґ-Ін рішив вислати назустріч комуністам своє військо,... — хоч найтрудніше у виконанні цього рішення було догадатись, куди його висилати... Врешті після кількадесятьох вимінних телеґрам юнанське військо пішло „назустріч комуністам“!

Цей факт трохи заспокоїв мешканців Юнан-Фу. Вони не сумнівалися, що зорґанізоване військо візьме верх над „бандою розбишаків“. Але цілий клопіт у тім, що „розбишаки“ мали потрійну зброю, — окрім рушниць свою непохитну віру і свій неймовірний сприт. Згодом виявилося, що всі телеґрами, які діставав наш ґубернатор про місце їх побуту надавали самі комуністи. Вони знали тайну шифрованої азбуки, мали свої висильні апарати та трохи повсюди своїх шпигунів і партизанів. Дотого наш ґубернатор дістав телеґраму від самого Чіян-Ґай-Ши, що доганяв ззаду комуністів, „з наказом“, щоб йому послати якнайбільше військa на поміч. Про те, що й ця телеґрама була фальшива ми дізналися, трохи запізно, аж тоді — коли комуністи „якимось чудом“ знайшлися сорок км. перед містом, — і саме тоді, коли ціла юнанська армія шукала їх під границею Квай-Чеу. Неважко уявити собі паніку.

Ми, всі европейські жінки, опівночі дістали наказ евакуації, себто збірки на двірці в четвертій годині рано, звідки перший поїзд мав відвезти нас

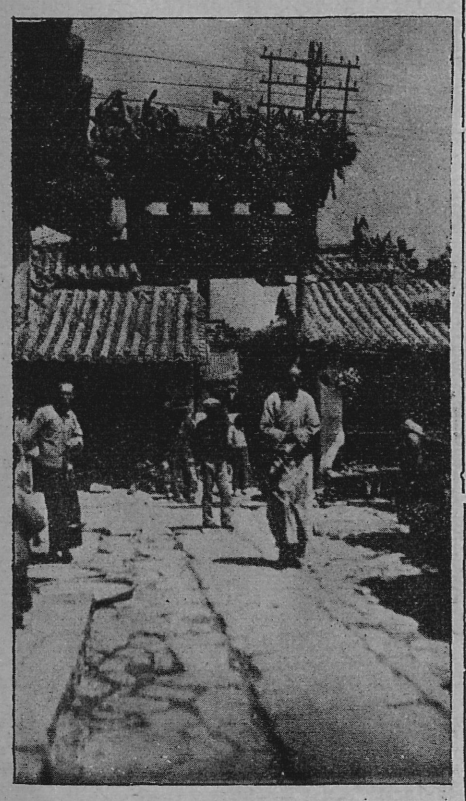

Брама при вході у вузеньку вуличку (Юнан).

до Тонкіну. Спершу я відмовилася покинути свого чоловіка і втікати, але як дістала занадто ввічливого листа від консуля рішила дещо змінити свою постанову, та щоб не утруднювати справи консулеві і тимсамим не наражувати ситуації свого чоловіка — я пішла на двірець... Хоч, — це не перешкодило мені зараз на першій станції висісти з поїзду і вернутися назад піхотою. Від того дня я ховалася в домі свого мужа, — тоді коли за мною шукала поліція і вже почали вважати мене за першу жертву комуністів. Хоч спосіб мого зникнення з поїзду далі лишився для всіх незрозумілою тайною. Приятелі мого чоловіка, які часто заходили до нього на наради спочували з ним, потішали як могли, — та трохи дивувалися, що його „роспука“ така слаба.

В той час місто зброїлося, серед вулиць будували загороди, здовж ріки ставили заслони із мішків повних землі та в мурах кожного дому вибивали діри на рушниці. І це все в темпі алярмового поспіху. По височезнім мурі міста ходила патруля, а на вежах поставлено скорострільні та малі гармати. Хоч найбільше бракувало до оборони міста самих вояків, що всі відійшли на заклик Чіян-Ґай-Ши. Їх заступали „добровольці“ та бойскавти.

Мені надоїло безділля в зачиненім домі. Перебравшися за китаянку, яку болять зуби, я пішла на місто, де спокійно могла оглядати всю цю незвичайну підготову.

Китайці, як муравлі, билинка по билинці, за один день з безборонного міста зробили малу фортецю. Лишилося тільки чекати на комуністів та рахувати на щастя, що бодай одна правдива телеґрама дійде до штабу Чіян-Ґай-Ши або до юнанського війська, що десь вганяє за тінню комуністів, хоч ці останні одним етапом можуть бути під Юнан-Фу.

Цієї самої ночі двох місіонарів, що втікли із свого містечка, повідомили нас про те, що комуністи заняли вже Та-Пан-Чау. Це означало, що на другий день вранці вони можуть бути в Юнан-Фу, — та ще тої самої ночі можуть перервати залізничу комунікацію з Тонкіном... Опівночі три тутешні консулі, представники европейських держав, скликали пильну нараду з наміром негайно вислати до Тонкіну поспішний поїзд для решти европейців, що ще залишилися на своїх місцях в Юнан-Фу. Але цей проект упав більшістю голосів. Пустити поїзд вночі на непевний шлях і живцем впасти в пащу комуністів... — краще вже зібратися в будинку шпиталя та боронитися до останнього.

Над ранком мій чоловік приніс мені це рішення з явним невдоволенням.

— Уяви собі — говорив він з запалом — місіонарі розповідають, що між ними є більше як дві тисячі китаянок. Жінок відважних як тигриці, відважніших за чоловіків. Їх війська роблять по пятьдесять км. удень і коли хто з них впаде з немочі або хороби, то він сам домагається кулі визволення. Трапилося, що кілька з них попало живцем в руки влади, але жадні тортури не витягнули з них одного звука, — хіба останній стогін. Та найприкріша річ, — докинув він трохи сумовито, — що я мушу на заклик йти у шпиталь з рушницею на плечі, а тебе тут лишити саму.

Ні! Я не можу йти туди сам, хіба що ти підеш зі мною, — закінчив він.

— А потім?

— Потім? Байдуже.

— Ні! Не слід здавати зброю так легко. Потім ти мусів би відповідати перед владою за мою самоволю. Не забувай, що жінка у вас не є відповідальна за свої вчинки... Зате в мене є інший плян. Пиши зараз листа до консуля, що тебе саме повідомили, що я находжусь у Чен-Конґ-у, де лежу поважно хора або ранена. Ти розуміється негайно поїдеш туди за мною... Ти поїдеш і не вернешся — а за той час ми якнайспокійніше почекаємо на комуністів дома.

Ми так і зробили і від тої хвилини не могли ані кроком рушитися поза поріг нашої кімнати, а навіть приставили драбину під горище на випадок необхідної втечі. З горища ми могли по линві зїхати просто до пивниці і звідтам через склад дерева дістатися до хати нашого вірного слуги. Тільки одного ми не передбачили. Що затривожений „нашою відсутністю“ консуль захоче боронити наш покинутий дім перед можливим грабунком. Над ранком у наші ворота застукали приклади рушниць. Ми були певні, що це вже комуністи та навіть не дивувалися, що вони так спокійно заняли місто. Щойно наші слуги, вірні наказові не відчиняти, прибігли за порадою і пояснили нам, що це поліція прийшла боронити наш дім. Виходу жадного не лишилося, треба було втікати і відчинити перед жовнірами

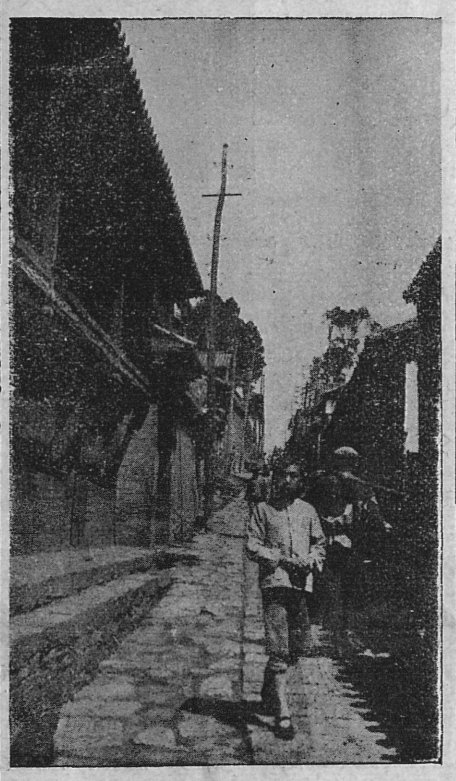

Вулиця в китайськім місті.

„порожню хату“. У домі нашого слуги ми стали докладніше розглядати цю непевну ситуацію. Вона була досить складна.

По відкриттю нашої невинної змови, французький консуль міг би вважати мого чоловіка за дезертира, що відхилився від своїх обовязків „у такій поважній хвилині“ і т. д. З огляду на становище мого чоловіка це було неможливе, ну й зовсім непотрібне. Тут ще раз помогла моя жіноча хитрість. Я зажила пігулку опію і мій муж повіз мене з усіма проявами хороби у шпиталь — фортецю. Він привіз мене хору з Чен-Конґу і в такім випадку лікар не міг відмовити мені місця у шпиталі. Якби не ця пригода то я ніколи не була б зазнала приємности бути єдиною жінкою у товаристві геройсько настроєних чоловіків. Які вони тоді услужні, ввічливі, — які стають небуденні... Навіть консуль вибачив мені „цю мою нову пригоду“ та повірив у те, що на стації в Чен-Конґу мене справді якийсь китаєць ритягнув за руку з поїзду... побив пястуками та сполоханий чиєюсь появою втік... Хоч маю вражіння, що консуль тільки наполовину повірив мені, бо ще й досі

Китайський базар.

старається вияснити справу і шукає за слідом того китайця, якого „докладний“ опис я йому дала. Не тільки, що китайця він не знайшов, а навіть не вдалося йому добути хочби одного свідка поміж пятнацятьома жінками, які тоді їхали зі мною в тім самім вагоні. На моє щастя ніхто не тямить хвилини, коли я зникла з поїзду, — та на моє лихо ніхто не бачив жадного китайця в поїзді ні перед нашим вагоном... Одинокий вихід для консуля це повірити мені, хоч він від початку нашої знайомости вже нераз мав поважні підозріння, щодо моєї слухняности його наказів.

Того самого дня на нашу дільницю, що стоїть над рікою, поза мурами бороненого міста, впали перші стріли комуністів.

Радіо з Юнан-Фу невпинно розсилало алярмові телеґрами про присутність комуністів, хоч на них не було жадної відповіді. Це починало бути правдивою загадкою. Найповажніше з цілої ситуації було те, що для нікого не було тайною, що комуністи були під містом, хоч ніхто не міг їх побачити ані дізнатись яка в них сила. Вони наближалися малими ґрупами, повзучи по землі під китицями із зелених галузок, якими вони повбирали свої широчезні капелюхи. Тільки стріли зраджували сям-там їх присутність. У місті почалися заворушення. Кожної хвилини ми були приготовані на те, що місцеві комуністи злучаться із своїми та зачнуть наступ ззаду, себто з середини міста.

На вулицях ні живої душі, тільки від часу-до-часу видно відділи жовнірів, що чомусь біжуть з одного на другий кінець міста. Вони видно шукали де могли за невидними комуністами, та що не находили автентичних забирали кожного, кого зустрінули на вулиці.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Слово про чорний полк

Об слово дзвонить слово — кусні бронзи віщі. — Співаю, не кляну
розгромленим полкам, пощербленим рядам, потрощеним когортам!
Хвала усім, що з пристрастю цілують сестру смерть на бойовищах,
а тим, що ляк в них, мов слимак у мушлі, й гнуть тростини спин,
погорда!

Луна поразки бе об мої вуха, мов з глибин безодні зради
громів поламаних у кусні й схоплених у сіть прощальна скарга.
Дивлюсь у морок, як тятиви скель, напнувши луки водоспадів,
мов стріли круто втяті, птаство криводзьобе викидають знагла.

Зоріє. В відвороті полк. Анабазис під небом африканським.
Ліс вбитих в небо списів коле місяць, кров руда тече із нього
і ебеновий вождь з сережкою зорі у вусі спів поганський
жбурнувши в хмари, наче визов, прокляне поразки бога злого.

Немає ласки — і баґнети грузнуть в тіло, мов плуги в чорнозем,
у буйне поле чорних тіл баґнети сіють зерно послуху і ладу,
щоб аж до сьомого коліна памятали й знав назавжди кожен,
щоб син онукові, онук нащадкові, мов скарб, переказали,
як кріпили владу.

І густо стелиться один при одному, як вирубаний праліс,
у черепах почавлених булькочуть мозки, мов олива жовта.
Хто сіє кров, той жне зненависть. Тож беріть оце хрищення сталі!
зеленоока чорна княжно, музо месників, калюжі бовтай!

Дракони, що бензину пють, на птахів схожі і на носорогів,
дракони, що плюють зміїну слину — оливо й вогонь зернистий,
являються, немов із місяця печер вернувшись, й їм під ноги
мітла комети, куряви здіймаючи, мете людей, мов листя.

На купах чорних рур і чорних ніг червона кров і жовта піна,
слизька смертельна піна з уст розтерзаних гарматнім поцілунком.
Тюльпани надр підземних — вибухають, мов кущі вогненні, міни,
салютами з глибин землі вітаючи непереможно й лунко.

Гармати розкладають віяла димів, мов крила перед льотом,
зриваються й колесами толочать звали тіл і хлам заліззя,
на чорних щелепах клеїста смертна слина, очі злиплі потом,
пил з блях і слизь з ротів і крови грязь язик зорі рудої лиже.

Хриплять горлянки глухо і мерзка ядуха пальці криво корчить,
мов листя, сплащені долоні — квіти стоптані життя жагою
спалахують востанне й кидають прокльони в небо богоборці.
Усі скарби за мить одну життя! Лиш ніч усіх назавжди гоїть.

Лопата сонця грузне в жовту, теплу рінь, копаючи могили,
лопата сонця, хрест струнких вітрів, шакалів похоронний обряд.
О, чорне тіло в шовк рудий піску сповите, тихе і безсиле,
де перед миттю пристрасті кипіли ще! Землі долоне добра!

Хай чорна Богоматір з жар-ікони поведе бійців до краю,
де вже дракони не лякатимуть, де тиша вічна й сонні води!
Бе слово в слово — кусні бронзи дзвонять. Так прощальний спів
кінчаймо,
коли розбитий чорний полк в країну зір на вічну ніч відходить.

У нас у шпиталі панувало незвичайне напруження, хоч ніхто не говорив про повагу ситуації. Навпаки кожний старався бути якнайбільше зрівноваженим та навіть дотепним, хоч при столі, де чоловіки грали в карти я бачила неодну пару рук, що нервово тремтіли. Я особисто була надто занята, щоб журитися комуністами. Мене далеко більше турбувало питання поживи, яку я мусіла придбати для цілої кольонії, бо мені призначено відділ прохарчування, щоб і я мала чим журитися в той час як чоловіки завзято грали у бріджа.

Ледве я ввійшла в свою ролю газдині на 30 осіб, як спостерігла, що запаси шпиталю не вистарчать більше, як на кілька днів — при тім режимі незвичайного апетиту, якого нікому не бракувало серед незвичайного напруження та безділля. Поки ще комуністи не заняли міста та була можливість вийти із шпиталю, я вислала пятьох слуг китайців на закупи рижу, курей, городовини та всього, що вони зможуть добути по китайських фармах.

Відводячи їх до так званих „тайних воріт", я сама постановила попробувати щастя, чмихнути на одну хвилину із шпиталю та відвідати свою хату у сусідстві, де закватирувалися китайські вояки. Звідтам я мала намір принести кілька пачок консервів „на всякий випадок" та трохи білля на зміну. До помочі я взяла собі мого малого китайчука Вана. Ледве за нами зачинилися ворота, як попри самі мої вуха засичала якась зрадлива куля. Майже підсвідомо я впала на землю та потягла за собою малого Вана. Ми поповзли кілька метрів до рову. Ван підповз до мене зовсім близько та без одного слова став вперто показувати мені рукою на вузеньку вуличку, де видно чатував на нас якийсь із місцевих комуністів. Я легенько підвела голову і в той сам момент куля вцілила малого Вана у руку. Кілька краплин крови бризнуло на моє обличчя.

Витревалий малий Ван! Він навіть не застогнав, тільки сильно стиснув свою зранену долоню другою рукою та ближче припав до землі. На щастя нас заслоняла купа гною та побіч біг відпливний рів від заднього подвіря шпиталю. Це була наша єдина дорога рятунку, якою як два слимаки ми поповзли назад.

Найтрудніше було підвестися та застукати у двері. На щастя сторож пильнував воріт та почув мій заклик. Як тільки ворота відчинилися, двома стрибами ми були всередині, звідки з нас уже ніхто не вийшов аж до кінця обсади.

Я була безмежно рада, коли лікар запевнив мене, що рана хлопчини була поверховна та що куля не зачіпила кістки. Я була відповідальна за його терпіння та мою необережність він міг був заплатити своїм молодим життям. На мою просьбу лікар обіцяв мені затримати нашу експедицію в секреті, щоб не наразити мене на нові докори консуля.

Не вважаючи на біль, Ван був безмежно гордий із цієї пригоди і від того дня вважає себе героєм та висловлюється з найбільшою погордою про комуністів. На його думку їм брак відваги.

— Бо, вони ще досі не заняли міста! Це певно тому, що вони не вміють стріляти!...

— Не вміють стріляти?? Гляди тільки, ти ледве виставив їм свою маленьку руку та й ту зараз перешила куля!

— Це власне тому, — що він не вмів стріляти! Це чейже вас, а не мене він міряв! Для мене напевно він не тратив би цілої кулі... Або це відвага стріляти зза муру? Якби це був я, — то я спокійно йшов би вулицею і стріляв би з своєї кишені...

— Ну, ну, — подумала я. Може й правда, що з Вана колись виросте правдивий герой!

Обсада Юнан-Фу скінчилася зовсім несподівано.

Комуністи вдоволилися страхом, який вони навели на столицю Юнану кількома сальвами стрілів на передмістя та відійшли на північ у напрямку Ссе-Чуану. Там мовляв вони мали злучитися з іншими відділами та щойно потім зробити поважний наступ. Спочатку ніхто не дав віри цій новині, настільки видавалося неімовірним, щоб комуністи, які без труду могли заняти наше безборонне місто, не злакомилися на цю легку здобичу. Але видно, що їх наміри мали ширше завдання та що вони краще за нас передбачили наслідки такої необережности. По такій довгій дорозі (вони йшли з Куан-Сі) таких небезпеках та трудах їм потрібніша була правдива перемога і довший відпочинок, ніж виснаження сил атакою на місто.

Чіян-Ґай-Ши і юнанське військо, що йшли за ними наздогін не давали їм жадної запоруки дійсної перемоги ні її тривкости.

Заки ще вони відступили, одного ранку ми побачили над містом два літаки, які Чіян-Ґай-Ши послав сюди на розвідку і на пострах комуністів. Це означало, що він був недалеко, що вже знав про ситуацію Юнан-Фу та поспішав йому на поміч із своїм військом.

Так і скінчився комуністичний наступ на Юнан-Фу, якого спомин ще досі обурює юнанських китайців. Вони вважають, що комуністи їх подвійно образили. Перше тому, що через них надаремне стільки наїлися страху, що надурно обороняли місто і ставили фортеці, і врешті тому, що ціла слава пішла на кошт Чіян-Ґай-Ши. Мовляв це він прийшов на поміч та вигнав з Юнану комуністів, за що наш ґенерал Льонг-Ін затягнув тяжкий довг вдячности супроти маршала Чіян-Ґай-Ши, але це дуже зменшило його дотеперішню незалежність.

За цю поміч, — за „рятунок Юнану" він мусів приняти всі вимоги цього останнього як: цілковиту контролю Нанкіну, новий лад правління, знесення опію і т. п. концесії.

Щоб це все якслід усталити сам Чіян-Ґай-Ши (навіть із своєю дружиною) загостив до Юнан-Фу, яке широко відчинило перед ним свої шпилясті, замаєні брами.

З Чіян-Ґай-Ши через широко відчинені ворота ввійшов до Юнану новий „дух Китаю", новий лад та повій західньої цивілізації.

М. РУДНИЦЬКИЙ

Олімп „Молодої Музи" — каварня

(Петро Карманський: „УКРАЇНСЬКА БОГЕМА". Сторінки вчорашнього. З нагоди 30-ліття „Молодої Музи". Львів, 1936. В-во „Краса і Сила" ч. 4, ст. 118).

Спробував П. Карманський під старість (у нас „старість" починається від 40 літ) добути із себе трохи гумору, згадуючи молодечі роки, повні непорозуміння із світом і собою. Гумор професійного мелянхоліка не може бути дуже веселий, коли цей мелянхолік і поет не став на старші літа ні директором ні ювилятом. Не диво, що зідхає Карманський до каварняної доби, хоч і тоді нарікав на світ може ще більше, як нині. Життевий досвід помагає нераз навіть поетам.

В одному з найудатніших розділів своєї книжечки про каварню, пояснює він, чому молодих письменників тягнуло туди, — до тепла, журналів і гірки. Українські письменники попередніх поколінь навіть не уявляли собі, що можна думати і писати у каварні, хоч першу каварню в Европі відкрив таки їх земляк Кульчицький. Для доби модернізму нерівномірне життя поза хатою мало силу привабливої екзотики.

Петро Карманський.

Що єднало членів каварняного братства названого „Молодою Музою"? Опозиція до „старих", спільне бажання видавати самому власні книжки і власний журнал, но, і єднав їх спільний, хоч не власний льокаль. Хоч Франко друкував чимало творів з модерної чужої літератури в „Літ. Наук.-Вістнику" і неодного з членів „М. Музи" — опозиція проти нього почалась із пересвідчення, що „всього" таки не схоче надрукувати. І „Світ" повстав з тої самої причини, з якої і нині повстають усякі органи, не тільки „молоді". У „своєму" органі можна друкувати що завгодно і не треба переходити чужої „цензури".

Прилипали до молодомузців усякі перелетні птахи. Коли В. Масляк приїжджав до Львова, відчував потребу погуторити з молодшими, щоб пригадати їм і собі, що теж писав колись поезії, а тепер мусить скапуватись на посаді гімназійного вчителя. В. Будзиновський уроджений богеміст, аматор каварні та шинку, мав із літературою тільки те спільне, що ганьбив усіх, які вважали, що література повинна бути мистецтвом. Написав він кілька веселих оповідань на доказ, що мав сатиричний талант, але вже в добі „М. Музи", коли відобрав їй своїм купецьким хистом „Світ", показав, як розуміє він літературу; література не повинна ріжнитись нічим від політичної брошури або вічевої промови.

Коли приїжджав із Кракова Б. Лепкий, ми слухали зазрим ухом його оповідань про „Молоду Польщу", чи пак про тих, що царювали тоді на Краківських Парнасах: у льокалях Турлінського чи Міхаліка. Хоч які далекі були від нашої тодішньої дійсности світи Виспянського, Пшибишевського, Новачинського, Кисілевського або Тетмаєра, — твори їх знали ми поневолі. Коли рівняти нинішнє відношення наших молодих авторів до прояв сучасної літератури то ріжниця теж характеристична: наші сучасні кандидати на письменників дуже мало журяться тим, як виглядає модерна

Степан Чарнецький.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Люксембурський парк

Весняним парком каштановим, де
Мовчать статуї і сміються діти,
За чимось поспішаючи, пройдеш
Невважливий і, може, не помітиш
На шляху свому зустрічів дрібних
Із речами байдужими в ту пору,
Але пізніш, до циркулів та книг
Самотній повернувшися нагору,
Похилений над книжкою вночі
Всміхнешся ти й, набік відклавши книжку,
Повернешся назад: нехотячи
Згадаєш ранок, тріпотливу низку
Хмарин рожевих, подуви легкі,
У вічності заблукані статуї
Й малі дитятка всміхнені, які
Не знають навіть, що вони існують.

18. III. 1935.

ТАНЯ ЧАЙКІВСЬКА

Біла дорога

I.

Маруня повісила чоботи через рамя на плечі коло Федька, що тримався міцно довкола її шиї, червону спідницю й зелену запаску почіпила у пояс і пішла в брід рікою.

Ріка в тім місці широка, але неглибока, йшла по малих білих камінчиках і тихо поміж ними журчала. Прозора, лагідна вода відзеркалювала голубо-золотавий відтінок раннього неба і в малесеньких хвильках гойдала розщіплені проміні сонця, що почало сходити. Воно саме виходило зпоза зелених лужків, що дрімали сонні в шафірових мряках. Замріяна у світлі ранньої зорі нависла легка, досвітня тиша.

Ось піднявся зпоміж кущів малий, сіренький пташок, і летить небом. За ним другий. Присів на гілля, призадумався хвилину, а тоді заспівав з повного, радісного серця.

Прокинувся також перевізник Микита. Ліниво й заспано підвів себе із дна човна, де досить часто ночує. На шафіровім, сонцем перетканім, тлі зявився його обрис великий, тяжкий, розхрістаний.

— Давай човен, давай!... — зажартувала Маруня, що оце доброджувала ріку й досягала другого берега.

— Да—вай чо——вен, да—вай...

Маруня злякалася, щось сіпнуло її раптом за ногу, а зза ріки йшов відгомін.

— Давай чо--вен давай... давай...

Потопельники кличуть.

— Федуню, тримай міцно маму за шию.

На щастя беріг уже цілком близько, а заки Микита витягнув стерплі руки і ноги, Маруня вже на другім боці стрімпувала спідницю й кинула йому на прощання:

— Бувай здоровий, Микитко! Підожди вечором, щоб потопельники не потягнули, коли буду вертатись до дому.

До міста не дуже далеко. Треба тільки пройти два невеликі села, перебристи ще раз ріку і там воно лежить на другім її березі.

Тепер найтяжче Марині передістатися через лужки, повні дикої рожі й ожини. Колючки чіпаються міцно до тіла, всмоктуються в Марунині руки, що обняли дитину на плечах і хоронять її від докучливих кущів.

Подряпана шкіра болить і кривавить. Коли гостра колючка попаде у зранене місце, Маруня не може видержати і тихо скрикує. Тоді хлопчинка затискає міцніше ручки довкола її шиї і притуляє личко. Дотик цих дрібних ручок і уст передається в само дно серця Маруні і від цього скрикує вона ще дужче.

Що таке очам її дитини? Що очам її солодкому хлопцеві, її золотокучерявому синкові? Його очкам голубим, теплим як небо, ясним як зорі, оченькам коханим?

За лужками зазеленіло плесо, а там далі викотилася біла рівна дорога, і провадить просто в містечко.

Маруня похиляє плечі і шия болить нестерпно, в голову кров бє скаженим припливом, серце докучливо щемить. Хлопчина тихо пригорнувся, мабуть здрімався...

Маруня йде... Біла, рівна дорога пливе спокійно між зеленими вербами на синьому небосхилі, а сонце щораз ближче нахиляється своєю золотою, теплою долонею до всього, що живе в той день.

II.

Саме до цього будинку прямувала Маруня. Колись раніше була кілька разів у місті і виділа здалека довгі, сірі, холодні доми і чула, що це шпиталь. Тоді кожний раз, як туди проходила, забило в неї серце гостріше і вона кожний раз пристрасно шепотіла: „Боже, не дай нікому з моїх рідних перейти поріг цього дому".

А тепер Маруня станула у великій, ясній кімнаті, соняшній і погідній, аж не хочеться вірити. Біленькі, як сніг, стіни всміхаються прозорим вікнам, великим, як ворота Марунинього подвіря, а жовті завіски передають тихо тепле сонце цілій кімнаті. Так мило і весело. Тільки та громадка людей, що стовпилася отут біля дверей кімнати головного лікаря така нещасна. О, це вона пригадує Маруні, куди зайшла.

Такої сірої нужди не виділа вона зроду. Наче ті люди ніколи не заглядали сонцю у вічі і ніколи не дихнули свіжим повітрям. Розкуйовдані голови, покривлені руки та ноги і лиця аж присипані землею. Всі недужі на очі. Набряклі, червоні, спухлі повіки, очі або дивно прижмурені, або широкі, мертві, сліпі.

Маруню щось стиснуло за горло. Пригорнула дитину, ніби хоче відгородити її від усього того нещастя, в яке її гірка доля вплела.

III.

Коли вибила рівно 10-та, відчинилися двері і на порозі станула сестра. Вона закликала тих, що прийшли перші.

Тоді чималий гурт людей втиснувся за нею, а з ним разом Маруня. Ввійшла також молода пані з гарненькою, гарно одітою дитиною і до неї першої негайно звернувся лікар:

— Перший раз... ага!... ага!... так— так— поручив вас... ага... прошу...

Пані витягнула із своєї торбинки двозолотову монету і поставила майже незамітно на краю бюрка.

— Кілько належиться?

— Нічого!

Здивувалась.

— Приходите з поручення мого товариша — лікаря. Заберіть собі свої гроші, а як така велика охота видавати, можете їх подарувати першому жебракові на розі.

Сказав це шорстко й звернувся до дальших. Легкий румянець налетів ніжно на матові лиця пані, й вона так самo тихо і незамітно вкладала гроші у торбинку. А лікар вже знову кидав питання одно за одним тим, що підходили ближче до нього.

— Ви звідки? Як називаєтесь? Гроші є?

Маруня стояла тихо з тремким серцем, що щораз більше хвилювалось і чекала своєї черги. „Що скажуть? Що бракує її дитині?"

Не отямилася, коли лікар звернувся до неї:

— Ви звідки? Як зветеся? Гроші є?

Тоді Маруня видобула вузлик зза пазухи, розвязала і поставила золотого на бюрко.

— Ще золотого!

Безрадно — залякано поглянула лікареві в лице. Та в ньому, крім байдужности, не видко було нічого.

— Ще золотого!

Хотіла росказати про свій страх, про довгі безсонні ночі над колискою дитини, про тяжкий заробіток, про довгу білу дорогу за тернистими лужками...

— Пане доктор! Донесу золотого пізніше.... Дитина...

— Нема пізніше. Будете мати гроші, буде шпиталь, а тепер забирайтеся звідси...

В заплаканім, збитім серці потішала себе:

— Федуню мій малесенький, солодкий Федуню. Сороката курочка несеться. Вберу тебе знов у білу сорочечку, візьму на плечі. Будуть твої очка здорві, будуть синочку, будуть...

На білій дорозі сонце горячо пекло. За фірами, що їхали у місто, збивалися тумани пилу і заслоняли небо. Похилена Маруня з Федуньком на плечах губилася в них то знов виринала. Здавалось їй, що сонце висмоктує з неї краплину за краплиною.

література сумежних з нами народів, а дальших народів іще менше.

Привозив нам Лепкий завсіди дуже приємний настрій чогось затишного, мягкого, наче вигідні фотелі. Сам він не вмів ніколи сказати про когось зле слово, навіть слова критики; навіть дуже скромні зусилля хвалив, легко захоплювався.

О. Луцький підносив настрій молодечого песимізму красномовним палом. Хоч писав мало і доривочно, цікавився всілякими справами і поза літературою; завсіди цікаво оповідав про чужі літературні новини. Приносив із собою подих суспільного світу, до якого рвався.

Кастором і Полюксом „М. Музи" були Карманський і Пачовський. В їх кімнатці в „Академічнім Домі" клаптики рукописів лежали поруч брудних комірців і окраєць сухого хліба, поруч випрасованого від лежання шлюсрока. Тимто „Монополка" і „Централка" заступали їм сальон.

Василь Пачовський.

Нераз сміялись ми, як вони не розуміли взаємно своїх віршів. Пачовський кепкував собі із трагічних криків Карманського „В моїй душі страшна порожня", Карманський махав безнадійно рукою на приятеля, що сипав як із рукава римами та жіночими іменами.

Привіз нам Карманський з Італії невідомі імена Рапісардія та Стекетія, кипариси замісць верб, фантасми замісць марив, Тибр замісць Дністра і Кордиліери замісць Карпат. Зате Пачовський сидів по вуха в народній словесності і мріяв про цикль могутніх історичних драм, що сонцем забутих руїн загріють серця сучасних паралітиків.

Остап Луцький.

Рідким гостем був серед нас Степан Чарнецький, що вже тоді як горобець нипав по ріжних подвірях. Він єдиний міг на малій посаді Виділу Краєвого дозволити собі на дальматинське вино у „Дідоліча і Прпіча" у товаристві чужих панків. Безсмертністю не журився ні трохи і коли треба було видати його збірку, я мусів визбирувати вірш за віршом, що десь валялись по його кишенях і шуфлядах; чи книжка вийде чи ні, це залишив він вже моїй опіці, воліючи легкий прохід та легку пісню на устах.

Та коли треба було рішити щось „реального", ніхто не міг обійтись без В. Бірчака. Мав він гумор тверезої людини, що бачить смішні сторінки непрактичних поетів, їх вічні дефіцити, непоправні мрії та непоправлені друкарські помилки. Кілько разів його рада і кишеня розвязувала їх великі метафізичні трагедії! Сміялись вони з нього і він з них. Були це часи (і повторяється ця ілюзія вічно), коли молодим видавалось, що з талантом поета мусить бути нероздільно звязана погорда до реального світа.

Той подвійний світ єднав у своїй душі М. Яцків, що ненавидів каторгу українського банку і захоплювався сатанічною сторінкою життя і мистецтва. Був він „магом" „М. Музи"; він учив молодих пити „Чорну Індію", що мала смак полину та смоли і... чорну каву. Чорна кава належала до „модерної поезії", бо могла смакувати тільки тим, що приходили до каварні вже по вечері, а не для „безсребренників", що замісць вечері пили білу каву з одною булкою і відсиджували її 6 годин.

Яцків завсіди вичитував якнайменше доступні твори з европейської літератури, мав на своїм столі Коран і Піндара поруч Пієтари Пайверінти або Дибфеста і любив вести „подвійне життя", як герої деяких романів. Це був перший письменник, від якого я навчився тайни відомої великим французьким повістярам, що кожне справжне помічення треба зараз записувати і збирати „документи життя на горячім учинку", а не вигадувати. Єднав Яцків у собі нахил до найбільше вибагливих примх, за прикладом героя Гюісмансового — „A rebours", із смаком здорового сільського сина. Він доказував нам експериментально, що нема більше божеського питва як звичайна горілка „каменярка" за 3 грейцарі, яку найкраще закусити огірком або „цвіклою із хріном".

Злим духом Яцкова в ролі „янгола-хоронителя" був С. Твердохліб, що перекладав його книжки на польську мову, шукав для нього видавців і вічно його комусь „показував". Мав Твердохліб талант, невтомну енергію і голову до гешефтів. Його можна вважати предтечею тих наших модерних поетів що вміють невпинно думати про рекляму власної особи та праці. Коли всі молодомузці переставали цікавитись тим, що пишуть від хвилини, коли воно появилось у друку, Твердохліб щойно саме тоді починав свою роботу: бігав із книжкою, вишукував когось, хто написав би на неї рецензію, перекладав власні вірші на польську мову і „робив шум".

До модерних літературних напрямків часто стоять близько ріжні мистці. Мала і „Молода Муза у свому гурті музику С. Людкевича, різьбара М. Паращука, маляра Северина і „мистців життя" — богемістів із недостачі кращого заняття: Кущака, Косиніна та Шпитка.

Відомо, що С. Людкевич пів свого життя провів у каварні, де находив найкращі свої мельодії. Хоч нераз гриз він пальці із злости, слухаючи кавярняної орхестри, але коли втікав з каварні то дорога його вела тільки до другої каварні. Ввесь у хмарах саме тому, що почував себе безпорадний серед реального життя, зовсім так само як Карманський найчастіше оповідав про те, якто хтось його ошукав.

Северин залишив перелетний спомин великої наївної, щирої сільської дитини, яка щойно звикає до міського диму, гомону та тонкощів діялектики. М. Паращук — сильний та здоровий, як і слід різьбареві, погрожував монументальними творами розтаборившись на піддашші „Академічного Дому". О. Кущак мав серед нас славу людини, що має геніяльні ідеї, але не вміє їх передати на папері. Зовсім так само як польський критик Вомеля перебалакував він свої концепції у каварні. Косинін привіз з Америки за собою всякі леґенди про свою особу. Мав він гарну чуприну, добре зшитий фрак, умів грати на скрипці і вмів вмовити у молодомузців, що має малярський талант. Леґенди ці не вимерли і досі; хоч лисий він нині як коліно і втратив усі звязки з сяким-таким рівнем життя, то хто знав його ближче, може вірити, що їздив він „зайцем" кілька разів у світ і був „усім" — від короля між людоїдами до вчителя в хайдері.

Карієра Шпитка, якої останню главу доповнив нам Карманський своїми бразилійськими інформаціями, була теж у тому самому стилі: — всі можливости перед собою, але кожна замрячена, як у бульварному романі.

Карманський доповнює ґалерію „М. Музи" ще Олесем і Турянським, що урядували з ним у каварні вже у Відні. Це вже „ліценція поетіка", така сама як заголовок книжки „Українська Богема". Не всі члени „М. Музи" були богемістами; деякі вели зразково-бюрократичне життя дома. Олеся притягала каварня, чи пак ресторан, не з літературних спонук. Зате Турянський належав справді до тих богемістів, які цілими роками вміють у каварні розкидати цвітки своєї ерудиції і погрози, яку він велитенську річ саме тепер творить.

Якщо йде про відношення до каварні, то до такого літературного гурта могли належати в першій мірі Стефаник і Мартович, якщо були б мешкали у Львові. Ґнат Хоткевич підчас свого недовгого побуту у Львові, волів грати на струнах каварні, ніж на своїй бандурі. О. Грицай, що ціле життя грівся по віденських каварнях, присилав до „М. Музи" каліґрафічні листи та рукописи, розмахуючись до ріжних творів. Кобилянську вважали „молодомузці „своєю", бо дістали від неї для „Світа" — „Ніобу", навіть Коцюбинський видав під фірмою „М. Музи" одну з найкращих своїх книжок.

Право на свої дебюти під псевдонімом у „Світі" здобув я ще як ґімназійний учень мабуть такою дрібничкою. „Світ" видрукував кілька ребусових нарисів Яцкова під псевдонімом „Планета". Я прочитавши їх у Бережанах вислав до Твердохліба листа із захопленням — якимсь новим оригінальним талантом. Твердохліб зараз розтрубів усім у „М. Музі", що найшовся хтось на провінції, який зумів оцінити талант Яцкова.

Чи можна говорити про якусь ролю „М. Музи" у боротьбі за нові літературні напрямки — важко сказати. Коли боролась вона за щось нове то тільки почуванням, що дотеперішня побутова і вузько реалістична література не вистачає. Коли не вміла вона зясувати цього почування у загальних ідеях — не диво; мала вона проти себе Франка, який сам один давав більше, як ціла „М. Муза" на купу. Мали молодомузці в собі гордість і самовпевненість молодих, які пробували, бодай у приватних дискусіях, протиставлятись тодішньому „офіціяльному курсові", що мав у собі забагато чару провінціяльного просвітянства.

Зробили вони може дуже мало, але не мали претенсій відбирати політикам їх функції — керманичів народу. Коли була яка одна спільна думка, що єднала всіх членів „М. Музи" та її „симпатиків" то нею була та: письменник мусить передовсім займатись літературою і не журитись тим, як його працю будуть оцінювати ті, що нею не займаються.

Коли має „М. Муза" який смертельний гріх на своїй душі то перший є той, що занадто часто повторяла вона докори на адресу громадянства, яке не вміє оцінити праці письменників. Громадянство слухало, книжок і не думало купувати, але після війни почало сплачувати письменникам довг непокритими векслями: ювилейними роковинами, за життя письменників і після їх смерти, прилюдним кадилом, по передвчасній їх діяльности і перед нею.

Чи можна було уявити собі в добі „М. Музи" поважну розмову на тему того, як ушанувати прилюдно діяльність письменника? Всі вмирали б від сміху. Сьогодні про кожного молодого автора, чи мистця, що починає працювати, пишуть його товариші „творчість"... А два місяці пізніше, не подають йому руки та оповідають страшні речі про його безхарактерність.

„Молода Муза" трималась здебільша дружніми звязками і полишала своїм членам повну свободу, що і як вони пишуть. Може була це анархія і „безхребетність", але все-ж ті члени, хоч вітер часу розвіяв їх на чотири сторони світа, нині, коли після 30 літ вони зустрічаються, простягають до себе руку, як старі, щирі други. Навіть більше: вміють казати собі в очі щиру правду — в імя дружби та літератури.

ВОЛОДИМИР БІРЧАК

Петро Карманський — історик „Молодої Музи"*

I.

Було б несправедливо, щоб Петро Карманський звеличав і обмовляв усіх „молодомузців", а його щоб ніхто не обмовив і не змалював. Це делікатне завдання беру на себе, тим більш, що Петро Карманський представляє загальний у нас тип неудачника, який не бачить ніколи своєї вини, а завжди іншим заздрить й іншим дорікає.

Петра Карманського побачив я вперше, будучи ще в ґімназії. Вийшла тоді його книжка „З теки самовбийця", якої автор, розчарований в любові, лишає свої вірші, а сам стріляється. Небавом побачив я й автора, з довгим волоссям, великими окулярами, в довгому, ясному плащі і з трагічною міною молодого поета, що був героєм і — вбив себе на папері!

Потім щез зі Львова, поїхав до Риму на теольоґію, аж в 1905-ім році зійшлися ми у Львові, видаючи „Світ". З Італії привіз Петро Карманський не твори повні сили, енергії, а „Листи" Фосколя, нещасно закоханого романтика, що мабуть теж кінчить самовбивством. Цей твір переклав і видрукував у „Світі". Я сміявся нераз, що треба було аж чотири роки сидіти в Римі, щоб звідти привезти нам у перекладі нову теку самовбивця.

Петро Карманський завжди закоханий, завжди нещасно закоханий, завжди супроти дрібничок життя безборонний. Кілько мав він нещасть вмовлених, страшно пережитих, а кілько не нещасть, а звичайних дрібничок, попри які інші переходили з усмішкою. Якби хто мав стільки нещасть що він, застрілився б не раз і не два і то не на папері, а поправді. Кілько нарікань, злоби, ненависти, кілько разів говорить Петро Карманський у своїх споминах про те, що вже давно стратив віру у себе і віру у все,

Володимир Бірчак.

хоч ніколи не мав тієї віри. У тому всьому багацько театральности.

Такі трагічні натури давно постріляліс би, чи повісились би, якби Господь Бог не дав їм одного великого для них дару: скорої зміни настроїв. Якабудь дрібничка виводить їх з рівноваги до виявів найглибшого трагізму, але так само якабудь дрібничка тішить їх... Ласкаве слово, маленька похвала — ось джерело великого щастя...

Такі вдачі як Петра Карманського подібні до кукли шовківця, зверху обмотані тканиною, в середині інші. Це не ті люди, що з ним говориш кілька годин і знаєш його знадвору і зі середини. Ні! Роками можеш його знати й не знаєш, не передбачиш, як він у даній хвилині поступить.

Перехід від одного стану до другого був у нього наглий, як у малих дітей, або в істеричних жінок. Кільки разів приходив до мене Петро Карманський, розбитий до глибини. Вже все було скінчене, лишалася тільки кулька в чоло. Наречена покинула! Цілий вечір оповідав він мені цю трагічну подію. Вийшли ми на гетьманські вали, він дальше скаржився, я купив кілька помаранч, у каварні випили каву і він уже усміхався. На другий день прибіг до мене ввесь утішений. Пішов до батька тієї панночки поскаржитися, а батько, добрий батько, виняв 50 корон і дав Петрові на убрання. І любовній історії — кінець...

Карманський завжди потребував когось, хто б його підтримував. Вимріяв собі, що є на світі якась жінка — не жінка, а янгол в жіночому тілі, що буде його вести, буде йому підпорою. Але жінки — самі потребують підпори. „Молода Муза" не тільки займалася літературою, але й у вільних хвилинах від занять — ми залюблювали Петра Карманського. Чоловік у роспуці, аж гине. Мусимо його рятувати! Михайло Яцків бере на себе обовязок — залюбити Петра. Познайомив з якоюсь дівчиною і вже Петро

Михайло Яцків.

щасливий. Знайшов янгола, знайшов опору життя! По місяцеві, чи двох — нова трагедія. Хміль на хмеля повалився. Тепер Остап Луцький бере на себе обовязок. „Петьо" радіє із щастя, бо знайти опору життя — це в нього діло моменту, одної хвилинки. По місяцеві — незглибна трагедія. Тоді знов хтось, Бірчак або Пачовський його залюблюють. Коли Петро Карманський збанкротував на плянтаціях кави в Бразилії, уважав це всесвітною подією, про яку мусіло знати все українське громадянство. Винен був тому не він, що не вмів рахувати та що взявся не до свого діла, а винні були всі малпи, всі ідіоти, ґієни, вампіри в людському тілі. Свої „трістія" з бразилійських лісів друкував перед літами у львівському „Світі", в формі листів. „Ласкава Пані!". Це була та вимріяна, виідеалізована ласкава пані, якої не знайшов в житті, а яка десь є і одна всилі зрозуміти його біль.

Ласкаві пані він знаходив і між мужчинами. Називав їх тоді „батьком", „добродієм", коли „розійшлися", тоді називав його Петро вампіром, злодієм, обманцем. У Прудентополісі, де Петра Карманського приняли ОО. Василіяни, редаґував їх часопис в їх дусі, в листах до знайомих в Европі писав, що у Василіян знайшов янголів, що заопікувалися ним, його бездомного притулили. Кілька місяців по тому вже видавав проти Василіян часопис, називаючи їх обманцями, облудниками, ґієнами, шакалами...

II.

Вірші писав Карманський тільки у хвилинах депресії. Ходив тоді задуманий, мовчазний. Злостився, коли хто звернув його увагу, що в його віршах багацько русицизмів. Попадав у пригноблення, коли хто легковажив собі його сум, його „печаль".

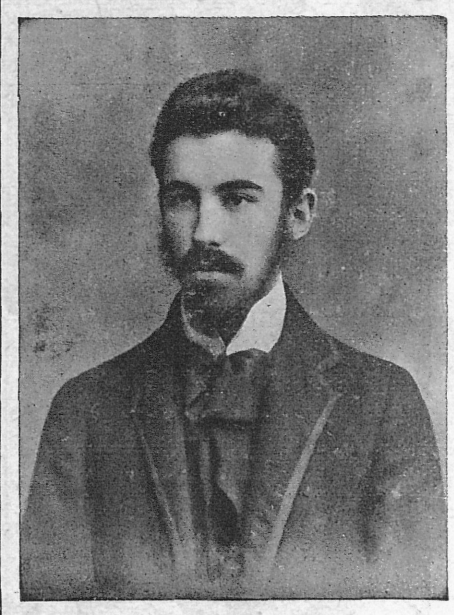

Михайло Рудницький.

— Петю, завжди римуєш: жаль і печаль, дай раз новий рим, наприклад — „рискаль"... — радив я й тоді на мене сипалися громи — ти профан, дурень, ідіот!

Коли вийшла його книжка, зачиналась нова трагедія. Чекав похвал, а наша суспільність занята боєм на всіх

*) До книжки П. Карманського „Українська Богема", в якій вміщені сильветки „молодомузців" не увійшла сильветка П. Карманського. Ясно — автор не міг писати сам про себе. Містимо тут сильветку П. Карманського, пера В. Бірчака. Гадаємо, що П. Карманський прийме її так, як інші „молодомузці" приняли його книжку.

полях, не потребувала віршів повних песимізму. Здається Лозинський у „Ділі зробив рахунок як у банку: кілько разів приходить у збірці „Пливем по морі тьми" — жаль, кілько разів печаль, сум, тьма, роспука... Рецензія не була дотепна, але Петро Карманський переживав такі рецензії дуже болюче. Клявся, присягався, божився, що на віки ломить своє перо, бо галицькі колтуни, калакуні, хами і не варта для них писати. Колтуни нічого собі з того не робили, поет забував на свою обіцянку й далі писав.

Було велике непорозуміння. Лірика Петра Карманського була чисто особиста, безнадійно сумна і могла промовляти тільки до нечисленних. Карманський не розумів цього і вимагав признання від цілої суспільности. І нині в нього теж повно нарікань з тієї причини, що життя пішло далі, що в нашому письменстві настали нові напрями, виступили нові сили.

III.

У своїх споминах пише, як дразнила його „панскоратість" Масляка, чи Богдана Лепкого. Але хто знає добре Петра Карманського, знає, як завжди любив він хвалитися своїм панством, мовляв, рід його походить від Кармен бея, що осів у Цішанові й потім зукраїнщився... Яку ти маєш велику хлопську руку, дивися, яка моя панська, аристократична... Як ти можеш їсти таку просту страву, дивися, що я їм — говорив мені та Василеві Пачовському, коли став послом у Римі та мав гроші... Ха-ха! Дивися, з якою валізою він їде, треба мати модерну, як я тепер маю...

У 1912-ому році всіли ми одного вечора до ґондолі на Канале Ґранде. Петро Карманський каже до мене:

— Тобі й не снилося, галицький колтуне, що будеш їздити по Канале Ґранде, по якому їздив Байрон, Ґете, Шелі.

— І Петро Карманський! — докинув я, проти чого скромний Петьо не запротестував...

Завжди ненавидів він людей, що мали розум, були практичні і що те, що робили, мало голову й ноги, бо Петьо робив багато річей без голови, або без ніг. Ненавидів теж людей сильної волі, хоч без них не міг жити і часто користувався їх допомогою. Але це був Петро Карманський зверху, бо той із середини цінив високо практичний розум і часто в житті брався до річей, які вимагали саме тих психічних диспозицій. Поїхав до Бразилії, купив плянтації й став годувати каву. Нині плаче: ми будівничі замків на льоді — але плянтації кави то цілком не замки на льоді, це чистий бізнес, дорогий мій Петю!

Або посольство УНР в Римі. Чи це теж були замки на льоді? Лети, буйні лети конкістадорів? Ні, це було добре плачене місце й великі авантури робив Петьо у Відні, коли українське посольство не було вже всілі точно

Михайло Паращук.

виплатити всієї платні. Тоді вся українська еміґрація чула в парляментарній каварні нарікання на злодіїв, обманців... А ідея заложити банк в Америці? Чи це теж тільки поетичний лет?

Та це все йому не шкодить дорікати: дивіться, він має місце, добре плачене місце, а я герой, я будував замки на льоді! Я герой, терплю за ідею, бо мої товариші мають що їсти! Ех, який радий був би Петро Карманський, якби так Остапові Луцькому пошпоталася нога, або коли б я утратив місце! Від того зараз було б йому легше!

Ось весела характеристична сценка. Враз з В. Пачовським попав я на еміґрацію до Відня. Ми хотіли чим скоріше дістатися до ЧСР, але я не мав грошей. Пачовський порадив позичити собі їх від Карманського, що був при дипльоматичній місії в Римі і саме приїхав до Відня. Треба було мені на короткий час 2000 австр. корон. І тоді почув я від нього несподівану відмову:

— Ні!

Несподівану, бо багацько допомагав я Петрові Карманському в житті, несподівано, бо я, хоч і не конкістадор, але звик бути вірним приятелеві не тільки тоді, коли йому ведеться добре, але й тоді, коли йому зле. Це — „ні" — було ріжно мотивоване, що не буду знати його адреси до Риму... що можу забути йому віддати...

Саме тоді Петро Карманський, дипльомат, мав великі клопоти у Відні... з виміною австрійських корон на італійські ліри. Він не знав, що є на світі курси, друковані в ґазетах і не знав, що гроші купується в... банку. Йому хтось наплів, що кожного, що йде купувати чужі валюти, зараз у банку арештують. Відмовивши мені позички, звернувся він одночасно до мене з проханням, щоб я вистарався йому 1000 лірів за 19.500 ав. корон, бо від нього вимагають аж 22.000 австр. корон.

Я був лютий. Лютий через те, що відмовив мені приятель, якому я часто помагав, лютий ще й тому, що мені відмовив, але одночасно просив мене, щоб я ходив за його справами.

Я мовчки вийшов. Коли я вийшов з його кімнати з розбитою останньою надією — під дверми стояв знайомий український старшина.

Вячеслав Будзиновський.

— Купіть собі в мене 1000 італійських лірів за 16.500 австр. корон.

Хвилинка, я зорієнтувався в ситуації, купив ту тисячку і ще в банку три тисячки по 16.500 австр. корон і продав Петрові Карманському по 19.500. Петро Карманський був вдоволений, що я приніс йому ліри по 19.500 австр. корон. — а не по 22.000 як від нього хотіли в каварні, де він, купував валюту...

Про ту історію міг я був мовчати до нинішнього дня й Петро Карманський уважав би мене за свого найдешевшого доставця чужої валюти, але я люблю мати з людьми ясні рахунки, тому продовжив ту історію. В приявності Василя Пачовського і ще когось попросив я знов Петра Карманського позичити мені гроші. Відмовив знов з ріжних причин. Тоді я оповів цілу історію на радість та втіху приявних.

— Не хотів ти мені позичити 2.000 — то на твоїй мудрости заробив я 12.000 корон...

Коли нині спитаєте Петра Карманського про ту історію, він так її оповість:

— Завдяки моїм дипльоматичним заходам Апостольська столиця в Римі вже мала ось-ось визнати незалежну самостійну Україну, але тоді саме мене обікрали такі злодії як Бірчак...

І найцікавіше, що може сам щиро вірить у свою уяву.

Той сам Петро Карманський пише нині:

„Сьогодні він (Бірчак) спокійно доживає свого віку, сидячи певно на скелі свого „home", а ми будівничі замків на льоді... — „The rest is silence..." Щож? Каяття хліба не дасть.

Ви чуєте, молоді, блудні сини нації, конкістадори облаків?" — кінчить Петро Карманський.

IV.

Дорогий Петю!

Вір мені, що ті гроші, які я в Тебе так чесно заробив, були мені щасливі на руку; при їх помочі заїхав я до Ужгороду. Спочатку бідував, але перебився, сьогодні маю свій „home", якого мені завидуєш. Нераз згадую Тебе, думаю собі: неодну цеглину в

Станислав Людкевич.

тому ділі завдячую дипльоматичному хистові Петра Карманського...

Пишеш, що віку доживаю. Ні, не доживаю, як може Ти, зневірений, знеохочений, розбитий! Не доживаю, а ще живу в повній силі, з надією в серці. Ще в мене добрий ґумор, ще завжди в мене охота до праці ще завжди вірю що служу добрій справі, ще завжди люблю людей. Учу в ґімназії в Ужгороді, крім того видав кілька шкільних книжок у краю, який Драгоманов назвав зараженим братом. Крім цього працюю над новою повістю. Кажеш, що я не письменник. Вір мені, Петю, що над цим питанням я ніколи в житті не застановлявся и дивно мені, відки Ти це так добре знаєш. Я знаю одно, що коли річ щиро пережив, коли написану дооре виправлю, то завжди її видрукують. Видно, що є такі дурні, що читають. А решта мене не обходить. Смакують кому яблука з мого саду, то добре, не смакують, не ґніваюся і нікого не лаю. Крім того веду пласт, у літку йду з молодими таборувати, лажу ще добре з наплечником по горах. Іду з молодими, втікаю від товариства старих, зневірених і сквашених. На молодих ніколи не нарікаю, бо їйбогу нічого злого мені не зробили, вони вчаться дещо від мене, дещо я від них, я тішуся, що часто не годяться зі мною. Богові честь і слава, що так є, видно світ іде вперед. Крім цього в одній з тутешніх редакцій граю ролю Галактіона Чіпки, сміюся з дурників, сміюся з мудрагелів. Фантазії мало в те вкладаю, бо життя часто таке смішне, що вистане добре заобсервувати якийсь факт і вміти його описати. Людям подобаються ті річи, часом хвалять, часом знов лають, усяко буває.

Одного навчився я в житті і тепер між чехами й мадярами ще й скріпив ту думку, що коли я мав в житті яку невдачу, то завжди причина невдачі лежала таки в мені. Від людей нічого не хочу, а тримаюся засади, голошеної в біблії, що ліпше давати — як брати. І коли ще нині у своїх споминах згадуєш смачні курята й добру попівську каву з Підбережжа коло Болехова зперед 30-ти літ, то вір мені, що й нині радо погощу Тебе, розбитого й зневіреного, доброю кавою, а коли приїдеш на весну — то й смачними курятами.

Хай і мені буде вільно теж промовити слово, сердечне, щире слово, до молодих конкістадорів облаків:

— Молоді блудні сини нації, конкістадори облаків, будівничі замків на льоді і ще як ви себе назвете, мої любі! Ніколи-нічого-нікому не завидуйте, бо тільки станете завидувати — ви впали вже на землю.

— Чого називаєте себе блудними синами, чому величаєте себе конкістадорами облаків?! Невжеж блукати — невжеж бовтатися по темних хмарах це заняття лицарів, конкістадорів?! Чи не краще: до ясного сонця, свідомо, доцільно, відважно?!

— Летіте — тільки на добрих, сильних літаках, по довгих вправах, маючи сильні мязи, здорове серце, кріпкий, сильний характер. Інакше — впадете. Люди не пожалують, а ще висміють, такий сьогодні твердий світ.

— А маркірантів геть зпоміж себе, маркірантів що сідають не на літаки — а на кімнатне крісло, падуть при найменшому потрясенні й кричать, що впали з літаків, а були аж під хмарами!

— Відважно вперед і шліть добрі вісти!

ОСИП БОДНАРОВИЧ

„Така література"

Передовсім одно застереження. В останньому часі велося й ще тепер ведеться у нашій пресі багато полемік на літературні та політичні теми, яких автори у багатьох випадках перейшли межі звичайної пристойности. Тому, що ця стаття буде до деякої міри теж полемічна, хочу на вступі виразно підкреслити, що не маю наміру „воювати" з журналом, про який буде мова, чи з автором дотичної статті, чи з кимнебудь взагалі, а хотів би тільки розяснити одну справу, яку в тому журналі насвітлили — на мою думку — не так, як треба.

Саме тепер минає 30 літ від часу, коли у Львові розгорнула була свою діяльність літературна ґрупа — якщо можна її назвати ґрупою — молодих письменників під назвою „Молода Муза". З приводу цього 30-ліття й появилася книжка спогадів — члена тієї ґрупи — Петра Карманського — п. н. „Українська Богема". Який вплив мали „молодомузці" на дальший розвиток нашої літератури та що вони уявляють собою як літературна ґрупа, — про те в новіших часах не написав ніхто ні слова. Може бути, що книжка П. Карманського стане доброю спонукою до цього.

Нещодавно появилася в тижневику „Обрії" стаття п. н. „Два покоління" підписана криптонімом „б. к.". Є там мова про два покоління у нашій літературі, що „гостро определили себе на „старих" і „молодих". Про „розрив між отими двома ґенераціями письменників", що „виявляється вже не від сьогодні". А вкінці про те, що „цікавим документом цього розриву може бути й нововидана книжка Петра Карманського, репрезентанта нашої довоєнної „Молодої Музи".

Довідуємося з тієї статті, що ті молоді, що „виросли в твердих двацятих і трицятих роках, духовість яких формувала війна й революція, творчість яких визначає передовсім активна постава супроти життя й дійсности", „здобувають своє місце в українській літературі пробоєм — не тільки новими ідеями, сюжетами й проблемами, але й новими формальними досягненнями".

Хоч автор ні одним словом, ні одним прикладом ані навіть одним натяком не доказує свого твердження, не пробує навіть провести сякої-такої „демаркаційної" лінії між тими двома поколіннями, а тимсамим не обґрунтовує свого погляду і своєї думки, то все-ж є трохи правди в тому, що він пише. З тією правдою зачинає бути дещо гірше, коли він намагається дати оцінку „Молодої Музи" в оцих словах":

„Такими були в загальному (не всі!) репрезентанти нашої „Молодої Музи" і напрямні їх творчости. Чиж диво, що коли прийшли суворі роки вирішення, ми в історичному змагу програли, що виховані на **такій літературі** (підкреслення автора статті) нічого здобути не могли? Чиж не диво, що не залишили вони сучасній молоді сливе ніякого прикладу ні своїми творами ні життям".

Так бачить цю справу пан б. к. Мабуть людина, що виросла в „твердих двацятих і трицятих роках, духовість якої формувала війна й революція"... Ми, що виросли, в „мяких" десятих і двацятих роках, духовість яких формувала праця над нами самими й праця над національними здобутками, а у війні й революції ми брали активну участь, — ми бачимо цю справу дещо інакше. Виховані на **такій літературі** (тепер підкреслення моє — О. Б.) ми створили цілий ряд тайних організацій („Молода Україна"), в яких іще на ґімназійній лавці застановлялися характери, кристалізувалася національно-політична думка, чого реальним висліом була **стотисячна Українська Галицька Армія,** якщо не говорити окремо про Українських Січових Стрільців, що простелили благородним трупом шлях від Карпат аж по Дніпро. Правда, ми „в історичному змагу програли" і „нічого здобути не могли", але це не тому, що ми виховані на „такій літературі". Причини нашої невдачі чи не того самого характеру, що причини — беру приклади навмання — грецької невдачі під Термопилями, упадку Наполеона, невдачі польських повстань та німецької програної в 1918-ому році. Ми, що виросли в „мяких" десятих і двацятих роках, беремо ту справу не так складно, як пан б. к., що мовляв через Карманського „Ой люлі, смутку" нема сьогодні незалежної української держави. У нас це виходить трохи простіше.

Пан б. к. хотів закінчити свою статтю дуже ефектовно:

„Для молодих бо найвища ласка від Бога й долі, як писав Ольжич, колись в залізний день „в шинелі сірій впасти від ґранати".

Знаємо це. Це для тих, що їх „духовість формувала війна й революція". А ті, виховані на „такій літературі", ніколи не мріяли про те, щоб їх тіло шматували ґранати, але йшли за словами Духа Богдана:

Підемо всі у бій за нашу хоругов
України тепер і рознесем на прах
московського царя...*)

Ті, виховані на „такій літературі", не деморалізувалися ліриками Карманського в роді „Ой, люлі смутку", — вони мали доволі гарту і ясне розуміння „единого на потребу" — але читали їх радо, як справжню, добру поезію, зате ж глибоко в серці носили того самого Карманського слова:

Защо тебе скатовано, мій люде,
І сплямлено невинною кервою?
Чого твої могучі, вольні груди
Придавлено ґранітною скалою?

— — — — — — — —

Народе, встань! Двигнися гей лявіна,
І грянь собою, щоб озвались гори!
Нехай зірветься в бій ціла Вкраїна
І скине пута немочі й покори.

Най ворог знає, що козацька сила
Іще не вмерла під ярмом тирана;
Що кожна наша степова могила
Се наша вічна, непімщена рана...)**

Ті, виховані на „такій літературі", читали ще перед 1914 р. Михайла Яцкова, й раділи, що в нашій літера-

Богдан Лепкий.

турі віє Европою, а разом з тим з захопленням тиснули до серця Пачовського „Сонце руїни" — траґедію козацької України", не вважаючи, на те, що тодішній критик д-р Остап Грицай не лишив на тій драмі сухої нитки. Ніхто тоді не накликав на критика вулиці, бо кожний знав, що це його діло, чи він помиляється. Може бути собі „Сонце руїни" з погляду літературної критики для д-ра Грицая нічого не варте, але для нас було воно справжнім сонцем, що ґріло нас і казало нам у підземеллях кувати „Золотий Вінець України" та повторяти за студентом зі „Сну Української Ночі":

Я молота не пущу з рук своїх,
пок ті всі іскри в нитку не сплету!

Д-р Остап Грицай на сторінках тодішнього ЛНВістника доказував, що „Сонце Руїни" це ніяка драма, а в наших душах упертим рефреном бреніли слова київського владики, Тукальського: „Встанеш, зааснієш, Україно, зійде світло твоє і слава ясновзора зійде над тобою! І поприходять народи до світ-

*) Василь Пачовський: **Сон української ночи.** Траґедія. Накладом Михайла Петрицького. Львів, 1903.

) П. Карманський: **Пливем по морі тьми. „Молода Муза" 11. Накладом автора. Львів 1909.

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

О. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Спроба гуцульської епопеї

Станислав Вінценц — „На високій полонині". (Руй — 720 ст.).

Цього року появилась у польській мові обемиста книжка, прецікава не тільки для польського читача, але ще більше для нашого. Книжка про „пропащий світ". Не про той пропащий світ Уелса, десь над берегами Амазонки, повний деінде загинутих уже форм ростинного і звіринного життя, а про країну, де живуть іще останки давноминулих епох, старезні форми побуту, довічні міти, предвічні вірування. Книжка ця про збережену частину праславянської та праукраїнської Атлянтиди, — про країну „тіней забутих предків" — Гуцульщину.

В землі гуцульській добачити форму, в якій відлита гуцульська душа, — в душі ж гуцульській добачити характеристичні риси духової збірноти, — звязати оцю збірну душу із землею в одну ґеопсихічну цілість, оце велике завдання визначив собі автор у своїому епічному циклю. На допомогу своєму великому задумові закликав собі гуцульських повістунів, „ловив на гарячому", як творяться епічні сюжети, „відтворював, зосереджував, складав у циклі гуцульську епіку". Відродив образ Гуцульщини, щоб говорила про себе. Та проте не хотів бути і не був „відтворцем, оповідання ці не були відтворенням оповідей повістунів". Не були тому, бо автор шукав цілости, хотів дати повну душу Гуцульщини.

На ґенезу книжки склались своєрідні обставини, що про них довідуємось в останньому розділі книжки. Автор виріс у горах, у Криворівні; не дивота, що зрісся з ними. В ранньому дидинстві і хлопячих літах почалась ця духова ендосмоза душі і гір, — це проникання шуму Черемошу у дитячу душу, і навпаки, душа переливалась у затишні тремкі тони флояри. Книжка виросла не тільки з того, що автор відчув і чим захопився, але також із знання.

Автор передумав і всесторонньо пізнав усі джерела польські, чужі й українські. Відтворюючи духові прояви, автор не тільки інтуїтивно вглиблюється у свій сюжет, але в перспективі цілости його інтерпретує. Тому люди і події, оповідання про бувальщину, і міти спрямовані на майбутність, є для нього тільки проявами, тільки ґребенями хвиль якогось таємного Черемошу ґуцульських істнувань, що розприскується в шипоті опришківського юнацтва, що промощує собі дорогу у світ, захоплюючи мистецькою різьбою свого річища і розпливається тихими, зеленкуватими плесами оповідання про давнину.

Інтуїтивне розуміння автора виявляє в розмові гуцульської землі і душі богату поліфонію мотивів. То тут то там на сторінках книжки прочувається читачеві мотив величности природи — похвала стихії в шумі пралісу і рокоті ріки. Мотив самотности звучить у співі флояри „що зачинала широко і буйно, поширювала пісню, як запит, спинялася"... Про безчасове, розпливчасте, вегетативне істнування шепоче вітер в колихливому шумі полонинських трав. Бренить акорд бунту проти чужинецького насильства у ґрі трембіт на сполох. Лунає голос молитви до Лела-сонечка та Божої-Дитини за інший, кращий, слобідський лад, за рахманське царство на землі.

Оця симфонія землі і душі звучить відмінно у трьох циклях гуцульської епіки, що стали основою творчої праці автора: у найстаршій пісні про пастирську і ґаздівську давнину, що віками жила за старими законами, у циклю опришківського юнацтва та у пісні про найновішу „бутинову" Гуцульщину, що животіє вирубом ліса та лісовим промислом.

Представником епіґоном тієї найдавнішої Гуцульщини відомої тільки з переказів і традиції вважати можна хіба Шумея Фоку, першого ґазду на Ясенові, що ґречно, поважно, достойно веде читача у світ гір, у свою старовинну ґражду-хату та гірськими плаями підіймається із ним у самоту високої полонини, де перед самотним пастухом „виринає з усіх-усюдів інший світ, світ підземельний, світ примар, загадок, запитів і знаків гуцульської магії, „дички на якій защіплена гуцульська релігія".

Другий шар Гуцульщини, як своєрідної збірноти, на яку складаються живі мертві, та ненароджені, це знана нам теж тільки за посередництвом міту — Гуцульщина доби опришків. Міти про опришків навязує автор до старих переказів про праславянське (за Брікнером) племя Велитів. Закликає оцю опришківську Гуцульщину перед суд міту, справезливіший, ніж державні суди цього часу, що на підставі „Чорних Книг" — перехозаних у Станиславові актів карних, не то т. зв. опришків, але зведені чи навіть знасилувані дівчата карали торґурами. Йдучи за правдою міту, книжка описує „незнані судам виміри вчинків, що через сито карного кодексу проникають без шелесту". Автор бачить мотиви опришківства передовсім у стихійному узгідненню душі людської і природи, в фатально-конечному упер-вісненні душі, в навязанні побратимства із стихійними силами: ґуком-шипотом, вихром-бурею, пущею-пралісом. Опришок на муках випитуваний про спільників, відповідає: „Бук і смерека... явір і жереп — то мої побратими".

Був у опришківстві вибух весняних сил нездібних до поширення за тісних стін батьківської хати, був весняний вирій у просторінь далеких полонин:

„На високій полонині червоніють шишки...
Що-ж?... підемо побратиме, весною в опришки?...

Був бунт-спротив, оборона проти посягань на свободу, відрух свобідного люду, звязані, як пише автор, з козацькими повстаннями і походами Хмельниччини, бо-ж не даром говорить польський поет В. Поль про Гуцульщину, як про „друге Запоріжжя". Було щось більше як негація і спротив, а саме: геройство боротьби із злом за правду, як в того Головача, що чорта вбив під Томнатиком. Була туга за власною справедливою державністю в мітичному поході Довбуша на Схід на наддністрянські степи, за радою Михайла довбушового юнака, що дитиною водив сліпця-кобзаря по Україні та від нього пісень навчився та ґри на теорбані. Ці змагання опришківського юнацтва до свого, свобідного ладу відзиваються ще раз ближче нас в історії Василюкового Дмитра, що війну кутську за горянську свободу з австрійським військовим регуляміном виграв, з цісарем побратимом став, про стару свободу мріяв і нову заводив.

Таким робом „серед найпримітивніших на погляд форм життя, що нам їх показують старі оповідання, серед пастухів первісних войовників, магів старих пересудів — розпалюються змагання, що душу поширюють, жага краси, туга до її втілення, почування її таємної винятковости, непоборне змагання до духової свободи".

Тому істнування Гуцульщини є на гадку автора — доказом того, що „правдою коріння і життям коріння є розвиватися, змагати до квіту", що правдою істнування вкоріненого в природу — є розвиватись в пишні форми хоча й первісної, але в своїм роді досконалої культури. Те, що книжку, яку автор вважає доказом тієї правди та „одою до молодости роду людського", надхнула саме Гуцульщина, свідчить про необмежені спроможности, які українська народня душа мала та могла б мати, якщо її залишити би самій собі.

Осип Турянський.

бі, що діялось у душах тих, що потім кровавились по землях цілої України, коли вони з запертим духом читали:

„А я вам кажу: майте слух
І позір тому дайте,
Що вам говорить Волі Дух
Про близьку хвилю заверюх,
І хвилі тої чайте!"

А це слова представника „Молодої Музи". Будь ласка, знайдіть мені в нашій повоєнній літературі, серед творів тих, що їх „духовість формувала війна й революція", вірш такої самої сили.

Пан б. к. пише у своїй статті: „І тому друга ґенерація — молоді письменники й мистці — ідуть своїм власним шляхом, змагаючися за нові ідеї й засоби, за поширення обріїв нашої духової творчости. Поезія „Молодої Музи" і її епіґонів для них пройдений етап. Прикладів ні зразків у ній не шукають. Хіба тільки протиставляться їм своєю творчістю.

Боже мій! Хто до чого має хист. Є у світі справжні творці, а є й такі, що вміють тільки „протиставитись" творцям. Навіть тоді, коли нема чому, але аби тільки протиставитись. Протиставлення для протиставлення! А нам здається, що нашій молодій ґенерації письменників замість протиставитись, не завадило б таки заглянути до книжок „Молодої Музи", щоб ствердити, скільки там щирого, не штучного, патріотизму, великої віри в будуччину нашого народу, справжньої поезії — не фраз — турботи за рівень нашої літератури та охоти до праці, — тієї „Молодої Музи", що кувала „Золотий Вінець України" в той час, коли сьогоднішні „теоретики" націоналізму й „нової літератури" намагалися тоді за всяку ціну втопити українську національну ідею в інтернаціональному ставищі, а душі тогочасної молоді затроювали соціялістичними та протирелігійними брошурами. На велике щастя тогочасна молодь замість тих брошур читала між іншими добрими річами також твори „Молодої Музи".

Якби з кожного сучасного молодого боєвого літературного гурта, що має 12 членів, 10-ох напевне ввійшло до літератури, то це був би для народу більший здобуток, ніж добра воля впасти від кулі у сірій шинелі! Бо боротись за рідний край як вояк, це не літературна заслуга, а обовязок кожного громадянина.

***) Василь Пачовський: **Сонце Руїни"**, траґедія козацької України. Накладом автора. Жовква—Київ. 1911.

****) Богдан Лепкий: **Два голоси.**

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні

У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,

від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична ляборатория. —

НАСС

Технічний розвиток кінематоґрафу

Цього року записала вся світова преса 40-ліття кіна, як роковини, не менше важні від інших. Тимсамим погодились з тим, що ці роковини треба виводити від патенту зареєстрованого братами Люмієр у Ліоні, які і назвали свій винахід „кінематоґрафом". Людвик і Август Люмієр мали фабрику фотоґрафічних апаратів. Перша прилюдна демонстрація їх винаходу відбулась 22. березня 1895 р.

Ясна річ, що історія кіна звязана з усіма тими спробами, які мали на меті віддавна схопити рух на образі. Спроби ці повторялись від винаходу фотоґрафії. Сам винахід фотоґрафії сягає своєю історією аж до перших експериментів Ліонарда да Вінчі.

У 1860 р. інжинір-механік з Філядельфії, Колєман Селлерс, спробував звести фотоґрафію до „зостропу", себто живого колеса. Він казав своєму синові вбивати цвяхи у скриньку і робив знимку за знимкою з його рухів. Ці знимки навинув він на колесо і коли воно оберталось, можна було бачити рухомий образ. У Спол. Державах машина ця, опатентована, дістала назву кінематоскопу. Подібний патент здобув 25 квітня у 1864 р. француз Ді Горон. Методу Селлерса приклав до коліся, що оберталось з образами, у 1870 р. філядельфійський інжинір Генрі Ренно Гейль, назвавши його фасматропом. Колісце передавало образ пари танцюристів, що танцюють вальса у 6 позах — разом 18 образів. Цікаве, що щойно 25 літ пізніше вернулись винахідники до такого самого зубчатого колеса, що мало на меті своїми зубами робити зупинки образу на екрані.

Людвик Люмієр.

За цим пішли дальші винаходи, часто зовсім незалежні від попередніх осягів, про які нові дослідники не знали. Каліфорнійський залізничий міліонер Стенфорд зробив експерименти з незвичайно швидкими і частими фотоґрафічними знимками. Його співробітники Ісакс та Мейбрідж їздили із своїми знимками до Парижа, щоб їх показати славному маляреві Месонніє, що мав суперечку з членами академії про правильність рухів мальованих ним коней.

У 1887 р. Едізон повів свої експерименти у зовсім іншому напрямку, на підставі методи фоноґрафу. Він витворював вальці з ріжного матеріялу, щоб на них можна було „записувати знимки". Перша така спроба вдалась Істманові Кодакові в 1889 р. у Рочестрі. Це була перша накручувана фотоґрафія. Едісон відкупив від Істмана 50 метрів такої стяжки і сам повів дальші експерименти. 6. жовтня 1889 р. показував Едісон свій перший ворушкий образ — кінетоскоп.

Кінетоскоп був машиною, що пускала фільмову стяжку безперервним рухом між побільшальною сочкою і джерелом світла. Машина була обмежена до 15 метрів стяжки, що давала на секунду 48 ріжних сцен і тяглась 13 секунд. Едісон опатентував її у Спол. Державах аж у 1891 р. Машина стояла бездільно в Едісоновій ляборатоґрії, поки на неї не звернув уваги Томас Льомбард з Корнелії, один із перших, що уліпшив технічно фоноґраф. Льомбард узяв кінетоскоп, щоб його показати на виставі в Шікаґо. Проте не встиг підготовити його до вистави в тому році і загал побачив цей винахід щойно 14. квітня 1894 р. у Ню-Йорку. Від тої хвилини почали кінетоскоп використовувати для матеріяльних цілей.

У тому самому часі йшла праця над новим винаходом в Европі, де Едісонова машина не була патентована. Первісний винахід Едісона коштував його 24. тис. дол.; машина важила тонну і могла передавати тільки дрібні комічні сценки, спортові змаґання та танці. 22. лютого 1895. батько одного з пізніших підприємців кінетоскопу Вудвіл Летам, майор, показував прилюдно свій пантоптіконом. Відміна цієї машини, теж дуже недосконалої, звалась ейдольоскопом.

У червні 1895 р. Томас Армат з Вашинґтону відкрив принцип нового прожектора, що давав змогу пускати ворушкі образи, один за одним. Назвали його вітаскопом. Льондонець Роберт Поль, що виробляв усякі інструменти для наукових дослідів, винайшов подібну машину звану театроґрафом. Від винаходу Армата фільма могла мати 300 метрів.

Щойно метода введена французами Люмієрами дала світові той винахід, який дістав назву кінематоґрафу. Він уперше обїхав Европу та Америку. 4. травня 1897 підчас вистави від кінового апарату загорівся павільон званий „Базаром добродійности" і тоді згинуло там 180 осіб. Це загальмувало дальший розвиток винаходу Люмієрів, бо люди лякались пожежі. У 1909 р. паризький престидиґітатор Жорж Меліес уперше застосував у фільмі т. зв. „тріки", всякі вирізи та зліпки, що штучно витворювали ілюзію дійсних ситуацій. Уже раніше один із фотоґрафів Едісона Едвін Портер зумів скласти цілу оповідну історію із фільмових сценок і цим дав перший товчок до таких пес, як їх бачимо сьогодні. Перший постійний кіновий театр повстав у жовтні 1905 р. у Пітсбурґу.

Нова книжка Богдана Лепкого

Богдан Лепкий: КАЗКА МОЇОГО ЖИТТЯ. — Крегулець. Львів, 1936, ст. 80, м. 8⁰. В-во „Дружина", вип. 4-ий.

Невеличка книжечка, але ж яка вартісна! Одна з найкращих серед кращих творів нашого славного автора. Читається одним духом. Не треба силувати себе, щоб дочитати, не треба читання розкладати на рати — ні, просто не ґоден відкласти книжку набік, так цікаво і майстерно, з таким теплом описані враження, переживання та пригоди малого хлопчини — майбутнього письменника.

Як живі стають перед нами описувані події та лицедії; і тато та мама нашого автора, і домоправителька — стара „пані Яницька", і фірман Василь „Пачкар", і пасічник Голубович та його жінка Гандзуня, і подібний до св. Миколая старий маляр, Швуґер. Разом із автором переживаємо ми й поїздки на пасіку та до мандрівного театру, і всі дрібні дитячі радощі та смутки, та загалом усе те колишнє, давне життя попівської родини на благословенному Поділлі, — життя, що вже минуло безповоротно, але так яскраво-виразно відбилося в памяті оповідача.

І він так само живо та виразно воскресив це замерле життя перед нами, оповівши так просто, так щиро, так безпосередньо та правдиво що аж дивуєшся. Серед мізерії теперішнього життя та викрутасів і манірности сучасного письменства просто відпочиваєш душею читаючи „казку" Б. Лепкого. Ні, не казку, а правду, щиру правду, тільки огорнену серпанком сентименту, такого притаманного саме нашому авторові. Не штучним, не удаваним, а справжнім чуттям, що пливе з глибокої любови до власного роду і народу, до рідного села й краю перейнята його казка юних днів.

Читайте книжечку Б. Лепкого і ви раз-по-раз радісно всміхнетеся, або й весело засміетеся, а нераз, то й сльозу пустите.

Словом, автор зворушує вас, а це знак, що твір його — твір справді мистецький, що це чисте зерно, а не полова. Та й не диво, адже писав його Богдан Лепкий. **В. Дорошенко.**

ПЕРШОРЯДНЕ

українське

фризієрське заведення.

Окремі кабінети для пань і панів. Виконується тривалу залізкову ондуляцію і закрашування по дешевих цінах.

АНДРІЙ КУЗИК

вул. Ґродзіцьких 4. (ріг Ринку).

ЧОРНІ ТРОЯНДИ

Фільма ця з Ліліяною Гарвей у головній ролі, нагадує своїм сюжетом перші фільми з Ґретою Ґарбо в ролі шпигунки. Змова, російські шпигуни, любовна історія закоханої пари, якій

Ліліяна Гарвей і Віллі Фрітч в „Чорних трояндах".

не доводиться піти спільно у щасливе життя. Ліліяна Гарвей грає ролю прімабалерини, як добра танцюристка. Та саме ця роля найкраще підходила би Ґреті Ґарбо, що вміла би створити креацію, повну трагічної сили. Дивлячись на Віллі Фрітча, дуже симпатичного, життєрадісного, рутинованого артиста, пригадуємо собі одного з перших партнерів Ґарбо, Нагеля, саме в подібній ролі. Фільма ця має одну дуже сильну сцену, коли відділ російського війська спрямовує дула своїх рушниць на авдиторію. Зроблена вона зручно та може зворушувати.

Нові видання

ПОЕЗІЯ.

Л. Стаманець. **Світанок.** Поезії. Видавництво „Краса і Сила". Львів, 1936.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ.

Іван Петренко. **Бурсаки.** Історичне оповідання. Видання „Рідної Школи". Львів, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА.

Ігор Вірлий. **За могутність!** „Дешева Книжка". Львів, 1936.

Б. К.: **Сучасна молодь.** „Дешева Книжка". Львів, 1936.

Р. Борис: **Чому Крути?!** „Дешева Книжка". Львів, 1936.

Максим Вергун: **Большевизм і селянство".** „Дешева Книжка". Львів, 1936 р.

МОВОЗНАВСТВО.

Роман Смаль-Стоцький. **Українська мова в совєтській Україні.** (Матеріяли й завваги). Праці Українського Наукового Інституту. Том XXXIV. Варшава, 1936.

ВИХОВАННЯ

Д-р Петро Біланюк. **Добрі й лихі діти.** (Про межі й можливости виховання). Накладом Повітового Союзу Кружків Р. Ш. у Львові. Львів, 1936.

Д-р Петро Біланюк. **Основні завдання виховання.** (Що повинно виховання дати дитині?). Накладом Повітового Союзу Кружків Р. Ш. у Львові. Львів, 1936.

ДІТЯЧІ ВИДАННЯ

Антін Лотоцький. **Роксоляна.** Історичне оповідання з XVI-го століття. Образки Михайла Фартуха. Накладом В-ва „Світ Дитини". Львів, 1936.

ЖУРНАЛИ

Наш Світ. Ч. 3. Березень 1936.

Світ Дитини. Ч. 3. Березень 1936.

Українське Юнацтво. Ч. 3. Березень 1936.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Деякі наші земляки ображуються за анекдоти поміщувані у цій рубриці. З огляду на Великодні Свята, спробуємо раз подати кілька „сорок" без прізвищ.

———

В одній з наших редакцій статейний журналіст дошкварює передовицю, яка має зараз іти до друку. У тій самій кімнаті йде жива дискусія на актуальні теми. Статейник підносить врядигоди голову знад паперу. За якусь хвилину підходить до нього товариш каже:

— Ти подумай лишень — —

— Дай мені спокій! Я не маю часу думати! бачиш, що пишу статтю!

*

Прелєгент Х. хвалиться перед товаришами, що на останньому його відчиті було повно народу, хоч відчиту не заповідали навіть у пресі.

— Все це зробила цікава тема! — каже він.

— Ти дурний! люди всі йшли юрбою, бо пішла чутка, що тебе будуть бити і були цікаві, як це буде виглядати.

*

У часах „Молодої Музи", один молодий поет конче потребував на вечір шлюсрока. Не було в кого позичити і молодець рішив піти на Жовківське до позичальні ґардероби, де за 1 ринського чи 2, можна було позичити відповідну ношу. Пробував — пробував, заки найшов шлюсрок, що сяк-так баламкався на його тілі.

— Ви знаєте, пане доктор, — каже тандитник — ви повинні собі той шлюсрок купити, так він файно лежить на вас. Для вас продам за пів дурно...

— Купити? по перше ви схочете за нього цілий маєток, а по друге: чорт знає, хто його носив..

— Я-ж вам кажу, що дам вам за пів дурно, хоч це найліпший мій шлюсрок. Хто його носив? Фе! як вам не стидно таке казати? Я вам даю слово чести, що ще минулого тижня у тому шлюсроку лежав на катафальку сам президент міста...

*

Пішла чутка по „Молодій Музі", що у Бориславі один нафтяр має дві доньки і кожна з них 20 чи 30 тисяч золотих віна.

— Ти і так віддавна хочеш женитись... їдь ти туди... а грошей тобі треба. І видавництво пічнемо таке, що аж гей!

Поїхав поет свататися. Рівно 24 години пізніше вертається до каварні.

— Ну, як там було?

— Та як?... Приїхав я, представився. Знали мене із прізвища. Дали добрий обід, представили обі доньки. Мабуть догадались, чого я приїхав. Старша погана, але молодша нічого собі. Походив я з молодшою по саді — сподобалась мені. Думаю собі: нема чого гаяти. Зїв вечеру і по вечері суну до старих і кажу: „Такий я та такий... небавком буду мати посаду, бо здаю іспит, і хочу женитись, молодша донька мені подобається"... Старі на це виправдуються, що вже так собі віддавна порішили, що молодшої не віддадуть, заки старша не вийде заміж. Пішов я спати, погано, гадаю. Дурна ситуація. Всю ніч передумую. І як пригадаю собі дрібні паршиві довги та брудні комірці — розпука береться. Але старша донька погана, ну, таки погана, хоч як крути. Устав я рано, подали каву. Треба щось сказати. І довше сидіти у чужих людей не можна. Після сніданку пішов я на прохід із старшою. Вертаюсь до старих і кажу: „Та нехай уже буде старша..."

Поет не потребував докінчувати свого оповідання. Всі знали, що бориславські нафтярі показали йому після таких освідчин — двері.

ПОМИЛКА

В попередньому числі „Назустріч", у замітці „Розподіл премій" трапилася прикра помилка. В часі складання випало три рядки, наслідком чого переплутано нагороди. Має бути так:

4. **Комплєт журналу „Мистецтво"** — Степан Чайка, Туря Поляна, Закарпаття.

5. **Комплєт „Української Бібліотеки"** — Леонтина Білевич, Буськ.

При цьому повідомляємо, що деякі нагороди вже вислані, інші цими днями вишлемо.

УКРАЇНСЬКА ЗАГАЛЬНА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ

МІСТИТЬ У СОБІ ВСЕ,
ЩО КОЖНИЙ МУСИТЬ ЗНАТИ
ПРО СВІТ І УКРАЇНУ.

ЗАМОВЛЯТИ: ВИДАВНИЦТВО У.З.Е. — КОЛОМИЯ.

Найкращий дарунок це — РІЧНИК „НАЗУСТРІЧ"

Адміністрація „Назустріч" має ще невелику кількість річників „Назустріч" з 1934-го і 1935-го року по ціні 10 золотих.

Нові передплатники і всі ті, що одержують „Назустріч" в 1936-ому році можуть набувати попередні річники з опустом.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

Звичайна (півполотно) 2.20 зол.; з переплетом 3.20 зол.

Ціле полотно з золотим написом 3.— зол.; з переплетом 4.20 зол.

Пергамоїд (імітація скіри) 5.50 зол.; з переплетом 6.80 зол.

Почтова оплата за пересилку від 0.70 — 1.40 зол.

„НАЗУСТРІЧ" Львів, Ринок 10.

РІЧНИКИ РІЧНИКИ

„СВІТА ДИТИНИ"

це невичерпане джерело дитячої лектури а для родичів безліч матеріялів для читання дітям.
Це Енциклопедія Дитячої Літератури!

ЦІНИ ТИХ РІЧНИКІВ ТАКІ:

	брошур.	оправ.
з року 1922.	6 зл.	
„ 1923.	2 „	3 зл.
„ 1924.	2 „	3 „
„ 1925.	5 „	6 „
„ 1926.	4 „	5 „
„ 1927.	5 „	6 „
„ 1928.	5 „	6 „
„ 1929.	5 „	6 „
„ 1930.	5 „	6 „
„ 1931.	6 „	7 „
„ 1932.	4 „	
„ 1933.	5 „	6 „
„ 1934.	5 „	6 „
„ 1935.	8 „	9 „

Хто ще не має тих річників — нехай їх набуде, бо деякі з них вже на вичерпанню.

Замісць дорогих забавок — купіть на пробу один річник „СВІТА ДИТИНИ" — а побачите кільки радости і втіхи справите цим своїм дітям.

Замовлення посилати на адресу: ВИДАВНИЦТВО „СВІТ ДИТИНИ" — Львів, ул. Зіморовича, 3. — Телєфон ч. 257-87.

СОТКИ ТИСЯЧ КУРЦІВ СТВЕРДИЛО, ЩО

ПАПЕРЦІ і ТУТКИ

„КАЛИНА"

зроблені з найкращого і найдобірнішого матеріялу.

ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА ЗА 1935-ий РІК

ІРИНА ВІЛЬДЕ

Метелики на шпильках

повість

Ціна 2·50. Порто 30 сот.

Замовляти: В-во „Ізмарагд" Львів, вул. Косцюшка ч. 5

Природним, лагідним та прочищаючим засобом є

„Швайцарські гіркі зела"

Ґонсецького.

Вживати при недугах: жолудка, кишок, нирок, печінки, здуттю живота, жовчевого каміння і нахилу до запору.

ДВІ КНИЖКИ

СВЯТОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО

БУРУНИ

поезії

Ціна 2·— зол., пересилка 0·25 зол.

СЛОВО ПРО ІГОРІВ ПОЛК

віршовий переклад

Ціна 1·20 зол., пересилка 0·15 зол

Замовляти в Адміністрації „Назустріч", Львів, Ринок 10.

ЖІНКА

ДВОТИЖНЕВИК.

Орган Центрального Українського Жіночого Т-ва „Союз Українок". Видає Жіноча Видавнича Кооператива Союз Українок у Львові.

Одинокий український жіночий ідеольоґічний журнал, який насвітлює з погляду української громадянки всі прояви нашого національного життя. Крім статтей на суспільні теми, містить він теж твори гарного письменства та дає належне місце мистецтву у всіх його родах. Служить справам орґанізації всього українського жіноцтва та інформує про жіночий рух, його течії та осяги, в інших краях.

Передплата виносить: місячно зол. 1, піврічно зол. 5, річно зол. 10.

Редакція і Адміністрація ДВОТИЖНЕВИКА „ЖІНКА" Львів, вул. Сикстуська ч. 44.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (56) 8
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. IV. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

СІЄНА — РУСЯВЕ МІСТО

На полях Тоскани румяним яблуком по молодечому займається ранок. На горбах маслинки яснiють світанком. У балках грозна винограду набрякають ситістю сонця. Околиці Кіянчіяно нагадують дещо краєвиди Уманя, Гайсину, — лиш ці більше сонцем споєні. Біля місцевости Торріта ді Сієна краєвид живіше хвилями стелиться. Де-не-де кипариси, як янголи Фра Джіованнія, рівними рядами до сонця йдуть.

Сям-там на полях копиця сіна то соломи сонно бовдуріє. Жовтіють гарбузи та мельони. Блисне сонцем серп у жінки на рамени. Палає плезо плуга на ниві. Біля хат висять на дрючках, на сухих гиляках коси кукурудзи і шкіряться до сонця. Виринають і зникають бані церков та дзвіниці. Поїзд несеться до Сієни.

На горбі, обведена муром, що рожевіє здалеку, показується Сієна. Місто моїх мрій. Згадуючи всі турботи життя, можна, побачивши це місто, сказати: „Нині отпущаєши“... В минулому — місто великих, бурхливих віків. Тому цього минулого й не можна поминути мовчанкою. Та це місто й досі живе минулим.

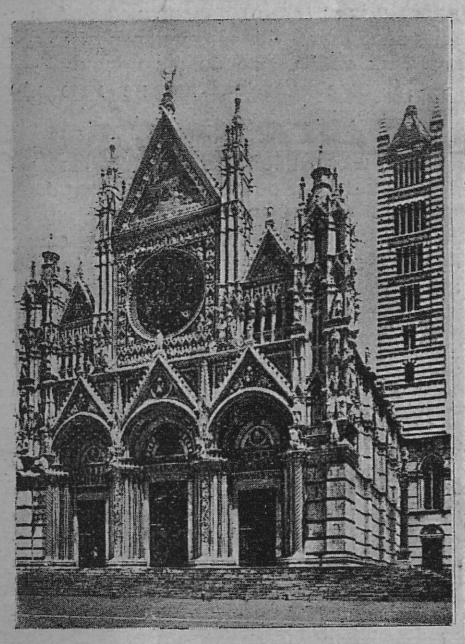

Сієна. — Катедра.

Найстарша леґенда говорить, що місто Сієна основане сином Рема, що звався Сеніо. Інша леґенда, що місто заложили галійці Сеноні. Археольоґічні розкопи й нахідки памяток вказують, що це була стара містина етрусків. А Тацит і Пліній говорять, що це була Сена Юлія, назва, яку Юлій Цезар надав одній із двадцяти восьмих мілітарних кольоній, які заснував Авґуст. Римляни називали це місто Сена — від Senae — що означає зединення ріжних передмість, які творять місто. Герб Сієни той що й Риму: вовчиця із двома хлопцями, які її ссуть. Республикою вперше Сієна стала 1125 р. Перебула крамолу Ґвельфів та Ґібеллінів. Панував тут сильною рукою і тиран Пандольфо Петруччі — 1487 р. — якого М. Макіявеллі у свому творі „Володар“ кладе за зразок. У половині XVI. віку Сієна вела війну з Фльоренцією, з Еспанією. Боролася гідно. Навіть жінки командували курінями: такі як Фортаґверрі, Піккольоміні, Фавсті. Після програної — через зраду — сімсот родин волїли були покинути Сієну, як бути під займанцем.

І годі. Сієна надто багата в памятки мистецтва, історії, щоб усе можна було переказати в часописному фейлєтоні. Та все ж таки ми просто підемо вузькими, чистенькими вуличками, між ясно рожеві з цеглі будовані старовинні палати, між арки того радісного сієнського ґотику.

Поль Бурже назвав Сієну — русявим містом. І годі краще та влучніше назвати його. Всі, особливо ті старовинні, міста Італії, як Рим, Фльоренція, Ріміні, Ассізі, Орвієто, ще більше Равенна, сіріють ясно у сонці. Зовсім інакша Сієна: перевага ясно рожевого коліру спаленого віками, робить її русявою. А ґотик Сієни, що пручи ясно в небо, тримається землі, у сонці кохається, на синяві неба — мов сині, пречисті очі Мадон мистців примітивістів.

Всі вулиці вузенькі, плитами викладані. Ідуть якось безладнім ладом. Деде попід арки ховаються і на майдан широко вибігають. Вулицею пронесеться, не дуже вже так швидко, авто, — то ліниво проповзнеться навантажений бочівками вина, чи оливи, віз, який тягнуть круторогі сірі воли. Немає тут трамваю, тай бути не може: вулички несупокійно то знімаються, то раптово біжать удолину. Всі крамниці маленькі, тісні, але чепурні, чистенькі. Не чути в Сієні гарячкового темпа сучасних столиць Европи. Якось без поспіху йде життя.

Сієнці — говіркі, добродушні, простодушні та приступні. Сієнець розмовляє з вами, як давній знайомий, хоч ви його щойно пізнали. Коли ж довідається, що ви чужинець, тоді ще більше запалюється і випитує про вашу батьківщину. Всі сієнці, від верхів до низів, розмовляють тією чистою, що стала літературною, італійською мовою. Вона — дзвінка, ясна, прозора, складово легка, зрозуміла, — шось як той ґотик Сієни. Це та чиста для вуха мова, про яку Данте у своїм безсмертнім творі каже, що в ній „si suona“ — „так — звенить!“ Для Італії Сієна те, що для України Полтава. Лиш галушок тут немає, — зате круторогі є.

Без ніякіського пляну блукаєте цими вуличками. І добре вам. Вулички круто вються по всім-усюдам: усе нові й нові переулки, тісні вулички, над ними арки. Знаєте, якось любо глядіти на ті арки, — а є їх і по дві-три над однією вуличкою — коли вони несподівано втинаються в мур палати.

Виходжу на Майдан Сініорії: і сюди виходиться стрімкою вуличкою вниз попід арки. І на цей Майдан сходиться кілька таких вуличок. Широкий майдан, розуміється, ширший як той гидко неохайний львівський. Перше враження від сієнського майдану, що це форма величезної морської скойки. Щойно пригадавши собі історію Сієни з часів її воєн із Фльоренцією, знаєте, що це не форма скойки, а лицарської, середньовічної мантії. Лицар Анцано, скинувши із себе мантію, розстелив і став збирати на неї гроші і дорогоцінности на виряження війська проти Фльоренції, щоб визволитися зпід гнету ворога! Сьогодні Анцано — святий.

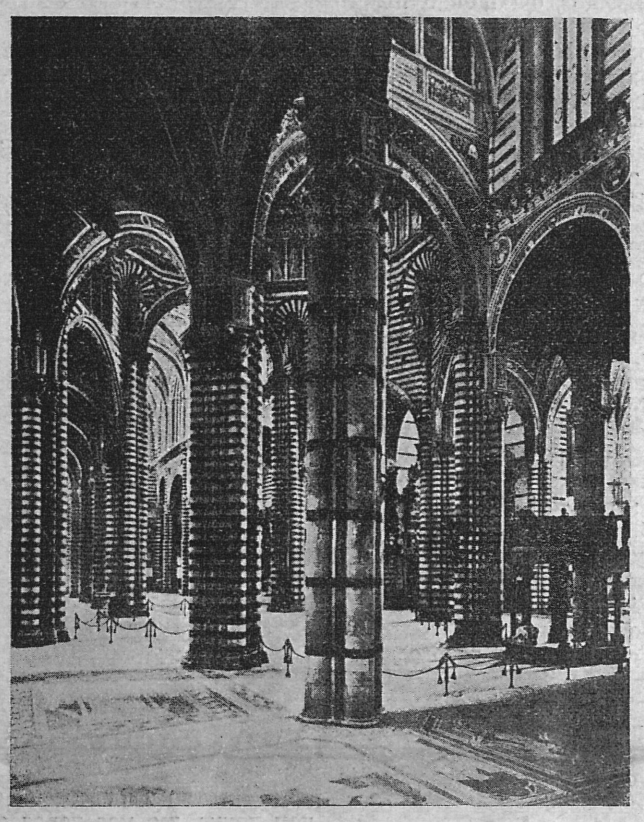

Сієна. — Катедра в середині. На долівці мозаїки.

Майдан має форму мантії; виложений цеглою і поділений білими з каменя вузькими смугами на девять піль. Горішня частина майдану, напроти палати Сініорії, піднесена і там находиться посередині пречудовий із білого мармору водограй, роботи різьбаря з XIII. в. Якопа Делля Квертія. Цей водограй, наче комір мантії. Ця фонтана — копія оригіналу, який находиться в одному з музеїв Сієни. Поли мантії — майдану, розширяючись, сходять униз аж до палати Сініорії, що побудована в р. 1288 в ґотицькому стилі. Тут і славна вежа Манджія — 1325 до 1345 р. — формою і структурою зовсім похожа на вежу в палаті Сініорії у Фльоренції. Тут при вежі стоїть каплиця раннього ренесансу, де у престолі бачимо великий фреск мистця Содоми — учня Ліонарда да Вінчі.

Лиш на хвилину зайшов я на подвіря палати Сініорії. Довкола масивні, темні від старости колюмни. У землі грубезні залізні крати бережуть вікно до вязниці. Словом: тут вязнили, тут голови стинали, он там на тому гаку вішали.

Зза камяниць і палат визирає, яснiючи в сонці, на горбі катедра Сієни. Це той славний у стилі радісного, квітучого ґотику собор Сієни — єдиний серед усього ґотику світу. Іполіт Тен сказав, що це найкращий християнський ґотик. Виходжу на майдан біля собору. Очей не зводжу з нього: це могутній зрив середньовічних часів, що були вже перед порогом ренесансу. Тут — і молитва, і краса, і багатство гармонійно єднаються у пребагатій різьбі, поліхромії, архітектурі. Почали будувати цей собор у пол. 1200 років, а скінчили в 1267 р. Багато мистців працювало при соборі. А найважніші, яких імена нам усе скажуть, це: Джіованні і Ніколя Пізано, Якопо Делля Квертія. Усередині немає тієї звичайної ґотицького стилю храмам, містичної теміні, що кадильним димом пахне: сієнський ґотик не аскетом, а янголом у небо знімається. В цьому соборі — либонь по базиліці Петра в Римі, четвертий величиною — є стільки різьби, високо — і плоскорізьби, що навіть пів метра гладкого мармору не найдете. Це, можна сказати, прецінний музей, школа для мистців усіх віків. У цій різьбі набірали найвищого надхнення Донателльо, Мікельанджельо. Під собору — це чудові, великих розмірів інтарсії у марморі: всі Сибіллі і деякі постаті старого завіту. Є тут і проповідниця роботи Н. Пізана, з якої у поч. XV. в. проповідував святий Бернардіно ді Сієна. Є в соборі бібліотека Піккольомінія, яку фрескував у 1502—1509 р. Пінтуріккіо.

Якби ви в Сієні не хотіли оглядати нічого більше, лише цей собор, то й цього вистарчає, щоб вашу душу виповнити на все життя вражінням великого, величного, щоб ви пізнали духа минулих віків цього міста. І пригадую собі, з яким жалем покидав я три роки тому собор в Орвієто: а вже з невимовним жалем розставався я зі собором Сієни. Та все має свій кінець. Ще зупинився перед фасадою. Сів на мармурову лавку з боку собору. Зійшов доріжкою вниз, де ззаду під головною обсидою собору находиться каплиця — Батістеро, де є хрестильниця у бронзі роботи Якопо Д. Квертія: усе вичуєте ненасит глядіти на це чудо людського духа.

*

Зі Сієни — на Емполі, на Фльоренцію. Цим шляхом їду вперше. Краєвид — отой тосканський: горбкуватий, веселий, у зелені маслинок і винограду. Бачите, що тут виноград зародив гідно — просто густіє на лозі. Всюди на горбах стремлять вежі, дзвіниці, бані церков. Де-де темно зазеленіє декільки самотніх кипарисів.

Сієна. — Загальний вид міста.

А коли зупинитеся на місцевості Чертальдо, якого зубчасті мури, такі самі вежі замку, дзвіниці по давньому вгризаються в сине небо, тоді пригадаєте собі: там у 1313 р. вродився Боккаччіо. Тут-там кинете оком на самітні, веселі віллі, що біліють, то сіріють у сонці, а біля них, як покірні сторожі, струнко знімаються кипариси. І на хвилину можете пережити часи, коли сюди переходив, утікаючи з Фльоренції перед чумою, гуманіст Боккаччіо у веселому товаристві гарних фльорентинок, оповідаючи веселі історії, які читаємо сьогодні в Декамероні. Ця безжурна кумпанія либонь сиділа собі в тіні кипарисів біля замків і гамірно реготалася з тих масних історій.

Дужим кроком ішло сонце на захід. Поїзд біг понад річку Арно. На яких пятнадцять кільометрів перед Фльоренцією, в цій обширній, зеленій балці, з чистої синяви виринула баня Брунеллєскія на соборі Санта Марія дель Фіоре. А поруч неї у гору бігла дзвіниця Джіотта. Сонце стелилося золотавим фіолєтом. А там — і гаснути стало разом із золотом мозаїки на фасаді церкви Сан Мініято.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Весна

Тече весна й бадьорі сажотруси,
мов щиглі, на дахах і мла зелена.
Дівчина, що кохає полісмена,
співа на площі, де їй серце вкрав,
а капельмайстер кучерявих авт
тримає в білих рукавичках кусень
сонця.

Тече весна й бальончики зелені,
немов букети перших мрій хлопячих,
колишуться й виплигують із жмені
хлопчини, що за ними тихо плаче.

Бояться діти чорних сажотрусів,
за ґудзики тримаються завзято
і день зелені тіні в серце трусить
і клоняться йому кущі півоній
в червоних латах.

Не іскри пелехаті і не квіти
з рожевих пін розхлюпаних ногою,
метелики, мов пил, спливають роєм
в калюжі сонця, де купають крила,
аж сажа золота усіх прикрила.
Від них, як від веселки іскор, світить
зелений кіш весни.

За десять сотиків рябий бальончик,
мов юна мрія, смілий і яскравий
втекти забаг із щиглями на сонце,
крилату мудрість вітру барвно славить.

Дівчина з оберемком мокрих рож
співає, мов зозуля, тужно й палко
й над каруселями летючих площ,
мов сине срібло, полісменська палка.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

ДВА ДЖОКЕРИ

I.

Юрій Кобельський — банковий урядовець, вів від двох літ іще більше систематичне життя, ніж раніше. Подружжя впливає на рівномірний поділ годин чоловіків, навіть тоді, коли вони систематичні вже з роду і професії. Дружина пана Юрка, — як його звали в тіснішому гурті знайомих — мала крім віна, вроди та нескінченого університету, великий нахил до спекулятивних студій. Її університетські товариші впевняли, що вона найкраще розвязувала на фільософічнім семінарі проблеми з льогіки. Коли вийшла заміж з любови за дуже доброго фінансіста, рівномірно двічі на тиждень ходила на партію „бріджрамі" до каварні „Оаза". Грала з жінками; — не завсіди з молодими і не завсіди з добрими знайо-

мими, а з тими з „доброго", себто байдужого товариства, які теж приходили туди з нудьги — завдяки щасливому чи нещасливому подружжю.

У перших місяцях подружжя Кобельський постійно проводив свою жінку до тої Оази, де вона втинала свою спрагу серед пустині провінціяльного міста. Проводив і вертався до бюра або хати, бо його обовязки були звязані з цілою скиртою щоразто нових паперів, серед яких треба було продиратись поволі, терпеливо і з почуттям відповідальности. Пізніше вже тільки заходив він коло год. 8-ої вечора за жінкою, щоб її відвести додому. Бувало, що партія не кінчилась зовсім точно і він сідав поруч своєї дружини, придивляючись грі. Одного разу Ф. Розенблюм, що заступав свою жінку, яка мусіла раніше вийти з каварні у важній справі, сказав до Кобельського:

— Я не розумію пане директор, як ви могли досі не навчитись „бріджрамі", маючи дома такого мисця! Ваша пані це не партнер, а диригент... що я кажу диригент, — прімабалєріна!

— Він уміє вже трохи грати — випередила свого чоловіка пані Кобельська — але не має до карт потрібного таланту...

— Ірцю! — хотів щось сказати банковий урядовець у ролі чоловіка, що не мав іще голосу директора ні в банку ні дома.

— Добре вже, добре! тепер не перешкоджуй нам...

Ніхто не знає, чи саме від цієї розмови почався фермент у душі Кобельського, що спонукав його піти слідами своєї жінки. Може нудьгував він дома у ті дні, коли пані Ірина почала виходити до каварні щораз раніше; може мучили його здогади, що одного дня місце д-ра Розенблюма займе др. Іванчук — молодий чоловік уже не зовсім молодої власниці фірми з насінням, що теж часом туди заходив. На те, щоб шукати товариства своєї жінки поза домом, є може трохи менше причин, ніж коли йде про товариство інших жінок, але все-ж є цих причин за багато, щоб можна всі зрозуміти.

Досить, що Кобельські почали входити у склад партії „стола пані Кобельської". Пані Ірина надалі була мистцем, який роздавав поуки, похвали та догани, так самовневнено як карти, і пан Юрій приймав усе це з однаковим спокоєм і вдоволенням. Але в добі, коли навіть союзи держав не тривають довго, партнери того самого картяного стола не можуть триматись вічно. Пані Іванчукова мала якісь клопоти з насінням чи дітьми і перестала брати участь у цих мистецько-спортових змагах.

Партія змінила основно свій вигляд від хвилини, коли до неї ввійшов так званий „секретар" Солюга — молодий дотепний правник, що ще не мав часу вибрати собі ні становища ні заняття. Секретарював він у „Комітеті допомоги інтелігентам з університетською освітою", заснованім від часу, як трьох синів-правників радникової Микулинської не могли нострифікувати своїх закордонних іспитів чи дістати посад. Солюга — казали в місті — мав неймовірне щастя до жінок. Бачили його завсіди в жіночому товаристві — з одною, двома і трьома жінками, наразі ніхто ніколи не зважився висловити здогаду, що він має намір женитись. Це надавало йому авреолу героя.

Усі дивувались, що Кобельський допустив його до свого стола.

— Ти граєш щораз гірше — сказала раз подратована пані Ірина, коли він скинув десятку, тоді як повинен був скинути двійку потрібну їй до „дублі"

— Я граю з погляду своїх карт, а не твоїх і не можу скидати того, що для тебе добре — виправдався чоловік.

— Які ти там можеш мати погляди у такій грі! — Закінчила жінка дискусію зневажливо професорським тоном.

Але пані Ірина дістала зовсім несподівану охоту танцювати саме тоді, коли Кобельський почував себе страшенне втомлений і знеохочений каварняною атмосферою. На пропозицію жінки піти до бару „Арфа", він відповів відразу:

— Я не можу сьогодні... втомлений... Коли ти хочеш...

І заки докінчив думку, що натякала на поворот до хати, Солюга звернувся до пані Ірини з жестом метрд'отеля:

— Гадаю, що пан директор не матимуть нічого проти, коли я дотримаю пані винятково товариства...

Кобельський пішов до хати і не міг заснути. Заплющив очі щойно пів до 4-ої вранці, коли жінка ввійшла тихцем до кімнати. Не хотів, щоб вона бачила, що він не спить.

— Ти пізно вчора вернулась? — спитав уранці.

— Десь по півночі.

Два дні пізніше Кобельський граючи в „рамі", замість стежити за картами, що вже „пішли", ввесь час стежив за Солюгою і грав так, що його жінка дозволила собі на звичайну річеву замітку:

— Добре бодай, що ти ще джокера не скидаєш.

Солюга вставив своє слово:

— Пані Ірино! прошу не дивуватись... Жонаті не можуть одночасно вважати на свої жінки і карти.

Сотні таких дотепів паде при столі разом з картами і ніхто на них не реагує. Кобельський здрігнувся і піднесеним голосом сказав:

— Я радив би вам, пане секретарю, рахуватись із словами...

Солюга почервонів:

— Чи я сказав щось такого... пані Ірино?

— Передовсім моя жінка не є для вас ніяка „пані Ірина"!

— Ти не потребуєш ставати в моїй обороні — сказала схвильована Кобельська.

— Ах, вибач... я не знав, що ти передучора в „Арфі" відкрила перед паном... секретарем... свої ніжні струни — сказав іронічно Кобельський.

— Що з тобою сьогодні, чоловіче?! — крикнула Кобельська.

Другу половину дискусії скінчила подружа пара дома.

— Коли не вмієш грати або не маєш охоти, то не грай і не ображай людей! — кричала Кобельська.

— Хто такого дурня гадає ображати?! — відповідав їй чоловік.

— Але той дурень у порівнанні з тобою грає як геній! — кусала жінка чоловіка в те місце, з якого найскоріше тече кров себелюбства.

— Для тебе взагалі ввесь розум починається і кінчається при картах! А товариство тобі байдуже! Усі знають, хто такий Солюга...

— Чому-ж ти з ним граєш?

— Роблю це тільки для тебе.

— Зовсім із власної пильности і для сумнівної приємности моєї та мого товариства...

Сусіди Кобельських чули цього вечора, як за їх стіною тріскали та гопали черевики. Пані Ірина заявила своєму чоловікові вранці, що більше її нога не буде в „Оазі" і що вона чхає на карти та на всяке товариство.

II.

Тиждень пізніше повідомила чоловіка про те, що починає ходити тричі в тиждень на лекції англійської мови із своєї приятелькою Стефкою.

У домі Кобельських знову запанувала тиша і система. Кобельський не проводив своєї жінки на лекції, ані не йшов за нею, бо „її англійка" мешкала аж на передмісті, 10 хвилин від останньої зупинки трамваю. Заміна карт на мовознавство радувала його тим більше, що сам він мав тепер час заходити до каварні на часописи або на чорну каву. Подобалось йому і те, що жінка не питала його тепер ніколи, куди він ходив і коли має намір вернутись.

Коли одного пополудня сидів в „Оазі" за великим газетним простиралом — почув, як невідомі йому сусіди почали якусь близьку йому розмову. Здавалось йому, що один з них повторив прізвище його жінки. Перервав лектуру і слухав. Прізвище жінки вернулось:

— Кобельська? Що ви її не знаєте? Жінка якогось банкового урядовця, чи біржевика... Бріджістка? Яка там бріджістка? Лупить у звичайне рамі і з ким? — з тим Солюгою, що то в кожній кишені має якусь карту. Гарний хлопець, але за його руки я багато не дав би. Манікіровані, але чи чисті...

— Він буває у неї дома?

— Де дома? Кажуть, що її чоловік скинув його із сходів. Вона сходиться з ним на партію до „Рояль"... грають в окремій сепаратці, знаєте там недалеко орхестри...

Кобельський мав від довшого часу другу безсонну ніч. Над самим ранком снилось йому, що не міг відкрити величезної каси в банку, бо кинув ключами за Солюгою з якоїсь високої вежі.

Цілий тиждень вагався, чи має сам піти до „Рояль" тоді, коли жінка його має англійську лекцію. Вибрав день, коли директор банку приймав на свої імянини всіх перекускою. Зїв мало, випивши пять коняків. Просто з імянин пішов до „Рояль". Спитав кельнера, якби мав якусь ділову справу:

— Де тут та постійна партія рамі тричі на тиждень?

Коли відчинив двері і побачив свою жінку за столом Солюги, в товаристві якогось невідомого мужчини та якоїсь дами, мав охоту почати тост, який укладав собі підчас імянин директора:

— ВПоважані Панство! — Нелегко у такій хвилині найти кілька простих слів...

Сам дивувався собі пізніше, що підійшов до своєї жінки і спокійним, енергійним голосом сказав:

— Будь ласка зараз піти зі мною!

Вона саме тримала в руці джокера і на мить завагалась:

— Мусимо скінчити — сказала, тоном пияка, що має перед собою свіжо налиту чарку на чужий рахунок і жаль йому тратити доброї нагоди.

— Ідеш зараз або можеш тут зовсім лишитись — крикнув Кобельський і пробував вирвати жінці з рук карти. Найважніша — джокер упав на землю.

Дома кричала Кобельська:

— Ти повівся не як джентельмен, а як хам!

— У такому товаристві смішно було б бути джентельменом! Подивляю твою льогіку говорити про добрий тон тоді, коли треба би спершу пояснити, як назвати таку поведінку, як твоя, коли ти цілими місяцями ходиш грати в карти, ошукуючи мене, що вчишся англійського...

— Я не мала іншого виходу. Коли побачила, що ти не маєш найменшого зрозуміння для моїх духових потреб, що сам не потребуєш ані ніякої розваги ані взагалі будь-якого інтелігентного товариства...

— Духові потреби! Інтелігентне товариство! Карти і панич Солюга! Кельнери по кутках сміються!

— Коли ти ходиш аж до кельнерів за інформаціями!

Кобельська не хотіла цього вечора нічого їсти, плакала, але на другий день пішла простісько до „Рояль". Кобельський витримав три дні і на четвертий пішов до адвоката. Адвокат радив йому внести розводову скаргу і повідомити негайно про цю свою постанову свою дружину.

— Можемо розвестись! — рішила пані Ірина. — Маю досить твоїх шпигунських метод! Минули вже ті часи, коли жінки були рабинями...

Забрала свої речі і переїхала до своєї мами.

Кобельський ходив кілька разів на тиждень до адвоката питатись, коли відбудеться розправа. Казав, що поводився з жінкою за гостро і що це може і його вина...

— Чого ви властиво хочете? Погодитись? То стягнемо скаргу і кінець.

— О, ви не знаєте моєї жінки! Вона аж тоді водила би мене за ніс. О, ні! Розправи конче треба, але я не маю нічого проти порозуміння.

— Які ваші умови? — хвилювався адвокат.

— Нехай не грає в карти. А коли вже конче хоче грати то нехай запросить собі товариство до хати.

Кобельський не пішов на розправу. Казав, що готов зіпсувати переговори якимсь необережним словом.

— Знаєте, пане меценас, моя жінка, коли хоче то завсіди вміє довести мене до гніву і то саме тоді, коли це для неї вигідно. Говоріть у моїм імені. Маєте моє уповноваження. Нехай вернеться до хати і вже потім усе якось наладнається.

Розправу вів молодий суддя Антін Горницький. Над його підстриженим вусиком видко було пух свіжого пудру, якби приготовився до аматорської вистави в ролі аманта. Випещеною рукою закривав собі уста, які вагались, чи мають позіхати чи ставити запити тим, що мали розкрити перед ним глибокі мотиви своєї трагічної появи на судовій салі.

Адвокат Кобельського пояснював:

— Мій клієнт висуває обвинувачення проти своєї дружини, що вона осмішує його перед сторонніми, ображує та понижує. Підчас гри в карти вона не стримується від злобних уваг на адресу свого чоловіка, хоч чоловік її не дає їй до цього ніякої підстави.

— Не дає підстави? пане судде! Прошу дозволити мені сказати тільки одне слово...

— Пізніше, ласкава пані, нехай спершу скінчить пан меценас..

І оборонець Кобельського зображував незавидну долю чоловіка, якого жінка не шанує перед чужими:

— Так, прошу світлого суду, як я вже сказав... мій клієнт почуває себе безсильним супроти постійних злобних атак своєї дружини, яка виставляє його на глум тільки за те, що він не грає так добре в карти як вона. Що більше: він має повне право домагатись розводу, коли його дружина цілими місяцями затаює перед ним факт, що постійно ходить грати в карти до публичного льокалю, де приходять зовсім чужі люди. Деякі з них навіть мають не зовсім чисте минуле...

— Пане меценас! Я застерігаюсь проти того, щоб ви кидали тут наклепи!

— Пізніше, прошу пані, дайте скінчити пану меценасові — позіхнув суддя.

Оборонець Кобельського доходив до внесків:

— ...А все-ж клієнт мій хоче дати доказ своєї найкращої волі, готов забути всі образи та всі непорозуміння радо простягне свою руку до згоди, коли його дружина обіцяє, що не буде більше грати в карти...

Адвокат не мав часу скінчити, коли пані Кобельська вже відповідала:

— Я не потребую ані оправдуватись, бо нічого такого не зробила, ані простягати руку до згоди, бо зовсім на нього не гніваюсь. У нинішніх часах жінка має таке саме право розпоряджати своїм вільним часом, як і мужчина, коли не занедбує своїх обовязків і не підриває своєю поведінкою доброго імени свого чоловіка.

Граю в карти, бо це вправляє моє думання і нуджусь дома. Я зовсім не винна в тому, що чоловік мій не має таланту до карт. Бріджові клюби є нині на цілім світі і грають у них найповажніші та найчесніші жінки. Я граю у замкненім інтимнім гуртку і то навмисне в окремій кімнатці, де ніхто з чужих мене не бачить. щоб іще люди не почали говорити, що я програю гроші свого чоловіка і не зробили його дефравдантом. Такий тепер уже світ, на це нема ради і з цим треба рахуватись.

Суддя почав трохи живіше дивитись на особи, що стояли перед його очима.

— А чи вільно знати, що ви граєте?

— Бріджрамі.

— Це сподіваюсь гра не азартна.

— Зовсім родинна гра, сальонова... граємо по сотикові два пункти... Попросту забавка для дітей.

— А чи вільно знати, пані, чим ви образили свого чоловіка, на його думку?

— Пане судде ви не повірили б, якби бачили, як він грає. Це чиста розпука! Прошу уявити собі таку ситуацію: дістає мій чоловік до рук 6 карт готових і два джокери. Ледве два рази довкола купили ми карти, він уже втікає...

— Якто втікає? лишає вас самих?

— Ні, втікає з картами, бо боїться чужої дублі, хоч до цього не має ніякої підстави. Ви розумієте комічну ситуацію: із двома джокерами втікати на початку гри.

— Ні, не розумію, бо не знаю цієї гри.

— Не знаєте „рамі"?

— Ні.

— То як ви зможете оцінити, чи я мала рацію, коли була на нього обурена?.

Суддя попробував свій вусик і задумався:

— Треба б мати когось, хто пояснив би. Може хтось з панів адвокатів?

Адвокати теж не знали цієї гри.

Кобельська хвилювалась:

— Пане судде! Коли панове не розуміють, які помилки робить мій чоловік то ви не можете навіть здати собі справи, як він мене компромітує, у товаристві. Він каже, що я його осмішую, а тимчасом це зовсім навпаки: він осмішує мене. Люди з моєї сфери мають повне право думати, що я вийшла заміж за чоловіка умово нерозвиненого, тільки задля його грошей. Це мене понижує.

— Але ви чули пані, що ваш чоловік готов справу наладнати по-доброму... забути про все, що було? Як ви ставитесь до такої пропозиції?

— Я не маю принципіяльно нічого проти, але хочу, щоб суд ствердив, що я мала повне право висловитись про гру моло чоловіка так, як я сказала. Хочу, щоб суд ствердив, що це була не образа, а звичайна фахова оцінка, яку зробив би теж кожний інший грач.

Суддя крутився на кріслі, як на ювилейній академії підчас офіціяльних промов. Не витримав і підійшов до пані Кобельської:

— Мусите зрозуміти пані, що суд не може вдаватись у такі подробиці. Суддя не може бути спеціялістом від усіх гор. Я граю наприклад преферанса, але те, що ви оповідаєте мені про джокера нічого мені не каже. Треба б хіба відложити розправу і покликати знавців. Справа протягнеться, будуть нові кошти... Як хочете...

— Коли це потрібне для точного висвітлення справи, то я не маю нічого проти — заявила пані Кобельська.

— Що-ж? може за той час це непорозуміння само вияснить ся... А чи ви погодились би зараз вернутись додому, як собі цього бажає чоловік?

— Я вже сказала, що не маю нічого проти...

— І погодитесь більше не грати?...

— О, щодо цього то я застерігаюсь...

Адвокат Кобельського попрохав слова:

— Я маю уповноваження від свого клієнта заявити, що пан Кобельський згоджується на гру в карти у себе дома із запрошеними гістьми.

— Але тому, що я граю, я сама запрошую собі товариство...

— Пані директорово! все це можна буде устно вияснити — чемно переконував адвокат.

— То може зараз зробимо угоду? — запропонував суддя.

— О, ні, ні! — протестувала пані Кобельська — я мушу раніше перевірити, як це нове порозуміння виглядає на практиці.

— Отже відкладаємо розправу? — піддавав думку суддя.

— Я не зрікаюсь свого доказу правди — заявила пані Кобельська вже певним голосом.

— А чи можете мені сказати — спитався суддя — як довго треба, щоб навчитись добре грати в те „рамі" так, щоб його розуміти?

— Це залежить від таланту.

— Бо хто знає, чи я сам не міг би... Ви так запалюєтесь, коли говорите про цю гру...

Пані Кобельська вся засяла від промінистого усміху:

— Пане судде! я прошу ласкаво закінчити нинішню розправу і відложити її.

За пять хвилин папери від розводової справи Кобельських лежали на боці. Оба адвокати вийшли. Пані Кобельська зупинилась із своїм адвокатом на коридорі.

— Ах, вибачте пене меценас! Я мушу вернутись до салі розправ. Забула там свої рукавички.

Суддя Горницький дрімав утомлений над зеленим сукном, пригадуючи собі вчорашні імянини.

— Вибачте, пане судде — збудила його пані Кобельська — не знаю, чи мені вільно тут у суді звертатись до вас із приватною справою. Ви зробили б мені велику приємність, якби захотіли зайти до мене до хати в суботу на чай отак пів до пятої... Я спробую показати вам, на чому полягає „рамі". Будуть самі свої. А мій чоловік напевне буде тішитись, бо мусить мати до вас довіря...

— Ага, я хотів спитати вас: що це таке джокер ?

— Це така карта, що може, коли треба заступити кожну іншу.

— А ви здається згадували про два джокери... Не розумію.

— Чому два це зможу вам вияснити щойно тоді, коли прийдете особисто.

СОФІЯ ПАРФАНОВИЧ

Полудне

Дві пінії на скельнім облазі. Сумні, кошляві, стрипіхаті. Сухі, північні вітри мервлять, торгають віття. Несуть подих смерти від скельного, пустинного Красу. Жилаві їх рамена заморила суша, покошлявила боротьба з вітром і сонцем, з безводним камінням. Тулиться кущик розцвілого олеандра. Невже він нічого не знає про боротьбу

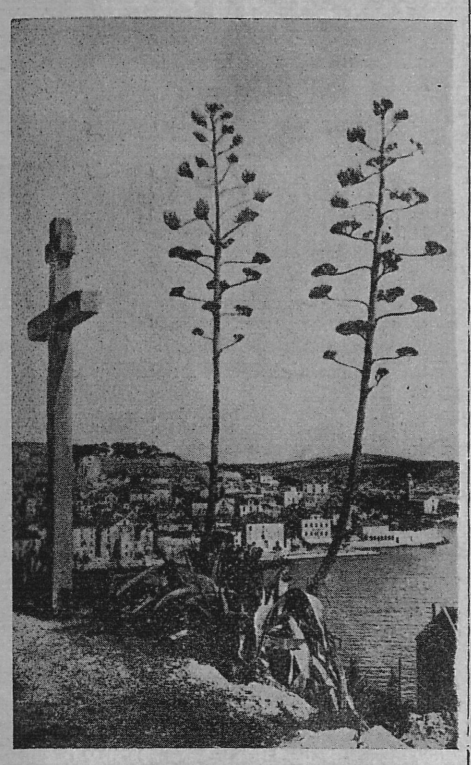

піній за життя? Прикучнув, розіклав тверде, лискуче листя і прослав квіття сонцеві до ніг. Рожами й мигдалевими пахощами застеляє скелю. Таке несвідоме, задивлене в далеку блакить, в жар сонця, привичне до скель і життя тут на горі...

Але пінії тужать. Вириваються з туги своєї в тремтливу даль, назустріч хвилям солоних, морських безодней. Їх рамена, втомлені безвихідною тугою рвуться в простір без меж і краю. Де

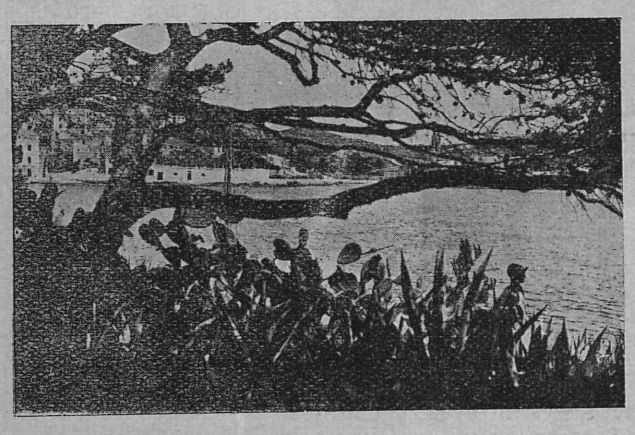

сині сни моря і неба, а може інші, розцвілі береги...

В долину, ліворуч вужівницею — дорога. Камінна дорога півдня. Розпалило її сонце до білого жару, а сипкий, крейдовий пил присипав утомлені плечі. Хтось вирубав її колись у скелях від пристані і міста до стіп піній, на кручу, відкіля море, простір і подих безкраю. Пнеться втомою жарких буднів, душить камінним стиском винниці. Повзе омлілим трудом між сірим камінням і такими самими сірими маслинами. Сумні, самотні кипариси блудять між камінням. Їх ні сонце, ні блакить не займає. Темні, окутані надто тісною киреєю стремлять гострими іглицями в самоту розпеченого простору. Не знати: чорні вони, чи зелені і відкіля їх незайманий сум? Цеж полудне...

Полуднем сонце лягло на пристань і доми серед винниць, топіль і кипарисів. До зеленкаво-золотого плеса припали сірі, воєнні кораблі людей. Під жаром полудня — темні стрічки диму і сон. Хатини і виноград і цвинтар. Хтось старався вирвати камінню клаптики землі і розкинути на них свої житла і рістню. Проте каміння панує. Спить між хатами і виноградом. Від нього зелень не зелена, а сірава. І від сонця.

Сонце. Гарячими списами коле водну топіль. Розпалює камінні мури давніх твердинь. Нині на них не гомонять кроки тих, що загинули перед віками. Мури у заглибинах тулять дикі смокви і байдужі аґави. У стіп їх дрімає в полудневій дрімоті: Раґуза. На постріпаних камінних берегах розкинулася — колись пані моря і дальматинських берегів. На березі, на кручі самотні пінії простягають рамена до недосяжної стрічі з блакитним простором...

У маляхітовім свічаді пристані ломляться образи домів і наскельних топіль. На маляхітах гладі панує сонце і тонуть меви. Туга пустого сонного полудня. Сонце стоїть невблаганно — просто, невмовкають сверщки. Співають. Така настирлива їх пісня, як жар сонця. Від обоїх немає втечі. Проте мріються неповоротні шляхи, вільні лети, що їм не здійснитися ніколи...

Безмежний, незглиблений простір розсвіченої Адрії колишеться в відвічному русі. Хвилі білопінні співають про тайни водної глибіні. Аквамариною, аж ґранатом біжить стихія від берегів у даль, назустріч роззолоченому небу.

...Даремне. —

Під зморщками простору солона глибінь. Десь там у ній таємний світ дивовижних тварин і рослин. Там боротьба. Відвічна насолода змагань, тріюмф здобутків, роскіш перемог. Течійки холодної крови розпливаються в кришталю вод. Чи не про це співає потужний ритм водного масиву?

Там дно засіяно пісковими шарами, поросле скелями. Тварини як квіти. У своїх обманних раменах душать нерозважливих плавців. І травлять їх спокійно. Рамена у них фіолетні, багрові. Примарні ліси морського дна, в золото й срібло розтратно одягнені риби. Десь там в глибіні далекий, холодно-золотий спомин сонця. Розплився притушеним золото-зеленим світлом глибин...

Теплий подув морського леготу, потужний спів хвиль на стопах скель. Хіба не чудо, що всередині скелі, що на ній тужать пінії-сестри, блакитна печера береже казок моря і скель? Синьо-прозора, чудесно-лазурова вода кидає синє сяйво на скельне склепіння й розмальовує його у неімовірну кришталеву блакить. Живі, теплі іскри скачуть по таємному плесі. Вогники фосфоризують і грають у прозоро-туркусовій безодні морської печери. Руки сиплять пригорщами гомінкий кришталь. Чи це море скарби свої приховало?

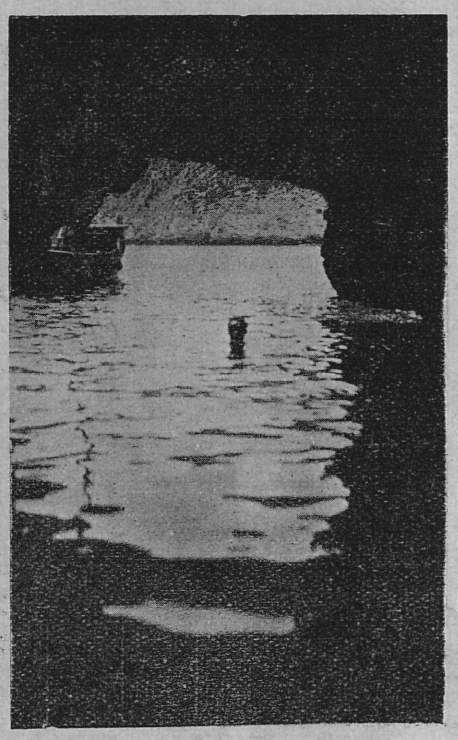

Над казкою кришталевих, морських скарбів сохнуть-тужать пінії-сестри. Сонце і вітер погризли кору рамен тих жилавих, пристрасно простягнених назустріч далеким шляхам і живому, таємному морю. В їх ногах грається течія. На скелях згорблені їх тіні. Пісня їх — туга в неповоротну даль, на шлях, що не кінчиться ніколи...

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно ориґінальні віденські взори.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Наше село й література

Проблема голоду землі завжди була осередньою точкою зацікавлення української літератури, досі в більшості своїй тематично селянській. У сучасному ця проблема найкраще та найгустішими фарбами зображена в новелях Василя Стефаника. І саме над усім комплексом його творчости, що все обертається довкола землі, тяжить спільна риса: непоборна fatalite. Земля для його селянина і сила і прокляття водночас; сила в найпростішому, щоб не сказати — найпримітивнішому розумінні. Без землі його герої — ніщо. Чорні фарби, якими він малює дійсність, відповідають статистичним цифрам малоземелля. Майже всі герої Стефаника взяті із самого споду сільської бідноти, вони характеристичні для того типу села, яке в нас жило довго незмінне, тривало вперто тримаючись землі, єдиної основи існування і ті типи творять із Стефаника своєрідного „поета нації жебраків". Це моглоб звучати майже як образа, та вистачає приглянутись наскрізь правдивим його типам, що зовсім не є винятками, щоб зрозуміти всю гостру реальність і ввесь траґічний сенс цього. Нація саме жила на такій масі, на її найпримітивнішому гоні, що казав селянинові триматись землі, навіть тоді, коли вона ставала непродуктивна, коли він жив на ній у крайній нужді. Та впертість, навіть часом безнадійна впертість, саме й була нашою національною силою, але та сила була сліпа, підсвідома. Стефаник, що так глибоко зрозумів це відношення, не міг не відбити й усього фаталізму, що випливав із такого стану. Та тут стає зовсім зрозуміла причина жалю, який може відчувати до письменника його читач, за те, що він обмежувався до самого показу голої дійсности, самих фактів, та тим показом уважав своє завдання за виконане. Він лишав читача на півдорозі, без виходу з жахливого лябіринту. Але ця метода письменника-громадянина, а таким був Стефаник, не осягала своєї оконечної мети, це була половинна метода. Сам собою той показ фактів був надто мало дієвий, він не перемінював психіки сприймача в активному напрямку: письменник заторкав своєю методою суспільної боротьби щонайбільш велику христіянську чесноту — милосердя, але у висліді нічого більш від співчуття та комітету допомоги голодним ця метода реально дати не могла; вона не била в злочинний лад, що допускав такі факти, не доповнювала свідомости читача чимось, що могло би змінити такий стан. І саме вартість Стефаника, як письменника **сучасного,** в тому, що він сам вирвався із свого зачарованого кола у своїх „Синах" та „Марії", де яскраво підкреслені, на тлі тої самої землі, національні і соціяльні рушійні сили. Сила, що була досі сліпа, стала в нього силою свідомою. В цьому, незалежно від майстерности слова, величезне значіння Стефаника. Автім подібне можна б сказати і про деякі новелі Черемшини.

Над цим „комплексом Стефаника" я зумисне спинився тому, що нині взагалі гостро стоять проблеми нашої сучасної „селянської" літератури та що дійсність ставить перед письменниками своєрідні важливі завдання, мимо яких вони не повинні пройти без уваги. Досить численні в останніх часах твори наших письменників із селянською тематикою, знову актуалізують цілу цю проблему, вимагають відповіди на багато питань. Від Журби й Самчука до наймолодших, Керницького й Ткачука, яких нариси нам спеціяльно цікаві тим, що вони зовсім безпосередні, незманеровані ще ідеольоґічними міркуваннями голоси села, ми можемо стежити, як непевно наші письменники виходять із кола **давнього** Стефаника. Навіть Самчук, письменник наскрізь позитивний, в одній із своїх повістей не вберігся і не зміг вирвати своїх героїв із навислого над ними фаталізму. Беручи справу більш соціольоґічно, як літературно, читач стає нераз перед проблемою: Куди село йде, і чи воно взагалі йде кудись?

В останніх виданнях наймолодших ми маємо безперечно правдиве село, ми теж віримо, що воно **таке** бути може, але ми **такого** не хочемо, наша свідомість обороняється його таким сприймати. Не тому, що ми міщухи або „буржуї", але читаючи такі твори, бунтуємося проти села, як застиглого в собі окремого світа понять, проти того, щоб сепянин без землі тратив, кажучи словами Франка, „нерв життя", ставав неспосібною до нічого і зламаною людиною.

Це не значить, що нам у літературі потрібні самі люди із залізними вдачами, одягнуті механічно в літературну форму, ані обовязково радісні та оптимістичні картини; — навпаки, вони можуть бути найтраґічніші, але ми хочемо, щоб літературні герої показували нам своє намагання вирватися із замкнутого кола фаталізму, що їх затискає, що згори засуджує все на невдачу, навіть тоді, коли б усі їх пориви були невдатні, щоб тільки ті пориви спрямовували кудись почуття читача. Розуміється, таких типів „літературно вигадати" не можна, та це й непотрібне, бо вони є в житті, і завдання письменника тільки їх підстерегти. Найважніше, щоб їх змагання випливали з їх характерів, а не були вислідом випадку, як у тому нарисі молодого автора В. Ткачука, де несподівано авто забило селянинові коня і цей з почуття кривди став майже революціонером.

Старе село вмирає. Це льоґічно і правильно; воно старими методами оборони боротьби з сучасністю не витримає. Отже: література для нового села. Вирватися із кола застиглих понять, фаталізму, — завдання сучасних „селянських" письменників. Такий підхід до справи розширяє й самі рямці літератури, розбиває комплекс меншвартности. Хотілося б тут зацитувати кілька слів **J. P. Maxence-a** (з приводу роману - F. Carco-a „Ténèbres", — що пише про подібний комплекс „фаталізму": „Хай ті „прокляті" стрічають на своїх шляхах хоч трохи проблисків, які відкривали б тіні й віддавали **їх їм самим,** хай вони на невмоленній похилій площі зударяються з **живими** перешкодами... яка похмура не була б їх величина, який безпощадний не був би бій, людина буде велика **„тільки в змаганні"...** (підкреслення наші).

Ці проблеми ставить сучасна література й перед багатьома творами з нашого середовища. Можливе, що тут відразу покладено забагато вимог перед нашими письменниками, але це теж актуальна проблема нашого життя і нашого села, щоб воно не жило самим механічним опором, а активно зростало вперед.

ЛЕВ ЯСІНЧУК

На слідах Марка Твейна

Люблю відвідувати місця, де бували великі люди. Тоді мені здається, що бачу тих велитнів, що дух обвіває мене й немов пориває в ті верхи, де він царює. Мимохіть стишую голос, гейби з остраху, щоб того духа не сполохати.

Побуваючи в американському стейті Мізурі, я не міг опертися спокусі й

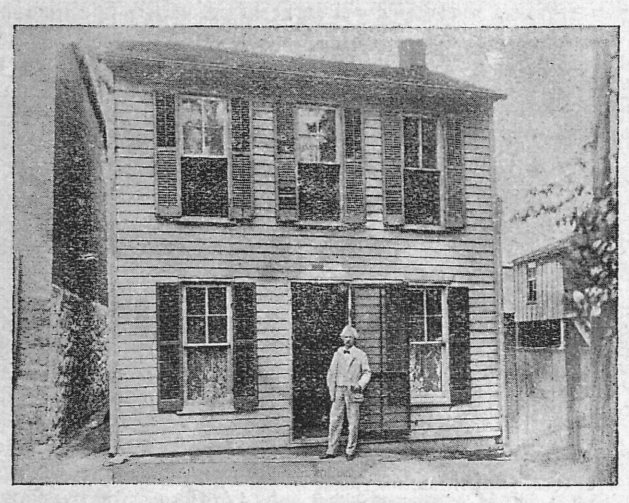

Дім Марка Твейна в Ганнібаль.

завзявся конечно відвідати місцевість, де жив і писав Марк Твейн. Це 30-тисячне містечко (в американських умовинах), Ганібаль, чи — як американці вимовляють — „Геннибол". Довелося їхати із Сейнт Люіс на північ 130 миль в одну сторону. Добре авто мого односельчанина несло нас по шклистій дорозі, а зацікавлення новою околицею розвівало втому. Праворуч, у відступах поміж містами, заєдно виблискували гребені хвиль на великому Міссісіпі; раз ближче раз дальше від

Печера Марка Твейна в Ганнібаль.

шляху. Ліворуч — то горбисті, то рівні поля. От і Ганнібаль: огрядне, ясне містечко, як зрештою всі американські. Положене на високому плоскогорбі. З гуркотом їдемо серпентиною по простому парку, щоб дістатися до місця, де царить великий гуморист світу, Марк Твейн.

Краса місця й велич краєвиду, маєстат і могутність води, все те зливається в казковий образ. Праворуч у далечі сіріє обривистий, стріпіхатий беріг, а переді мною й ліворуч — безкраїй степ. Густа пара, що підноситься в цей травневий день клубами з Міссісіпі, творить привид моря. Якби так це на Україні, то ще і спів пташків наповнював би повітря. Тут цвинтарна тиша; нема ані соловія, ані зозулі. Серед лип, смерек і модереву сіріє ґранітний памятник на ввесь ріст. На памятнику скромний напис: Samuel L. Clemens (Marc Twain) 1835—1910 та ще й пояснення, що вірою письменника була „людяність і ввесь світ". Спокійне обличчя охоплює зором не тільки мягку воду Міссісіпі, що внизу перекидається товстими валами, але й ріжноманітні форми приманливої прерії, нанизаної денеде модерними містами. Вітер, що віє від води, здається розбурхує буйну чуприну на камінній постаті.

Стейт Мізурі гарно вшанував 1913 р. великого американця. Шанує його й сьогодні на всі лади. Я сам мешкав у Ст. Люіс у готелі „Марка Твейна". А готелевий ресторан прикрашений, навіть збудований на лад корабля, що пливе по світовому велитні, Міссісіпі, звеличуваному не тільки Твейном, але й американською історією, леґендою й піснею. Захоплююся красою природи, хоч чужої, що викликує в уяві незатерті образи Володимирової гори чи Купецького саду в Києві, Чернечої гори в Каневі, чи Данилової гори в Галичі, де теж ніжить душу подібний образ величі природної краси.

Спускаємося в долину, де поблизу ріки під ч. 206 на Гіл стр. стоїть невеликий одноповерховий дім, оббитий за американським звичаєм — мальованими дощинками. Напис на завішеній перед домом округлій білій лямпі вказує, що це „Дім Марка Твейна". В цьому домі тепер музей Твейна. Його виповнює кільканацять штук старих меблів, старосвітська писальна машинка, маска правої руки письменника, фотоґрафії персонажів повістей Твейна, головно „Томи Соєра", як суддеїхи Бікер Тейтчер, страшного розбійника, індіянина Джов, та види на Міссісіпі, що ними письменник так любувався.

Трохи внизу від того дому, на перехресті вулиць, стоїть памятник підприємчивим героям Твейнових повістей: Томі Соєрові та його другові, Гокові. Оба вони немов перехоплені у хвилині, коли взявши потрібне знаряддя на плечі йдуть безжурно шукати скарбів.

Покидаю місто, бо манить мене ще одна природна рідкість, оспівана у творі „Тома Соєр". Це печери названі тепер печерами М. Твейна.

Дві милі від міста починається цей обривистий беріг Міссісіпі, що його видно від памятника. Цей беріг закручує на майдан, де вже стоїть кілька авт цікавих американців. В одному місці прорубаний вхід, закріплений невибагливим обмурівком. Це вхід до печер, що тягнуться на кілька миль. Не то київська чи бахчисарайська лавра, але навіть сам кретійський лябіринт ледви чи міг би рівнятися з багатством кімнат, їх форм і прикрас. Декуди кімнати такі просторі, що хоч танцюй у них; а вже найзамітніша з них — це „кімната Алядина", як її назвав Марк Твейн у „Томі Соєрі". Ріжні будівельні стилі, від відомих до невідомих, мішаються між собою і творять нові архітектурні сполуки. Коридори й кімнати різьблені деревляними слоями найвибагливіших видів, мистецькими резедами, преніжними арабесками, то блистять мінливими кришталями самоцвітів.

В сяєві ацетелінової лямпи прикидається дійсно страхітливим привидом широка „паща крокодиля", зовсім виразний „хрест" на склепінні, чи велитенський „чобіт", що звисає від стелі вниз. А ця нещасна „чарка індіянина Джов", яку він вижолобив, щоб ловити краплі води, що спадали не більш як ложечка на добу; ці природні широчезні ґзимси, що виглядають немов вигладжені столи для царів підземелля; ці величезні скапи, ці численні — вздається — безконешні щілини, що ведуть десь у безвісті; ці природні містки над глибокими пропастями; та вода, що відкілясь приходить з одного боку прохідної стежини, а по другому боці зникає; — все це сьогодні чаруе й захоплюе. Але якого смертельного жаху мусіли зазнати на цих місцях Том і мала Бекі, що то заблукані шукали виходу на світ, висвітили останній сірничок, допалили останній

Памятник М. Твейнові в місті Ганнібаль.

недогарок свічки, і без надії дожидали голодової смерти! Тимто не диво, що колись ціле містечко тремтіло за долю дітей у печерах, що звуком дзвонів витало звістку, що вони віднайшлися та чванилося очайдушністю своїх питомих героїв.

З повною насолодою вже добрим смерком покидаю це підземне царство. Мій скромний підпис у книзі гостей, як першого українця, що це місце відвідував, дає привід до цікавої розмови між приявними американцями про мій край і мій нарід.

Великим пошанівком тішиться Марк Твейн у стейті Мізурі. Вулиці, доми, парки, ресторани поназивані його іменем, а навіть майонези, салати, шинки, печені, кращі „сендвічі", а то й на особливший лад печені бараболі носять почесне імя Марка Твейна, або його головного героя — Томи Соєра.

За ті хвилини безтурботного вдовілля, що я зазнав насолоджуючись колись творами Марка Твейна захоплений змінчивістю дій, життєвістю молоді, коли віднаходив людину в кожному типі, нехай буде висловом пошанівку цей мій мізерний спогад.

Лисенки й Старицькі

Валерія О'Коннор Вілінська: ЛИСЕНКИ Й СТАРИЦЬКІ. Львів, 1936.

Ще одна книжка спогадів. І теж з наших визвольних змагань, хоч цим разом не кровавих на полю бою, зате не менше важних і вагітних наслідками. Здається, що ніколи не буде забагато спогадів про ті часи, коли на наддніпрянській Україні діяв указ з 1876-го року та коли кожна хата свідомого українця була свого роду сонцем, від якого промінювала національна свідомість на українську народню масу. Ця доба нашого національного відродження найцікавіша тим, — тут треба до деякої міри скоригувати попередній вислів — що це не був тільки однобічний вплив української інтеліґентської верстви на українську масу. Ті впливи були взаємні. У поширенні української національної свідомості на наддніпрянській Україні — як зрештою і в нас, в Галичині — вплив української селянської маси на інтеліґенцію має не меншу вагу, як вплив інтеліґенції на селянство. Ясно, що характер тих впливів інший.

Вплив селянства на інтеліґенцію несвідомий, мимовільний. Сила його в тому, що селянська маса зберегла майже у повній чистоті українську

Валерія О'Коннор, авторка спогадів у віці 14 літ.

мову. Всі ті українські родини, нащадки старих козацьких родів, що жили серед маси українського селянства, у великій мірі тільки тому зберігали українську традицію, що кожної хвилини і на кожному кроці нагадувала їм її жива українська мова. Мова, якою говорила великочисленна маса народу на цілому просторі українських земель, проречисто свідчила про те, що мова, якою писав Шевченко та інші наші письменники до нього, це не якесь „нарічіе", але самостійна мова великого народу. А таке свідоцтво необхідне, якщо Шевченкові думки мали знайти відгомін у серцях інтеліґентської верстви, що погрохи і поволі, але безупинно московщилася.

Здається, що сьогодні наш загал не здає собі ще гаразд справи з великої ваги того взаємного впливу для нашого національного відродження. Тому кожний, хочби й найдрібніший, спогад з тих часів має вартість найцінніщого для нас документу, тим цін-

Марія Старицька в віці 14 літ.

нішого, чим дрібніші та — так сказати б — інтимніші моменти тогочасного життя представляе. Маємо вже досить спогадів — навіть дуже поважних авторів — з тих часів, але вони більш-менш загального характеру. Пані О'Коннор-Вілінська дала нам картини приватного життя двох визначних українських родин — Лисенків та Старицьких — у національному — так мовити б — перерізі. І це саме найцікавіше. Бачимо тут нашого великого музику та письменника, як вони у тих важких часах московського гнету ведуть велику національну роботу, як з ентузіязмом і невтомно ставлять цеглину за цеглиною велику національної будови.

„Українські пісні, зібрані Лисенком, день до дня ставали популярніші, а найбільше розцвіли в семинаріях та бурсах. Семинаристи творили найплодовитше підложжя для своеї національної музики, а слідом за нею і національній ідеї. У кожного попа, що повиходили потім з тих семинаристів, можна було знайти згодом історію Грушевського і видатнішу українську літературу".

Так воно починалося: українська пісня, музика, театр... „Вся українська молодь Харкова, Полтави, Катеринослава..., що кохалась в музиці, жила іменем Лисенка, український театр — Старицьким". Від пісні та театру доходило до того, що розговірну російську мову в інтеліґентських домах заступала українська і т. д.

„І Лисенко і Старицький — пише п. О'Коннор-Вілінська — дбали головним чином про інтеліґенцію, на неї покладали вони свої надії. Од села стояли дальше. Вважали, що інтеліґенція дасть селу життя в свій час". Але ж на іншому місці читаємо: „Перебуваючи літо на селі, Микола Вітальович намагався якнайглибше зазирнути в народню душу, особливо з мистецького й етнографічного погляду... Він не минав нагоди заглянути на село; ходив до робітників на поле, слухав їх пісень, сідав біля косарів їсти галушки з казана, балакав з ними; дивився із саду через тин, як дівчата перуть сорочки на ставку, знову слухав їх пісень, бував на весіллях, їздив по ярмарках".

Це називається, що Лисенко стояв від села подальше. Може бути, що і Лисенко і Старицький були того переконання, що відродження треба починати від інтеліґенції, то все-ж вони вели освідомлюючу роботу на селі, бо у частих стрічах та балачках з селянами напевно нераз впало слово, що кільчилось потім і випускало перше стебло національної свідомости. З другого-ж боку — хоч вони може й не зясовували собі цього ясно — на них ішов від того села непереможний

Людмила Старицька як 6-літня дівчинка.

вплив у звуках мови, пісні чи у формі народніх звичаїв, вплив, що в свою чергу закріплював в інтеліґентській верстві ту ідею, що з нею вона йшла на село.

На сторінках книжки п. О'Коннор-Вілінської багато моментів, що наглядно підтверджують отой обопільний вплив і дають нам ясну уяву справді стихійного росту української національної свідомости, росту, якому такий могутній товчок дав Шевченко. Тому книжка, як мало які спогади останніх літ, приковує увагу читача.

Осип Боднарович.

Д-р КИРИЛО ТРИЛЬОВСЬКИЙ

Памятник М. Шашкевичеві

Довідуємося з наших американських ґазет, що в місті Стемфорді, в парку Української Вищої Школи, має станути памятник сьому „будителеві" галицької землі. Має його виконати різьбар Олександер Архипенко.

Ця вістка наводить деякі засадничі завваги. Не маємо і вже не будемо мати справжнього портрету Маркіяна Шашкевича. Те, що бачимо нераз і в книжках і навіть на окремо виданих образах-портретах, а навіть на металевих плякетах — не є правдивою подобою Маркіяна. Всякі пошукування за якимсь ориґіналом — не вдалися, бо Маркіян мальованого портрету не лишив, а фотоґрафія за його життя була ще в пеленках. Ледви в рік по виданню „Маркіяном його „Русалки Дністрової" — тобто в 1838 р., винайшов француз Дагер так званий від його імени „Дагеротип". Та це була велика рідкість, а фотоґрафія поширилась щойно в другій половині 19-го століття. Священики з першої половини того століття давали себе лише портретувати і то звичайно аж у старшому віці, коли людина відчуває потребу полишити якийсь видимий слід по собі. Ті портрети роблено звичайно при нагоді, найчастіше тоді, коли малювали церкву, тимбільше, що такий маляр звичайно мешкав та харчувався у дотичного пароха, а „їмості" певно не вимагали від нього за це винагороди.

Жінка Маркіяна, Юлія, жила ще на початку 90-тих років м. ст. Тоді предложили їй цілу колекцію фотоґрафій всяких питомців-теольоґів, щоби вона винайшла між ними таку, що була би подібна до її покійного мужа. Але такого подібного богослова вона найти не могла і тільки заявила, що її покійний син Володимир був дещо подібний до свого батька. Фотоґрафія Володимира (поета 60-тих років) існує в ориґіналі — і маляр Микола Івасюк намалював по тім зразку портрет Маркіяна. Та цей образ не вийшов дуже подібним і до Володимира.

Кілька літ пізніше намалював І. Труш портрет Маркіяна, та поміг собі в інший спосіб. Він зробив просто малюнок з живучого тоді ще патріота і члена Головного Виділу „Просвіти" о. Лежогубського. Цей образ поширено потім у ріжних відбитках та навіть на плякетах, що дало нагоду пок. О. Маковеєві написати одну з його знаменитих гуморесок. Її зміст такий: Пок. о. Лежогубський приїхав раз до своїх знайомих в однім селі, де на стіні в читальні уже висів портрет Маркіяна Трушевого помислу. Тамошні селяни побачивши о. Лежогубського признали його зараз за Маркіяна і устроїли в його честь приняття. Зрештою подробиці цієї гуморески випали мені уже з памяти.

Заслуженому нашому мистцеві І. Трушеві трапилась при компонованню портрету Маркіяна ось ще яка помилка: він намалював його в ковнірику на шиї, бо саме в тих часах, коло 1900 року почали наші священики закидувати і чоботи з холявами і т. зв „обойчики". Усі-ж портрети священиків з минулого століття — (тимбільше з часів Маркіяна!) мають на шиї „обойчики". І маляр Микола Івасюк зробив правильно, що і свого Маркіяна вбрав у „обойчик". А Трушевий Маркіян навіть на плякетах носить ковнірик, чим відразу зраджуе свою неавтентичність.

Що торкається „обойчиків" — то був це свого роду твердий, шкіряний „гальштук", запинаний ззаду, а цілий вишитий раз коло разу дрібненькими кораликами — звичайно чорними й бі-

Чужинецька літературна хроніка.

Ніцше і сучасність. Недавно появилися три книжки посвячені відношенню Ніцшого до течій, що панують в третій Державі. У Герберта Лянґа в Берліні вийшла книжка доцента Ґавроньского п. н. „Фрідріх Ніцше і Третя Держава". Одно видавництво в Лейді видало студію Альфреда Розенталя „Европейська проблема раси у Ніцше", і „Арманен-Ферляґ" в Ляйпціґу випустив книжку Ріхарда Елера п. н. „Фрідріх Ніцше і майбутність". Книжку Елера, в якій пишеться про Ніцше, як провозвісника Третьої Держави, прикрашуе світлина Ґітлера, як він ґлядить в задумі на погрудця великого фільософа.

„Франц Верфель на кострі". Під таким наголовком появилася в однім берлінськім тижневику стаття з інформацією про те, що в Константинополі спалили відому повість Верфеля п. н. „40 днів Музи Даґа", якої сюжет взятий з боротьби турків з вірменами. Про цю книжку була у своїому часі стаття у нашому журналі.

Шов про Кіплінґа. Шов так схарактеризував Кіплінґа: „Редіярд Кіплінґ був великим оповідачем, що ніколи не став зрілою людиною. Його великість належить до його молодости. Дійшов до вершка своеї каріери, заки встиг осягнути зрілість. Був великою фіґурою в тому, що можна назвати імперіялістичною літературою і деякі його реакції на імперіялізм доволі цікаві... Не був такий великий, як Ґ. Ґ. Велс. Не допускаю, щоби лектура Кіплінґа змінила чиенебудь життя, але-ж те саме можна сказати і про Вальтер Скота та про багато інших. В своїому обсязі Кіплінґ був справді великий".

„Життя Ісуса" Моріяка. Відомий франц. письменник Франсуа Моріяк випустив недавно книжку п. н. „Життя Ісуса". Про ту свою книжку у розмові з редактором „Нувель Літерер" він каже: „Я довго вагався, бо вже кілька літ мене намовляли. Написати „Життя Ісуса" видавалося мені завданням понад мої сили. З численних життеписів Ісуса, що є на цілім світі, ні один мене вповні не задовольняв. Одні походять від людей, що не вірять в божество Ісуса і тому Ісус вихоплюється їм, автор цілковито не розуміе предмету своїх студій і його знання — на мою думку — не варте й торби січки. З другого боку є життеписи Ісуса, що їх написали вірючі люди, але в тім випадку є друга небезпека: вони находяться під таким сильним впливом божеської істоти Ісуса, що їм вихоплюється людина, така, якою її бачили люди його часів. Про те, що я зважився написати „Життя Ісуса", рішила думка, що всетаки письменник може мати досить кваліфікацій, щоби змалювати психольоґічний портрет Христа. Христа, якого бачить вірюча людина і Христа цілого, людину й Бога одночасно. Тільки тоді, коли мається ту подвійну візію постійно перед очима, можна вияснити читачеві, що Ісус Євангелій це заперечення штучної істоти, що Він — це індивідуальність точно окреслена, „характер", зі своїми гнівами, своїми вимогами, своїм миром, словом, всім тим, над чим не можна перейти до порядку".

ГЛИНЯНСЬКИЙ КИЛИМ
Практичний і завжди гарний дарунок святочний, весільний і імяниновий лише з фірми
Т. ФЕДОРИШИН
ЛЬВІВ, МАЙДАН СВ. ДУХА 2 (кіоск)
Мистецькі зразки, — народні мотиви, — низькі ціни, - догідні сплати.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

лими. Часом, особливо у молодших, були ті коралики білі і сині. (Такий портрет буде ще мати родина по пок. Атаназієві Тустановському). „Обойчик" надавав тому, що його носив, безумовно більше поважний вигляд, ніж звичайний, обернений задом ковнірик. Виробом „обойчиків" займались спеціялісти поміж богословами, бо та праця вимагала особлившої справности і пильности.

Та вернімся до справи памятника у Стемфорді. Поставлення такого памятника з видуманим обличчям Маркіяна, було би просто зневагою для його святої памяти! Ніхто таких памятників людям, що ще так недавно жили — не ставляє. Можна було в Києві поставити памятник Володимирові Великому, що жив ще перед тисячу роками і надати йому видумане лице, але вже Хмельницькому, хотя би і не було його портрету — не можна було би поставити памятника з обличчям, що було б твором фантазії самого різьбара. На таке ніхто не зважився би. І якби в такім випадку захотіли поставити йому памятник, то хіба лиш у виді якоїсь піраміди з відповідним написом, або поставили би якусь алеґоричну людську фіґуру — також з таким написом.

І тому той памятник Маркіянові в Стемфорді не може представляти обличчя, котрого Маркіян фактично ніколи не мав, а може представляти або якийсь обеліск, чи колюмну (обоє без портрету), або, наприклад, дністрову русалку — очевидно в усіх випадках з відповідним написом.

Ще треба замітити, що в історичних картинах малярі нераз не маючи оригінальних портретів — помагають собі так, що поміщують в них портрети живучих ще осіб, коли їх лиця відповідають типам, яких вони саме змальовують. Так помагав собі польський маляр Матейко краківськими „Станчиками", що позували йому до його історичних картин, а, наприклад, Рєпінові позував київський ґенерал-ґубернатор Драгомиров підчас малювання відомого образу „Запорожці пишуть лист до султана". Так само якби котрийсь з наших малярів скомпонував якусь сцену з життя Маркіяна (напр. як він виголошує в семинарській церкві першу українську проповідь) — то міг би теж порадити собі в той спосіб, що взяв би за модель якусь жиючу особу. Але в ніякий спосіб не можна такого моделю ужити при спорудуванні памятника визначному народньому діячеві, що жив перед сто роками.

З нових віршів

Л. Отаманець: СВІТАНОК. Поезії, Львів, 1936. В-во „Краса і Сила". Обгортка Р. Чорнія.

Св. Андрей, Прометей, Мойсей, Месія, Олег, Конаш, св. Юрій, Дажбог, Язон, Мазепа, Самсон — ось кілька імен виписаних із збірки, які її відразу характеризують. Це — поезія надхненних закликів до бою, до мечів, стягів і т. д. Це так звана „поезія сили". Авсе ж, прочитавши збірку, ви спостережете, що сила тут така сама модна форма, як сум і знесилля у добі наших „молодомузців". Ні тут, ні там поезія не випливає із свого дійсного ґрунту, це все лиш перечулення. Наш автор, що ввесь час закликає бути сильним, мабуть навіть не спостерігає, що його палкі заклики потрібні передовсім йому самому. Це своєрідний тип нового українця, що вже хоче бути сильним, але ще ним не є. Читаючи такі вірші, у нас усе повстає підозріння про переможне почування меншвартности в їх авторів, про їх недовіря до себе і сучасників, яких завжди треба до чогось накликувати. Поставивши тут твердження: кваліфікація письменника — кваліфікація читача, мусимо сказати, що такий автор тратить найвартнішого читача, бо замість документувати свою силу, він її ще шукає, кладучи її в площину несповнених можливостей:

О, краю мій! Коли б я мав
Борця Самсона силу,
Я б грім у пісню закував,
Що всі степи збудила б...
І не скував би филистим
Мене в тюрму ніколи! —
Червоний жах і попіл, дим,
Розкинув я б навколо...

Чи вас не бентежить оте „б и"? Однаково добре можна фантазувати на тему: Коли б я був Наполеоном, то я б... і т. д.

Коли ми спиняємось над суттю збірки, так це тому, що вона на це заслуговує. Бажання бути сильним, легкий, ляпідарний вірш, чиста мова і т. п. показують на деякі можливости молодого автора. Хоч часто він іще не вміє виминути шабльону, пр.: „закуті в сталь мужі грізні з мечами". Рими часом такі, що мабуть і Дригинич здригнувся би: чар — бальсам, Ельбрус — імперій (!). Варта б також попрацювати трохи над стилем та вивеліновувати оті всі „тут", „там" („осьтут під цим муром"), якими автор заступає брак потрібного складу у ритмі.

Хоч збірка нічого нового в нашу поезію не вносить, вона усеж знайде свого читача, може більш, як Ольжичева „Рінь", саме тим, що називає речі по імені, що в неї „сенс" на самім верху, так, що не треба натужуватись і його шукати.

С. Г.

При зміні адреси просимо подавати стару адресу.
Зміна адреси 50 гр.

З фільмового світу

Король Едвард і кінематограф. Теперішній англійський король, Едвард VIII, великий любитель кінематографу. Він не тільки ходить на премієри всіх більш-менш цікавих фільм, але й сам займається знимками. В часі подорожі до Африки та Південної Америки він власноручно накрутив кілька аматорських документальних фільм з полювання на диких звірів. Ще будучи уельським князем він сам виявляв негативи фільм в аматорській лябораторії, влаштованій в його особистих апартаментах. Маючи намір виправити деякі недостачі своєї гри в ґольфа уельський князь казав в часі гри сфільмувати себе дуже повільним темпом. Переглянувши докладно ці знимки він вкінці замітив усі неправильні рухи в своїй грі.

Кароля Ген, молода артистка Уфи виступає у фільмі „Королівський вальс" з Віллі Форстом.

Скільки заробляють фільмові артисти? Зі звіту американської фінансової комісії можна довідатися дещо про заробітки фільмових артистів у 1934-ому році. І так: Мей Вест — 5 міліонів франків, Марлєна Дітріх — біля двох міліонів, Чарлі Чаплін — небагато менше від двох міліонів, Гаррі Купер — 1,700.000 франків, Констанс Беннет — стількиж, Уольт Дісней, творець Мікі Мавс, — міліон фр.

Велс у Чарлі Чапліна. В часі недавнього побуту англійського письменника, Велса, в Голлівуді, Чарлі Чаплін уладив приняття в його честь. В принятті взяли участь: Уольт Дісней, Гароль Льойд, Мамуліян, Фредерік Марч, Аніта Льос, Джес Ляскі, Тенней та інші. Чаплін приймав гостей з рукою на перевязці, бо кілька днів перед тим, в часі сінхронізації одної з останніх сцен „Нових часів" він зломив її. Велс особливо довго говорив з Уольтом Дісней, розпитуючи про чергові „Пригоди" Мікі Мавс". Велс — великий приклонник оживлених рисунків. Він є тієї думки, що в тій области ще не сказано останнього слова, і що оживлені рисунки стануть окремим, самостійним родом мистецтва.

„Тисяч і одна ніч" на екрані. В Голлівуді йдуть тепер знимки до фільми „Тисяч і одна ніч" з участю Ш. Буає. Ролю Шехерезади виконує Сільвія Сідней.

Як вони рахують? В американському кінематоґрафічному річнику за 1936-ий рік, що оце недавно появився, вміщені біоґрафічні дані головних артисток та артистів екрану. Один кіножурнал „випорпав" з тієї книжки цілий ряд доказів, як свобідно поводяться жінки, — а особливо артистки — з аритметикою, коли річ йде про їх вік. В річнику подано, що Бебе Даніельс має 35 літ. Ця артистка — одна з перших зірок німого кінематоґрафу — грає для екрану 22 роки: виходить, що вона першу велику ролю виконувала, як мала 13 літ. Там же сказано, що Ґльорія Свенсон теж має 35 літ (чи це не сакраментальний вік, на якому стабілізуються голлівудські знаменитості?). Ґльорія Свенсон грає для екрану 20 літ, була чотири рази замужня і має повнолітню дочку. Норма Шірер — 30 літ. Шіснацять літ тому Норма Шірер була манекіном в Нюйорку — виходить з того — для дитячих одягів. Льоретта Йонґ — 22 роки. Льоретта Йонґ зачала грати головні ролі 8 літ тому. Вже шість літ як вона замужня... Це називається: умовність часу.

Де Марлєна Дітріх? Марлєна Дітріх, що дістала цілий ряд листів з погрозами від ґанґстерів, виїхала потайки з Голлівуду. — Марлєна Дітріх оселилася інкоґніто в околицях Праги. — Марлєна Дітріх перебула тиждень в Парижі. — Віллю Марлени Дітріх під Берліном береже десятка приватних детективів. — Ось навмання декілька відомостей з кіно-журналів за останні два місяці. Всі вони або плід фантазії ревних репортерів або типовий реклямовий блеф голлівудських імпресаріїв. Справді-ж Марлєна Дітріх дальше живе в Голлівуді і викінчує знимки нової фільми: „Люблю вояка". Це звукова й говоряча версія німої фільми „Ґотель Імперіяль". В травні артистка виїздить з дочкою до Франції, де проведе вакації. Один з більших париських мюзік-голів хотів заанґажувати її на виступи в ролі співачки, але Марлєна Дітріх відмовилася.

Чарлі Чаплін жениться. Виявляється, що вістка, яка була облетіла всю европейську пресу про те, будьтоби Чарлі Чаплін подружився з Полет Годар — передвчасна. Вінчання відбудеться щойно літом. Чарлі занятий тепер артистичною карієрою своєї 26-літньої нареченої. Він окружив її професорами драматичного мистецтва, ще до початку її праці в фільмі „Сьогоднішні Часи", та й сам проходив з нею ролю. Танців учив її російський балетмайстер Козлов, що працює в Голлівуді.

Неоцінене джерело відомостей про бацтва та культурне і господарське життя всіх наших земель це

Ю. ДЕЛЕВСЬКИЙ.

Старість і умова здібність

З бігом життя організм неминуче руйнується та наближається до загину. Разом із старістю приходить послаблення фізичних сил та розмаху, діяльности людини. Якщо, згідно з дефініцією Кльод-Бернара, процес життя, це — процес завмирання, то старість — переддень смерти організму. Але чи зі старістю так само неминуче йде паралельний процес пригаснення усякої здібности людини, також умової разом із фізичною? Чи так само неминуче погасає інтелект одночасно з фізіольоґічним старінням організму?

Старість — це свого роду недуга, дотого-ж недуга, принайменше сьогодні, невилічна. Виринає питання, чи з тією „недугою старости" конче мусить йти в парі друга недуга, що зазначується послабленням інтелектуальних сил людини?

Тут можна було б навести думку, що не завжди передовсім виступає паралелізм між фізіольоґічно недужим станом та послабленням умових сил. Були великі ґенії і таланти (на приклад Дарвін), що всеньке життя або велику частину життя хворіли, але та недуга не відбивалася на їх умових силах та творчости. Мало того; нераз говорилося про те, що деякі хоробливі стани сприяють надхненню і добре впливають на наукову чи мистецьку творчість. Кабаніс твердив, що деякі стани пропасниці викликають незвичайно плідну психічну діяльність. Гайне писав подивугідні твори, коли хворів. Знаменитий математик Сильвестер оповідав, що йому вдалося розвязати одну ґеометричну проблему у стані нічної гарячки, що постигла його наслідком „щасливого бронхіту". Для таких визначних людей, як Мен-де-Біран, завжди недужий, і Жерар-де-Нерваль, часто творив у стані хворобливої екзальтації, недуга була стихією, що сприяла розквітові інтелектуальної діяльности.

Але чи можна порівнювати старість, стан упадку і занепаду організму, з приступом недуги, що побуджує творчість? Чи не обсервуємо часто у старих психічну знемогу, умову втому, затрату памяти, затрату працездатности, частинно умової, потребу відпочинку? Чи не запримічуємо доволі часто, як люди, навіть визначні, у похилих літах „дитиніють"?

Дарма, що деякі фільософи, наприклад, у старовину Ціцерон, вихвалювали старість, як найщасливіший вік, вік рівноваги і спокою. Дуже це мала потіха! Так одна французька письменниця (пані Рашільд) бистроумно висловилася, що найщасливіший вік для жінки зачинається у 50-ому році, бо „починаючи, принайменше, з того віку, мужчини залишають нас у спокою"... Та саме „у бурях є спокій" і, розуміється, „старість — не радість", принайменше, в теперішніх умовинах життя і техніки людства.

Але в цьому випадку річ не в тім, чи старість щасливий вік чи ні? Ставимо питання, чи разом з фізичною знемогою приходить теж упадок інтелектуальних сил, умової діяльности і творчости. І тут треба підійти до питання ще з другого боку, з боку розуміння життя як процесу накопичування знання, досвіду, думки.

За життя умове надбання людини збагачується поступневим накопичуванням ідейного змісту. Цей процес продовжується з віком. І саме у старості приходить пора, коли можна найкраще вихіснувати накопичене ідейне багатство, розуміння, світогляд. Саме тим мотивом треба пояснити традиційну пошану до мудрости старців, що проводили громадськими справами у примітивних громадах. Кант добачував одну з найбільш трагічних антиномій життя у факті, що смерть приходить у тому менті, коли людина могла би найдоцільніше використати своє знання і досвід. Коли-ж так, то не може бути й балачки про тісний звязок між старістю та послабленням інтелекту. Деякі факти свідчать, що можлива і протилежна еволюція.

Про це багато кажуть нам приклади людей науки. Щодо біольоґів, то Жіяр, виходячи з того, що вони повинні призбирати велике число даних, щоб мати змогу посувати вперед науку, каже: „Тому найвизначніші природники ніколи швидше, як у пізному віці, не проголошували своїх капітальних творів; досить навести тільки приклади Лямарка й Дарвіна". Але такі факти можна заобсервувати теж в царині математичних і раціональних наук.

Архимед винайшов свої запальні дзеркала в віці 75 літ. Критейський фільософ Епіменід ще у віці 100 літ дивував своїх сучасників бистротою свого ума. Фальософ Теофраст мав уже більше як 100 літ, коли мав ще „виклади" про характер. Історики кажуть, що Сольон, Зенон, Пітаґор, Діоґен ще після 90-ти літ вражали своїх учнів бистротою ума. Плятон написав свої діяльоґи маючи 80-ти літ.

Цілий ряд мистців, як наприклад: Тіціян, Мікельанджело, Ван-Дайк, Коро, творили архитвори вже в дуже похилому віці.

Великий математик Ляґранж надав остаточну форму своїй „Аналітичній механіці" у віці 70 літ. Ґеній Ляпляса не виявив навіть сліду якогонебудь послаблення в 78-ому році життя і його останні праці нічим не уступають творам, молодшого віку. Згадати б ще тут хоч Сервантеса, Канта, Верді, Віктора, Гюго, Ібсена, Едісона, Шарля Ріше,*) — що працювали ціле життя. Фізична слабість декого з тих людей ні трохи не відбивалася на їх умовій здібності та на їх творчости.

Найвизначніші праці та відкриття ґеніїв, архитвори мистців — це плоди зрілого віку, часто старости. Та все-ж наведених доказів не можна розтягати на цілу масу одиниць без спеціяльної кваліфікації. Тут треба би досліду у як найширшому розмірі. 50 літ тому англійський вчений Ґумфрі, при допомозі цілого ряду лікарів, перевів анкету з девяти сотнями осіб, що дожили 80 літ починаючи від 74-ох столітніх стариків. Їх память і умову здібність дослідили і склясифікували прикладши всякі критерії чи то „тести". При цьому виявилося, що у 52-ох столітніх високі „ноти", що торкається ума, перевищали низькі удвоє або й більше разів.

Досить недавно переведено анкети для перевірки ума всяких категорій віку при допомозі тестів. Цьому питанню недавно посвятив спеціяльний дослід американський психольоґ проф. Майльс. Виявляється, що ознаки найбільшого розвитку інтелекту бувають між 18-тим і 49-тим роком; але-ж не завжди можна запримітити ознаки безперервного упадку умових сил між 20-ти і 90-ти роками. У деяких людей незмінний стан бувае між 40 і 50-ти роками. У багатьох інших стан умової здібности не зміняється навіть у похилому віці. В загальному проф. Майльс робить висновок, що психольоґічний поступ людини ні трохи не звязаний з крайньою стадією фізіольоґічного старіння ;„умове довголіття" можна продовжати працею, вправою, самоконтролею.

Із усіх відомих даних можна зробити висновок, що нема якогось загального і незмінного правила звязку між старістю та упадком умової здібности. Тут діють два протилежні чинники: фізіольоґічний упадок та зужиття організму, що потягають за собою послаблення умових сил; і ріст, з віком, знання, досвіду й думки, що нейтралізує, подекуди з лишкою відемний вплив першого чинника. Лінія противаги залежатиме від відношення коефіцієнтів. Вона залежатиме від умов, від індивідуумів, від познак, від самодіяльности. Організація ума може виходити переможно над старінням організму як довго він живе.

пер. з рос. П. Ч.

*) Можемо до того списку додати: Толстого, Шова, Гамсуна, Піранделя, Гавптмана, Унамуна — всіх приблизно 70-літніх і творчих. (Ред.).

З нагоди Воскресення Христового бажаємо всім нашим Співробітникам, Передплатникам, Читачам і Прихильникам ВЕСЕЛИХ СВЯТ!

Українська хроніка

Есеї про українську літературу. Паризьке „Українське Слово“, від часу, коли в ньому почав працювати Ю. Косач, приносить постійно літературні фейлетони. Досі, появився, ще незакінчений, цикль есеїв Косача про українську літературу, із цікавим підходом та намагався знайти в ній кожночасно героїчну співзвучність з її добою. Хоч деякі проблеми в освітленні Косача вимагають дискусії, все ж маємо в тих нарисах живу спробу нового підходу до літературних зявищ, у нас надто сплощених научними епігонами Огоновського-Єфремова. Водночас містить той часопис повість Романа Мстиші „Дивимось в очі смерті“, річ сильно написану, яку, як і попередні есеї, варто було б видати окремою книжкою.

Антольогія сучасної поезії. Антольогію сучасної поезії (від 1920 р.), готують до випуску, як доносить преса, Видавництва „Рідна Школа“ й „Ізмарагд“. Книжка ця вже давно була потрібна: старі, видані ще Франком „Акорди“, знаходять свого читача хіба лиш на забитій дошками від світа провінції. То-ж добре, що сучасний читач, який вимагає нової й актуальної поезії, дістане свою книжку.

Книжка про сучасних українських поетів. Книжку про сучасних українських поетів випустила черновецька „Самостійна Думка“. Книжка ця складена хаотично (майже з самих цитат), то-ж навіть автор підписався тільки як „Читач“, посоромившись підписатися повним прізвищем. Властиво книжка говорить тільки про поетів, друкованих у „Вістнику“ і самій „Самостійній Думці“, то-ж дає далеко неповний огляд нашої сучасної поезії. Промовчано багато імен, а зате реклямується в книжці всяку дрібноту, що тільки-но ставить перші кроки в літературі. Зате декілька вихваток проти нашого журналу ми вже у свій час реагували.

Катальог „Шостої Української Художньої Вистави“ щойно тепер наспів до Львова; хоч це книжечка невеличка, вона дає змогу дуже добре зорієнтуватись у тому, що діється на мистецькому фронті України під наглядом Москви. Характерне, що заголовні карти катальогу — репродукції не мистецьких творів, а подобія „височайших“ — Кірова, Сталіна і рідних Любченкових. Як і літературу, так і образотворче мистецтво захопив у свої руки А. Хвиля, що й прикрасив своєю передмовою катальог. З неї довідуємось, що „українські націоналісти в різних формах всіляко шкодили розвиткові радянського мистецтва... обґрунтовуючи орієнтацію то на буржуазний захід, то на шукання нібито національних форм... Бойчуністи своє розуміння мистецтва зумовлювали лозунгом боротьби за українську національну форму, але по суті їх намагання часто оберталися в націоналістичну форму(?). Націоналісти Врона, Ернст, Новицький, Гаранущенко, Хмурий твердили про те, що Україна в протилежність до Росії є „куток Европи“. Цілком зрозуміло стає, чому Врона закликав українських художників до відображення „української національної селянської стихії“ і вимагав від них орієнтації на буржуазний захід. На національній формі... намагались „заробити собі капітал“ українські націоналісти, які робили спроби поставити китайський мур між російськими та українськими художниками. Геніяльні слова т. Сталіна про національну форму і соціяльний зміст вони намагались перекрутити, замінити націоналістичною формою...“ Вкінці А. Хвиля глибокодумно запевнює, що „національна форма — це не націоналістична форма“...

„Геніяльні слова т. Сталіна“ для Хвилі може й геніяльні, а для нас — просте крутійство. Це бачимо з репродукцій „української вистави“. Замість української форми — мистці збиті з толку хапають будьто голяндський реалізм (до речі: буржуазно-міщанський!), російське „передвижництво“, а то й просто російський „академіческій“ стиль. Замість Шевченка — пишна різьба Пушкіна. Брак найвидатніших українських мистців, пр. Петрицького (який певно „перебудовується“...) дуже характерний.

Рівень картин назагал невисокий. Увагу звертають тільки ґравюри Касіяна й картина Самокиша „Бій Кривоноса з Яремою Вишневецьким“. Але це мистці „старого хову“. Характерно ще, що виставу названо вже не „Всеукраїнською“, як давніше, коли то на виставах (до 1933 р.) брали участь українські закордонні мистці.

Нові видання

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Улас Самчук: **Віднайдений край.** Бібліотека „Діла“, Львів, 1936.

Юрій Липа: **Нотатник.** Новелі. Том І. Видавництво „Народній Стяг“, 1936.

Р. Леонтович: **Звенислава.** „Українська Бібліотека“, Львів, 1936.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Валєрія О'Коннор Вілінська: **Лисенки й Старицькі.** Львів, 1936.

Омелян Терлецький: **Історія України.** Козацька доба. Видання Т-ва „Просвіта“. Львів, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Володимир Інгулець: **За українське море!** Дешева Книжка. Львів, 1936.

РІЖНІ

О. д-р Г. Костельник: **Настя Волошин дівчина зі стиґмами.** Перша частина. Історія стиґматизації. Накладом автора. Львів, 1936.

ЖУРНАЛИ

Життя і Знання. Ч. 4. Квітень 1936.

Літопис Червоної Калини. Ч. 4. Квітень 1936.

Нова Хата. Ч. 7—8.

Дзвони. Ч. 3. Березень 1936.

Учительський Голос. Ч. 4. Квітень 1936. Ужгород.

Наш Приятель. Ч. 158. Квітень 1936.

СПОМИНИ
Софії Русової
появляються в 1936 р.
в журналі
НОВА ХАТА
Опера „Різдвяна Ніч“
Празьке видання „Кобзаря“
Підпільна робота
цікаво описані й змальовані відомою нашою діячкою.
Домагайтеся чисел на показ!
Адреса: Львів, Ринок, 39.

Хто спекулює —
МОЖЕ ПЕРЕСПЕКУЛЮВАТИ,
а той осягне спокій і користь
хто заощаджену готівку
вложить на опроцентовану книжечку
в **„НАРОДНІЙ ТОРГОВЛІ“**
Львів, Ринок 36. І. п.

Природним, лагідним та прочищаючим засобом є
„Швайцарські гіркі зела“
Гонсецького.
Вживати при недугах: жолудка, кишок, нирок, печінки, здуттю живота, жовчевого каміння і нахилу до запору.

ЛЕТІЛО ЮСОРОК...

Одного дня став героєм дня др. Степан Баран, завдяки одній своїй соймовій промові, до якої не були підготовлені ні посли ні ширша авдиторія у краю. Виринула на т. зв. денний порядок, що часто не має нічого спільного з порядком — справа закону про ритуальний заріз худоби, дуже важного для жидів і др. Баран станув в обороні байдужої йому справи та релігії, виходячи із становища, що коли якийсь закон може вразити релігійні почування мілионового населення треба би може з цим рахуватись. 1-го квітня повторили деякі часописи за „Новим Часом“ звістку, що за сміливий виступ в обороні ритуального зарізу університет у Тель-Авіві вибрав др. С. Барана — почесним доктором.

Перший жид, — власник папірні — що зайшов до одного українського часопису 1-го квітня, сказав:

— Це йому давно належалось.

І пішли чутки, що др. Баран дістав пропозицію поїхати з відчитами до Палестини за зворотом коштів дороги і добрим гонорарем.

А земляки кивали головами і казали:

— Перший українець, що міг зробити на жидівській справі інтерес і то не вмів цього використати.

*

До Станиславова приїхав цими днями із провінції священик з дуже важною судовою справою. Процесувався із своїми парохіянами. Не знаючи відносин, спитався когось на дорозі, де тут є добрий адвокат, такий дуже добрий, бо це довірочна справа... мабуть Його Ексцеленція має якогось свого меценаса. Той, кого спитали, дав священикові адресу одного з наших адвокатів. Адвокат вислухав справу свого клієнта і сказав:

— Отче, дуже мені прикро, але я не можу приняти цієї справи... Ви хочете процесуватись проти наших людей і не маєте до цього правної підстави.

— Як ви можете відмовляти мені помочі? Я піду на скаргу до епископа. Мені-ж поручили вас як адвоката нашого Преосвященного...

Адвокат здивувався:

— Це якесь непорозуміння. Я не є адвокатом епископа. Його адвокат — др. Лякс.

— То будь ласка подайте мені його адресу.

— Адресу вам подати можу, але мусите почекати із справою пять літ, заки він вийде з криміналу...

ЖІНКА
ДВОТИЖНЕВИК.
Орган Центрального Українського Жіночого Т-ва „Союз Українок“. Видає Жіноча Видавнича Кооператива Союз Українок у Львові. -
Одинокий український жіночий ідеольогічний журнал, який насвітлює з погляду української громадянки всі прояви нашого національного життя. Крім статтей на суспільні теми, містить він теж твори гарного письменства та дає належне місце мистецтву у всіх його родах. Служить справам організації всього українського жіноцтва та інформує про жіночий рух, його течії та осяги, в інших краях.
Передплата виносить: місячно зол. 1, піврічно зол. 5, річно зол. 10.
Редакція і Адміністрація ДВОТИЖНЕВИКА „Ж І Н К А“ Львів, вул. Сикстуська ч. 44.

ДВІ КНИЖКИ
СВЯТОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО
БУРУНИ
поезії
Ціна 2·— зол., пересилка 0·25 зол.
СЛОВО ПРО ІГОРІВ ПОЛК
віршовий переклад
Ціна 1·20 зол., пересилка 0·15 зол
Замовляти в Адміністрації „Назустріч“, Львів, Ринок 10.

ТЕМНЕ ПИВО
BAWAR
ПОДВІЙНО СОЛОДОВЕ.
СПЕЦІЯЛЬНІСТЬ ЛЬВІВСЬКОГО ТОВ. АКЦ. БРОВАРІВ С. А.

Купуйте тільки
ПЕРШОЯКІСНІ ВИРОБИ
МАСЛОСОЮЗУ
МАСЛО
МОЛОКО
МІД
СИРИ, СИРКИ
СМЕТАНУ
ЯЙЦЯ
БИТУ ПТИЦЮ

УКРАНСЬКА ЗАГАЛЬНА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ
МІСТИТЬ У СОБІ ВСЕ, ЩО КОЖНИЙ МУСИТЬ ЗНАТИ ПРО СВІТ І УКРАЇНУ.
ЗАМОВЛЯТИ: ВИДАВНИЦТВО У.З.Е. — КОЛОМИЯ.

Найкращий дарунок це — РІЧНИК „НАЗУСТРІЧ“
Адміністрація „Назустріч“ має ще невелику кількість річників „Назустріч“ з 1934-го і 1935-го року по ціні 10 золотих.
Нові передплатники і всі ті, що одержують „Назустріч“ в 1936-ому році можуть набувати попередні річники з опустом.
Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:
Звичайна (півполотно) 2.20 зол.; з переплетом 3.20 зол.
Ціле полотно з золотим написом 3.— зол.; з переплетом 4.20 зол.
Пергамоїд (імітація скіри) 5.50 зол.; з переплетом 6.80 зол.
Почтова оплата за пересилку від 0.70 — 1.40 зол.
„НАЗУСТРІЧ“ Львів, Ринок 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч“, Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch“, Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch“ Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЄГІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10
Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“.
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (57) 9
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. V. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ЕВГЕН ТКАЧУК

Український Люрд

Хвилина розмови з Преосв. Никитою Будкою

Ніяка відпустова місцевість не має для мене стільки чару, не дає мені такого релігійного настрою та не промовляє до мене таким сильним акордом віри, як Зарваниця. Ось наближається свято Юрія. Це початок відпустів у Зарваниці. Почавши від того дня аж до свята Покрови у пізню осінь, у кожну неділю та кожне свято, а то і у будні Зарваниця наповняється прочанами, що проходять нераз сотні сотні кільометрів важкої дороги, щоб перед образ зарваницької Богоматери *занести свої турботи, жалі,* скарги і прохання. Більші ж свята, як Зелені, Івана, Петра й Павла, Спаса, Першої і Другої Пречистої стягають до Зарваниці таку непроглядну масу народу, що мале подільське село розливається морем.

*

Світова війна не пощадила Зарваниці. В часі, коли над Стрипою яких півтора року воловодилися австрійська й російська армії, Зарваниця зникла з лиця землі. Залишилася тільки частинно знищена церква. Зате обширний, мурований парохіяльний дім, що стояв на церковному майдані, теж пропав. Сьогодні, новий, повоєнний парохіяльний дім стоїть поза церковним майданом, а на місці колишнього парохіяльного дому побудували відкриту капличку з вівтарем, де відправляють Службу Божу в часі великих відпустів. Ця капличка — до речі — це тільки перший крок у великій розбудові Зарваниці, як відпустового місця, яку реалізує Преосвященний Никита.

Преосвященний Никита Будка. Світлив Е. Ткачук.

Зарваниця не має тепер місцевого пароха, яким є Митрополича Капітула. В селі перебуває постійно сотрудник, а в літній порі Єп. Никита, що веде відпусти та займається справою розбудови. Ідея єпископа: зробити з Зарваниці український Люрд. Не диво! Коли глядите на тисячі прочан, що з ріжних, найдальших земель спішать до Зарваниці, коли ваше око ховзається по морі людських голов, що з запертим віддихом слухають архієрейської Служби Божої, коли біля кринички із чудотворною водою бачите, як народ змагається за те, щоб добути собі тієї води бодай невеличкий дзбаночок, то приходить вам на думку, що це справді якесь особливе місце...

*

Доїжджаєте до Зарваниці довгою алеєю грабового лісу, з якої вже здалеку видно, як в сонці грає позолочуваний хрест на зарваницькій церкві. А як скінчиться ліс, перед вами міст на Стрипі, а ліворуч біленька капличка між деревами, за якою бє джерело чудотворної води. Довкола каплички муравлище людей, що встигли вже прийти з далеких сторін, миються, пють воду та відпочивають. Вступаєте до каплички й пете холодну та смашну воду, яку рідко де подибуєте. Кудись поділася ваша втома від далекої дороги і ви їдете далі, селом, у напрямі церкви. По обох боках дороги ряд білих чистеньких хаток. Майже всі вкриті бляхою, бо кілька років тому Зарваниця була згоріла майже дотла. Посередині села, недалеко від церкви, великий камяний хрест. На тому місці стояла колись стара церква.

Є звичай, що напередодні відпусту, вечором, усі процесії, що зійшлися до Зарваниці, ідуть походом до каплички, де відбувається коротка відправа з проповідю. Кожний прочанин, що йде у поході, несе горіючу свічку. Це справді величава картина, коли така

Чудотворний образ зарваницької Богоматери. Світлив Е. Ткачук.

велика маса народу, освічена малими вогниками наче обсипана іскрами посувається дорогою, а потім вкриє гору біля каплички. Того виду довго не забути. А коли процесія вертається від каплички до церкви, то прочани

Преосвященний Никита причащає. Світлив Е. Ткачук.

останками свічок обліплюють той хрест посередині села так, що він згодом стає в полумені і, здається, горить.

*

Вкінці крізь юрбу добиваєтеся на церковний майдан. Колись він був менший. Тепер Преосвященний Никита казав усунути румовища, викопати фундаменти колишнього парохіяльного дому та вибудувати на колишньому подвірі довгий, півокруглий мур, що замикає церковний майдан від північно-східної сторони, і де приміщений вівтар для Служб Божих у часі великих відпустів. Площа перед тим муром, отже й перед вівтарем, підноситься в напрямі церкви вгору, амфітеатрально, так, що розміщена там маса прочан може добре бачити відправу. Цілий майдан засаджений молодими липами. Колись, як ті липи повиростають, прочани матимуть захист перед спекою літнього сонця.

Все те наслідки кількалітньої праці єпископа, що не жалів ні власного труду — бо нераз можна було бачити як разом з робітниками рискалем копав та вирівнював подвіря — ні власного гроша, щоб тільки здійснити свою мрію: український Люрд.

*

Ось в асисті кількох священиків, що з далеких сторін прибули до Зарваниці, Преосвященний відправляє Службу Божу. На майдані ніде голку встромити — маса прочан слідкує за тим, що діється при вівтарі. Гарно співає хор із Липиці, рогатинського повіту. З процесіями приходять до Зарваниці хори й орхестри, що звичайно у той день виручають місцевий хор.

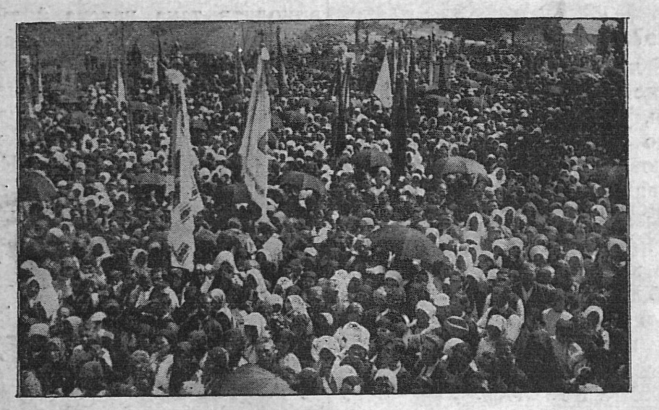

Прочани слухають Служби Божої. Світлив Е. Ткачук.

Почалося причастя, до якого клякнули два довгі ряди прочан. Це довго затягнеться. Користаєте з цього моменту і входите в церкву. Темна, із старим мальовилом, можна би сказати понура, а проте навіває на вас важливу повагу і особливий настрій. Шукаєте за образом. Він у бічному вівтарі. Пречиста в золотій короні, золотім одязі, прибрана в коралі (вота), на руках у Неї малий Ісус. Перед образом саме перед образом Богоматери. У Зарваниці такий звичай, що коли напередодні відпусту надходить чужа процесія, то зарваницька процесія з місцевим сотрудником під гомін дзвонів, виходить їй назустріч до церковної брами. Кланяються взаємно хоругви, священики обмінюються поцілунками і чужа процесія з піснею в честь Богоматери у супроводі місцевої процесії входить в церкву, а прочани підходять до образу Пречистої.

Образ звичайно заслонений іншим образом. Але ось заслона піднімається вгору і в світлі свічок сяє Богоматір. Чуєте раптом голосне хлипання, а то й плач і бачите: прочани клячучи припали головами до долівки і не можуть стримати ревних сліз... Так як дитина, що довго не була з рідним батьком чи рідною матірю, на їх вид плаче з радощів, бо чує, що вернулася до тих, що її люблять, що вислухають її, що не дадуть їй зробити кривди, так як це було тоді, коли була разом з ними... Плаче, жалується і скаржиться, і тихо шепче про свої радощі від стрічі, і просить за дальшу опіку і благає порятунку...

Не дивуюся, що люди йдуть десятки миль до Зарваниці...

*

Причастя скінчилося. Треба вислухати Служби Божої до кінця. Ось вже останні пісні. Народ вдивлений у постать у золотій мітрі, що виблискує у промінні літнього сонця. Преосвященний востанне благословить нарід і прощає всіх від Пречистої, доручаючи їх Її опіці.

Кінець. Прочани розходяться. Користаю з хвилинки вільного часу в епи-

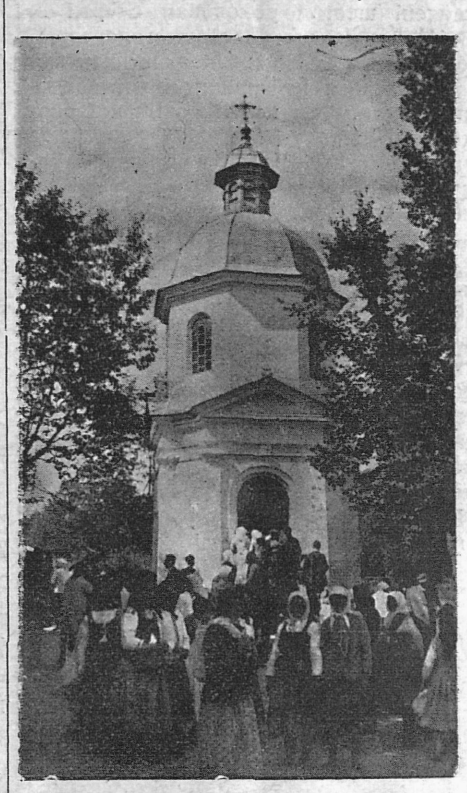

Капличка з цілющою водою. Світлив Е. Ткачук.

клячить народ. Моляться. Старі, підтоптані бабусі й дідусі, молоді дівчата, хлопці у старих січових стяжках, у вишиваних сорочках, старші пані, інтеліґентні панночки та ґімназійні учні... Тонете в шепоті гарячих молитов і з виду вірних вичуваєте ту щирість, з якою пливуть їх молитви перед престол Богоматери.

Ні, хай хто, що хоче, каже мені, а я певен того, що між тими, що прийшли *десятки миль і клячуть тут і Тією*, що з таким лагідним поглядом вислухує гарячих молитов, є якийсь тісний звязок, звязок повний взаємної відданости і любови, повний з одного боку доказів опіки й допомоги, з другого-ж вдяки і почести.

Ніколи не забуду зворушливої картини, яку мені довелося бачити тут

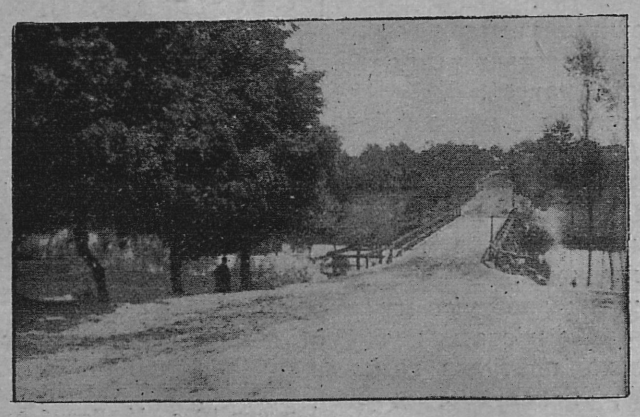

Вїзд до Зарваниці; міст на Стрипі. Світлив Е. Ткачук.

скопа і прошу дозволу на хвилинку розмови. На лиці Кир Никити видно втому, все-ж радо дає відповіді на мої питання.

— Чи багато ще праці, питаєте? — каже з добротливою усмішкою Преосвященний. — Це-ж тільки початок. Покищо вдалося мені сяк-так привести до ладу вівтар на дворі, щоби прочани могли докладно бачити цілу Службу Божу.

— А дальші пляни?

— Треба відновити церкву зверху, гідно прикрасити вівтар, на якому находиться образ Богоматери, а потім... Чи одно хотілося б зробити! Маю намір — але це вже дуже далека мрія — вибудувати з дерева велику салю, де можна було б улаштувати кіно для прочан. Відповідних фільм є доволі, ось хочби: „Цар царів", „Йосиф у Єгипті", „Чудеса в Люрд", „Св. Тереса" й інші. Можна б теж висвітлювати фільми з нашого релігійно-національного життя. Уявляєте собі хіба, яку користь приносило б прочанам таке кіно? А дальше добре було б збудувати гостинницю, де могла б приміщуватися інтеліґенція, що відвідує Зарваницю, бо недостача нічлігів дуже шкодить нашим заходам.

— Коли-ж — питаю — можна буде все те зреалізувати?

— Зараз і ніколи! — чую цікаву відповідь. — Є дві дуже важні перепони.

— А саме?

— Легко догадатися: гроші, а про другу краще не говорити. Ні, ні, не тривожіться, я певен, що згодом доведу все до кінця. Хоч є всякі перепони, працюватиму дальше, а маю за собою найважнішу поміч: Пречистої.

Прощаюся з поклоном та переходжу церковним майданом. Ні сліду з того, що перед хвилиною стільки людей товпилось біля церкви. Майдан порожній. Тільки в окружних лісах чути співи прочан, що вертаються до своїх сіл.

Щораз тихіше і тихіше... За часочок у Зарваниці тихо, як у кожному подільському селі.

Д-Р ЯРОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

В нетрях всеросійського шовінізму

Останніми часами здобув собі зпоміж совітських письменників особливий розголос — М. Островський. Це явище — справді не буденне. Молода людина, що, здається, від 9 літ уже позбавлена зору, цікавиться духовим рухом, неначе зовсім здорова. Буває на ріжних письменницьких зїздах як представник літературних гуртків. Пише по російськи, але на українські сюжети.

Недавно зявилась у видавництві „Молодий Більшовик" його книжка п. н. **„Як гартувалася сталь. Роман у двох частинах"** (547 стор. друку 8⁰). У книжці зазначено: „Друкується по повному тексту рукопису" — і щойно на кінці додано, немов соромливо: „Переклад з російської О. Варрави". Книжку розхвалено як першорядне літературне досягнення і тому варта приглянутись цьому романові, що вже в свому народженні є якоюсь російсько-українською амфібією. Це-ж витвір сучасної літератури в УСРР.

— — — — — — — —

Місце головної дії в романі — Україна. Шепетівка, прикордонний пояс українсько-польський, Київ, Харків... Поза Україну виступає дія тільки винятково: Євпаторія, Москва...

Діеві особи в романі — хто вони?... Все обертається довкруги Павки (Павла) Корчагіна. Це син вдови-куховарки в акцизного інспектора, від 14-ого року життя один із провідних більшовицьких діячів. Один із тих, що жертвою власного здоровя добував більшовицькій владі перевагу. Чому? Бо це влада бідняків і робітників. Пристав він до більшовиків, бо й сам вийшов із робітничого середовища і був робітником. Отже клясова свідомість. Робітники як кляса — і кінець. Земля, що з неї живе робітнича кляса — не існує. Про Україну згадується, але що обходить клясу — Україна? Україна виходить така неясна й туманна, неначе б вона була тільки якимось дуже нереальним додатком до робітничої кляси — ну, просто не видно України поза клясою. Народність Корчагіна — хто про це сміє питати при його клясовій свідомості? Корчагін вищий понад національність: він говорить і співає по російськи, для нього рідними звуками гомонить гармошка. він воює у більшовицьких рядах проти жовто-блакитного прапору, він організує більшовицьку партію, він служить у „Чека", він проливає кров за владу рад. Українські народні маси якось зникають із поверхні України, вони виступають хіба в прикордонній маніфестації, зігнаній прикордонним більшовицьким військом. І аж тоді, десь між рядками, пригадав собі Корчагін, що українська мова йому рідна. А позатим — він російський більшовик, що хоче для російських більшовиків здобути Україну. Бо такий є кінцевий результат клясової свідомости Корчагіна — він і стає російським письменником, друкує свій твір у Ленінґраді.

І Островському вдалось із незвичайним майстерством змалювати ту клясову свідомість без національного ґрунту — він щиро, без заслон, робітничою рукою, розкриває її ролю на Україні. В тому велика заслуга Островського — проти своєї волі став він одним із найідейніших письменників на Україні. Він хотів тільки дати правду — і дав її чисту саме тому, що вмів відірвати її від місцевих обставин. Бо ніде не виступає історія сучасного поневолення України так яскраво, як у романі Островського; ніхто не вмів показати так наглядно, до чого доводить безнаціональна клясова свідомість на Україні, як це вчинив Островський. **Безнаціональний клясовий рух на Україні скомпромітував він основно, зідентифікувавши його із всеросійським імперіялізмом.** Хочеш служити безнаціональній клясовій свідомості — скотишся до того, що й Павка: втопишся у російському морі!

А ось ґалерія безнаціональних більшовиків, обєднаних тільки клясовою свідомістю. Це Корчагінові помічники, що допомагають до більшовицької перемоги на Україні: колишній матрос Федір Жухрай, „із цих місць", тобто зпоміж українців; у бою з петлюрівцями „біжить загорілий, з запаленими очима, китаєць", що говорить ломаною московщиною: „Єфо більшовика наша, малядая, хольосая"...; в Шепетівку прибуває більшовицьким комісарем поляк Тижицький, що вигукує: „А хто нас поділив на народи, хто примушує проливати кров братів?... Буде й польська республіка, тільки радянська..."; а далі йде комсомол з імпортованими назвами: Сеґал, Панкратов, Артюхін, Окунєв, Лебєдєв, Русульбас, Токарєв, Хамутов, Патошкін, Разваліхін, Юренєва, Борхарт; доповнюють цю кумпанію: жидівка Рита Устиновіч з її батьком, латиш Літке з сином, чех Клавічек і т. д. Як бачимо, все те добре прикрите російською верствою, але в романі підкреслено з особлившим притиском ще й ролю жидівського населення в цьому російщенні України. Жиди виходять справжніми мучениками за російський більшовизм (з особлившою насолодою виведений жидівський погром нібито зроблений українською армією) і загалом „евреї" й більшовики — майже зідентифіковані в романі. Всякі народності злетілись на Україну, щоб тут кровю й терором (робота „чека" представлена як засіб для привернення ладу) скріпити російський більшовизм і щоб Україну підбити під Росію. Це називається — клясова безнаціональна свідомість. Невеликий гурток більшовицьких аґітаторів із найрізниших народностей, перейнятий наскрізь російським імперіялізмом, має все на свої послуги: червону армію, „че-ка", збрую...

А українське населення, широкі українські маси?

Про ті українські маси говорить М. Островський дуже нерадо й дуже мало. Збуває їх майже мовчанкою й тільки мимохіть прохоплюються в нього якісь натяки, н. пр., на українське селянство, неначе би не те селянство було властивим господарем на своїй землі.

Бо техніка роману Островського проста — аж до примітиву. Все, що більшовицьке — величне й геройське; все протибільшовицьке, або бодай українське національне — низьке, залякане, розбишацьке, бандитське. Характеристичне, що кожний український відрух для нього, як і для царського жандарма — „мятеж" (бунт). Як наїзник-кольонізатор, Островський відчуває до України тільки ненависть і призирство. Українське військо — банда, селяни — також. Ось висилають комуністи на село червоноармейців, щоб привезли (реквізицією!) сто підвод сіна. Селянська „банда" сіна не дала й побила червоноармійців. Отже банда — не червоноармійці, що беруть розбоєм сіно, а селяни, що його дати не хочуть. І т. д. З якою погордою описує Островський вечірню українську забаву, як його коле хочби українська вишивана сорочка! Або ось місто, вже після війни, але оточене українським морем, що змушує комуністів, що з селом нічого спільного не мають, що з нього не вийшли, вічно тремтіти перед наскоками „бандитів", що, не зважаючи на регулярне російське військо, всього у „дві-три сотні головорізів оперували у двох-трьох повітах відразу." Намацати всю банду не можна було. „Бандит уночі — вдень **мирний селянин** (підкр. наше) — порався у себе в дворі, підкидаючи корм коневі і з посмішкою смокчучи люльку коло воріт, проводжав каламутними очима кавалерійські розїзди". Проти них К. П. Б. і „Комсомол України", складений — як ми бачили — з імпортованих елементів, що з російськими піснями творили КомУкраїну, розстрілюючи українців. Як не можна краще, Островський відкриває тут **справжнє** обличчя російського комунізму на Україні — чи інтернаціональної клясової (чи, як кажуть чомусь, безклясової) свідомости.

При розхвалюванні російського більшовизму, понижуванні й очорнюванні його противників М. Островський не знає меж. У тому слаба сторінка, але й разом із тим і сила його таланту. Його роман не тільки виразно тенденційний, але це, кажучи просто, більшовицька аґітка. Але вона надто прозора й тому читач відразу бачить, до чого змагає автор і не вірить йому. Закон контрасту тут використаний надто наївно, щоб давав бажаний автором ефект. Одначе гільки таким способом зумів Островський створити із свого героя — монументальну постать. Оцей Павка, що від 14-ого до 24-ого року життя бореться за владу російських більшовиків на Україні, перевищає може всіх інших совітських героїв. Його життям є тільки влада російських більшовиків, без тієї ідеї не знає він життя, ця ідея підтримує його тіло, що в боротьбі за неї поступнево заникає. Рани в отвертому бою, праця понад силу серед болота й морозу в пошматованій одежині, спаралїжування обох ніг і лівої руки, вкінці втрата зору — не відривають його від партійної праці: осліплений каліка стає письменником, щоб прославляти завоювання російської комуни. Так, — це монументальна постать зухвалого конкістадора, що під прапором російського більшовизму йде на підбій України, виявляючи в тому авантурничому ділі завзяту непохитність типу світових авантуристів. Не даром М. Островський покликується на Конан Дойля, Буссенара, Купера... Для нього українці — це також якісь дикуни: індіяни, мурини, що для них найкращим аргументом є мавзер та бравнінґ. Тільки Островський мусів грубо сфальшувати дійсність, щоб перевести це порівняння в діло. У своїй повісті мусів він майже усунути українців з України, щоб його герой міг уподібнитись до куперівських чи буссенарських, бо все ж українські степи це не давні американські прерії, чи африканські пустарі. І тому Корчагін даремне стільки натерпівся. Його геройське життя можливо й піддасть духа російським кольонізаторам України, зміцнить їх морально, та водночас воно викличе й потрібні рефлексії та реакцію в українців. Книжка Островського така неприховано ворожа для України, що її зовсім безпечно можна, а навіть треба дати в руки українського робітника й селянина. Вона дуже добре може відіграти ролю відтрутки.

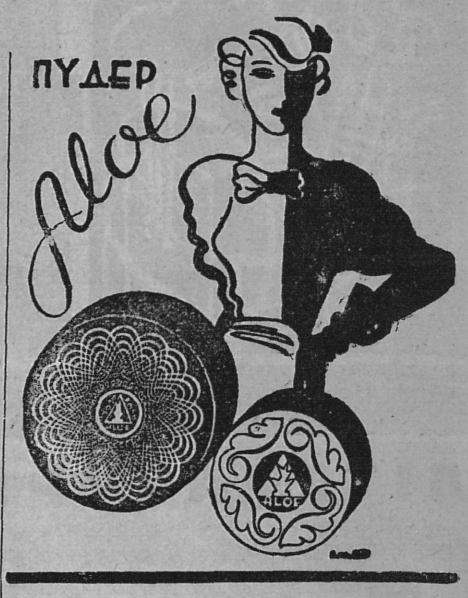

Літературна хроніка

„Данте теольог". Під таким наголовком появилася в Парижі книжка визначного історика середньовіччя, б. професора у Фрайбургу, домініканина Мандонета. Твір Данта він пояснює звихненим духовним покликанням. Не маючи змоги стати священиком тому, що оженився, Данте вирішив заспокоїти своє покликання поетичною творчістю. „Божественна Комедія", це велика поетична апольоґія християнства; помиляються ті, що в Беатріче добачуються жінки, Беатріче — це символ церкви.

„Найцінніші зразки поезії". Московські часописи з 14-го квітня ц. р. помістили обширні статті і спогади посвячені шестим роковинам смерти В. В. Маяковського. В статтях повторюють висказ Сталіна: „Маяковський був залишиться найкращим і найталановитішим поетом нашої совітської епохи". „Вечерная Москва" висловлює жаль, що досі не зібрано вповні реклямових віршів Маяковського, які він писав для „товарів легкого промислу", — як обгортки, етикетки на цукорки і т. і. Ця ґазета наводить декілька реклям Маяковського, написаних в 1923—1924 рр. „Папиросы „Люкс". Папиросы „Люкс" — новинка последняя, качество высшее, цена средняя". — „Папиросы „Таис". Гражданин, не таись, ты любишь и куришь „Таис". — „Мосполиграф. Вспомните! У вас оборвались обои в комнате. Нечего стоять разиней, новые купите в магазине". — На думку „Вечерней Москвы" це — „найцінніші зразки поезії".

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА

Мур-мур-р...

Ні, — годі довше лежати на канапі, дивитися у стелю і роздовбувати своє свіже терпіння.

— Він відїхав, не вернеться, все скінчилося, не вернеться — тихо повторяю собі, щоб добре запамятати, щоб звикнути до тих слів, хоч моє серце, мов дитина, що не може зрозуміти, раз-у-раз перепитує „Чому? Чому?" І бється і калатає у грудях, начеб хотіло вискочити, дігнати поїзд, сісти на крайчику відчиненого вікна і тихенько запитати його „Чому?". Годі! Треба піти кудись.

Переходжу осінній, червоним булваром, попід муром цвинтаря. В голові думки вертяться і шумлять, мов листки на асфальтовім помості. Ні! Тут за ясно, за колірово, — треба кудись, де світло темряве, де сірі барви, — монотонні форми...

Заходжу у монпарнаську каварню „Дом". Ранок. У першій салі сидить кілька американок, — перед носами тримають журнали і без жадного смаку їдять свій млявий сніданок — „порідж" (вівсяну кашу).

Друга саля — неосвітлена і порожня. На столах поскладані крісла догори ногами; столи позсовувані всі до купи насередину, — тільки під стіною перед шкіряними канапами стоїть кілька вільних столиків. Ховаюся у кутик і бездумно оглядаю ноги кельнерів у чорних штанах, що вештаються туди й сюди по першій салі.

Знову перекручуються млинкові двері і вкидають до середини каварні нового тубильця. Це якийсь високий, худий маляр, що видно по звичці заходить просто в останню салю, де садовиться недалеко від мене.

Очі у нього світять здалека, мов у вовка. „Морфіна", подумала я і відрухово перевела погляд знову на двері та пильно оглядаю кожну постать, що входить. Нараз я розумію потайний намір моїх очей, що уважно слідять за головами гостей, — чи здалека в дверях не побачать „його" широкого сірого капелюха.

— Ага, капелюха тобі захотілось. Так чомуж ти дозволила йому відїхати? Так чомуж не затримала хоч його собі на память?, — глумливо провокувала я себе і з уданим зацікавленням відвернулась у бік маляря-кубіста, що пильно вирисовував товсту акробатку, що на телеґрафічному дроті руками ловить повітря, шукаючи рівноваги.

Зза плечей маляря бачу, як з кухонних дверей виходить бурий котик. Ліниво, неохоче витягається у порозі та чомусь дивиться мені просто в очі. Від літ я бачу його у цій каварні, хоч вперше сьогодні помічаю, що він рухається, — бо звичайно він, мов статуетка, стоїть на боці канапи, сперши свої лапки на поруччя і згори оглядає каварняних бувальців.

За ввесь час своєї довгої практики він стільки бачив, що більше нічого не викликує його здивування ні зацікавлення. Він не рухається, коли якась чула рука дотикає або гладить його довгу шерсть, не підводить голови на брязкіт розбиваних шклянок, часом і дзеркал, навіть запах мяса вже не турбує його.

І ось, цей сам бурий апатичний котик сьогодні дивиться з зацікавленням на мене... Ще трохи надумавшися він своєю лінивою ходою підходить до мене, вилазить на канапу та несміло кладе передню лапку на мої коліна. Обережно, щоб не сполохати його, я зісовую ногу з ноги, а він справді вилазить на коліна і обкрутившися пару разів, випорпує собі ямку у мому плащі.

„Котику, котику... Ти певно вгадав..." Моє серце так сильно бється, що я виразно чую його тяжкі удари. Ніжно, легесенько гладжу котячу голівку, хоч він не муркотить, тільки занепокоєно вслухується... насторожує свої маленькі вуха, підводиться вгору на передніх лапках і прикладає голівку до того місця, де гуркотять всередині людини, йому незнані чудні звуки.

Добре вичувши удари серця, котик нараз подається назад, висуває пазурі і чатує...

Мене охоплює незрозумілий неспокій. Ануж моє збунтоване серце вирветься, — вискочить з грудей та впаде у приготовані кігті котика, що пічне гратись ним, мов мишкою...

Згодом котик зрозумів, що до середини трудно дістатися, тому тільки сильно притулив голівку до грудей, прислухується до сумних ударів і акомпаніює їм своїм одностайним „мур-муррр".

У 10-ліття смерти
мистця
ВАСИЛЯ КРИЖАНІВСЬКОГО
треба викупити місце на могилі, виставити надгробок та видати книжку про життя і творчість
знаменитого мистця
й прегарної людини.

Просимо всіх, кому дороге імя мистця, його творчість і українська культура надсилати пожертви на адресу ред. „Назустріч".

Жертвували: — Вп. П. Мирон Луцький 10 зол., Д-р М. Музика 1 з., Д-р Максимонько 1 зл., М. Осіньчук 1 з., Я. Музика 1 з., пос. З. Пеленський 1 зол., Студинський 1 з., П. Ковжун 2 з., Т. Ковжун 1 з., О. Ковжун 50 с., Л. Ковжун 50 с., М. Голубець 1 зол., Ласовський 1 з., Линицький 50 с., М. Рудницька 1 з., К. Трохименко 2 зол.

ПАВЛО КОВЖУН

Обновник нашої театральної сцени — Анатоль Петрицький

На великих мистецьких виставах у Західній Европі є гарна і доцільна звичка — приміщувати підручну мистецьку бібліотеку для вжитку відвідувачів. Коли я оглядав велику виставу нерьеського мистецтва у Відні — величезну розмірами і високою якістю — я відразу знайомився з усім порвеським мистецтвом, завдяки такій бібліотеці. Знову на найбільшій виставі італійського мистецтва „Квадрієнале“ (чотирьохрічна виставка) на бібліотеку призначили аж три салі. І там я побачив одне єдине українське мистецьке видання — „Театральні строї“ Пе-

Анатоль Петрицький. Автопортрет.

трицького. Чудово видана книжка-монографія, богато кольорових ілюстрацій, двомовний текст — вона робила сама собою гарну пропаганду українському мистецтву. Втискалася вона в руки людям, що оглядали її і для неодного знавця — не без наслідків. Книга була европейська зверхнім виглядом, і змістом. Твори Петрицького зовсім західні у формі, — сприймає західній глядач легко, і чужинця зацікавлює їх екзотика.

Петрицький у сучасному українському мистецтві належить до західної школи. Зрозумів він напрямки сучасного европейського мистецтва і в комплексі „ізмів“ знайшов вислів для свого внутрішнього пластичного чуття. Не боявся бути першим, бо зрозумів те, що дають здобутки европейської пластичної культури. Йому було ясно, що і ми творимо те европейське мистецтво і ми є в орбіті його взаємних впливів. Тому його передовсім сприйняли у західньому мистецькому світі, а ми знову можемо сприйняти його тоді, коли відчуємо і зрозуміємо західне мистецтво.

Та будучи західньою людиною як мистець, — Петрицький усеж залишається у всій повноті українським мистцем. Він не пішов за школою українських монументалістів, що вийшла з основ української візантійської школи, та що в схрещенні з західнім мистецтвом дала поважні осяги, і певну стилеву єдність, бо вона занадто звязувала формою його творчий лет. „Я темпераментно відчуваю життя, люблю людей з типовим обличчям і постатями, люблю залізо, камінь, шкло і матеріяли, серед яких я живу — відчуваю динаміку життя...“ так каже сам він про себе. Анатоль Петрицький розгорнув свою мистецьку діяльність на патетичному українському барокові козацької доби та народньому мистецтві, в яким ознайомився ще учнем київської мистецької школи під проводом Щербаківського і Кричевського. У своїй першій свідомій мистецькій добі — Петрицький виступив як футурист, витрачаючи свою мистецьку енергію в динамічних, повних розмаху і руху композиціях, та ілюстраціях і обгортках, що виявляли витончений смак, талант і відвагу у тоді ще зовсім молоденького мистця. Дедалі творчість Петрицького набирала рис статичности; від футуризму Петрицький повертає до кубізму — його зацікавлює статика і форма Сезана та Дерена.

Він невпинно й багато працює — розуміючи, що українське мистецтво наших днів це єдиний суцільний процес, що ріжними шляхами прямує, чи по лінії поглиблення самої малярської культури, чи шукаючи самобутніх мистецьких форм, властивих українському мистецтву, і лишається при першому. Твори Анатоля Петрицького набирають моменту пластики, світлонапруження, при вдумливому кольориті, основаному на доцільних кольорових акордах, кольорових гамах. Ці, на перший погляд формальні осяги, розгорнулися у Петрицького в портретах і композиціях до міцної будови їх і до переконливого малярського виразу, що знайшов признання у чималій західньо-европейській літературі про цього нашого мистця, з якої зацитуємо голос берлінського „Das Neue Kunstland“ з р. 1929: „Maler Petritzky verknüpft mit grossem Talent die Errungenschaften der europäischen mit ukranischen nationalen Kunst“.

Поруч із шталюговим малярством, рафікою й ілюстрацією, Петрицький

А. Петрицький. Портрет композитора Левка Ревуцького.

працює як передовий мистець декоративного театрального мистецтва. Від самого початку, — від 1917 року працює він з „Молодим театром“ у Києві і в оформленні та фізіономії того театру відограв рішальну ролю. А сміливі спроби театральних сцен, оформлення опер і пес показали нам Петрицького як мистця, що зумів, в імя обнови українського театру — здавалось би безнадійно пересякнутого побутовщиною як ніде у світі — накласти свою руку не лише на саму декорацію, не лиш на актора, режисера, але й на автора! Він, Петрицький, надав своїм декораціям, театральному їх оформленню стільки пластичної волі, що без цього творчого підходу ми не знали б нового, сучасного українського театру. Театральні лаштунки у Петрицького перестали бути лаштунками з яких укладалася декорація, лиш

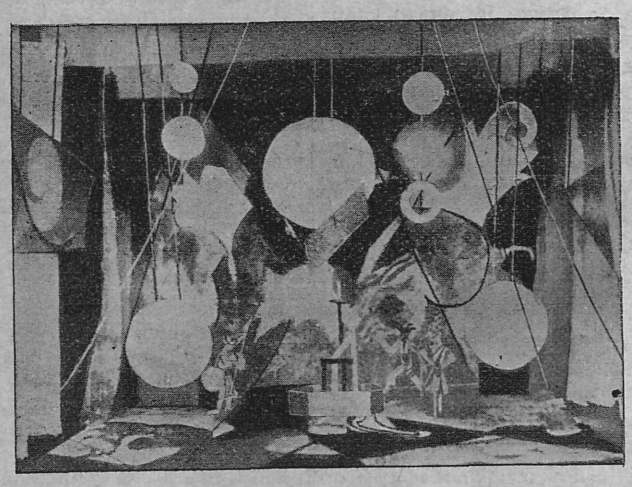

А. Петрицький. Декорація до балету „Корсар“

сталевим кістяком, і обручем, що тому матеріялові надавав, форму і зміст. Театральна дія в оформленні Петрицького ставала величезним полотном, величезною рухомою композицією, що діяла в означений час, з означеною метою впливу на глядача — і люди-актори на ній мінялися лише так, як того хотіла мистецька уява і воля Петрицького. Автор пєси чи опери був наче побудником, що викликав у Петрицького візію свого твору в цілості, в динаміці, в остаточному виведенні того твору, який він перекладав на малярські елєменти.

Коли зважимо, що дотогочасна де-

А. Петрицький. Село. Рисунок.

корація в українському театрі була якби додатком та окрасою сцени та дії, або жалісним наслідуванням „природи“, предметів, архітектури чи убогих „інтеріерів“ і взагалі все тільки наслідувала то творчість Петрицького у нашій театральній дійсності муcіла бути зворотною. Петрицькому доводилося ламати на своїм мистецькім театральнім шляху все: старі декоративні лаштунки, рухи акторів, перетворювати автора, штовхати режисера, приглушувати музику, чи навпаки — витягати з неї максимум звуків, щоб усім цим приголомшити глядача і дати йому зовсім нові емоції. Та мав щастя Петрицький! Глядач усього цього не настрашився, не запротестував — навпаки: бив браво, викликав мистця вдячний, що це він спричинив зміну видовища.

Отак українські театральні твори відмолодилися новою сценічною формою.

В першу чергу набрали нового театрального обличчя пєси „Горе Брехунові“ Грільпарцера, „Мойсей“ Франка, „Вій“ і „Сорочинський ярмарок“, „Тарас Бульба“, „Князь Ігор“ — далі чужі твори з репертуару українського театру — „Цар Едип“, „Пухкий пиріг“; „Вільгельм Тель“, „Червоний мак“, „Турандот“, балєти — „Сисуянтичний танок“, „Корсар“, „Нур і Анітра“, „Прелюдія“ і т. д. Тут широкий діяпазон театральної діяльности Петрицького охоплював чи не більшість театральних можливостей: — комедію, драму, оперу, балєт.

Талант, культура і змога працювати у правдивому театрі склались на великі осяги.

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплєти і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

З нових віршів

Зореслав: СОНЦЕ Й БЛАКИТЬ. — Книжка поезій II. Ужгород 1936.

Автор не новик. Три роки тому видав він зобрку „Зі серцем у руках“, яку прихильно прийняла критика. Це було справедливо: на тлі назагал убогого й просвітянського (культура—просвіта) тону закарпатської літератури, який аналогію ми могли б підвести меншбільш із 80—90 рр. минулого віку в Галичині, лиш молоді стараються несміливо вирватись та ввійти у загальне всеукраїнське річище літератури. Між ними, дуже нечисленними, поетичні досягнення Зореслава саме найзамітніші, і його остання зобрка ще більш росте вгору і вшир, виходячи далеко поза „просвітянські“ рямки. Його збірка навіть переростає рямки закарпатських вимог і до неї можна ставити вже загально прийняті в новій нашій літературі вимоги і вона їх витримає, хоч водночас завданням критики повинно бути не тільки підкреслювати досягнення, але також розглядати недомагання твору.

Збірка ця ріжноманітна, в ній ціла скаля почувань і настроїв, від молитовних до боєво-революційних. Якийнеудь наш католицький, чи псевдокатолицький критик узявши до рук цю зобрку, видану, як і попередня, ОО. Василянами, певно не забуде в ній підкреслити такі місця, як: „гнівом налиті руки“ або „і потанцює кулемет весільним танком революції, і полетить степами гнів, замовкне дика марсилєза...“, як не конче згідні з поглядами католицької церкви (в інтерпретації **наших** католиків), але читачеві, обізнаному хоч побіжно із Заходом, цікаво буде знайти в тій збірці нотки боєвого католицизму, які знайдемо хочби в Петюї у „Нашій вітчизні“ або „Містерії святих невинних“. Якщо брати збірку Зореслава з цього погляду, вона вносить багато нового в нашу католицьку літературу, елементи життєві, те, чого їй передусім тепер бракувало. Перевантажена абстрактністю та містикою у своєрідному галицькому роді та наша література що хоче зватися католицькою, завжди нездужала на недокровність. Зореславова збірка показує, що на цьому відтинку починає вже щось діятись.

Це — найсутєвіша заввага. Тепер стиль. Куди краще виходять у Зореслава ті поезії, де він не надуживає описового вірша, спрецизованих понять, „шуканням речі простої і голої“ (кажучи словами Маяковського), а лишається в межах деякої „містерії“.

Співаючи зривайте прядиво заслон цих,
Що вкрили сонністю розмолену блакить,
До вас надхненним янголом злетить
Розкішний усміх ранку зроджений на сонці.
серце відчиніть, мов келихи лилей,
пийте ранній чар юнацькими устами,
Кохайте янгольським коханням до нестями
І ранок, і весну, і квіти, і людей.

Слова „розмолений, надхненний, янгольський“ — тут „неозначені“ — зате

ЗОРЕСЛАВ

Травень

Другові МАРКІЯНОВІ.

І ждали й не ждали тієї весни,
А травень так любо, так любо всміхався,
Аж золотом щирим той усміх рясний
В роскішному танку горів і хитався.

Мов пяні столітнім червоним вином
До райської брами ішли ми щасливі
І стали ми мрією, стали ми сном,
Акордом в космічнім окриленім співі.

Чи тямиш, чи тямиш? Горіла душа
І в захваті тихо стобарвно розквітла,
Полуднем пустині зідхала тиша
Червона цілунками тепла і світла.

А ми говорили про сонце й весну,
Мов срібні дзвінки були наші розмови...
Опоєний роскішшю південь заснув
У шовкозелених обіймах діброви.

І був це останній наш соняшний день
Коли ми у захваті сонцями сяли
Й були це останні акорди пісень,
Що їх два поети у травні співали.

Ще й нині таємно шепоче трава
Й наводить ті спомини, тихі й недавні
Про пісні — розмови, про перли — слова,
Що їх розгубили ми в соняшнім травні.

(Із збірки **„Сонце й блакить“**).

ІРИНА НАРІЖНА

Я в лісі знов. І знову кожний звук
уже не звук — а тиша стоголоса.
І знаю я — словами не назву
того, що в серці молиться і просить.

Сьогодні ліс мене причарував.
Який простий, який величній спокій!
І тільки сонце гладить стебла трав
і золотить кору дерев високих.

Іду зворушена — все далі, далі в ліс,
все глибше в казку — давню і мітичну.
І хочеться припасти до землі
і серцем пити мовчання ритмічне.

*

Погасло сонце — там, де небо
хтось кармазинами запяв.
А вечір ходить, ходить степом
і сіє тишу на поля.

Й покірно хиляться пшениці,
і мовкнуть шепоти в житах,
і при мені поблідлі лиця
ховає в трави сонний мак.

*

Який розсміяний, який щасливий день,
як пахнуть далі сонцем і весною!
Ну й якже, як тут не складать пісень
не захлинатись радістю ясною.

Ти тільки глянь, як налились брунъки
ще день — і бризнуть краплі смарагдові,
ще день — і вітер, свіжий і пянкий,
зеленим шумом сколихне діброви.

(Із збірки **„Настрої“**)

точно окреслені слова, які він уживає, пр.: „сталевий, тріскучегромий, смертоносний, суворий, грізний, неподатний" — стягають його поезію на землю. Місцем поезії саме й є земля, але почування, звязані тими словами, не вросли ще органічно в поета. Він речі називає просто й безпосередньо:

Ми — воплочене хотіння,
Ми — непереможний чин,
Ми — підвалина й коріння,
Ми — окрилення вершин...
Ми стихією грізною
Йдем вперед, на ясний шлях,
А за нами йде горою
Перемога в блискавках.

Тут усе ясно, аж моторошно. Або Зореслав описує бурю в Карпатах: він описує один по одним факти, образи — оловяні хмари, потоп, громовиці, електро-гармати і т. д. — але це все лишається тільки описом, мов на картині маляря-академіста: все гладко і чисто, буря докладно описана, але по суті промовляють нам більше два-три нервові мазки, які своєю стихійністю переносять нас безпосередньо у той стан почування, що зоветься бурею — рух, удар, сила (елементи рушійні), а не **речі** самі в собі. Саме ця описність у поезії річ дуже небезпечна: важко тоді „зайняти становище" щодо описуваного предмету, важко читачеві скерувати кудись своє почування. Прочитавши приміром:

Навколо тишина. На хвилях моря
Заснули людські болі й сплять у тьмі
німій.
В душі вмовкають всі страждання
й горя,
В утомлених очах росте манлива зоря
І сон кладе на скрань цілунок свій —

читач зараз-же хоче спитатись: і що далі? Якщо факти такі, то яке відношення, яка реакція поета до них? Та, назагал, такі вірші не характеристичні для Зореслава. Автім, у цьому жанрі, треба сиґналізувати деяку небезпеку.

Щодо техніки вірші Зореслава вже своїм унутрішнім характером вимагають „коронкової" роботи. Мова його чиста, хоч є ще трохи неправильних наголосів і слів. Дещо уважніше відношення до таких речей, як цезура, виминання дієсловних рим — значно піднеслоб якість його назагал добре технічно побудованих віршів. Подекуди вражає теж невідповідно вжите слово (в одній строфі Савонароля — фіялочки тощо). Тут існують загально-обовязкові закони для всіх поетів, які, не зважаючи на індивідуальний підхід до них, вимагають уважного відношення до себе.

Та це речі побіжні. Чути з тієї збірки, що автор її хоче бути актуальний, почуваємо його (нерівний) живчик, намагання вчутися в духа нової поезії й якомога найбільш наближатися до життя. Цього останнього ніколи не буде забагато. Хочемо вірити, що Зореслав буде з тих, що про них казав Кльодель: Хто покоштував крови, той не буде більш годуватись лискучою водою і світлим медом.

Ірина Наріжна: „НАСТРОЇ". В-во „Дніпрові Пороги", Прага. Ст. 48.

Незвичайно приємна збірка. Своїм скромним виглядом, теплом ліричних настроїв, мяким і ніжним дотиком. Це останнє відноситься до окладки: попелятий, шовковий у дотику папір, із самим написом „Настрої", дуже добре віддає характер усієї збірки — жіночости, ніжности, деякої тужливости, безпосередніх, невидуманих вражінь. Сто відсотків майже „чистої" поезії в культурній формі, лірики чутливої й щирої, де однаково просто розказано про життя, що „залізом дзвенить і крицею" й однаково про листопадову осінь, що „втомилася, хора і змучена". Майже Лепківські настрої туги за домом та за рідним, самоти й спогадів, без того, щоб надто попадати у плаксиві мінорні тони.

Ми казали вже: майже стовідсотків чистої поезії. Під цим оглядом збірка задовольняє, почування Наріжної, не зважаючи на будьякі реміниісценції з інших поетів, зовсім її власні, наскільки „власними" можна називати спільні всім людям однакові настрої. Вони тут менш чи більш оригінальні, але це не важне, коли вони поетично нас задовольняють.

Авсеж почування авторки не є **„великі"**. І це єдине нас не задовольняє. Не тому, що вірші її короткі, двотри строфні, — її почування **„малі"** в чому іншому. Це питання поетичного „калібру": її поезії саме „малокаліброві", ними обстрілювати далеких поетичних позицій не можна. Образово можна б порівняти це з малим жіночим типом револьверів, приємної й не надто небезпечної зброї, викладаної перламутром, зброї наскрізь особистої, яку носять у торбинці між коробкою з пудром і хусточкою. На великі бої з таким виходити годі! Це теж питання поетичного стилю, великого й малого. Без того, щоб називати поезії Наріжної неглибокими (ліризм її саме „глибокий"), треба сказати, що вони не входять у саму суть речі, не зачіпляють складніших душевних процесів, а вдоволяються заторкнути їх легко своїми мотилевими ліричними крильцятами. Нам здається, що можливости Наріжної трохи ширші й більші, як цей „метеликуватий" ліризм.

Культурна й досить висока форма її віршів, унутрішна переконливість, природня техніка поетичних способів (удатні алітерації: **безлисті липи, старі горіхи, в краю без обрію)** приємно виріжняють цю збірку. Можна б звернути лиш увагу, коли вже мова про поетичні тонкости, на непотрібне і неприємне вживання „в" межи двома шелестівками (справді тяжко вимовити: мариш в півсні, безрух й тишина, — а то й цілі рядки в роді: „Це й в нас дома в саду уже Осінь..."). Також у тринаголосному анапесті часто приходить на рядок чотири слова й одно ненаголошене треба неприємно проковтувати, що вражає головно під кінець рядка, де наголос останнього римованого слова сильніший („Перед нею тополь **струнký** ряд... І блідою стає **неба** синь"). Цього треба б оминати.

с. г.

При зміні адреси просимо подавати стару адресу. Зміна адреси 50 гр.

М. РУДНИЦЬКИЙ

300-ліття одного починУ

ДЕКАРТ — БАТЬКО НОВІТНЬОЇ ФІЛЬОСОФІЇ.

Роковини народин або смерти великих людей не нагадують нам їх творів ні діл. Коли вони народились не була це подія для нікого, бо вони нічим не відріжнялись від мільонів нших немовлят; їх смерть родить забагато думок незвязаних безпосередньо з їх величиною та заслугами.

Якийсь історичний календар пригадує 300-літні роковини головного твору Декарта „Розвідка про методу". Неодин із нас чув про те, що Декарта вважають батьком новітньої фільософії. Вона дістала назву новітньої, завдяки картезіянській (= Декартовій) методі. Чи не постарілись досі ці здобутки і не перейшли до архіву такої самої схолястики, як переходила до архіву схолястика від могутнього удару Декарта? Чи є в цих мудрих старих книжках відданих на поталу університетських студій — думки, що могли би ще розбуджувати мозок наших сучасників? Усе це преважкі питання.

Небезпечна метода.

Кілька років тому можна було бачити на книгарських виставах декартову „Розвідку про методу" у польському перекладі з перевязкою, що приваолювала прохожих надписом „Тільки для дорослих". Перекладчик Бой-Желенський, що видав неодну книжку тільки для дорослих і має паріський гумор, так жартував собі із аматорів пікантности. А проте сам Декарт, пишучи вступ до своїх „Принципів фільософії", мав сумніви, чи його добре розуміли тодішні сучасники, хоч були між ними професори фільософії та вчені. Зате був він захоплений всестороннім розумінням своїх ідей у 22-літньої княжни Єлисавети, присвячуючи їй один із своїх творів.

Чи і Декарт не жартував собі? Ні трохи. Одна з його великих ідей — та, що вичитувати чужі книги і добувати з них факти та думки це надто слаба підстава, щоб правильно думати, розуміти явища та робити з них вірні висновки. Доказ — уся схолястика, що плуталась у щораз більшій скількості протилежних аргументів, цитат і матеріялів. Декарт починає від самого себе, вважаючи, що може бути мірою добре умово розвиненої інтелігентної людини і що те, що найде в собі, після совісної аналізи, може бути спільне для всіх інших.

На перший погляд — небезпечна метода. Недурно пізніше записували на рахунок Декарта неодну відміну „субєктивізму".

Життєпис комівояжера.

Само життя цього фільософа мало нагадує кімнатні роздумування мудрців, що погорджують зверхнім світом, його вигодами та привабами.

Уродився Декарт 1596 р. у Гаазі. Предки його працювали умово та зайняли високі становища. Все складається йому так, щоб мав він нагоду познайомитись з якнайбільшою скількістю книжок, людей, подій і країв. Один з його вчителів в єзуїтській колегії це пізніший сповідник Людовика XIII. і Людовика XIV. Коли вбивають Генрика IV. — він, Декарт як один з учнів несе королівське серце до тої церкви, куди постійно ходить.

Рене Декарт.

Слабого здоровля змалку — дістає дозвіл лежати якнайдовше в ліжку і таким робом має не тільки багато часу читати, але й роздумувати. Все, що колись напише — писатиме в ліжку, спокійно, вигідно.

До 14-го року вже встиг проявити великий хист до математики. Математику візьме згодом за зразок, якої методи повинні вживати інші ділянки знання, щоб від найпростішого йти до простішого і далі складнішого, — виходячи від розумових даних. Математика показує теж, що хто не має таланту і не вміє думати, тому не поможуть ніякі готові теореми.

У 18 р. життя кінчить Декарт правничі студії і мріє про військову кар'єру; пише розвідку, про фехтування і виїжджає до Голяндії, де стає добровольцем в армії князя Маврикія Насавського. Від цього часу життепис його нагадує більше життя комівояжера, ніж фільософа. Рік пізніше, після знайомости із голяндським математиком Бекманом і студій про альґебру та музику, виїжджає з Голяндії. Має намір переїхати через Амстердам і Копенгаґен до Польщі, Мадярщини, Чехії та Баварії.

Куди їздив невідомо; відомо, що був у Франкфурті при святах коронації цісаря Фердинанда і в Ульм, славнім з осідку математиків. В Ульм має славний потрійний сон, завдяки якому відкриває думку, що методу аналітичної ґеометрії можна прикласти до інших наук. Під впливом сього ясновидіння як вірний каталик поїде пізніше на прощу до Богородиці в Льоретто.

В 1620 р. бачимо Декарта в Австрії та Чехії, може навіть бере він участь у війні баварського князя проти протестантських князів; у 1622 живе у Франції — в місті Рен, у 1623 у Парижі, у 1624, бачимо його у Венеції та Льорето, Римі та Фльоренції, — дальші три роки у Парижі або на селі. Париж не підходить йому як атмосфера праці, — шукає він якогось затишку в Голяндії, де міг би осісти. Продає своє майно, льокує десь частину капіталів і виїжджає до Голяндії, що стає його прибраною ідеальною батьківщиною.

Але місце свого побуту зміняє тут постійно; живе у Франекер, Бреда, Амстердамі, Девентер, Утрехті, Лейдені, Сантпорті, Ендґеест. У листах своїх вихвалює Амстердам як найідеальніше місто для когось, хто хоче бачити рух і людей, а жити непримітно. Тодішній Амстердам те, що нині Льондон. Роскішна вілля Декарта в Ендґеест у такому місті, що міг він каналами за один день бути в Утрехті, Дельфт, Роттердамі, Дортрехті, Гарлемі, Амстердамі і щодень пів дня, коли хотів, у Гаазі. З Ендґеесту у 1643 переселився до Ермонд-оп-ден-Геф, потім до Ермонд-Біннен. За 21 літ побуту в Голяндії тричі виїжджав до Франції.

У 1649. французький представник у Швеції хоче зацікавити королеву Христину фільософією Декарта і королева запрошує його на свій двір. Вона умовляється з ним після двох розмов, що має він учити її фільософії тричі тижнево... в 5-ій годині зранку. Стокгольмська зима за тяжка для Декарта, а такі ранкові години для аматора ліжка — попросту страшні. Він занедужує 1. лютого 1650 р. і 10 днів пізніше вмирає.

Знав Декарт багатьох великих людей свого часу, дав спонуку до неодної завзятої прилюдної дискусії і після своєї смерти викликав справжню 30-літню війну серед своїх наслідників, що поділились на два табори.

І досі не вгаває спір: чи більшу вагу поклав він на свобідну волю людини, чи на механічність усіх явищ, — чи визволив фільософію від науки, що звернена вся на матеріяльний світ чи дав основу матеріялістичній методі, — чи попросту станув на роздоріжжі, як фільософ і вірний? Відкрийте будьякий підручник історії фільософії і там найдете в кількох реченнях зясовані його заслуги. Є там теж кістяк його системи. Той „зміст" поруч світогляду фільософа, наче геоґрафічна карта у порівнанні з дійсною мандрівкою по місцях зазначених на ній.

Прочитаєте кілька сторінок „Розвідки про методу" і можете мати вражіння, що все це знаєте. Яка дивна простота! Мало який фільософ умів так

БРУНО ЦІКОНІЯНІ.

Крізь щілину в мурі

Годинник вже давно вибив девяту. Людина, що находилася в сумежній до залитого сонцем передпокою кімнаті на останньому поверсі, ще мабуть твердо спала; а ті чотири мужчини, що були у згаданім передпокою, були тієї думки, що перед ними важке завдання, бо про того, що там спав, знали вони, що він вічно лютий. Врешті знову вийшла покоївка. Вона звернулася до того з чотирьох, що видавався їй найповажнішим, і сказала: „Ще хвилиночку". І вийшла другими дверми передпокою.

Ті чотири оглядали обстанову, картини і радувалися видом. Тут вони не почувались у своїй атмосфері, але було видно, що вони звикли обшукувати чужі мешкання. А той, що то мав найповажніший вигляд, оглядав усе зовсім інакше, як інші: з чисто особистим зацікавленням.

Це гладко виголений мужчина з занедбаним волоссям, недбало одягнутий, із старою трибарвною стяжкою на грудях, з повним виразу обличчям та з очима, для яких оглядання якогось предмету має більше значіння, як звичайний погляд. Він подивляв меблі доторкаючись їх із замилуванням, а один з мужчин, що були з ним, замітив на це: „Справжня старовина". Але той подив та й те доторкання чоловіка зі стяжкою не мало ніякого відношення до „оцінки фантової вартости", як це думав той другий. Ні, зовсім ні: це був жест людини, що має змисл до всього гарного. Тепер він оглядав картини. Були це здебільша великі рисунки вуглем: сміливо накинені нариси відомих особистостей, у комічних або драматичних позах, схоплені з глибоким гумором. Справжні ревеляції. А чоловік із старою стяжкою мав саме одну найбільшу пристрасть: зглибити все те, що находиться по той бік буденного життя, бо він чув, що є вища лінія і вища сфера життя, де є вище розуміння і зовсім інше відчування, як у пересічних людей. Було це те вражіння, яке залишалось йому від усього гарного: те, що він сприймав від кожного твору, який можна було назвати „мистецтвом". Такою атмосферою віддихати! Але на жаль, його уряд та й обставини в яких він мусів жити, були перепоною до усього вищого: він був судовим екзекутором. Мусів вижившувати численну родину, був цілий день в дорозі, у постійному звязку з траґедіями, що не хотіли кінчитися, і мусів задовольнятися тим, що тут і там зупинившися декілька хвилин перед книгарськими виставами або перелистковуючи журнали й маґазини, що припадком попали йому в руки, слідкував за справами того світу, що був його мрією, слідкував як хлопчина, що крізь щілину деревляної стіни ярмарочної буди оглядає з подивом усякі дива.

*

— Ось я! Чого собі бажаєте від мене?

Це був зарозумілий тон людини, що кожної хвилини була готова на всяку очайдушність, нервові жести сильного, енерґійного мужчини на початку пятьдесятки, з очима, що кидали живі іскри, з білим волоссям, що спадало аж на рамена, з ніздрями що дрожали від люти і з мушкою під бородою, що була неначе останнім мазком пензля на обличчі того ґеніяльного і самопевного мистця.

— Чи то пан професор?

— Я не є ніякий професор!

— Але великий мистець.

— Ну, добре, добре! Це не належить до речі. Чого хочете від мене?

— Я... судовий екзекутор... і мушу тут в імені суду заінґерувати...

— Заінґерувати?! Не знаю, як ви це зробите... Заходьте!

Мистець відчинив двері великої кімнати біля спальні і впустив чоловіка із старою стяжкою.

А той добре знав, в чиїм домі він находився і хто був той мужчина з хитрим і визивно нахабним обличчям. Він уже від довшого часу був його звеличником. Його гарні окладинки, його ілюстрації до книжок, його рисунки вуглем на перших сторінках найвизначніших ілюстрованих журналів, що представляли славних людей, все те було причиною того почування. І тепер він був щасливий. Він вдихав як опянілий атмосферу тієї кімнати, тієї ясної салі, з двома великими вікнами, що займали цілу ширину й висоту кімнати. Тут на стінах можна подивляти оригінальні рисунки світочів. Посередині кімнати стояла шталюґа, а біля неї невеличкий столик з усякого роду мищинами, горщечками та вуглевими паличками; під одною стіною писальний стіл з телефоном, що був майже засипаний цілою горою листків з рисунками і звитків паперу; під протилежною стіною стажерка аж до стелі наповнена книжками; зліва канапка, на якій лежала ціла маса поотвираних журналів і ґітара, що опановувала той цілий ґеніяльний нелад.

Мистець стає перед шталюґою і намагається оглядати новим оком працю, яку залишив там попереднього вечора і бере зі столика тоненький кусок чорної ґуми.

— То ви прийшли, щоб почати судову процедуру? Ніщо з того! Пановe зі Скарбу вже тут усе зафантували.

Чоловік зі стяжкою почуває раптом, що його кличе обовязок.

— Якже-ж ви гадаєте вирівняти ваш довґ?

— Дуже просто. Заплачу, як буду мати гроші. Зрештою це моя справа. Це вас не обходить. Що ви думаєте про цей рисунок?

Обличчя людини, до якої звернено оце запитання, розяснюється від гордощів і захоплення. Він почуває задоволення, що він, звичайний судовий екзекутор стоїть перед тією шталюґою біля великого мистця, що підтягає його до свого рівня. Але й мистець теж зараз доглупався, з ким має до діла та що з тим чоловіком треба поводитися цілком інакше.

— Хочете знати, в яких обставинах я опинився? Після того, як я багато років прожив на Рівієрі, де я не потребував платити навіть найменших податків, я осів тут. Одного дня дістав я тут свисток, з якого я довідався, що мені наложили податок. Саме тоді я мусів викінчити пильний рису-

поєднати особисті переживання із понадособистими міркуваннями. Та в кожній хвилині можуть вас охопити сумніви. Декарт радить необхідно починати від сумнівів. Коли схочете перевірити перший із них може не вистачить вам навіть той камінь, на якому поставив він цілу свою будівлю: „Думаю, отже істную..."

Бо світогляд кожного фільософа зперед 300 чи 2000 літ, розбуджує сумніви та приносить правди, які можна перевірити тільки тоді, коли пробуємо його самі вибудувати. Та як будувати його без помочі інших фільософів? Хто з нас може дозволити собі на принцип: „Істную, отже думаю"...?

Коли ще звірі говорили...

Розмова з артистками опери для дітей.

Цього місяця відбулось у Львові кілька театральних вистав, про які не повідомляли афіші і про які не знало ширше громадянство. Були це дитячі опери призначені головно для шкільної молоді і то наймолодшої.

Учні з деяких початкових шкіл оглядали в „Театрі Ріжнородностей" „Червону Шапочку" оперу-казку на 2 дії Цезара Кюї та „Лисичку, Котика та Півника", оперу на 2 дії, Кирила Стеценка. Музичний провід цих вистав узяв на себе Антін Рудницький, режисуру Леся Кривіцька, виконавцями головних ролей були учениці Музичного Інституту ім. М. Лисенка у Львові, з кляси А. Улуханової.

Хто бачив дитячу авдиторію підчас цих вистав, зрозумів їх ціль. Діти переживали із справжнім зворушенням хвилини, коли вовк зїдає бабусю і внучку, коли стрільці визволяють ті нещасливі жертви вовчого черева, коли лисичка заманює півника і наївний півник забуває перестороги свого старшого приятеля — котика.

Чи треба доказувати, що діти потребують більш, як дорослі такої розваги як театр і що серед наших об-

Опера „Лисичка, Котик та Півник". На сцені Півник (Гумінілович) і Котик (Яросевич).

ставин не мають її зовсім, іще й не мають її чим заступити? Єдина рідка нагода для них це кіно з рисунковими комедіями, що звичайно попереджають фільми зовсім для дітвори непідхожі, навіть шкідливі. Сам-же репертуар нашого театру для дітей зовсім невироблений, дуже-дуже рідко з літературними прикметами. Не диво, що і вплив його на малих глядачів, майже ніякий.

Дві згадані дитячі опери це справжні мистецькі твори. Вивести їх нелегко і цим треба пояснити собі, чому їх організатори вибрали на їх виконавців не діти, а дорослих. Музична і драматична частина була б для дітей, навіть дуже талановитих, за важка.

Замісць рецензії, такої як це водиться звичайно у пресі, ми воліли звернутися до виконавців тих опер за їх особистими враженнями.

*

Запрошуємо головні артистки до приватної хати. Приходять точнісько, як на проби, які тяглись півтора місяця: Рена Яросевич, Ольга Антонович, Оля Сушківна. Четверта — Рома Гумінілович, на жаль, занедужала.

Опера „Лисичка, Котик та Півник". На сцені Котик (Гумінілович), Лисичка (Антонович) і Півник (Яросевич).

— О, — звертаємось до Рени Яросевич, обкутаної у холодний, наче осінний день, у чорне „боа" — зараз пізнати, що ви грали котика...

— Я справді перемерзла. На дворі не квітень, а листопад. Мусіла позичити собі в мами боа — всміхається радісно. — Але ви дуже помиляєтесь, буцім-то я як котик повинна би змерзнути. Я мерзла в ролі Червоної Шапочки — в куцій спідничині, з голими руками на холодній сцені. А в костюмі котика було мені гаряче, занадто гаряче...

— Признайтесь, що це був не костюм котика, а білого пудля. Тільки діти і дорослі на салі цього не помітили...

— А який він був брудний, коли прийшов із гардероби Великого Театру! Треба було прати в ньому волосок за волоском. І була це не пушиста шерсть, а гострий волос. Було мені в ньому тісно. У деяких сценах я мусіла руками помагати собі, щоб мати більше свіжого повітря і навмисне нахилялась уперед, розкрачившись. Глядачі могли думати, що це належить до природної кокетливої пози.

До розмови вмішується вовк із „Червоної Шапочки" — Оля Сушківна.

— Мене теж душила ґумка під бородою. Гадала я, що не зможу добути із себе свобідного голосу. Хвіст був за довгий і зачіпав за якісь предмети ззаду...

— Ви теж не були правдивим вовком, бо відомо, що в театральних пєсах вовки не виступають. Ваша шкіра була занадто жовта...

Опера „Червона Шапочка". Червона Шапочка (Яросевич). Стрілець (Гумінілович), Вовк (Сушківна), Мама (Антонович).

— Я гадала, що це шкіра з медведя, але медвідь не має довгого хвоста.

— А мені здається, що це був таки лев із „Сну літньої ночі"... Як ви почували себе в такій страшній ролі?

— Дуже приємно. Коли побачила, як діти тішились, мала справжню насолоду. Справді драматичний пописовий момент був тоді, коли вовк мав зїсти бабусю і Червону Шапочку. На салі панувала святочна тиша.

— А ви бабуню, як почували себе? — звертаємось до Ольги Антонович.

— Голосово обі мої ролі дуже добрі, хоч мусите — говорить молода артистка з іронією — написати, що мрію про ролі в Голівуді. Але як бабця на ліжку, коли кинувся на мене вовк і стало темно, я мусіла сховатись за ліжко, за котару. Партії мами і бабусі в Червоній Шапочці такі низькі для співу, що я втомилась.

— Ви воліли „Лисичку"...

— Певне, що воліла, хоч сценічно роля тієї Лисички одноманітна. У II-ій дії я мусіла на попередній свій костюм із штанцями наложити ще спідницю і було тяжко...

Рена Яросевич сміється:

— І все те, що співали мої партнерки у II-ій дії „Лисички" минало без ніякого значіння, коли тільки появлявся котик і почав хитатись на боки. Це для дітей було найбільшою атракцією.

*

Переходимо на загальну розмову — хором. Усі три пані — дебютантки. Жартуємо, що починають якслід: від дитячих ролі. Та вони раді би ще раз і ще раз заграти в дитячій пєсі.

— Може б ми ще перед Голівудом заглянули до Львова? — жартують.

— Не тільки діти, але і старші тішились би...

— Я наприклад — каже Р. Яросевич — брала свою ролю навесело і це мене тішило як дитину.

— А я в ролі Пилипка — додає Сушківна — хотіла роздобути собі десь дитячий лук, бо це дітям дуже подобалось би...

— А ви? — Звертаємось до О. Антонович —

— А я... Можете написати, що почувалась теж дуже добре...

Українська хроніка

Найкращі книжки. Українське Товариство Прихильників книги в Празі від якогось часу відзначує найкращі українські видання. Відзначення ці відбуваються оповіщенням у пресі тих видань та, певно, протоколами Т-ва і на жаль сліду по собі не лишають. Треба би увести бодай дипльоми. Цього року члени комісії, наші **передові** діячі книги (бібліофіли, мистці, та мистецтвознавці) після теплої зими — не здали собі справи з серіозности діла і, так би мовити, — „попустили" з вимог, як має виглядати гарна українська книга, а „пояснення" зовсім заплутали справу. Ні з цього, ні з того — відзначається за „солідність" видання, або за „жовтавий" папір (зовсім лихий ґатунок!) або „досить добрий друк" або за „витончену" простоту. На відповідальність зазначеного Т-ва подаємо відзначені видання в порядку „витонченості": 1. „Українські Січові Стрільці", 2. „М. Глущенко" (кат.), „За Державність", „Нова Хата", „Леґенда про Тіля Ілешнігеля" Де Костера. Не добре діється з українською книгою...

Нова книжка Софії Яблонської. Видавнича Спілка „Діло" випустить цими днями у серії новозапочаткованої місячної бібліотеки нову книжку Софії Яблонської п. н. „З країни опію та рижу". Зміст книжки: життя, звичаї та побут китайців та особисті переживання авторки в чужім середовищі. Книжка багато ілюстрована.

Літературна хроніка

Горкій про совітських письменників. В „Правді" з 9-го квітня ц. р. у статті Горкого читаємо між іншим таке: „З глибоким жалем глядиш на те, який бідний совітський письменник знанням свого діла... Історично-культурна малограмотність наших письменників стає для них дуже загрозливим явищем. Вже багато книжок, прославлених тому кілька років, новий читач зовсім не читає. І буде зовсім справедливо, коли автори, занадто певні своєї ґеніяльности, вже незадовго викликатимуть щирий сміх молоді... Наші письменники часто друкують таке жахливе барахло, яке може вповні скомпромітувати нашу літературу в очах письменників Заходу".

„Собака під шкірою". Як можна догадуватися на підставі критик в Англії тішиться тепер великим успіхом пєса п. н. „Собака під шкірою" двох молодих авторів, поета В. Одена і повістяра Крістофера Айшервуд. Ця пєса це їдка сатира на теперішне англійське громадянство.

Під знаком Піквіка. Сьогорічні великодні свята в Льондоні пройшли під знаком Піквіка. В домі, де Діккенс почав писати свій роман, улаштовано Піквікську виставу, на якій найбільша цінність — це сторінка рукопису того роману. З двох тисяч сторінок рукопису залишилось всього 44, розсіяних по цілому світі. Шість з них зберігають в Британському Музею.

Пєси Шекспіра, що пропали. Кембріджський університет видав розвідку К. Сіссона п. н. „Пєси шекспірівського віку, що пропали". Автор твердить, що у світлому віці Єлисавети пропало для потомків багато театральних пєс просто тому, що було тоді занадто багато талантів. Між тими архитворами, що на завжди пропали, були по всякій імовірності й деякі пєси Шекспіра.

нок і поклав папірець на писальний стіл. Це було влітку. Кілька днів пізніше я виїхав на село. Розуміється забув за податкову картку. Десь так при кінці листопада прийшли ваші товариші зі Скарбу і все мені зафантували. Це була просто фантастична сума, що я її тоді мав заплатиги. Я зателефонував до свого адвоката. Сказав, що я прогавив речинець, до якого можна було робити відклик. Тоді я сам пішов до скарбового уряду і дійшов до порозуміння з тими панами: сплачуватиму місячними сплатами, але меблі будуть тимчасом зафантовані. І та непередбачена сума, що її я мушу кожного місяця платити, счинила жахливе безладдя в моїх, якщо можна так сказати, фінансах. Тому ми: сплачуматиму місячними сплатами, ся... Іншими словами: Коли вірителі будуть терпеливі, то й їм я заплачу; якщо-ж ні, тим гірше для них: тоді я припиню сплати і Скарбові.

— А меблі?

— Гадаєте, що я дуже турбуюся меблями?! Ви мене не знаєте.

Він відкладає чорний кусок ґуми, йде до канапи, бере ґітару, настроює струни, пробує голос — гарний баритон — і співає: „Моє серце, бідне серце... що так тужно бється..."

*

І так сталося, що між мистцем і чоловіком із стяжкою навязалися нові відносини, яких ніде й ніколи не було між довжником і судовим екзекутором.

Майже кожного тижня чоловік із стяжкою мусів дертися по нескінчених сходах, що вели до повної повітря й ясної кімнати мистця. Цей від самого початку зясував собі, що він має перед собою людину, що засліплена у світі інтелєкту і у світі краси. І він почував сердечне вдоволення з того, що втаємничував цю людину в тайни мистецтва і вчив її правильно розуміти картини. А перед чоловіком зі стяжкою відкрився тепер немов крізь щілину в мурі вид на безмежні ясні далі. Він був щасливий і захоплений. Він зрозумів, що мусить задовольнитися тим крадьким поглядом; але вже це наповняло його невимовними радощами, якимсь особливим самопочуттям, якимсь глибшим розумінням людства і життя. Це були чвертьгодини щастя, які на жаль за швидко проминали... Мистець стояв перед своєю шталюґою і докидав тут то там останню риску і творив цим світлотінь, що діяла наче відкриття, та й робив при праці свої розумні й дотепні завваги. А той другий стояв очарований і засліплений... Перерва: звідтіля, з мешкальних кімнат долітають звуки чельо — мистець насторожує вуха: „Це Бах... це Тартіні... це Бетовен..." А чоловікові зі стяжкою здавалося, неначе б він перенісся в інший світ, той що до нього він так тужив.

*

Так поволі він щораз більше зживався з мистцем. І тоді зродилося в ньому почування свого роду опіки над мистцем, і тоді кудись поділася його несміливість та й була це просто майже родинна сердечність, як це звичайно буває у людей з простолюддя.

— Добрийдень, пане професор.

— О, добрийдень... І мистець здоровиться з ним ніжним стиском руки не відвертаючися від своєї шталюги.

— Що можна нині гарного побачити?

Ні один любитель мистецтва не стояв так за плечами заглибленого в свою працю мистця: з таким цілковитим відірванням від усякої земної справи, з такою чистотою серця, з такою готовістю сприймати. „Гарно!!".

— Подобається це вам?

— Питаєте? Чудове! Прекрасне!

Коли одного разу шталюга стояла без рисунку посередині кімнати, а мистець прогайновував час з ґітарою на канапі, чоловік із стяжкою сказав: „А, сьогодні не маємо настрою до праці... Розумію... Шкода!"

І він брав до рук нариси, отвирав течки і оглядав рисунки, які він уже нераз бачив, і ставив їх знову обережно на своє місце і замикав течки із зітханням, якби залишав з тим кусень свого серця.

А часами, коли мистець запитував його про щойно напів викінчену картину, чи йому подобається, він дозволяв собі на невеличкий заміт; і той такий визивно зарозумілий мистець, що начхав би на кожного, що зважився би кривити уста на його роботу, запитував: „Чи щось може не в порядку?" І брав рисунок зі шталюги і клав його на долівку. „Це найкращий спосіб добре оглянути рисунок". І вони оглядали його серед тиші стоючи один біля одного.

Від рисунку переходив тоді мистець до одного з його поривистих викладів, і малий судовик почувався якби піднесеним понад себе самого та й охоплювала його якась тривога в обличчі того багатства відомостей і знання, яке він набожно намагався втягнути в себе. Щойно як він уже був біля дверей, щоби відійти, схоплювався, нагадував собі причину своїх відвідин і тримаючи клямку в руці запитував: „Що-ж ми зафантуємо?"

*

І ось тепер те щастя мусіло раптом скінчитися.

Вже довгі тижні не попала в його руки ніяка урядова записка для мистця. Стрінув адвоката в коридорі судового будинку і запитав: „Що сталося з паном професором?"

— Хіба ви не знаєте? Переселився до Риму.

Адвокат пішов до салі розправ, а судовий екзекутор залишився біля вікна. Він не чує голосів своїх товаришів, що його кличуть: там є люди, що за ним питають... Ця кімната тут, це поруччя, ці стоси актів, ці візвання, ці судові протоколи... він почував, як ще ніколи досі невисловлену нудьгу свого уряду, і він почувається тепер від цього ще більш далекий, від коли мав змогу, хай це буде і короткий час, оглядати чудеса й красу того світу, що до нього він завжди чув нахил у великій тузі. Нема вже більше для нього тієї потіхи, того подиху духа, що його торкнувся. І тепер він почувається ще нещасливіший, ще більш зневірений як давніше.

Його кличуть, питають за ним. — Стоїть біля вікна, впер очі перед себе, але його душа деінде. Він пнеться у своїй уяві по нескінчених ступнях вгору до ателіє з величним видом, входить знову до промінно-ясної кімнати, знову оглядає рисунки вуглем, нариси світочів, писальний стіл, канапу, ґітару, мистця перед шталюгою, порухи його руки, чує його мову і чує як підіймається в ясніші висоти, де ніхто нічого не знає про „судову процедуру" і чує свій власний голос: „Що можна нині гарного побачити?"

Перекл. з італ. мови **П. Ч.**

КАРРІ БРАХФОҐЕЛЬ

Чому ви в поганому настрою?

Робінсон на своему острові не був зовсім у поганому настрою, хоч мав він до цього більше причин, ніж багато інших людей. Мізантропи можуть очевидячки сказати, що гарний гумор приходить на самоті сам від себе, бо нема там несимпатичних людей і осоружних відносин, отже заслуга Робінсона не така то вже велика. Мізантропи кажуть правду, але не так, як слід. До поганого гумору треба конче двох осіб, бо це свого роду мале радіо — воно потребує не тільки висильної стації, але й приймача. Коли нема кому передати свого поганого настрою, тоді він тратить усю свою привабу.

Але наша земля це не самотний острів з одним мешканцем. На ній живе безліч людей і ці люди продукують страшенне багато поганих настроїв і відбирають ними своїм ближнім дорогоцінні скарби: час, рівновагу духа, доброту, серце. Чую вже людей з поганим гумором, як відповідають мені: „Отже, добродію, ми повинні бути веселі? Чи хтось взагалі має поганий настрій для власної приємности?! Чи не було б нам усім приємніше всміхатись постійно і любити всіх довкола? Та чи не люди, предмети, справи й обставини псують нам гумор? Чи треба вам їх ще точніше описувати, як вони виглядають? Кожний знає їх із власного досвіду аж занадто добре і попросту смішно не бачити тих тисячних причин, які виправдують наш стан?"

А все-ж, хоч знаю тисячі тих причин, відмовляю їм права, щоб вони були підставою поганого настрою. Тверджу, що поганий настрій повстає під впливом дрібниць і дурниць. Великі справи та події спричиняють гнів, пригноблення, біль, обурення, роспуку — попросту перевертають нашу душу, і коли рівняти їх з поганим настроєм то вони такі як вода із сикавки на обливаний понеділок поруч водопаду Ніяґари.

Чому-ж люди так часто попадають у поганий настрій? Причин є більше, як ягід у лісі. Один злий, що дівчина не прийшла на умовлену зустріч, другий, що листоноша не приніс листа, третій, що не міг вибратись на прогульку, четвертий, що не вдалось йому заробити, як собі це вирахував, пятий... Чи треба наводити цілий ряд таких причин? Кожний з нас знає щодня, чому інші мають поганий гумор, які це смішні причини, хоч ми... Щодо нас то це зовсім інша справа...

Крім випадкових причин, бувають ще хронічні, не тільки в тих, що нездужають на шлунок печінку, жовчевє каміння.

Є такі, що вже встаючи з ліжка хотіли б затемнити сонце і кілька перших годин зранку ходять надуті. Щойно коли день утратив свою чудову свіжість і починається його метушня, починають такі скрипячі колеса розїжджатись по вулицях. Такі люди не знають природного почування, коли досить думки: „Що принесе мені цей день нового?", щоб тішитись ним. Не знають вони теж вдячности за щоденне нове тепло сонця. Вони стають уже до сніданку злі і коли хто звернеться до них із запитом, дістає таку відповідь, що може втратити апетит...

Ті всі невдоволені самим виглядом раннього сонця, придумали на своє виправдання назву „поганих нервів". Я назвав би це поганою дисципліною.

Якже-ж оборонитись перед поганим настроєм інших людей і власним?

На чужий поганий настрій є дуже простий спосіб, якого, на жаль, замало вживають: треба його нехтувати мовчанкою. Не треба погано настроєних людей переконувати, що вони не мають рації, не треба зменшувати в їх очах причин цього настрою, бо всі ці гарні аґрументи мають тільки протилежний наслідок. Краще вже сказати такому надутому: „О, бачу, що ти сьогодні не в гуморі! Поговоримо, коли ти будеш в кращому. До побачення!"

Це знаменитий лік. Люди рідко признаються, що вони в поганім настрою. Та хоче такий із зіпсованим гумором мовчати — тим краще. На другий раз зустріне він вас радісно, немов би каявся за попередній настрій і соромився його. Можна теж наслідувати такий поганий настрій, коли ми опинились у товаристві невдоволеного — бурмотіти, обурюватись.

Мати завсіди добрий гумор самому це вже складніша справа. Для цього треба мати не тільки дисципліну званну самопошануванням, але треба теж уміти відважувати речі, відповідно до їх дійсної ваги. Більшість річей важимо на дециманьій вазі і не звертаємо уваги на точний тягар. Самопанування потребує золотої ваги із ґрамами та міліґрамами. На такій вазі можна легко пізнати, скільки важить бацил поганого настрою. Від того, чи його найдемо і знищимо, залежить довжина нашого життя.

Люди думають віками над тим, як продовжити своє життя. Альхеміки шукали за цілющим еліксіром, Фридрих Великий пробував відвикнути від сну, щоб додати щодня до свого життя ще 6 до 8 годин більше. Не спати — важка річ, але позбутись поганого настрою лекша. Чи якби ми поставили собі питання „Як ти прожив би день, якби знав, що завтра маєш умерти?" то напевне жаліли б, що зіпсували собі останній день якимись дурницями. Та хочби життя наше мало скінчитися щойно за 25 літ чи ще пізніше, то чи не були б ми щасливі та вдячні життю, якби зуміли всі години витрачені на поганий настрій перемінити на всміхнені і таким робом продовжити своє істнування?

Треба вміти панувати над своїм найближчим „я", треба мати в руках золоту вагу для справ цього світа, головно для буденних, треба вміти у відповідну хвилину подумати про кінець усіх земних справ. З того всього виростає почування сили, яка може перемогти всі труднощі. Бо за кожним разом, коли чортик поганого настрою вскакує на терезки золотої ваги, треба вміти ними потрясти, щоб побачити, що він розсипається у порох, як ті всі пилинки, з яких складаються причини нашого поганого гумору.

Природним, лагідним та прочищаючим засобом є

„Швайцарські гіркі зела"

Ґонсецького.

Вживати при недугах: жолудка, кишок, нирок, печінки, здуттю живота, жовчевого каміння і нахилу до запору.

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки заносимо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

ПОЕЗІЯ:

Зореслав. **Сонце й блакить.** Книжка поезій II. Видавництво ОО. Василіян в Ужгороді. Ужгород, 1936.

Ірина Наріжна. **Настрої.** Видавництво „Дніпрові Пороги". Прага.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ:

Ессад Бей. **Змова проти світу ҐПУ.** Авторизований переклад із німецької мови. Накладом Видавничої Кооперативи „Хортиця". Львів, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА:

М. Н. **Що таке „Народній фронт?"** Видавництво „Дешева Книжка". Львів, 1936.

РЕЛІҐІЙНІ ВИДАННЯ:

Г. Костельник. **Arcana Dei.** Шляхи віри модерної людини. Накладом автора. Львів, 1936.

Літургія Св. Йоана Золотоустого. Праці Українського Наукового Інституту. Том. XXXVI. Серія перекладів Св. Письма та Богослужебних книг. Кн. 1. Варшава, 1936.

Горобці на дротах

ДЕҐРАДАЦІЯ.

В самому розгарі шаленого терору в часі Великої Революції в Парижі увязнили й поставили перед революційний трибунал між іншими теж віцеґрафа Де Сент Рене під закидом, що був одним з провідників реакції. Предсідник трибуналу звертається до нього з запитанням:

— Як називаєтеся?

— Називаюся віцеґраф Де Сент Рене.

— Не признаємо тепер ніяких родових титулів.

— То називаюся Де Сент Рене.

— Тепер нема ніяких „де".

— Отже Сент Рене.

— Ані святих нема в нас („saint" значить „святий").

— В такому разі Рене, а як і це ще забагато, то запишіть коротко „Не". „je suis né" (я вродився).

— І незабаром помрете — закінчив розмову суддя.

Справді так сталося. Кілька днів після того віцеґраф Де Сент Рене поклав **голову** під ґільотину.

НЕПОРОЗУМІННЯ.

Ріхард Штравс, відомий німецький композитор, скомпонував свого часу оригінальний твір, музичний жарт на орхестру, в якому поодинокі виконавці сходять почерзі з естради залишаючи на ній вкінці самого диригента.

Одного разу в часі побуту Штравса в Карльсбаді, місцева орхестра виконала цей твір на його честь.

Коли члени орхестри почерзі покидали естраду, один слухач, що сидів біля композитора, шепнув йому до уха:

— Бачите, це й є наслідки карльсбадської соли.

ГУМОР ЛЬОРДА ЧЕСТЕРФІЛЬДА.

Льорд Честерфільд важко занедужав і беручи під увагу рід недуги не робив собі вже ніяких надій.

— Чи не правда, докторе — сказав він раз до свого лікаря — я буду довго нездужати і, якщо можна так висловитися, вмиратиму цаль за цалем.

Лікар знизав раменами й намагався заспокоїти пацієнта. Але той перебив йому словами:

— Але-ж так, я читаю ваші думки. Ви-ж знаєте, що моя правда. Ціле щастя, що я не такий довгий, як мій брат Іван.

ЗАЙВІ НАУКИ.

Перед одним двірським приняттям в Букарешті румунський король Карло повчає свого сина, воєводу Михайла, як має поводитися в часі свята. Хлопчина слухає хвилину опису церемонії і приписів етикети, вкінці посміхається легковажно й каже:

— Але-ж будь спокійний, тату! Все те я досконало знаю. Таж я був швидше королем як ти.

Котрий король чув колинебудь таку відповідь від свого сина?

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Двох наших малярів сидить і оповідає собі про свої професійні клопоти.

— Уяви собі — каже перший — замовляють у мене ілюстрації до історичної повісти. Повість величезна, ну, нудна. Та це ще нічого. Мус прочитати то мус — платять. Правда, часу нема. За два-три дні треба дати готові рисунки, бо книжка вже в друку. Але щонайбільше злостить мене те, що замовляють у мене захід сонця. А повість з якогось 10-го чи 12-го віку, коли заходів сонця взагалі ще не було.

— Якто не було? А що сонце робило?

— Дурний ти! Не було їх у повістях, бо заходи сонця відкрили щойно романтики, отже коли треба втриматись у стилі доби, то не знати, що з таким сюжетом зробити.

— А я тобі скажу, що ти — дурний. Ти роби, як я: — Я ніколи не читаю повістей до яких роблю ілюстрації. Тільки питаюсь того, хто замовляє в мене рисунки, що має бути.

— І якже-ж це виходить?

— Чудово! бо я й так забуваю зараз на другий день, що в мене замовили. Треба тільки принести рисунок в останній хвилині, коли вони вже мусять його приняти.

*

Перший голова Української Надзвичайної Місії на Мирову Конференцію в Парижі — Г. Сидоренко був людиною великого розмаху, фантазії і самостійної думки. Ці його риси проявлялись у погорді до чужої культури і самовпевненій поведінці. Раз, коли він мусів зустрінутись з деякими чужинними меншими дипльоматами вбрав він на себе смокінґ і до нього добру фіолетову краватку. Секретар делеґації побачивши це каже:

— Пане Президенте! фіолетова краватка не підходить до смокінґа.

— А чому?!

— Бо такий уже звичай, но, і колір її...

— Но вже щодо коліру то мені цього не кажіть. Червону носять большевики, а чорну — песимісти... Ми мусимо зазначити чимось свою окремішність.

— А чому-ж не вбираєте жовтоблакитної?

— Чекайте! будуть ще ті сукині сини, французи, виробляти і жовтоблакитні краватки!

*

Вистава опери для дітей. Грають „Червону Шапочку". Одні стежать із запертим віддихом, як вовк підходить, щоб проглинути бабцю, другі діляться впівголос своїми завваґами:

— Як ти гадаєш, чи вовк направду зїсть бабцю?

— Ні, не може, бо мама мені казала, що бабця в новій штучці буде грати — Лисичку, отже мусить жити...

*

Афіші у Львові повідомляють про виставу Великодної містерії „Голгота". Двох інтеліґентів стоїть перед афішою і читає:

— На зразок вистав в Обер-амерґав... Чому Обер--?

— Це зовсім просто. Деякі кіна для більшої реклями пишуть замісць „фільма" — „суперфільма". Так і тут. Не звичайне Амерґав, а Оберамерґав, щось ліпше...

*

На виставі „Голготи":

— Як собі це пояснити, добродію, що ставлять у Львові таку реліґійну пєсу раз на рік і на салі нема ніяких духовних ані відомих світських католиків?...

— Бо на такі пєси повинні ходити тільки такі грішники, як ми. Адже мусить бути якийсь поділ праці — одні проповідують, що і як треба робити, а другі мають це виконувати.

ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК

СОЛЬО ВТИШІ

поезії

ЦІНА 0.80 ЗОЛ.
Порто 0.15 „

ЗАМОВЛЯТИ: „НАЗУСТРІЧ"

ЛЬВІВ, РИНОК 10. І В КНИГАРНЯХ

СПОМИНИ
Софії Русової
появляються в 1936 р.
в журналі
НОВА ХАТА

Опера „Різдвяна Ніч"
Празьке видання „Кобзаря"
Підпільна робота
шікаво описані й змальовані відомою нашою діячкою.

Домагайтеся чисел на показ!

Адреса: Львів, Ринок, 39.

ДВІ КНИЖКИ СВЯТОСЛАВА ГОРДИНСЬКОГО

БУРУНИ

поезії

Ціна 2·— зол., пересилка 0·25 зол.

СЛОВО ПРО ІҐОРІВ ПОЛК

віршовий переклад

Ціна 1·20 зол., пересилка 0·15 зол.

Замовляти в Адміністрації „Назустріч", Львів, Ринок 10.

Найкращий дарунок це — РІЧНИК „НАЗУСТРІЧ"

Адміністрація „Назустріч" має ще невелику кількість річників „Назустріч" з 1934-го і 1935-го року по ціні 10 золотих.

Нові передплатники і всі ті, що одержують „Назустріч" в 1936-ому році можуть набувати попередні річники з опустом.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

Звичайна (півполотно) 2.20 зол.; з переплетом 3.20 зол.
Ціле полотно з золотим написом 3.— зол.; з переплетом 4.20 зол.
Перґамоїд (імітація скіри) 5.50 зол.; з переплетом 6.80 зол.
Почтова оплата за пересилку від 0.70 — 1.40 зол.

„НАЗУСТРІЧ" Львів, Ринок 10.

УКРАЇНСЬКА ЗАГАЛЬНА ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ

МІСТИТЬ У СОБІ ВСЕ, ЩО КОЖНИЙ МУСИТЬ ЗНАТИ ПРО СВІТ І УКРАЇНУ.

ЗАМОВЛЯТИ: ВИДАВНИЦТВО У.З.Е. — КОЛОМИЯ.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (58) 10
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. V. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

Володимир Дорошенко: Літературна діяльність Симона Петлюри

Василь Сімович: Симон Петлюра у Львові

Святослав Гординський: Українська бібліотека в Парижі

Михайло Рудницький: Миші

Г. Левицька і Р. Крохмалюк: Симон Петлюра на підставі письма

Марія Пастернакова: На службі Терпсихори

Ярослав Рудницький: Пуризм чи збіднювання мови?

Ю. Дорош: Фільмові настрої на Великдень

О. Боднарович: Шевченко по польськи

Перлини ідейної полеміки

З нових американських книжок

Фільмова хроніка

Летіло 40 сорок...

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

ТУТ МОЖНА КАЛИТИ

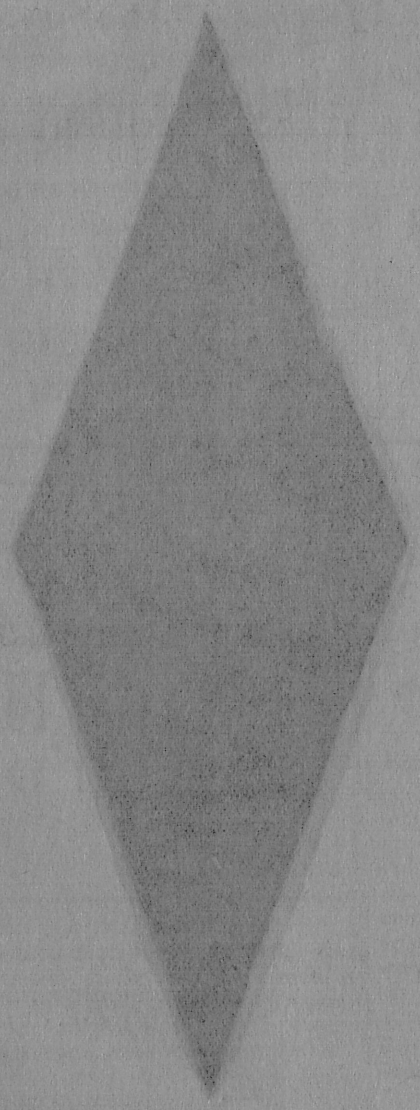

ЦЕННОСТИ:

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (58) 10
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. V. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР ДОРОШЕНКО

Літературна діяльність Симона Петлюри

У 20-ліття смерти

Завдання мого огляду чисто інформаційне. Я хочу тільки коротенько познайомити читачів із письменницькою діяльністю Отамана, не вдаючися у всебічну і докладну характеристику його творів. Задля цього треба б було наперед зладити бібліографію всіх писань Петлюри. Тому мимоволі доведеться обмежитися дуже загальним переглядом літературної спадщини Небіжчика. Вона не вельми значна щодо кількости, але зате ріжнобічна. Як і багатьом його попередникам і сучасникам, Петлюрі ніколи було спеціялізуватися в одній якійсь галузі, а доводилося озиватися на всі питання, що їх висувало *перед українством живе* життя. Оці то життеві вимоги й обставини й пояснюють нам і письменницькі теми Петлюри й їх характер, такий нераз сорокатий, ніби випадковий. Але й який інакший характер може мати дорібок ґазетяра, часописного робітника, а Петлюра й був здебільшого таким журналістом-публіцистом у своїй літературній діяльності.

Розпочав він її в 1902 р. дрібними вістками з Полтавщини в хроніці „Літературно-Наукового Вістника".

Виїхавши на Кубань, продовжує свою публіцистичну діяльність уже по російськи у козацьких орґанах — місцевих „Областних Відомостях" та в петербурзькому „Вѣстнику Казачьих войск", де між ін. містить статтю про мову навчання в народніх школах Кубаньщини. Праця в козацькім архіві в Катеринодарі дає юнакові теми до наукових статейок із історії кубанського війська (в „Кіевскій Старині" 1904 р. та в „Записках" Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові 1905 р.). Але недовго довелося Петлюрі працювати в архіві. Рятуючись від російських жандармів, молодий революціонер тікає за кордон, осідає у Львові, де бере жваву участь у закордонному комітеті РУП., а заразом у житті галицько-української соціялдемократії. Пише в партійних орґанах „Праця" і „Селянин" та в орґані галицьких соц.-демократів „Воля". Поза партійно-револ. публіцистикою, та поза дописами для заробітку до російської ґазети „Полтавщина", можна зазначити тільки одну статтю на чисто літературну тему — про Л. Андреєва й його „Червоний Сміх" у „Літературно-Науковому Вістнику" 1905 р. та переклад рос. нарису історії західньо-европейської літератури проф. М. Стороженка, виданий тоді ж Українською Видавничою Спілкою. Вернувшися з кінцем 1905 р. на Україну, Петлюра разом із іншими був виряджений в 1906 р. партією до Петербурга редаґувати журнал „Вільна Україна". Тут містить низку статтей здебільшого під псевдонімом С. Тагон, що *під ним він жив у Львові. Все це* обовязкова писанина на злободневні теми партійного та російського політичного життя, яка не представляє тепер особливого інтересу. Тут же таки виходить анонімова, нелеґальна брошура Петлюри „Добра порада в лихій годині" — про збройне повстання. Крім того містить в рос. журналі „Міръ искусства" рецензії на українські театральні вистави. По припиненню „Вільної України" Петлюра вертається знову до Киева й працює якийсь час як секретар щоденника „Рада", але швидко кидає „Раду" й від р. 1907-го стає співробітником журналу „Україна", що виходив у 1907 році замість „Київської Старини", та партійного тижневика „Слово". В „Слові" звичайна ґазетна праця на найріжнородніші теми, так чи інакше звязані з робітничою справою або з російською *внутрішньою політикою. Але поруч* із тим подибуємо тут уже статейки й на культурні та літературні теми, між ін. з життя українського театру, яким у цім часі зацікавився Покійний. Він пише про тяжку долю українських акторів, про Заньковецьку, про „Дизгармонію" Винниченка, про Виспянського. Це все очевидно статті популярні. З них треба відзначити статтю, в котрій Петлюра підносить активізм Кобзаря в порівнянні з творами сучасних письменників (Олесь, Винниченко). В „Слові" найбільше Петлюриних статтей припадає на рр. 1907—1908; в 1909 р. подибуємо всього дві рецензії. Петлюра був тоді в Петербурзі, де важка праця для заробітку не дозволяла на ширшу літературну діяльність.

В „Україні" 1907 р. провадив Петлюра огляд українського життя, але заразом містив статті й на біжучі літературні теми, та про театр.

Зокрема велику статтю про завдання українського театру дав він тоді, як передмову до українського перекладу „Євреїв" Чирікова.

Перервана виїздом із Киева літературна робота відновляється аж р. 1912-го в Москві з повстанням журналу „Украинская Жизнь". Тут аж до р. 1916-го містить Петлюра цілу низку своїх статтей, оглядів та рецензій. І знову теми найріжнородніші: характеристики творчости (Шевченка, Франка, Коцюбинського, Карпенка Карого), некрольоґи, статті в обороні українства перед русифікаторами і таке інше. З політичних статтей можна відмітити маніфест Петлюри з приводу світової війни, де автор виступив проти Центральних держав. Війна й події 1917 р. знову переривають літературну діяльність Петлюри. Тільки відійшовши від урядової роботи в 1918 р., містить кілька статейок та рецензій (головно на військові теми) в „Книгарі". Тоді ж таки вид. „Час" випускає збірку літературних характеристик Петлюри з „Украинской Жизни" в українській шаті, під наг. „Незабутні".

І знову довша перерва, викликана тяжкою, щоденною боротьбою за визволення рідного краю. Аж опинившися на еміґрації, відновляє Петлюра свою літературну діяльність, містячи в ріжних виданнях уряду УНР., або прихильних до нього, низку публіцистичних статтей на теми військові, большевицько-українських відносин, міжнародньої політики, еміґрантського життя та державного будівництва. Ці писання появлялися в рр. 1921—1922 в видаваних у Варшаві щоденниках „Українська Трибуна" й „Українська Справа", в 1923 р. в журналах „Трибуна України" та „Табор" — під псевдонімами С. Торнтон та О. Ряст. Під псевдонімом Ряст вийшла тоді в таборовій друкарні в Щепюрні й окрема дуже важна брошура Покійного „Сучасна українська еміґрація та її завдання". В 1925—1926 рр. містить Петлюра ряд статтей у журналі „Тризуб", який зорґанізував по переїзді з Варшави до Парижа.

Приглядаючися докладніше літерат. спадщині Покійного, бачимо, що перед війною особливо цікавили його теми літературні й театральні, а підчас визвольної боротьби та еміґрації, теми військові та державницькі. Саме ці статті, писані з темпераментом, й досі не стратили для нас свого інтересу, а то й актуальности.

Слід би їх зібрати й як найскорше видати окремою книжкою разом із докладною біоґрафією славного автора.

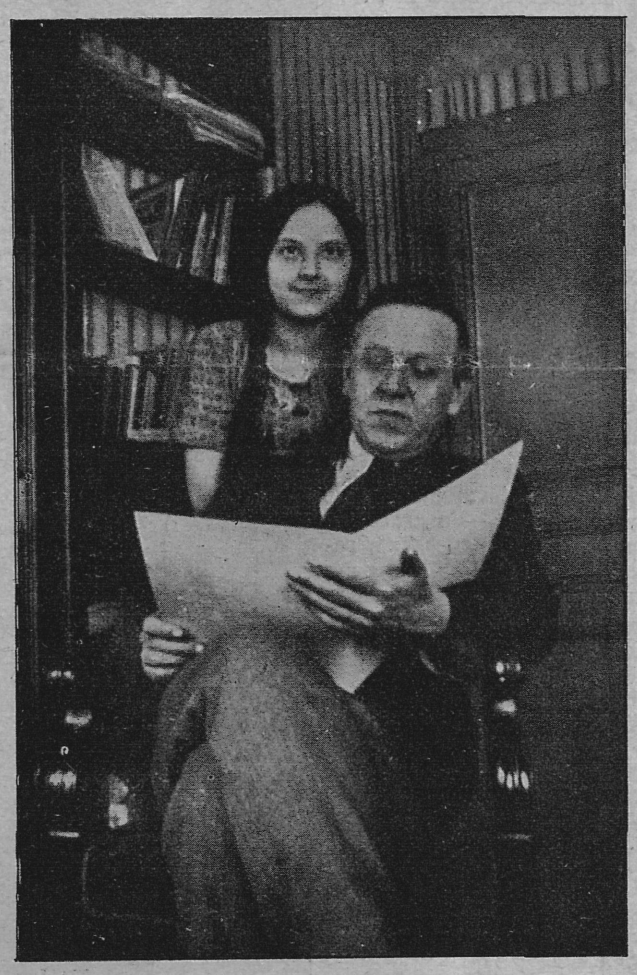

Головний Отаман Петлюра з дочкою.

Головний Отаман С. Петлюра зі штабом.

Куток кімнати С. Петлюри в Парижі.

Петлюра (різьба). С. Литвиненко.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Симон Петлюра у Львові

Зазнайомились ми з Петлюрою у Львові з початком лютого 1905 р. Він тоді проживав на Курковій вулиці ч. 10. з гуртом політичних еміґрантів із Наддніпрянщини. Було їх із десяток і займали дві просторі кімнати, здається, на першому поверсі. Були якісь меблі, якісь ліжка, бідно поприкривані покривалами, декілька крісел, здається стіл під вікном. Еміґранти, здебільша, кулились по кутках, книжки в руках та ґазети. Було зимно на дворі, було зимно і в кімнатах еміґрантів. Майже всі були РУП-івці, пізніші українські соціяльні демократи. В партії йшла тоді борня й колотнеча: змагалися „федералісти" з „автономістами".

Р. У. П. вже мала поважний голос на Україні, з нею почали вже числитися й російські революційні партії, що до виступу Р. У. П. мали монополь у революційній праці на Україні. Сама партія вже цілий 1904. р. мала виразне соціяльно-демократичне обличчя. Треба було тільки визначити свої відносини до російської соціяльно-демократичної партії з її „поважними іменами революційних діячів", як тоді говорили...

Треба було визначити, на якій основі владити ті відносини: чи українські РУП-істи мають увійти в російську соціяльну демократію на правах федерації, чи злитися з російською партією, творячи її автономний відділ. Видко було, що росіяни воліли цю другу форму й повели в тому напрямі агітацію. Партія розкололась, федералісти далі залишилися самостійною українською соціяльно-демократичною партією, „автономісти" ж утворили славетну „спілку", де добалакались до того, що, мовляв, „пролетаріят на Україні обрусєл" і видавали свою „Правду" по російському.

Та це сталося пізніше, з кінцем 1905 р., поки-що у Львові йшли на ту тему жваві балачки. Час був гарячий. Це ж було після відомої „гапоніяди", на Україні йшли утиски, в повітрі пахло революцією, цілий світ цікавився подіями в тодішній Росії, сподівалися якихось перемін у звязку з російсько-японською війною, яка не ворожила перемоги Росії. У звязку з переслідуваннями на Україні і зявилося у Львові більше число еміґрантів. Пригадую собі, що крім Петлюри, жив у помешканні на Курковій Прокіп Понятенко, Фідровський-Чумак, і ще дехто. До них часто навідувався Левко Юркевич, Сахаров, Настя Грінченківна, що вчилася тоді на львівському університеті. А на поверх вище жив Дмитро Антонович, що редаґував партійні видання, здається „Добру Новину". А ще на іншому проживало подружжя Ткаченків. Був іще Микола Порш, і здається, Евген Голицинський із дружиною, Канівець. Але в цьому я непевен.

Імя Петлюри чув я вже давніше, влітку 1903. р. Справа в тому, що в нас, у Чернівцях, проживав у тому році його товариш із семинарії, Грицько Ткаченко (Оржевський), родом із Решетилівки на Полтавщині, теж Р. У. П-івець. Небіщик Ярослав Весоловський притулив його в редакції „Буковини", й він якось пропихався. Взагалі тоді через Чернівці проїжджало багато еміґрантів-українців, але вони, здебільшого, спинювалися на побут у Львові. До Чернівців заїжджали, як треба було перепачкувати через границю книжки (на Добринівці). З одним таким транспортом поїхав був 1904. і Грицько Ткаченко і „провалився" в Добринівцях, попав у вязницю.

Та в серпні 1903 р. він мені показував фотоґрафію ґрупи молодих полтавських українців, здебільша, колишніх семинаристів. На фотоґрафії був і Петлюра (був Понятенко, Ткаченко, Кучерявенко, і багато інших).

А показував на те, щоб я, як поїду на свято відкриття памятника Котляревському в Полтаві міг із ними познайомитись і передати від нього, від Грицька Ткаченка, привитання.

Та в Полтаві тоді мені не довелося познайомитися з Симоном Василевичем. Пізнав його у Львові 1. лютого 1905. р. Були малі вакації, й я поїхав із Чернівець до Львова, щоб провідати Дмитра Антоновича, який жив довго в нас у Чернівцях 1902—1903 рр. та довідатися про те, що діялося тоді на Україні.

*

Петлюру я пізнав як-стій — із Ткаченкової фотоґрафії. Ввесь той день, та ще другий (1—2. лютого 1905 р.) ми вже не розлучались. Були разом на робітничих зборах, де виступав Вітик і громи кидав на царя неситого, і де якийсь робітник увесь час збирав гроші на „валькен революцийнон под заборем росийскім". Пригадую собі, що Петлюра був стурбований розломом у партії. Вважав, що до перетвору РУП в соціяльно-демократичну партію дійти мусить, але ж стояв за те, щоб вона зберегла свою самостійність. За найкращого теоретика партії вважав Порша, якого він дуже високо цінив. Із галицьких соціяльних демократів із великими похвалами висловлювався про Василя Панейка (1905. р.!). За недовгий час свойого побуту він устиг докладніше його пізнати, часто з ним зустрічався, багато з ним розмовляв і дійшов до думки, що Панейко мав дуже багато теоретичного знання.

В помешканні на Курковій Петлюра був обидва дні обкладений силою часописів, здебільша російських — із України. Він готовив для них кореспонденції, бо — з того й жив. Шкодував, що не знає німецької мови, а то б, читаючи німецькі ґазети, можна більше заробити. Обіцявся, що візьметься за „німеччину" (дехто ввесь час, н. пр. Чумак, силів годі за німецько-російським підручником Гавфа).

Тон розмови ввесь час був сердечний, приязний. Петлюра говорив усе спокійно, якось аж надто зрівноважено, як на молоді роки. Може такі, були теми, що ми тоді порушували, а може — така вдача.

Просив я, щоб він завитав коли до Чернівець. Обіцяв. За яких два тижні справді приїхали до нас зі Львова еміґранти, яких десять людей. Уладили ми сходини молоді у Власюка на Панській вулиці. Були промови, дискусії. Найбільше займало нас тоді становище РУП. Воно й не диво. Адже ж у нас у Чернівцях виходили 1902 р. „Гасло", „Селянин", друкувалися брошури РУП., від нас орґанізувалися транспорти через Добринівці. Докладні реферати про еволюцію в партії, про розлім дали Дм. Антонович та Прокіп Понятенко. Але ж тоді Петлюра не приїхав.

*

Приїхав зате влітку того самого року, сам. Саме тоді пробував у нас Михайло Гаврилко, якого прислали зі Львова, щоб перевіз книжки через Добринівці (Гаврилкові тоді не пощастило, „провалився" й попав у вязницю). Ми зійшлися над вечір на т. зв. „Гарбузовій горі" (Habsburgshöhe). Петлюра знайомив нас із становищем у Росії, заповідав недалеку революцію. Зійшла розмова на партійні справи, на відносини російських революціонерів до України. Пригадую собі, що Гаврилко страшне гарячився, виразно зазначував, що ненавидить москалів, що москалі його „скрізь гнали" за його українство, що не вірить він у ніяке братання російських соціялістів із українськими, вважає за хибу, коли Р. У. П. „підморгує" до російських соціяльних демократів, запобігає наче їх ласки, що, нарешті, їх усіх „бить треба" однаково, чи це соціялісти, чи не соціялісти. Так подібно висловлювався і про жидів.

Петлюра спершу спокійно перечив, указував на спільні завдання революції, на певну допомогу російських соціялістичних кол в українській справі, Пішли ріжні цитати, пішли ріжні, такі нам усім відомі „істини" — а далі спокійний тон перейшов у піднесений, гарячий, майже крик. Таким я Петлюри не бачив. Але й досі стоїть він перед моїми очима з того вечора: ввесь червоний, пенсне на носі хитається, жива ґестикуляція, так і малося вражіння, що маєш перед собою доброго промовця. На непогамовані викрики Гаврилка йшли якісь терпкі слова:

— Але ж, товаришу, так же не можна...

— Але ж, товаришу, який же ви соціяліст...

— Але ж, товаришу, шовінізмом ми нічого не збудуємо...

— Але ж, товаришу, це вже чорт зна що й т. д.

Це були такі часи. Тоді так думали всі РУП-івці, й дивуватися тут нічого. Хоч і видко було, що російські соціяльні демократи — централісти, що українство в їх очах було „нечто узкое" — а проте їх фрази про „самоопределеніе" запаморочували наших людей, усі вірили в почуття їх справедливости, в те, що вони допомагатимуть і нам, українцям.

Розмова тяглася досить довго. Ми були, здебільша, її німими слухачами. Кожний із нас, відповідно до тодішніх своїх поглядів, схилявся до думок то Гаврилка, то Петлюри. Але ж у всіх нас розмова залишила таке вражіння, що коли тут підносять такі справи, то тільки — для добра України, для добра українського народу, для кращого його майбутнього.

Тай так, усі ці думки мали тоді тільки теоретичний підклад.

Від того часу ми не бачились із Петлюрою. Правда — 1906. р. листувались. Він тоді був у Петербурзі, стояв близько до редакції „Вільної України". Як передплатник цього журналу, я звернувся був із Алянду, де я тоді пробував на лікуванні (недалеко Бадену в Wiener-Wald-i) до редакції в справі одного зшитка, якого я не дістав.

Відповів мені Петлюра, повним ґумору, трохи навіть „запорожським" листом. Тішився, мовляв, що мене найшов. Бо ж відносини між нами залишилися товариські, дуже близькі... На жаль усе листування моє, яке я закопав був у городі, загинуло 1914. р., а з ним і Петлюрині листи.

Але ж у моїй уяві він залишився на все спокійним, усміхненим, мяким, добрим, розумним товаришем...

В. Масютин. С. Петлюра (дереворит).

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Українська бібліотека в Парижі

Бібліотеки мають свою атмосферу. В Парижі до великої французької Національної Бібліотеки, куди зрештою не легко дістатись, входите, як до ґотицької катедри. Зайнявши одно із шестисот місць у товаристві якогось бородатого „безсмертного" чи звичайного книжкового моля, ви перегортаєте свою книгу, яку ви дістали по всяких митарствах, у якомусь набожному скупленні. Неменша повага опановує вас у другій великій паризькій бібліотеці — Св. Женевієви, завжди занятій до останнього місця ріжнонаціональними студентами. Кольосальна ґаля, де можнаб улаштовувати легкоатлетичні змагання або грати в теніс, якої всі стіни покриті шафами, має в собі щось із величности. Мають свою атмосферу такі малі бібліотеки, як польська при Ке д'Орлеан, куди забіґаєте вряди-годи, повна інтимного чару та тіней великих поетів, яких присутність відчуваєте там, листуючи книжку чи ґазету може на тому ж самому місці, на якому вони працювали.

Таку атмосферу має й Українська Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі, вже хочби тим, що вона тісно звязана з постаттю Головного Отамана, якого багато речей знаходиться тепер у музею при тій Бібліотеці. Колись речі ті, як і могила Головного Отамана, будуть перенесені до Києва і залишиться тільки Бібліотека, яка буде говорити своїми книгами про нашу сучасність. Скільки з нас, сучасників, залишить свій слід, свою тінь у тому місці? Існує якесь ліричне, непереможне почування спільноти з речами, полишеними нам учорашнім, якого ґадки та змагання ми, свідомо чи несвідомо, далі продовжуємо, залишаючи у свою чергу слід своєї „присутности". Присутність речей та істот, у цьому випадку — книг та людей, в одному місці витворює саме свою атмосферу, зовсім незалежну від того, чи тих книг буде пів міліона, чи всього кілька полиць. Пригадуємо собі, як один наш земляк, показавши нам свої коштовні чужинні видання, витягнув накінець журнали на полицях, яких довжина разом переходить уже 100 метрів. Задумана всесторонньо, Бібліотека збирає все, передусім українські видання та ті, що мають звязок з Україною. Тут є немало рідких видань у чужинних мовах, які зацікавлюють не тільки спеціялістів. Творячи звязок з Краєм, Бібліотека служить водночас своїми збірками для чужинців: як звичайно ілюстровані мистецькі видання знаходять найбільший попит. Не забуваймо, що Бібліотека повстала і далі розвивається майже виключно з дарунків. Закуплено розмірно небагато спеціяльних та рідких книжок. Між дарами треба згадати передусім бібліотеку Шарля Бонена, колишнього посла Франції у Персії, приятеля України та мапи від п. Кастане. Численні видавництва надсилають свої книжки та журнали і читальня при Бібліотеці із своєю сотнею українських періодичних видань, від Бразилії до Манджурії, тримає Бібліотеку завжди в актуальности. Знаходиться в ній усе те, що на чужині потрібне і для основніших студій, і просто як підручний матеріял: світлини, мапи (є їх ціла серія від 17 ст. дотепер, м. і. наполеонівська мапа 1812 р. із зазначеною Україною), порт-

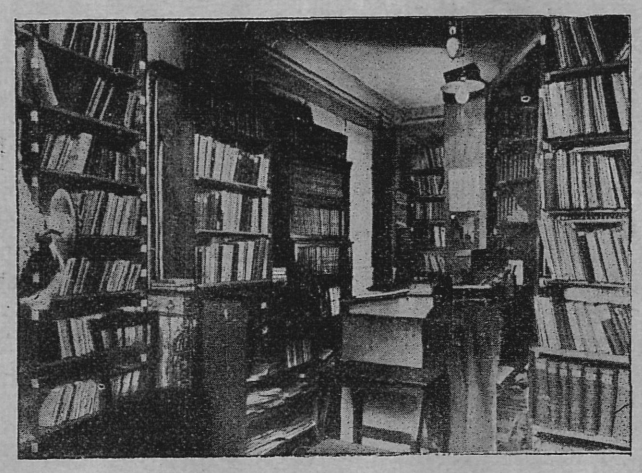

Книгозбірня Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі. Фот. З. Безуглий, Париж.

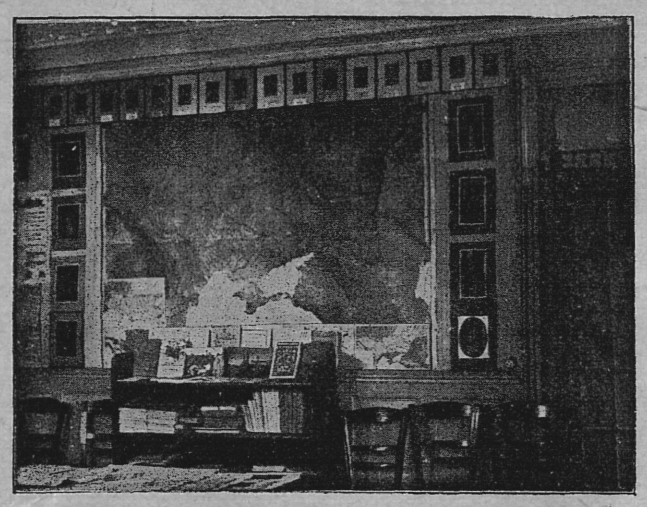

Читальня в Бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі.

Шевченковий „Кобзар" з оригінальним автоґрафом поета, який він купив припадково у вуличного продавця старих книжок: Тримати в руках таку річ, це значить сильніше відчувати стичність з річчю, в якій саме захована та „присутність".

Тому мабуть не випадково орґанізатори Бібліотеки в 1927 р. першою книжкою вписали в її інвентар Конституцію гетьмана Пилипа Орлика: Pacta et Constitutiones Legum Libertatumque Exercitus Zaporoviensis... видану в Бендерах Р. Б. 1710. Це майже символічне: два великі еміґранти, свідки руїни великої держави, обидва помирають на еміґрації. Перший — останній вільний гетьман і носій великих ідей Мазепи, якого іменем названо всі національні почини України, більш як два століття і другий, що сам назвав своїм іменем цілу добу. Ця ланка, навязання сучасности до минулого, незвичайно характеристична, вона говорить про тяглість національного життя, перерваного даремно на цілі століття. І, як така, Бібліотека в Парижі — не звичайний собі збір книжок та ґазет для читання та консервування їх, а має вона куди глибшу ідею; це своєрідна сума змагань еміґрації, її звязку з рідним ґрунтом, її духовий осередок.

Заснована, як згадано, у 27 році (хоч ґадка заснування виринула скоріше) вона складалася зпочатку всього з кількох полиць. До публичного вжитку відкрито її щойно в 1929 р. при скількости 1400 томів. Нині — книжок майже вдесятеро більше, в чому половина українських. Улаштована нині в пяти кімнатах старої монмартської вулиці Овернської Вежі, вона ледви вже може розмістити свої книжки та трети діячів, малюнки, документи з життя та праці еміґрації — це незалежно від книжок. Треба писати щось, ставити театральну виставу, тощо, — Бібліотека тут неоцінена. Це знає найкраще той, кому доводилось вести будьяку культурну роботу серед чужих.

Бібліотека поставлена широко, вона має завданням служити всім українцям. Ще досі пригадується нам у попередньому приміщенні Бібліотеки при Сквері Рояль напис у читальні: „Ні слова про політику!" Це нормально. Така загальна установа, що мусить обхоплювати собою всі без винятку ділянки та течії української культури, не може замикатись у рямках якоїсь одної ґрупи. Це добре розуміють ті, що допомагають Бібліотеці книжками й ґрошевими дарами. За час її існування ґромадянство склало для неї більш 60 тисячів франків, з того май-

же половину еміґранти у Франції, а решта українці розкинені по цілому світу, навіть у Китаю, Персії та Нової Каледонії.

Нині, коли в нас немає закордонних посольств та амбасад, коли націю репрезентують мистці, письменники та науковці, така установа, як Бібліотека в Парижі, займає також відповідне і тривке місце в тому поході української культури, що в повоєнних роках зумів здвигнути свої установи у великих культурних осередках заходу, таких, як Прага, Берлін та Сполучені Держави Америки. Автім перед такою установою, як Українська Бібліотека в Парижі, ще велика майбутність: наша еміґрація у Франції така численна й культурно розмірно сильна, що вона спроможна лишити цінний вклад у нашу культуру та тривалий слід по собі. Не забуваймо ж, що еміґрація — завжди перехідна, часова; її досвід серед чужинців річ потрібна й конечна, що ввійде пізніш у складники нової держави.*)

*) Книжки та журнали на Бібліотеку посилати на адресу: Bibliothèque Ukrainienne, 41, rue de la Tour d'Auvergne, Paris 9, France

З нових американських книжок

Wodworth Clum: „Apache Agent".

Наскрізь американська книжка, яку можна читати, наче повість Мейн-Ріда, хоч вона вся основана на історичних фактах і змальовує життя правдивої людини. Герой цієї книжки Джон П. Клям, американець, який рішив, що піде жити серед найдикішого племени індіян — апашів і спробує приєднати їх людяністю, добротою, головно зрозумінням їх душі. Апаші це найзавзятіша галузь американських індіян, що не хотіла нічого чути про цивілізацію. Клям у 1874 маючи 23 роки пішов до них і три роки прожив серед них, показуючи своїм землякам, як треба підходити до індіянського питання, коли американці не можуть їх залишити у спокою і хотять конче їх замериканізувати. Клям був тої думки, що апаші не гірші від культурних людей, коли вважають своїм правом ловити звірину або вирубувати ліси на землях своїх предків, коли їм це потрібне для істнування. Американці нелегко розріжнювали спокійні індіянські племена такі як аріваіпас від бандитських таких як шірікагуас. Коли почалась війна з апашами, один з американських ґенералів Говард у 1865 заявив, що чим лагідніші будуть методи порозуміння, тим лекше буде війну виграти. Коли до апашів до Сан Карльос, зовсім недоступної частини Арізони, вислали Кляма, ніхто не сподівався, що він вернеться звідти живим. Він приняв дві засади: говорити правду і старатись завести лад серед апашів при помочі їх власних людей. У 1876 р. він вибрав 54 здисциплінованих апашів і вибрався з ними проти шірікагуасів. Він перейшов пішки 400 миль з Сан Карльос до Охо Каліенте, щоб узяти живим найнебезпечнішого провідника диких індіян Джеронімо. Джеронімо був бандитом, що нападав так само на білих, як і чорних. У 1877 р. вашинґтонський уряд дав уповноваження Клямові зорганізувати армію з 8.000 апашів, але не хотів підвищити платні війську. Клям зрікся за якийсь час свого становища ґенерала і став журналістом у Томбстоні і його першим бурмістром. Уряд не послухав його ради, що треба схопленого Джеронімa повісити. Джеронімо втік і від 1881 до 1886 вирізав 5.000 людей, наразивши уряд на 5 міл. дол. втрати. Вся історія життя Кляма має навіть деякий „моральний" сенс: треба знати, коли поводитись полюдяному навіть з дикими, але і по дикому з уродженими і вихованими бандитами.

м. р.

У 10-ліття смерти
мистця
Василя Крижанівського
треба виставити надгробок і видати книжку про його життя і творчість.
Жертви приймає „Назустріч".

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ.

Миші

Рисунки Р. Чорнія.

Новиною на один вечір товариських розмов була в нашому місті звістка, що Маруся Паляниця знову виходить заміж. Так, знову, бо всього три роки минуло, як вона покинула свого першого чоловіка Нестора Заливайка, без ясної причини і то як казали: тиждень, пять днів, чотири дні чи навіть день по шлюбі. У гуртках, що голосно і прилюдно говорили про „нову добру партію тієї Паланични" мабуть ніхто не знав, що приблизно в тому самому часі появилась велика студія Нестора Заливайка „Герасим Паляниця, невідомий галицький поет і діяч" видана заходом „Товариства дослідів над забутою культурою Галичини XIX-го віку".

У нас досі мало розроблене в літературі питання про вплив жіноцтва на літературний рух і мабуть цим можна собі пояснити факт, що нікому й на думку не впало, що може бути якийсь глибший звязок між твором Нестора Заливайка і його жінкою Марусею Паляницею. Всі знали про невдатну спробу нашого поважного вченого закріпити собі поважно домаш-

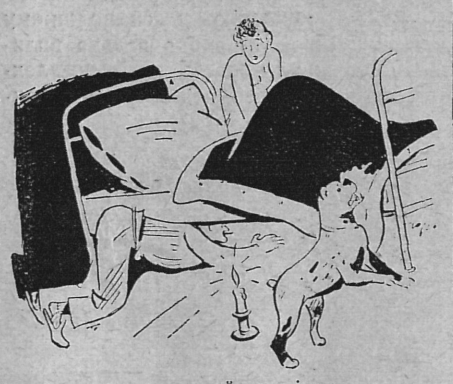

нє огнище, але майже ніхто не знав, що студія, над якою працював він пять літ, звязана з його великим і нещасливим коханням.

Нестор Заливайко мав сорок кілька літ, коли став примусовим емеритом і замісць ходити вранці до гімназії почав ходити до бібліотек і архівів. Він мав тиху, але устійнену славу вченого, видрукувавши кілька томів матеріялів про те, як вели в наших парохіях метрикальні книги. Виїхавши на вакації до Млинівки, зупинився він у пароха, якого поручили йому як аматора-етнографа. Парох мав доньку, донька мала вищі студії чекала на посаду або на чоловіка — дві недосяжні мрії у добі, коли щораз менше чоловіків мало посади. Зараз на другий день панна Паляниця відкрила перед ученим гостем родинний скарб — двері окремої кімнати, де стояла бібліотека її діда.

Заливайка ледве витягнули звідти на обід, хоч запах печені наперфумував усю хату. Він зрозумів, що має перед собою цілу копальню золота. У грубих метрикальних річниках найшов він деякі метрики віршовані. Давній парох цього села був поетом, про якого досі ніхто не чув! Син цього поета, теперішній парох, говорив про свого батька з такою пошаною як про свого єпископського візитатора і старався цю пошану передати і своїй донці. Зажурило Заливайка тільки одне: що його гостинний господар навіть і думки не допускав, що міг би розстатись із своїм архівом:

— Хочете, пане професор — казав він — виписуйте собі з цього все, що можна, робіть копії, але тут. Позичити їх вам не можу... мій покійний батько застеріг собі, щоб усе тут залишилось на місці, доки Маруся сама не зможе впорядкувати і використати цих матеріялів.

Сидів Заливайко над фоліянтами, виходив із шпаргальні чорний як коминяр, а що не міг стримати свого захоплення то ділився ним з панною Паляницею, дивуючись, як вона з фільольоґічними студіями може так байдуже дивитись на такі зразки літературного руху. Їй було нудно самій на селі, ставало ще нудніше, коли Заливайко оповідав про дідусеві метрики і вона поневолі тягнула його на проходи. Нудьга і село вміють надавати людям, на яких товариство ми засуджені, трохи поетичного вигляду. Маруся ствердила в думці, що професор міг би бути зовсім інтеліґентний, якби не займався виключно своєю працею і звертав більше уваги на жіноцтво. З його щиро-наївної поведінки видко було, що навіть Марусі та Оксани з нашої літератури були для нього лише іменами з метрикальних книг і що ледви чи коли він писав любовні вірші.

Коли Маруся спробувала йому звернути увагу, що краватку треба добирати до вбрання і вбрання до погоди приємно здивувалась, що він почав її слухати, навіть розуміти.

— Того всього, що назбирав тут ваш дідо, я не зможу використати ані за пів року. А як використати, коли ваш тато не хоче мені позичити матеріялів — сповідався він їй із своїх клопотів.

— Або вам зле у нас? Сидіть хочби пів року! — відповіла фільософка, якби жартувала.

— Е, ви жартуєте! Я-ж так не можу! Отець парох не візьме від мене грошей за харч, а я так не можу!

Після тижня фільософка переконалась, що той учений не такий дурний, як виглядає і не такий поганий, щоб не можна на нього дивитись. Вік, правда не такий уже... але правда теж, що вона давно рішила: як уже мала о вийти заміж то за чоловіка в поважнішому віці. Цим справа подружжя Заливайка була порішена, хоч він на годину раніше — два тижні пізніше — і в думці не мав, що зможе освідчитись. Учені освідчаються так само несподівано, як міністри або кабаретові коміки і находять не менше розумні докази, що зробили розумно і що людина може бути тільки щаслива з жінкою, яка йому подобається.

Молода дівчина мусить подобатись майже лисому професорові, коли не дбає за його метрику, а він за метриками не доглянув досі молодих дівчат. Архів о. Герасима Паляниці став частиною віна його внучки. Шлюб відбувся вранці у Млинівці і новоженці першим поїздом відїхали до Львова. Заливайко вертався із скринею дорогоцінностей, як Керневорн з гробу Тутенкгамона.

Мешкав він у старому дімку за Личаківською рогачкою, де наймав дві великі кімнати, як казав „майже задурно" від якоїсь міщанки. Господині Заливайка приладила все, що могла: від чаю до другого ліжка. Маруся була трохи збентежена і трохи зворушена побачивши, що в тій самій кімнаті поруч студентського залізного поруччя стоїть справжнє мосяжне ліжко, як свіжо вичищена гармата.

Що переживає інтеліґентна українська жінка в таку ніч, про це покищо нічого не знаємо, бо література наша не мала досі часу займатись такими дурницями. Зате знаємо з чужих книжок, що Маруся мусіла пробувати надаремне заснути, коли її чоловік перевертався на своїм ліжку, якби був у готелі і мовчав, якби щойно мав їй освідчитись. За якийсь час запанувала мовчанка, як у кримінальних романах і перший звук, на який звернула увагу нова господині цих двох кімнат ішов з якогось далекого кутка. Ні, виглядало так, якби хтось пробував відчинити двері недобрим ключиком.

— Це що таке? — спитала Маруся.

— Нічого... це мишка...

— Де?!

— Мабуть у моїй шафі.

Тепер пригадала собі Маруся, що в довгих розмовах з Нестором, забула йому згадати, що крім операції сліпої кишки, вона страшенне боїться мишей... не боїться, а має до них якусь інстинктовну відразу. Засвітила лямпу і сказала рішуче:

— Мусиш її вигнати, бо я так не засну.

Заливайко вискочив з ліжка, як пожежник, зовсім забуваючи про те, що пише Бальзак у „Фізіольогії подружжя", бо не знав навіть, що така книжка існує. Вистукував палицею, кидав у шафу черевиками і вернувся до ліжка майже втомлений. Дві хвилини пізніше мишка почала наново гострити собі зуби на молодій фільософці.

— То ти маєш такі миші і не тримаєш кота? — зробила йому першу домашню заввагу.

— А нащо? Я навіть не чую, що вони там щось гризуть — відповів добросердо Заливайко.

— А я ненавиджу мишей. Можу заснути при грюкоті трамваю, авт, при вуличних співах і криках, але така миша то так, якби мені по зубі дентист їздив своєю машиною.

— Раджу тобі не звертати на це уваги...

Маруся відчула, що готова сказати якесь критичне слово і пробувала заволодіти собою:

— Я вже себе добре знаю. Найкраще піди до сусідки... ще зовсім не пізно... і попроси нехай нам позичать якогось кота...

За той час, як Заливайко одягався, миші не було чути. Ледве вийшов — концерт почався знову. Маруся була б присягнула, що тепер чує дует: грали на інструментах паперових і деревляних. Заливайка не було довго. Може коти лазили по льохах і дахах... може сусіди вже спали і йому ніяково було їх будити... взагалі несміливий він страшенне... Марусі здавалось на мить, що справді засипляє, бо почала рахувати від один до сто і взад, щоб витворити в собі стан суґестії. Ось-ось була б заснула, як почула гавкіт. Чоловік вернувся з якоюсь великою собакою.

— Кота нема ні на лік. Люди тут не бояться мишей. Я позичив від кондуктора Дуба його пса... дуже симпатичний і розумний бульдог „Пас". Ага! взяв я ще трохи битого шкла, треба буде забити діру в підлозі... я знаю, куди вони вилазять.

— Краще пес як нічого — подумала Маруся і мовчки приглядалась военним операціям свого чоловіка. Якось інакше уявляла собі таку ніч і нараз почала стежити за чудернацьким одягом Нестора. Інші штани — інша блюзка, якісь тихолази подібні до кальошів, капелюх набакир, як у пяного. Коли поставив ліхтарню на стіл і положився животом на підлозі, Маруся бачила на стіні якусь довгу тінь, якби була в зачарованому замку. Не знала, чи має допомагати Несторові радами, чи лежати тихо і чекати аж це все скінчиться.

— Но, тепер навіть якби були серед мишей карлики то не перелізли б через ті окопи — тішився Заливайко своєю роботою. — Пас, кладися тут!

Маруся подумала, що коли миші вже повтікали і не можуть вернутись то цей бульдог зовсім зайвий. „Але на всякий випадок..."

Той випадок повторився дві хвилини пізніше, коли серед святошної тиші, яка панує тільки в бібліотеках і в ночі пошлюбні, до супроводу трьох віддихів зголосилась знову та сама музикальна мишка.

— Це значить, що вона не втікла, а мусіла сховатись десь тут — зробив правильний висновок учений. Після цього дав він військовий наказ: „Пас! шукай! о, там-там..." і знову вискочив із ліжка.

Пас кинувся вперед, якби мав перед собою кота. Але був за великий і не міг дістатись під шафу. Зате наробив такого пороху, якби заступав господиню перед Великодними Святами.

— Тут не можна тепер віддихати! — ствердила це природне явище Маруся. — Може би відчинити вікно...

— Побудимо сусідів. Не будуть знати, що таке, коли почують, як пес кидається... Но, і злодії тут бувають...

— Коли маємо пса — завважила Маруся.

Бульдог сопів, кидався і врешті поклався на килимі перед ліжком Заливайка.

— Аж тепер мені серце бється — сказала Маруся. — Більше шуму, ніж користи. Де бульдогам до мишей...

— Е, бульдоги, моя кохана, це найінтеліґентніші пси. Морда в них зовсім людська.

І якби на доказ, що його оборонець має рацію, Пас устав і почав ласитись.

— Но, я вже не дала б багато за цю їх інтеліґенцію! Замісць має зробити свою роботу і піти собі геть, він починає пеститись. Взагалі не розумію, як можна із псом спати в одній кімнаті. Від нього йде такий запах, що...

Заливайко мав переконання, що зробив усе, що лише може зробити чоловік уночі для добра жінки, щоб вона могла спокійно заснути. На мить блиснула йому думка, що може таки справді було б краще прогнати Паса. Хоч як це було смішно, але мав таке враження, якби між ним і жінкою був іще хтось третій. Так, безумовно... саме це його враження було ще одним доказом, що пси розуміють людей, бо мають у собі більше людського, ніж інші тварини.

Миші глузували собі з людських і собачих почувань. Не було сумніву, що було їх бодай дві. Заливайко виразно чув, як вони перекидають папери, якби спеціяльно для них призначені — в кошику.

— Пас! шукай!

Пес уважав нахабну поведінку мишей особистою образою і рванув під стіл, як опарений. Кошик з паперами перекинувся і за хвилину Маруся скрикнула навіженим голосом:

— Вони тут, тут на моїм ліжку!

Заливайко переляканий побіг до її ліжка:

— Що з тобою? вспокійся!

Маруся скулиніг у кутку ліжка прикривалась ковдрою. Чоловік безрадно шукав за якимсь ніжним словом:

— Але ж, моя кохана — —

Та заки докінчив, жінка знов підстрибнула, якби в судорогах:

— Кажу тобі, що вони десь тут!...

Заливайко шарпнув простиралом і простягнув під ковдру руку, якби шукаючи злодія. Жінка крикнула з болю:

— О!

— Вибач, я гадав — —

— Ти гадав!!! — і скочила з ліжка на підлогу.

Мишка з ліжка теж. Ліжко було єдиним островом, де мишка почувалась безпечною перед Пасом, що бігав по всій кімнаті. За хвилину вона вернулась між подушки. Заливайко вхопив черевик і гатив ним по ліжку. Щось запищало і майже водночас Маруся кричала спазматично:

— Що ти зробив! засвинив мені все ліжко! Кров, кров! Треба її було забити на землі!

Друга мишка бігала по кімнаті, наче пяна вивірка по колесі. Маруся вибігла на коридор у піжамі. Заки Заливайко до спілки з Пасом дали собі раду з другою мишкою, його господині встигла вже змилосердитись над нещасною дівчиною і потішала її:

— Панунцю моя! Я зараз подумала собі, коли тільки вас побачила, що ви за делікатні на жінку для такого... Вибачте, я не хочу образити ані вас ні пана професора... він зрештою дуже порядний чоловічище, але щодо жінок то бігме за десять літ я не бачила в нього ніодної. Де-де йому до ого... йому тільки папери і чайку дешевого...

Маруся плачучи оповідала щось про миші, але стара Стахурова загорнула її у свою ковдру і положила до свого ліжка.

— Панунцю моя! Не потребуєте мені нічого казати. Я вже також щось пережила за своє життя і сама розумію...

Коли Маруся ввійшла на другий день уранці до помешкання свого чоловіка, вона станула задубіла: він спав і не чув навіть як увійшла. І якби Заливайко був у тій самій хвилині прокинувся і так не знав би, як виправдатись. Сопух у кімнаті був страшенний. Маруся мимохіть повернула голову до свого ліжка і вся зжахнулась. Затулила рукою уста і вернулась до старої господині. Щойно там зайшлась спазматичним плачем.

Зараз уранці пішла вона до своєї приятельки, що скінчила медицину. Ця розуміла її не гірше від Стахурової.

— Нервовий шок, звичайна річ. Може ти попросту маєш ідіосинкразію. Одна з моїх знайомих має панічний страх перед павуками. Моя тітка дивитись не могла на шпараґи. Чула я теж про таку, що не хотіла вбрати за ніщо у світі нічого оксамитного, бо оксамит мав для неї запах мишей. Коли ти не маєш сміливости вернутись до хати свого чоловіка, може ви перенеслись би на якесь інше мешкання або на якийсь час до готелю.

Як там було далі, про це направду знала тільки Стахурова. Переплетня Трача може посвідчити, що коли найновіший том студій Нестора Заливайка був у роботі, автор казав знищити третій листок з присвятою „Моїй дорогій дружині Марії, яка..." і на це місце вставив присвяту громаді Млинівки.

Чи знав він, де дівається його жінка і чи переводив який розвід, вістки про це не дійшли до нашого товариства. Певне було одне: що він надалі сидів днями по бібліотеках, а вечорами дома. Сон мав твердий як людина з чистою совістю і миші не будили його ніколи. Навіть коли засидівся до пізна вночі не жаліючи світла, не чув він, як довкола стола проходжувались його найпильніші читачі і єдині спадкоємці його наукової праці.

Були такі цікаві, що пішли на шлюб Паляниці-Заливайкової, щоб довідатись, за кого вона виходить заміж. Найцікавіша вістка з цього шлюбу була та, що молода відїздила з двома котами, які ввесь час тримала служниця в кариті перед церквою.

Г. ЛЕВИЦЬКА і Р. КРОХМАЛЮК

Симон Петлюра на підставі письма.

Графольогічний нарис.

Дати психольогічну студію визначної людини, що жила в наших часах, що була оточена приятелями й ворогами, які, кожний на свій лад, розяснювали собі її вчинки і виступи, — річ досить складна. Бо це може виглядати на визов, кинений отсим ріжним утертим, від літ закоренілим думкам. Інше діло, що у постатей того покрою, що отаман Петлюра, речі особистого характеру може й другорядна справа: про отамана найвидатніше говорить його діло, говорить епоха, яку він подекуди створив своєю громадською діяльністю.

І тут знову психольог може стрінутися з перешкодами, та вони не повинні його збивати з властивої дороги: розглянути Петлюру — людину. Колупатися в душі людини значить здирати з неї убрання, яке вона мусіла вдягати на себе, йдучи через життя. Рідко буває так, що людина-герой чи людина-геній це завершений у собі, ідеальний тип; хто знає, чи ті одиниці, яким треба боротись із власним „я", щоб зважитись на велике діло — не заслуговують на більший подив.

Психольогічна студія діяльности Петлюри була б величезною, цікавою працею: нашою річчю є тут розглянути тільки характер отамана.

Ми не мали щастя знати пок. отамана. Не чули його голосу, не мали змоги схопити гармонії його рухів, ні гри мускулів його лиця. Для нас залишилося те, що зафіксував фотографічний апарат, тобто його світлина. І залишилося ще одно, що до нас графольогів промовляє живою мовою, зрозумілою тільки нам — письмо.

Письмо головного отамана українського війська! Оці дрібні, чіткі рядки, такі лагідні й спокійні — невжеж це письмо великої людини? — скаже ляїк. Довго-довго приглядаємося письму, знайомимось з ним так, як треба знайомитися з живою людиною, щоб могти щось сказати про неї. Три зразки почерку Петлюри: перший із року 1905, з часів видатної праці У. С. Д. Р. П., опісля з 1919 р. з часу, коли Симон Петлюра дійшов до зеніту своєї слави — і вкінці з року 1925, з паризького побуту — дають нам ясний образ характеру отамана.

Сила Петлюри була не в залізній волі й розмаху (розмірно дрібні літери) — всю енергію він черпав із святої віри й непохитної послідовности у раз початому ділі. Знаємо, що характер людини формується у великій мірі залежно від того, яке становище ця людина займає в суспільній ієрархії. Репрезентативні пости й високі почести витискають свою печать і на людях навіть з природи скромних. В нашому випадку маємо діло з незвичайно безпретензійною, простою людиною (упрощені великі літери), для якої авторекляма мусіла бути осоружна. Сильний, меткий інтелект був непереможною стихією, що виросла в Ідею. Розглядаємо зразок письма з року 1905. Петлюрі було тоді 26 років. А вже готова людина. Порівнюючи до інших зразків, загальні риси характеру не зміняються. І так уже в юнака знаходимо блискучий дар мови, певну зорієнтованість і гострий критицизм, що був незвичайний при тій мягкій, вражливій вдачі. Зацікавлення літературою, мистецтвом — у вільних хвилинах музика, спів, товариська гутірка; але перед очима незмінно: боротьба (гострі риски над великими літерами), скритий темперамент завдяки самоопануванню рідко проявляється назверх; зовнішній вигляд письма, розподіл поодиноких слів та речень вказує на систематику в житті, зате деякий брак розмаху в горизонтальному напрямі (спеціяльно у зразках з 1919 і 1925 рр.) могли би свідчити про внутрішню бортьбу й сумніви перед початим ділом. Маємо враження вдачі, яка не любила б рискувати наосліп; тільки коли був певний себе і певний за діло — залишав він враження людини дуже рішучої й енергійної (сильні риски над т) й тоді мабуть не було права противитися його наказам. Симон Петлюра мав добрі й злі хвилини; не вважаючи на дисципліну над собою — не був паном усього свого „я". Мав ясний погляд на світ, для себе вимагав дуже мало, але любив життя й людей і бажав усім добра. Людина з таким письмом не могла видати наказу на погроми!

Останній зразок письма з року 1925, що у загальному образі майже не різниться від попередніх — є наочним доказом непохитної віри у святу справу. Низька інтерпункція й заломані довгі літери зраджують тільки, що отаман нераз був сильно змучений. Найбільша ріжниця у підписі; літери в ньому все ще більші від літер у тексті (свідомість свого значіння) — але тут він іде зовсім удолину.

Щож мусіло діятися в душі героя, що бачив Відродження Країни, бачив, як його Ідея виросла в діло — і мусів дожити до того, як її наїздник потоптав ногами!

МАРІЯ ПАСТЕРНАКОВА

На службі Терпсихори

Самостійні концерти танкових груп, котрі щораз то частіше гостять на великих театральних сценах, переконують нас, що сценічний танок, неспокійний у шуканні нових доріг і нових можливостей вислову, скидає сміло зі себе банальну й перестарілу форму. Змагання зовсім анальогічне до того, яке бачимо у модерному малярстві, пластиці та музиці.

Діти при ритмічній вправі. Курс О. Федак-Дрогомирецької.
Фото Я. Савка.

Танкові групи і школи вважають за свій обовязок час до часу здати перед суспільністю звіт зі своєї праці, щоб публичною критикою перевірити свої осяги.

Згадаймо по черзі львівські виступи.

У січні ц. р. представилася вперше ширшій львівській публиці школа (фаховий курс) п. М. Броневської, учениці найбільшої сучасної танечниці Мері Вігман у Берліні. Школа ця оперта на індивідуальнім плеканню тілесного й духового вислову, вже змалку в дітей, які є власними хореографами і мають тематичну свободу. Тимто танки п. Броневської — це здебільша прояв чуттевої диспозиції, сильний у своїй експресії, культурний у рухах, але бракує йому крови і життя, головно у вислові рук і обличчя. При докладнішім опануванні танкової техніки, яка у деяких точках програми (Марш Прокофева, Мазурок Меневської), проявляла цікаві намагання, ця школа може стати на службі мистецького діла.

Великою атракцією „танкової публики" Львова була гостина віденської групи Г. Боденвізер. Це хореографія у великому стилі із знаменитою технікою, добутою добрим знанням твердої клясичної граматики, — додаймо до того високий архітектонічний змисл у простірних рухах і ненависти", „Ти — я"), повні реальної правди, а танкові симфонії („Захід сонця", „Приязнь"), овіяні ніжною поезією.

Суперницею своєї колишньої вчительки (Г. Боденвізер), представила себе Беля Кацова, що двічі цього сезону виступала зі своєю школою у театрі Ріжнородностей. (Про перший її виступ була згадка у „Ділі" з дня 18. III. ц. р.). У другому її виступі домінуюче враження викликали хасидські танки, оперті на народніх жидівських мельодіях, зібраних на Литві, виведені так прецизійно і з таким знанням жидівського фольклору, що публика була щиро захоплена і зворушена. Менше ясна у пантомімічній мові, хоча прецікава у своїй концепції була танкова анекдота про середньовічного жидівського весельчака Гершеля з Острополя.

Як довідуємося, Беля Кацова вибирається зі своєю школою на турне по більших культурних осередках Польщі.

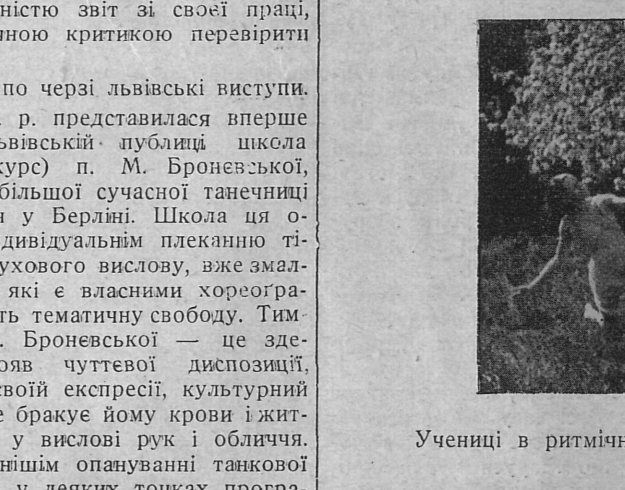

Хасидський танок у виконанні групи Белі Кацової у Львові.

Учениці в ритмічнім нарисі. Курс О. Федак-Дрогомирецької.
Фото Я. Савка.

У світ чарівної казки перенесли нас на „Святі Весни" 6-го травня ц. р. у салі Ріжнородностей повні ніжної поезії танки укладу Оксани Федак-Дрогомирецької. Подекуди робили вони враження стилізованих рухових мотивів достосованих до музичного тла (напр. „Весна й метелики" до музики Чайковського). Виконавцями були учениці дівочої школи Р. Ш. ім. Грінченка. Вже кілька разів мали ми нагоду переконатися, що режисерія сценічного танку не є О. Дрогомирецькій чужа та що практику, яку вона придбала виступаючи у великому танковому ансамблю женевської опери підчас сесії Ліги Націй, уміє зручно використати на нашім, щоправда ще дуже твердім грунті. Та в першій мірі п. О. Федак-Дрогомирецька, як абсольвентка Інституту Жака Далькроза у Женеві, є далькрозісткою у строгому цього слова значінні і на своїх курсах веде ритмічну гімнастику точно за методою свого великого вчителя.

Роля ритміки — це передусім роля музики у новочасному вихованні, яка дає учням високу музичну освіту, розвиває й поглиблює вражливість на мельодію й гармонію у символічному значінні. Ритміка фахово ведена впливає корисно на нервову систему, влекшує опанувати рухи, дає почуття такту й ритму, є просто ідеальним приготуванням до найсубтельнішої форми танку, якою є пластичний танок. І хоча назва „ритміка" викликала багато непорозумінь, то поправді вона належить виключно Ж. Далькрозові, який має до неї історичне право і музично хоче бути їй вірним. Ритміка згідно з бажанням свого творця ніяк не хоче бути танком-балетом, хоч це не виключає, що вона дає знамениту підготову до танкових студій. Згадати тут треба, що майже всі найбільші сучасні мистці танку, як напр. Мері Вігман, Лябан, Розалія Хлядек, М. альман, Сахарові і багато інших переходили свій психофізичний вишкіл в Інституті Ж. Далькроза у Женеві. Видно з того, що ритміка не тільки

Ірма Герман, зі школи Боденвізер, у „Віденському вальсі" Легара.

дає підклад умузикальнення, але й виробляє естетику й гармонію танкового руху та побуджує думку у напрямку самостійної інтерпретації й композиції.

Танок, як це вже доказали греки, озбуджує естетичні почування багато ильніше, ніж усякі теорії, якими хоемо ці почування розбудити у дітвоі. Ніжність рухів і почуття ритму порібні не тільки тим, що хотять привятитись виключно танцям, як професії.

Головно для дітей і для молоді ритічна гімнастика методою Далькроза дуже вказана як високовартісний иховний чинник.

ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ

Пуризм, чи збіднювання мови?

Побіч своєрідних, кожна мовна система має якусь кількість чужих висловів (поодиноких слів, чи теж їх сполук). Лінгвістика відрізняє тут **запозики** (Lehnwörter, Entlehnungen) тобто слова, що принялися в даній мовній системі за свої, (черга, чумак, вага, будинок і т. д.) властиві **чужі слова** (Fremdwörter) що їх чужість ми ще живо відчуваємо (окуляри, експанзія, бухгальтерія і т. д.).

Запозичення (запозики й чужі слова) так, як і новотвори, повстають тоді, коли в лексикальному засобі мовної системи немає однозначників — слів, що, торкаючись якогось явища в об'єктивному укладі річей, лучать у собі не тільки ті самі уявлення, але й ті самі почування в тих, хто їх уживає. То так і виринає сама від себе норма коли якесь чуже слово можна заступити своїм, тобто, коли пуризм є явище додатне, а не збіднювання мови. Отже тоді, коли якесь слово — що відповідає всім структуральним звичкам даної мовної системи, є ще й однозначне з чужим.

Що таке однозначність, побачимо з такого прикладу: Наше слово „помер" визначає те саме явище, що й слова: „скінчив життя", „переставився", „опригся", „навіки заснув" і т. д. аж до вульгарних: „задер ноги", чи „кляпнув", чи „здох". Наші уявлення про те, що хтось „перестав жити" при кожному з цих слів однакові. А проте зміст їх неоднаковий. На зміст слова складаються не тільки самі наші уявлення, але й ще щось. Оте „щось", це наша чуттева настанова, почування; прихильні, чи менш прихильні, відємні чи додатні, що їх ми лучимо з кожним словом. Ми „стилізуємо" наш психічний зміст.

На цьому одному прикладі бачимо, що чуттевий (емоційний) первень у мові не менш важний від розумового (інтелектуального), й що він рішає про вживальність даного слова. Бачимо теж, що слова однозначні (однакові щодо чуттевого забарвлення та щодо уявлінь) це не те саме, що співзначники (синоніми); бо ж „помер", „скінчив життя" і т. д. це синоніми, коли до них підходити з льогічного становища. Але співзначність це ще не — однозначність. Мовні системи мають те спільне між собою, що стараються нищити однозначники, зберігаючи співзначники. З цього погляду „помер", „закінчив життя" вдержалися в мовній системі тільки тому, що вони синоніми; тобто різняться чуттевим тоном, але звязані вони між собою з тими самими уявленнями.

Ми сказали, що пуризм у мові тоді явище додатне, коли ми заступаємо чуже слово своїм однозначником. Тепер зрозуміємо, чому тепер уже не можна заступити таких слів, як: „нація" своїм словом — „народ", „націоналіст", словом — „народовець" „танцювання" — „гуляння", „професор" — „учителем" і т. д. хоч із етимольогічного становища все це давні однозначники. Їх функція в мовній системі тепер різна, тимто вони існують у мові одне побіч одного.

Наші пуристи дуже перечулені, коли справа йде про т. зв. польонізми, чи москалізми в нашій мові. Читаючи, чи слухаючи нарікань наших пуристів, ви можете мати враження, що наша рідна мова, мовляв, таки складається на 99 відсотків із цих „-ізмів". Щоб то було, коли б, напр., такий наш своєрідний пурист довідався, що наше „цікавий", „міць", „обіцяти" і т. д. це давні запозики з польської мови? Як що до чого, він почав би пропагувати на місце таких слів „свої": „текавий", „міч", „обічати" і ін. або зовсім викинув би ці слова з ужитку, як московські большевики викидають із української мови тепер „рівник" чи „стіжок" і т. д., щоб ці слова не забирали місця їх „інтернаціональним" — „екваторам", чи „конусам"...

Гірша справа, коли „пуризм" починає чіплятися своїх таки слів. От візьмім, наприклад, слово: „літнище", („літнисько"). Тільки сонічко пригріє, а воно проскакує мало що не на кожну сторінку нашої преси, й кілька добрих місяців улітку не хоче вступитися з нашої розмовної, чи писаної мови.

У 1933. році виступив проти цього слова др. Вол. Виногородський на сторінках „Рідної Мови“ („Літнище, літник та й ще дещо“, стор. 361—4), мовляв, це слово „противний духові нашої мови новотвір“, що повстав підо впливом польського „летніско“, й його треба чим-дуж заступити „своїм“ — „літовище“.

З цього приводу розгорілася дискусія на сторінках згаданого місячника та, сказати правду, вона ні до чого не довела. А тимчасом „літнище“ щораз то більше задомашнюється в нашій мові. Самохіть насувається думка, чи слово „літнище“ дійсно польонізм, і чи треба проти нього воювати. Ми не думаємо нудити читача, тим, що це слово, з погляду структури всіх слів із наростком — -нище відповідає цілком „духові нашої мови (літо, літній — літнище, як жито, житній — житнище). Таксамо не будемо повторяти обставин, що викликали повстання цього слова, а торкнемося виключно значінних різниць, між обидвома словами: „літнище“ й „літовище“.

Ми сказали, що чуже слово, як і новотвір, повстає тоді, коли в мові немає однозначника для якогось явища, чи річі. Обидва слова „літнище“ й „літовище“ звязані з тими самими уявліннями; коли їх уживати, то в нас на думці ніщо інше, як місце, де проводиться літо. Але ж чуттєвий тон цих слів неоднаковий. Джерело його лежить у тому, що „літовище“ нагадує місце, де пробуває влітку худоба, а „літнище“ — місце, де проводить літо людина. І навряд чи хто, вибираючись на літній відпочинок у гори, мав би охоту „їхати на літовище“, з його цілком природними акцесоріями. Бачимо, що хоч „літовище“ й „літнище“ і є синоніми, то зміст їх неоднаковий, вони не однозначники.

Можна ще піднести закид, мовляв, слово „літнище“ ненародне. Але ж ненародніх слів у нашій мові дуже багацько, і так воно мусить бути в кожній культурній мові, та ще до того, такій, що розвивається. Тут важне тільки, щоб такі ненародні слова творити на зразок тих народніх, що вже є.

Польські мовознавці (н. пр. проф. Ташицький) ствердили, що відповідник нашого наростка -ище (наросток *iszcze*) перестав творити слова в польській мові ще XIV. ст. Наше ж „літнище“ повстало щойно в XX. ст. Якже його тоді зсинхронізувати твердження про польський характер нашого „літнища“? Хіба приняти, що твориво цього слова літо — літній — теж польонізм?

Коли обєктивно підходити до цілої справи, то треба признати таке. Слово „літнище“ недавній новотвір у нашій мові. Своє повстання завдячує воно недавній звичці виїзду міських людей „на літо“ та бракові відповідної на це назви в нашій мові. Боротися проти нього, тоді, коли немає для цього дійсних причин, це те саме, що збіднювати нашу мову з її нових надбань, це те саме, що пропагувати непотрібний пуризм.

Фільмова хроніка

„Княжна і пастух“. І. І. Мозжухін самостійно накручує фільму на підставі власного сценаря п. н. „Княжна і пастух“ з життя цариці Єлисавети і Розумовського. Головна жіноча роля призначена Тані Федор, артистці „Комеді Франсез“, московці по батькові, француженці по матері.

Найкраща фільма. „Депеш де Тулюз“ перевела між своїми читачами анкету на питання: яка найкраща фільма минулого року. Найбільше число голосів (14.477) дістала фільма „Кермес Єроія“ Ж. Фейдера, а потім — „Бандера“, „Друге бюро“, „Пансіон Мімоза“, „Марія Шанделен“, „Московські ночі“, „Вина і кара“, „Дама з камеліями“, „Чорні очі“.

При зміні адреси просимо подавати стару адресу.
Зміна адреси 50 гр.

Ю. ДОРОШ

Фільмові настрої на Великдень

Перед кількома днями подали щоденники звістку про повне затьмінння сонця, видне з кількох місць нашого ґльобу. Французька наукова експедиція вибралася аж до Японії, щоби там поглянути на цікаве явище затьми. А воно триватиме не цілих 2 хвилини. Тай чи оплатиться відбувати довгу і томливу подорож 3 місяці, щоб обсервувати соняшне кружало сто кількадесять секунд? При цьому ще й великий риск, бо ануж день буде похмарний і сонця зовсім не буде видно! Якщо ж експеримент вдасться — тоді вчені збагнуть ще одну таємницю невідомого соняшного проміння „гальо“.

Людина, хоча не знати б яка новітня, таки дуже залежна від химер природи. Вони, чи не найбільше дошкулюють усяким плянам та таки добре псують кров смертельникам. Про те переконався я сам цьогорічного Великодня.

Хтонебудь з вас, шановні читачі, схоче фільмувати у природі, повинен добре простудіювати всі прикмети гарної чесноти терпеливости (в політиці це називається „гра на проволоку“). Добре є навіть вивчити напамять декілька речень з фільософії грецької, чи таки нашої української. Після цього вже можете купувати сирівець, ладувати камеру, їхати нпр. на село і робити остаточні приготування до знимок.

Зразу все заповідається якнайкраще: дівчата у барвистих народніх строях, хлопці, як один, усі в капелюхах з „пірям і качорами“, статочні жінки в кожухах та поважні господарі в лискучих чоботах — всі вони спішать під церкву, де після раннього Богослужби, заводять веселу забаву.

У свято. Кадр з фільми Ю. Дороша „Великдень“.

Ви споглядаєте крізь вікно, чи вже багато народу зібралося та чи можна починати фільмування. Ба, але що це? Небесний рефлектор зачинає страйкувати. Хмаринки — екрани затягнули пів небосклону і ховають за собою чудове сонце. Немає сонця — і ваші фільмові знимки тратять 50% справжньої кінової краси — тратять тінь, пластику, мотив. І тут вам треба обовязково сказати собі нпр. „aequam memento rebus in arduis“... і сховати фільмокамеру до завтра.

Сестри. Кадр з фільми Ю. Дороша „Великдень“.

А затвра — дощ ллє, як з цебра. Небо темно сіре, дівчата босоніжки, а хлопці в старих штанах. Старі навіть з хати не виходять: „добре, що при святі є біля чого посидіти“. Читаєте якусь фахову книжку, або передвоєнний роман і терпеливо виголошуєте другу сентенцію нпр. „Головою муру не пробеш“. Тоді вам стає легче. Апарат жде в стуї надиво спокійний... Десь у глибині душі непевний жаль: „Чи буде що з моєї фільми?“...

Третій день Великодня — радісний, соняшний.

Терпеливість уступає місця велитенській ініціятиві, натузі думки, скоординованій праці всіх духових функцій фільмооператора. Ніодна секунда не сміє марно пропасти! Стодвацять метрів вузької плівки, що мають пробігти на екрані за чверть години, мусять бути накручені з темпом, рефлексією та інтуїцією. Так хіба працює диригент оперової орхестри. Журчіння автомату посилює думку. Ось цікава дітвора навипередки біжить на церковне подвіря. Не запримітили діти камери, поводяться свобідно. Підростки скачуть „клїпу“. Один нетяга провалився. Прошу його, щоби ще раз заімпровізував такий скок. Годиться вмить і як довгий простягається на твердій землі. Сміх, вигуки! Дівчата соромливо зиркають у бік апарату. В їх уяві „карточка з хлопцем“. Але гаївка не дармує. Сьогодні останній день Великодня. Пішла „дошка“, „огірок“, „жук“. А в моїй камері: першопляніївка, другий хід, третя трицятка, фільтр, діяфрагма... Працюємо на рекорд. Хлопці тільки покурюють: „’т знає його, коли до нас прийде?“ Мій підручний Василь нетерпеливиться. Вспокоюю його фільософічно: „Ліпше пізно, як ніколи“. Я три дні ждав на цю хвилину. Стариня тільки головами похитує: „Гай, гай, за наших парубоцьких, то не так плесали“. Але як заїхав „козак“ та висипав з пів десятка крикливих горличок — старі подобріли.

Сонце хилиться до заходу. Треба ще кілька „настроєвих“. Сентимент у місті має теж своє право громадянства. Верба, хмарки, сонечко в рожевих облаках, трохи рефлексів на плесі — і годі. Метраж показує рештки плівки. Ага, ще бракує вливання: — Василю, скапай Катерину! Зроблено: путня води на дівоцькі вуставки й „перли“, трохи втечі, а все разом вмонтуємо на початку фільми і так буде виглядати „Обливаний понеділок“.

Стодвацятьметрівка в коробках. Там є тільки 15 хвилин життя. Але глядач не побачить ні жури, ні радощів тих, що творили цей дрібний образок, бо це не так і легко.

Шевченко по польськи

Taras Szewczenko. **Poezje.** W przekładach M. Bieńkowskiej, K. Dumańskiego. A. J. Gorzałczyńskiego, T. Holendra, J. Iwaszkiewicza, Cz. Jastrzębca - Kozłowskiego, B. Łepkiego, J. Łobodowskiego, Wł. Słobodnika, L. Sowińskiego, K. Wierzyńskiego, Z. Wojnarowskiej, B, Żyranika. Pod redakcją Pawła Zajcewa. Ukraiński Instytut Naukowy. Warszawa, MCMXXXVI.

Тарас Шевченко. **Твори.** XIV. Переклади поезій на польську мову. За редакцією Богдана Лепкого. Український Науковий Інститут. Варшава—Львів, 1936.

Оба томи щодо вибору поезій однозвучні — в перший і другий увійшли переклади тих самих Шевченкових поезій числом 101, причому деякі подано у двох перекладах. Другий том — це чотирнацятий том повного видання творів Шевченка, що має появитися у 16-ти томах накладом Українського Наукового Інституту у Варшаві, а перший це окреме, гарне й вибагливе видання тих самих перекладів призначене головно для польського читача. На початку тому, що має 408 сторінок, вміщена акварельна мініятура Шевченка з 1860-го року кисти Карла Шрайнцера, а дальше в книжці ще 9 ілюстрацій, портретів поета та репродукцій його картин. Книжка друкована на добрім, білім папері, ілюстрації на окремо вкладених листках жовтого крейдового паперу. Оформлення й друк дуже дбайливі.

Польський читач дістав Шевченкові твори у справді естетичному зверхньому вигляді. Як він їх прийме — це його справа. Може почуємо про те його слово. Це ж перше найбільше книжкове видання Шевченкових творів у польській мові, що зможе дати польському читачеві більш-менш сущільну уяву про нашого поета. І в тому треба підкреслити велику заслугу Українського Наукового Інституту.

Щодо нас — українців — то читаємо ми ці переклади — зроблені визначними поетами — із таким самим недовірям, з яким слухаємо Богослужби в нашій рідній мові. Звикли ми до церковно-славянської мови. І щоб не знати який знавець церковно-славянської та української мови переклав нам Літургію на нашу мову, завжди у першій хвилині переклад той видаватиметься нам незручним та недоладнім.

Чуємо: „Ми Херувимів таємно з себе уявляємо і Животворчій Тройці Трисвятую Пісню співаємо. Відкладімо нині всякі життьові турботи“.

І махаємо руками. Воно якось так інакше звучить: „Іже Херувими тайно образующе...“ і т. д. І ніхто нас не переконає, бо тут єдиним і найгострішим критиком залишається наше вухо. Знаю людей, що не дадуть собі навіть говорити про можливість доброго перекладу церковно-славянської Літургії на українську мову. Для них це просто неперекладна річ.

Більш-менш те саме є в нас і з творами Шевченка. Ми сказали собі згори: Шевченко неперекладний! І годі! І як тільки попаде нам в руки якийнебудь переклад якогось Шевченкового твору, махаємо руками: хіба це Шевченко?

Та на цю справу треба дивитися трохи інакше. Нема неперекладних авторів чи творів, але з другого-ж боку нема теж ідеальних перекладів, тобто таких, що вповні покривалися б з оригіналом. Основна причина — ріжниця між мовами, тією, з якої перекладаємо і тією, на яку перекладаємо. Все ж бувають переклади дуже добрі, що передають не тільки зміст перекладеного твору, але й форму його знайшовши у мові перекладу стилістичні засоби відповідні стилістичним засобам оригіналу. З перекладом те саме, що й з оригінальним твором: автором одного й другого мусить бути митець.

Маємо у нашій літературі дуже компетентний голос про переклад одного українського вірша на польську мову. Це голос Івана Франка про польський переклад його поеми „Каменярі“, якого автором був Сидір Твердохліб. Франко написав про те цілу розвідку, що появилася в „Учителі“, а потім окремою книжечкою. У тій розвідці по загальних увагах про переклади, він перевів подрібне порівняння оригіналу з перекладом і закінчив це порівняння такими словами:

„Думаю, що після цього розбору уважний читач зможе виробити собі власний суд про мій вірш і про його польський переклад,... якому зрештою не можна відмовити талановитости, смілости в образованню та багатства вислову“.

При цьому висказує свої думки про недостачі перекладу. Якби хотіти сказати не кілька загальних фраз про згадані переклади Шевченкових творів на польську мову, але ясну думку про їх вартість, то треба було б вжити тієї самої методи, тобто: порівняти переклади з оригіналами. З того вийшла б велика книга, а не коротка замітка, яку я мав намір написати.

Все-ж, щоб читачі „Назустріч“, що не матимуть змоги читати тих перекладів, мали деяку уяву про них, наведу приклади.

„Нема на світі України,
Немає другого Дніпра;
А ви претеся на чужину
Шукати доброго добра,
Добра святого, волі, волі,
Братерства братнього... Найшли,
Несли, несли з чужого поля,
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Тай більш нічого... Кричите,
Що Бог создав вас не на те,
Щоб ви неправді покланялись,
І хилитесь, як і хилились,
І знову шкуру деретe
З братів незрячих, гречкосіїв,
І сонця правди дозрівать
В німецькі землі, у чужії,
Претеся знову. Якби взять
І всю мізерію з собою,
Дідами крадене добро,
Тоді б зостався сиротою
З святими горами Дніпро!“

Ч. Ястшембец-Козловський це так перекладає:

„Ni Ukrainy drugiej w świecie,
Ni Dniepru niema i nie było.
A wy się w obcy świat ciśniecie
Po dobre dobro, wolność miłą,
Po dobro święte, po braterstwo
Braterskie . . . I znalazłszy w dali,
Z pól obcych wyście nieśli siłą
I do ojczyzny przydźwigali
Ogromnych słów ogromne mnóstwo
I nic ponadto... Bóg — krzyczycie —
Nie poto wszakże dał wam życie,
Ażeby fałsz wam był za bóstwo!
A po dawnemu się płaszczycie,
Wyzyskujecie znów ubóstwo
Tych ciemnych braci swych, co orzą,
I do niemieckich krajów dalej
Ciśniecie się po prawdę Bożą...
Ze sobą gdybyście zabrali
Całą chudobę też, kradzioną
Przez waszych dziadów, to na ziemi
Sierotą Dnieprby został pono
Ze swemi góry wraz świętemi“.

Маємо й другий переклад тієї поеми, пера Йосипа Лободовського. Наведений уступ в цьому перекладі так виглядає:

„Niema na świecie Ukrainy
Drugiego Dniepru niema też.
A wy do obcej się krainy
Gromadnie pchacie, — wzdłuż i wszersz
Szukając dobra i wolności!
Braterstwa, świetej prawdy! — Cóż...
Znaleźli wszystko i w radości
Na Ukrainę niosą już
Niemałych słów niemałą siłę
I więcej nic... A teraz wrzask,
Że Bóg nie poto stworzył was,
Abyście karki swe pochyłe
Gięli przed kłamstwem! Siódmą skórę
Zdzieracie z braci niewidomych
I po ich grzbietach całym chórem
Znowu w niemieckie, obce domy
Pchacie się prawdę wykraść grobom!
A przecie gdyby wsiąć ze sobą
W spadku po dziadach skarb ubogi,
Co przetrwał już niejeden wiek
Toby sierotą wpośród mogił
Ostał się ojciec naszych rzek!“

Ще на зразок початок „Тополі“ у перекладі Богдана Лепкого:

„Po dąbrowie wicher wyje
I pędzi przez pole,
Aż do samej ziemi schyla
Przydrożną topolę.
Pień wysoki, liść szeroki
Darmo zielenieje,
Wokół pole jak bezbrzeżne
Morze błękitnieje.
Przejdzie czumak, popatrzy się
I głowę pochyli;
Rankiem czaban z fujareczką
Siądzie na mogile.
Rzuci okiem — taka pustka,
Że aż serce boli:
Ni krzewiny prócz jedynej,
Samotnej topoli!“

Коли порівняємо, побачимо, як часто влучно перекладене місце чергу-

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ
Осипи Остаповичевої
Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

ється з дуже свобідними, а то й неточним перекладом. Щоб уявити собі, яка нісенітниця може трапитися нераз і доброму перекладачеві, візьмім для прикладу переклад „Косаря", що його зробив дуже дбайливий зрештою перекладач Ч. Ястшембец-Козловський. У Шевченка перша строфа виглядає так:

Понад полем іде,
Не покоси кладе,
Не покоси кладе — гори:
Стогне земля, стогне море
Стогне та гуде.

А в перекладі читаємо:

Idzie, idzie nad polem —
I nie kłosy półkolem,
Nie pokosy tnie, lecz góry;
Jęczy morze z pod wichóry,
Ziemia dudni bólem!

У Шевченка величня, хоч жахлива картина: понад полем іде жахливий косар, що замісць покосів кладе гори, а від того аж стогнуть земля і море. А в перекладі, коли й поминути зовсім незрозуміле речення, якого нема в оригіналі:

„I nie kłosy półkolem",

то не можна не запримітити справжньої нісенітниці, що той жахливий косар:

„Nie pokosy tnie, lecz góry!"

Картина безумовно жахливіша, як у Шевченка. Косар, що не тне покосів (так якби покоси можна було стинати), але гори! Чи уявляєте собі картину? Отакий собі „валіґура". Від того земля може справді дудоніти болем, але картина нас не переконує, бо перекладчик невмісно ужив слова „тне" і звихнув величне Шевченкове порівняння.

Таких неточностей, можна знайти більше. Але в книжці є й багато добрих і гарних перекладів, як не цілости творів, то бодай їх поодиноких частин. Та годі їх тут аналізувати чи наводити. **Осип Боднарович.**

Гемороїдальні

„ВАРІКОЛЬ"

примінюється при гемороїдальних болях, кривавленні, свербленні, печенні, при ґузах і в стані запальнім. — При зовнішних гемороїдах примінюється масть **„ВАРІКОЛЬ"** (д. Поповского).

Перлини ідейної полеміки або Примак і Марак

Фільми з Південної Америки, які вам часом доводиться бачити, дають меншбільш поняття про південно-американське середовище, про його культуру оперезану ляссом і часто аргументовану чорним кольтом, якого там уживають однаково часто, як у нас невинних вилок. З тим середовищем ми досі не мали звязку, бодай такого, щоб лишав слід у національній культурі. Так бодай ми думали досі. Та це, на щастя, показалось помилковим: у нас є дуже сильні, духові звязки, що в результаті спричинились до витворення своєрідного стилю українського ґавчо, стилю, що мабуть уже давно існує (бо годі припустити, щоб відразу він міг зявитись такий досконалий!), але що досі був нам майже невідомий. Стиль цей — журналістичний, але там більш літературних вартостей, як чисто журналістичних, і його широко застосовують в українській пресі Південної Америки.

Якось попало нам в руки два числа „Південно-Американських Вістей" „націоналістичного часопису", що саме появляються в Буенос Айресі за редакцією шановного п. Вол. Марака. Журнал, як і всякий інший південно-американський, — статті, оголошення про подорож до Европи за рівно 299 пезів, з обіцянками вилікувати люес за 30 днів за 30 пезів, з оголошеннями „Вістника", „единого українського журналу европейського (?) типу..." і т. д. Не знаємо який стиль писання інших тамошніх журналів, але стиль цього видається нам екстрактом журналістичних пахощів. Розуміється, нас справи сварки тамошніх редакторів нівчому не цікавлять. Але для тих чудових справ саме й появляється такий та йому подібні журнали.

Отже: згаданий п. Марак посварився, себто „ідеольоґічно розійшовся" з п. Примаком, головою Буенос-айресівської „Стрілецької Громади" і редактором другого націоналістичного журналу „Наш Клич", та почав видавати свою ґазету, на гарному папері й великого обему, на те, щоб дорешти здискредитувати свого суперника. У цьому він саме й проявив блискучий літературний талант. Його докази бють як кольт просто в очі, обкручуються ляссом навколо шиї, і проти них боронитись неможливо. Забудьте тепер чию правду про те, хто з обидвох їх має рацію (що вас абсолютно не обходить) і милуйтеся стилем: „Наш часопис кидатиме в очі правду на кожному кроці. Усі донощики, самозванці і брехуни від Примака почавши і на йому подібних свинопасах покінчивши, не будуть мати ніякої пощади від нашого орґану. Нехай вони заздалегідь це приймуть до відома". — За цим майже всі статті, замітки, переписка і т. д. присвячені п. Примакові.

„Вже не від нині розгулює на бруку Буенос Айресу горстка шумовиння під проводом М. Примака, сільського фісьософа зпід Тернополя, котрий своєю брехнею і самозванством виробив собі серед нас таку незавидну опінію, що дивно стає, чому він ще не втопився до цієї пори в Ріо де ля Плята, якщо має хоч дрібку сорому..."

„У брехні і самозванстві він побив усі рекорди... Цего напів божевільного осібняка, якого переслідує без перестанку манія, можна жалувати як людину, але як шкідника не можна його щадити. Хіба ж не є доказом пустої манії ті вістки... що з полк. Коновальцем, ґен. Капустянським й Д. Донцовим він листується тричі в тиждень, яко їх інтимний „муж довіря"? Ця людина не здає собі найменшої справи, що містить у собі українська націоналістична ідеольоґія!... Тепер питаємо: чого Примак вчепився якраз націоналізму і засмічує його в немилосердний спосіб плутаниною понять? Коли він дурень, анальфабет і тупий як мотика, хай сидить тихо! Це буде більше корисне для українських націоналістів тому, що націоналістичний рух потребує здорових, мудрих, ідейних людей на своїх боєвиків, а не брехунів, дурисвітів і маняків, як Примак... Вже 12 літ як він покинув жінку й діти, виїхавши до Арґентини і там провадив таке неморальне життя, що це неличить навіть холостякові, а не то жонатому... Але він має свій „націоналізм" і на то конто живе на віру зі служницею еспанкою та провадить вигідне життя, а в Старому Краю діти хліба не мають у хаті... Ми українські націоналісти є люди культурні і цивілізовані і хочемо, щоб нас такими вважали усі, навіть наші вороги..."

Друге число:

„Як треба було заздалегідь сподіватися, поява „П. А. Вістей"... викликала шевську пасію в редакторів „Н. Клича", а зокрема в дурисвіта Примака, в котрого горячка підскочила на 42 степені. Цим разом Примак мав ще одну нагоду випомпувати зі своєї мізґівниці повний цебер браги, якою річ ясна сам себе збризгав, а не того, кого йому бажалося... Примак ще пробує обороняти свій „престіж", приписуючи собі націоналізм. Невідомо нам, що думає цей нікчемний дурисвіт пишучи ті демаґоґічні нісенітниці... бо серед нас він далі є Примаком, сільським фільософом, дурисвітом і фарсантом. Він, як особа, якій найпотрібнішою річчю є мило, є добрий на війта у рідному селі, на оглядача коров, на аґітатора між селянами... Тутешні еміґранти-чужинці орґанізуються під проводом людей інтелєктуальних, а нам наш хаос висуває на чоло Примаків і тим подібну зоольоґію!..."

По цих двох статтях, де знаходимо чудові зразки стилю, якого міг би позаздрити неодин наш „журналіст", ідуть короткі завваги „на маргінесі" тієї самої події:

„Поява першого числа „П. А. Вістей" викликала таке велике замішання серед цілої менажерії в „У. С. Громаді", що „дуче" Примак майже розплаканий (він дуже схильний до плачу) скликав нагле засідання, на якім ухвалено набити того редактора, що поважився здемаскувати головного дурисвіта з вулиці Міссіонес 242. Плян екзекуції такий: Згаданий редактор прийде до „У. С. Громади", дасть себе звязати, а тоді Примак з ріжними Федурками і т. п. „дурками" виконають свою пімсту."

„Є люди, які нам закидають, що ми появилися тільки на те, щоб обмащувати на чорно деяких наших еміґрантів, що несвідомо прогрішили. Якраз противно. Ніхто їх не думає очорнювати, їх будемо „вибілювати"!

„Н. Клич" пише, що „Вісти" не подали своєї адреси. Це власне та сама адреса біля наголовка, на яку друзі „У. С. Громади" на приказ Примака післали цілий стіс порноґрафічних анонімів до редактора Марака."

В листуванні редакції: „У. С. Громада" (Бс. Айрес), — всі анонімами одержали, пишіть ще!

„Ходять чутки, що Примак збирається писати листи (річ ясна, що з печаткою) до тутешніх банків, щоб вони не давали оголошень до нашого часопису. Чи чував уже хтось про того рода хамство і огидний спосіб боротьби?!"

З листів до редакції:

„Нехай усі знають, що це за падлюка і погань. Він присвоїв собі пятьсот пезів з організації в формі позички, якої ніколи не зверне..."

Дописка біля наголовка „П. У. Вістей":

„Особисті візити в редакції тільки за попереднім повідомленням листовно." Змонтував **Гіс.**

летіло Косарок...

Степан Чарнецький — один із трубадурів „Молодої Музи", одного дня, дуже далекого від доби „Молодої Музи" ствердив, що має замало зубів. А їсти треба; не так їсти, як писати малі фейлетони, до яких треба мати конче сильні зуби; піднебінням не вкусиш. Але що людина може довго жити і без їжі, коли має що пити — то ходив Тиберій Горобець довго без тої реклямованої прикраси, якої так конче потребують фірми ріжних „Альое" та „Кальодонтів" на своїх афішах. Прийшов один день і Тиберій опинився на фотелі дентиста, подібнім дуже до електричного крісла.

— Чи це буде дуже — —? — спитав посоловілий.

Дентист Насс, що залюбки опікується всякими мистцями, які сплачують свої зуби образами та книжками, вже мав готову відповідь:

— Ні. Прочитаєте собі покищо щось.

І передав пацієнтові з полиці книжку: давні поезії Степана Чарнецького „Сумні ідем":

— Подивіться, як пишуть автори з зубами!

*

Євген Маланюк приїхавши із Варшави до Львова дав відчит „Поезія й вірші". Заголовок не міг притягти більшої авдиторії, тимто і не диво, що на салі „Бесіди" не було того настрою, який повинен супроводити виклад боєвого поета. Слухали присутні доказів про те, що таке поезія і що таке вірші і не всі розуміли. Один із старших громадян звертається після відчиту до одного автора і питається:

— Чи ви зрозуміли відчит?

— Зрозумів.

— І можете мені ясно сказати, що таке поезія і що таке вірші.

— Можу. Те, що я пишу — це поезія, те, що пишуть інші — це вірші.

БАЛЬЗАМІЧНА СІЛЬ до ніг
Ґонсецького
з Когутиком

АҐЕПІН

примінюється до купелі ніг, при терпіннях спричинених нагнітками, ствердненнями шкіри, відтисками і і. — —

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Ювілейний Альманах Української Греко-Католицької Церкви у Злучених Державах з нагоди 50-ліття її істнування. 1884—1934. Видання Ювілейного Комітету Української Греко-Католицької Церкви у Злучених Державах. Заходами о. Володимира Лотовича, секретаря Комітету. З календарем на 1935 і 1936 рік. Філядельфія, 1934.

ПОЕЗІЯ

Тарас Шевченко. ТВОРИ. XIV. Переклади поезій на польську мову. За редакцією Богдана Лепкого. Український Науковий Інститут. Варшава — Львів, 1936.

Jerzy Pietrkiewicz. **Prowincja.** Poemat. Prosto z Mostu. Warszawa, 1936

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Улас Самчук. ВОЛИНЬ. І. Куди тече та річка. Друге видання. Бібліотека „Дзвонів". Львів, 1936.

Богдан В. Нижанківський. ВУЛИЦЯ. Оповідання. „Українська Бібліотека". Львів, 1936.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

о. Роман Лукань, ЧСВВ. ВАСИЛІЯНИ — РИМСЬКІ ПАПИ. Відбитка з „Нової Зорі". Бібліотека Центрального Василіянського Архіву. Львів, 1936.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Антін Лотоцький. БУЛО КОЛИСЬ НА УКРАЇНІ. Історичні оповідання. III. Ростиславичі. Накладом Видавництва „Наш Приятель". Львів, 1936.

Едвард Жарський. ВІД ІКАРА ДО ЛІНДБЕРҐА. Оповідання про те, як люди навчилися літати у воздусі. Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1936.

Роман Завадович. ЖИВИЙ СТРАХОПУД. Комедійка в 3 відслонах. Накладом Видавництва „Світ Дитини", Львів, 1936.

Накладом „Театральної Бібліотеки Української Культури"
вже вийшла з друку перша песа драматичної трильоґії Володимира Лопушанського
Тарас Шевченко:

САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ

(песа на 1 дію). — Ціна 1.20 сот. Хто перешле ґроші наперід, не оплачує коштів порта й опакування.
Замовлення і ґроші посилати:
В-во „УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА".
Львів, вул. Домініканська 11. І. п.
Ч. тел. 111-81.

НОВЕ ВИДАННЯ 1-шого ТОМУ

ВОЛИНЬ

Уласа Самчука

вже появилося

Книжка відзначена першою нагородою.

Замовляти в видавництві „Дзвони", Львів, вул. Японська ч. 7/II. пов.
Ціна 4.30 зол.

Хто замовляє просто у видавництві, не платить порта.

Природним, лагідним та прочищаючим засобом є

„Швайцарські гіркі зела"

Гонсецького.

Вживати при недугах: жолудка, кишок, нирок, печінки, здуттю живота, жовчевого каміння і нахилу до запору.

УКРАЇНСЬКА ЗАГАЛЬНА
ЕНЦИКЛЬОПЕДІЯ

**МІСТИТЬ У СОБІ ВСЕ,
ЩО КОЖНИЙ МУСИТЬ ЗНАТИ
ПРО СВІТ І УКРАЇНУ.**

ЗАМОВЛЯТИ: ВИДАВНИЦТВО У.З.Е. — КОЛОМИЯ.

Цікава й необхідна книга

Вийшла з друку дуже цікава, приступно написана і для кожного потрібна правнича книжка м-ра Миколи Топольницького п. н.

„ЯК купувати — продавати, наймати, арендувати, вигоджувати, позичати, позичати ґроші в чужій валюті, договорюватися про працю і діло (замовляти виконання роботи,) посередничати, встановляти доживоття, загоджуватися і ручити за чужі зобовязання?"

Вже з цього наголовка видно, як багатий є зміст цієї книги й наскільки вона потрібна у практичному життю. Повчає вона про такі правногосподарські справи, з якими кожний громадянин має до діла майже кожного дня. Хто на тих справах добре визнається, тобто знає бодай загально і згрубша приписи нового вже (польського) закону про зобовязання, тоді залагодить свій інтерес корисно і не матиме ні тяганини, ні процесів ні коштів. Хто того не знає — сам собі мусить приписати вину. Приписів у книзі безліч. Приклад: „Хто може, а хто не може правно зобовязуватися", „звідки беруться, чим є і які є роди зобовязань", „хиби заяви волі", „заключення договору", „Завдаток", „Відступне", „Неслушне збагачення", „Відшкодування", „Відповідальність за свої і чужі вчинки", „Передавнення", а далі „Купно-продаж, „Заміна", „Наєм" і т. д. — як написано у наголовку.

Книга велика, 400 стор. друку, гарно видана, з точним перекладом, з поясненнями і практичними прикладами. Ціна тільки 4 зл. Потрібна вона і для окремих громадян і для читалень та кооператив.

Замовляти: в Книгарні Наук. Т-ва ім. Шевченка, Львів, Ринок 10. і в Книгарні „Рідної Школи", Львів, Сикстуська 22.
На почтову оплату додати 50 ґр.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости ґотівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (59) 11
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VI. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

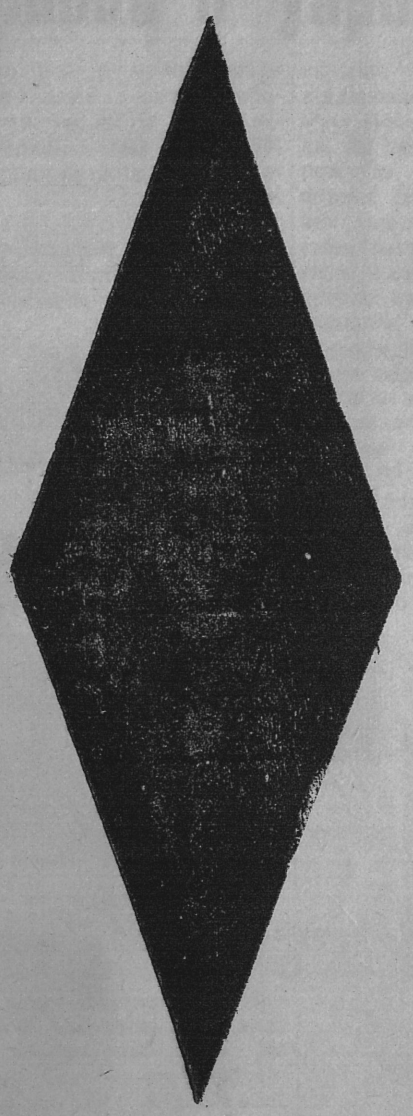

Василь Сімович: Франко й українська молодь Галичини й Буковини 90 рр. XIX. ст.

М. Возняк: Недрукована стаття Івана Франка

Іван Франко: Формальний і реальний націоналізм

Роман Тустанівський: У глухій пристані

Ярослав Рудницький: Заборона українського слова в 1876 р.

М. Чапельська: Український килим

М. Рудницький: Хто хоче стати журналістом?

С. Гординський: Пані з Китаю

Російщення Донбасу

Літературна хроніка

Літературний Бім-Бам

Летіло 40 сорок...

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

[Библиотека Центрального Государственного Архива Литературы и Искусства Украины, г. Киев, ул. Ярославов Вал, 9]

ТУТ МОЖНА КУПИТИ

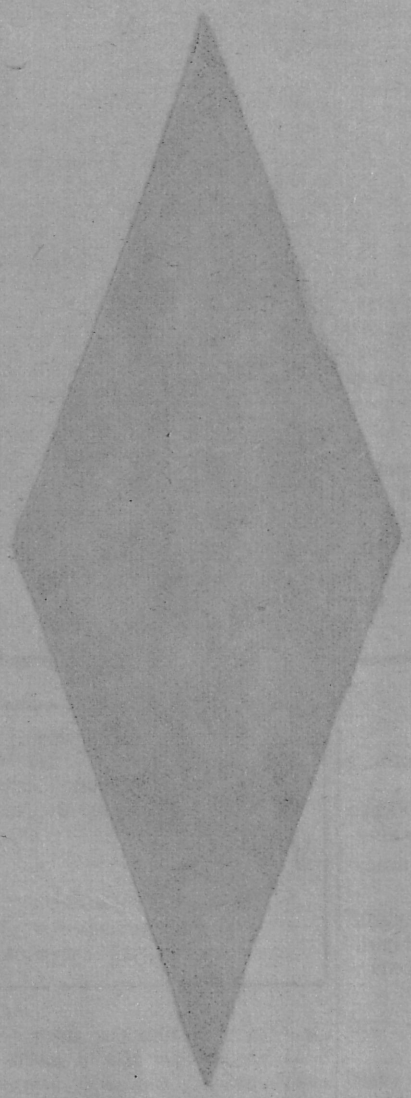

ЦРИНОСИТЬ:

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

НАШЕ ЖИТТЯ

ЦІНА 20 ГР.

ЩОТИЖНЕВИК

ГГ (ВІДОЗ) ЛЬВІВ

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (59) 11
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VI. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Франко й українська молодь Галичини й Буковини 90. рр. XIX. ст.

„Франко жив з молодіжию і мав їй що дати із своїх широких відомостий та із свого запалу до праці, і тому в него були і є прихильники між молодіжию".

Так писав у грудневій книжці „Літературно-Наукового Вістника" за 1898. рік (наукова частина, ст. 115) Йосип

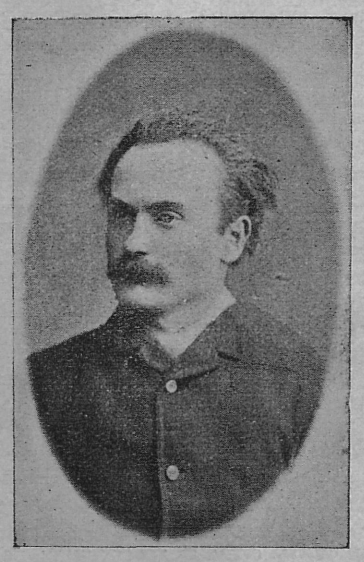

Іван Франко у 30-тім році життя (1886 р.).

Маковей у своїому звідомленні з ювілейного свята Франкового, з приводу 25-ліття його літературної праці. До речі — і ювілей теж був справою тодішньої мо́лоді, головно — львівської. Це вона дала до свята почин, з її ініціятиви видано книжку „Привіт Івану Франку" з його ювілеєм, та спис його творів, що його зладив Михайло Павлик (128 сторінок друку самих заголовків різних Франкових творів за 25 років праці!), на чолі ювілейного комітету стояв молодий тоді Володимир Гнатюк, на святі було найбільше мо́лоді.

Маковеєві слова — обективні, бо так воно дійсно було: Франко мав прихильників між молоддю 90 рр. XIX. ст. Але ж вони — надто якісь обережні, надто стримані й цілком певно — недосказані. Мало сказати — Франко мав прихильників між тодішньою молоддю. Свідома частина її, вся гетьчисто, була ним захоплена, вона вважала Франка своїм духовим провідником, батьком, учителем. Нічого перебільшеного не було в адресі станиславівської мо́лоді, посланій на ювілей, — адреса зазначувала, що Франко став виховником нового покоління. Нічого неправдивого не сказав у своїй про-

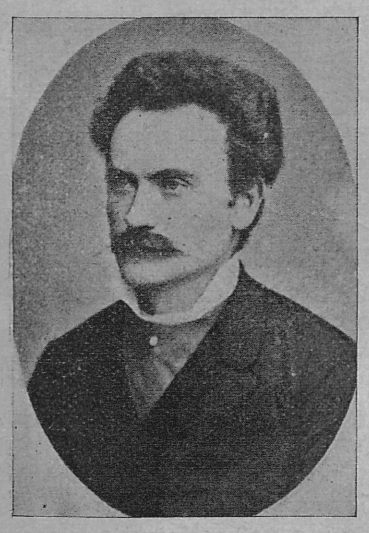

Фотографія Івана Франка з початку 90-тих рр. XIX. ст.

мові речник львівської студентської громади на ювілейному святі, Гриць Гарматій, заявивши, що „чим був Шевченко для молодіжи 50. і 60. рр", тим був він, Франко, для молоді 80. і 90. рр. XIX. ст. Уся українська молодь так тоді в і д ч у в а л а, що її виховує Франко. Франко і як — поет, і — як діяч. Одного від одного ніхто не відділював. Як діяч Франко був ув очах мо́лоді зразком громадянина-борця, як поет він її просто немов заворожував. У словах Франкової поезії, повних сили й експресії, таких близьких тодішньому поколінню своїм змістом, ніхто не зважувався додумуватися яких хиб: вона молодого читача просто приголомшувала своєю голою правдою, сміливістю думок, боротьбою, вірою в перемогу світла над темінню, весни над зимою, заповіддю кращого майбутнього. І коли б було поспитати тодішнього пересічного юнака, хто ближчий його серцю, хто заполонює більш його увагу, до кого більше хилиться його розум, до Шевченка, чи до Франка, він не вагаючись, назвав би був Франка, або в найліпшому випадку був би поставив одного побіч другого. Не дурно ж Гарматій на Франковому

Др Іван Франко.

святі сказав, що Франкова „пісня нарівні з піснею Тараса звеніла для нас силою пісні Тиртея"... А коли хто був би зацікавився тим, що більше його вражає; „Панські жарти", „Захар Беркут", чи боєва Франкова поезія з 1880—1883 р., або „Наймит", чи „Каменярі", він махнув би був рукою з легковаженням: як, мовляв, можна ще питати; „Панські жарти" й „Захар Беркут — це для „старих", наш Франко у „Веснянках", „Нічних думах", „Думах пролетарія", „Вічному революціонері", „Наймиті", „Каменярах" і у збірці „В поті чола"!

Коли 1897. р. старше громадянство захвилювалося з приводу „Nie kocham Rusi", молодь віднеслася до Франкової передмови до його новель у польському видавництві спокійно. Всі були в тому переконані, що Франко пише так, як відчуває, що в його словах глибока правда, що обурюватися нема чого. А в рік пізніше саме молодь („Академічна Громада") видала чепурненькою книжечкою „Мій Ізмарагд" із поетичною відповіддю Франка на закиди тодішнього покоління („Поет мовить", „Україна мовить", „Рефлексія", „Сідоглавому", „Як би само великее страждане").

Франковий авторитет був такий великий, що в радикальну партію потягла найсвідоміша й найенергічніша частина молоді — бо її душею був Франко. Якось того часу між молоддю так званих „народовців" не було. Було трохи угодовців, але ж вони слова не мали. Щойно тоді, коли Франко з Грушевським перейшли до нової національно-демократичної партії, зродилися серед молоді національні-демократи. Коли поет кандидував на посла до Державної Ради (1897) і до галицького сойму (1898) найкращі його аґітатори були — студенти. Тай пізніш, коли Франко кинув політику, авторитет його в молоді не поменшав. Не було ні одної студентської акції, де б у нього молодь не питала поради, не було віча, від якого молодь не посилала б поетові своїх привіталь та висловів щирої пошани. Із тих віч вийшла мельодія другого національного гимну до слів Франкових, і той гимн молодь радіще співала як той загальний.

Політичні явища молодь оцінювала крізь призму „Життя і Слова" (від 1896. р.), що находилося в кожній нелеґальній середньошкільній громаді, що його передплачував кожний, хто тільки збирав бібліотеку. Кожний новий Франків твір, молодь просто розхоплювала, кожну його статтю докладно продискутовувала. Коли в театрі грали „Украдене щастя", або „Вчителя" на партері, чи на галерії ніде було голки пропустити: кожну важнішу сентенцію, де можна було додуматися якоїсь алюзії до тогочасних подій, оплескувано бурею оплесків. І хоч, декуди гімназійне начальство силкувалося спиняти молодь, щоб не йшла на виставу, такі остороги, чи загрози нічого не помагали.

Взагалі в тодішній гімназії Франко вважався небезпечною людиною для молоді. Забороняли читати його твори і навіть відбирали його книжки — правда, надаремне.

Навпаки — Франко зростав ув очах гімназиста як мученик, якого всі переслідують, і влада, і чужі, і свої, а тимчасом він — бореться на всі боки за правду, за наше краще майбутнє, тяжкою працею пробивається крізь життя, і працює, працює, працює...

Коли Франко не дістав катедри, вся тодішня молодь сильно захвилювалася й обурювалась. Пішли порівняння —

Іван Франко в 1895-тім році.

не беремося тепер оцінювати, чи справедливі, чи ні — між людьми „w podartym surducie" та людьми „в мундурі", і довгого треба було часу, щоб це обурення уклалося. Але ж хоч неуніверситетський професор, Франко ніколи не шкодував часу для тих, що до нього зверталися за порадами. Чи це була яка наукова праця з поля історії письменства, чи письменницька робота. На все мав час, для всіх мав час. Всі так думали, що немає нічого такого, чого б Франко не знав, добре не знав, чого б не вмів як-слід оцінити.

При оцінках не гладив по головці, як було треба, то находив і для молодих людей той тон, яким бичував усіх, що, на його думку, на це заслужили. Найбільш діставалося тим, що бралися „збагачувати українське письменство" своїми писаннями, та бажали попасти в „історію літератури руської". Але не чути було, щоб хто коли відказував на Франка. Коли й лаяв, то було добре, це ж лаяв він, Франко! То щойно пізніше в часах „Молодої Музи", почали інакше на цю справу дивитися, але це вже були 900 роки...

Іван Франко в 1901-ім році.

Зате, коли Франко виступив було публично в обороні молоді, то був — незвичайний тріюмф. Пригадується такий факт. На всестуденському вічі 1900 р. молодь проголосила конечну потребу плекати ідеал самостійної України, Франко з приводу цього написав декілька глумливих уваг на адресу тих, що не доцінюють ваги такого ідеалу. Витяги з цієї статті навела була у грудні 1900 р. чернівська „Буковина". Сталося це з приводу заснування нового студенського товариства „Молода Україна" в Чернівцях. На свято відкриття товариства приїхала студенська екскурсія зі Львова, що дала величавий концерт у Музичній Салі. Після концерту був комерс, де між іншим порушено справу ідеалу Самостійної України. „Буковина" у статті, що обговорювала побут львівських студентів у Чернівцях, дорікала новому товариству, що воно аж надто запалюється до ідеї Самостійної України, а ось, мовляв, др. Франко, „що має серед молодіжи таку повагу", назвав ніби „ідею самостійної України чимсь таким, що лежить поза межами можливого". Автор статті не зрозумів іронії Франкової, подав, як то в нас часто буває, виривки зі статті без звязку — щоб своїх читачів застрашити Франковим авторитетом. Франко обурився на це й дав на статтю „Буковини" коротку відповідь у „Літературно-Науковому Вістнику" (XIII, 1901, наук. част., ст. 66). Він вказав на те, що „Буковина" не зрозуміла ходу аргументації його статті, що та аргументація „зводиться на одну думку: те, що **видається сьогодні** неможливим рутинерам, прихильникам простого хлопського, тоб-то обмеженого і недогадливого розуму, може бути завтра не тільки можливим, але таким пекучим, як пожежа, що вибухає там, де вперед довго тліло й курилося". І кінчить свої завваги Франко так: „В усякім разі редакція не добре зробила, покликаючися на мою статтю супроти чер-

Іван Франко в 1913-тім році.

новецької молодежи, бо та молодіж правдоподібно уважнійше і з ясніщим розумом читала її..."

Це була правда. Ця молодь так зрозуміла Франкову статтю, як її можна було і треба було розуміти! Але як їй було приємно читати **Франкове** признання для неї!

Ні, не тільки, як писав Маковей 1898 р. Франко „мав здавна між молодіжею багато прихильників! Франко, як читалося в привитанні станиславівської молоді*) на ювілеї „невсипущою працею виховав собі покоління, що чолом било перед ним, вважало його своїм батьком, провідником, учителем". У цих словах, як замітив і сам Маковей, „не було прибільшення". Франко був для молоді 90 рр. XIX. ст. **всім.** Вона одного тільки бажала — йти тою дорогою, що її показав Франко, „щоби свому народови виборoти суспільну і політичну волю" (з промови Гр. Гарматія).

---

*) Наскільки собі пригадую, адресу укладав Михайло Лозинський. Вона так подобалася, що Маковей навів велику її частину у звідомленні з ювілейного свята (Літ.-Наук. Вісник", 1898, т. IV., наук. част., ст. 116—117).

М. ВОЗНЯК

Недрукована стаття Івана Франка

У „Листі подорожного“, буцім то з Мадриду, подав „Турист“ у шостому випуску львівської „Правди“ із 1889 р. зміст статейки еспанця Помпейо Хенера в часописі „El Liberal“ про російську белетристику. Нетільки виводи автора вказують, що Турист це Олександер Кониський, але й ось-що. Свій „Лист“ почав автор словами, що йому „трохищо не одного і того самого дня“ довелося перечитати дві статті про одну й ту саму річ, а саме про російську літературу: одну великороса Пипіна, а другу еспанця Хенера. „Властиво д. Пипін пише про „особый русский язык“ наших русинів у Галичині“ — поправляв свої слова „Турист“ і додавав своє таке сподівання: „Я певен, що редакції „Правди“ ця стаття відома“. До цього буцім-то редакція додала таку нотку: „Про цю працю д. Пипіна у нас була виготовлена стаття, але брак місця примусив нас відложити її аж на VI. вип. „Правди“. Там повідаємо і свої думки про літературу російську“. Згадана стаття проти Пипіна це „Особый русский язык“ із того ж самого VI-го випуску „Правди“ за 1889 р., підписана ініціялами Ѳ. В. Бібліографія писань Конисського, яку зладив Василь Доманицький на підставі власноручних записок Конисського, зарахувала „Особый русский язык“ до статтей Конисського[1]). Таким робом не треба бути дуже здогадливим, щоб і в „Турист“ побачити Конисського, що несимпатичним для себе думкам Пипіна протиставив симпатичні собі гадки Хенера.

Висновки „Туриста“ з статейки Хенера у „Правді“ викликали статтю Чудака — Михайла Драгоманова в чч. 8—11 „Зорі“ за 1889 р. п. з. „В справі відносин Українців до російскої літератури. (Листи до редакції „Зорі“). „Зважаючи на велику важність стосунків“ українців до російської літератури, здивувався Драгоманів, чому це люди, котрі уважали потрібним познайомити Галичину з тим, як дивляться в західньому світі на російське письменство, вибрали статейку Хенера, що прочитав книжки російських романів у французьких перекладах, а поминули працю М. Де Вогюе про російський роман. Хенер пересадив тільки на еспанський ґрунт духіньщину, яка протеґована за Наполеона III. в Парижі, вийшла з моди у французів під впливом праць низки таких дослідників, як Леже, Рамбо, Леруа, Больо, Реклі, Де Вогюе й інші. Що більше, негативну оцінку нової російської белетристики в Хенера можна приложити й до українського письменства: „до Шевченка, М. Вовчка, Мирного, Нечуя, Кропивницького, К. Карого і ін., котрі по своїй літературній манері й моральним поглядам належать до одної школи з новими російськими белетристами“ (с. 144). Наперекір думці Хенера про татаризм російської культури й літератури, про песимізм і нігілізм останньої тощо, Драгоманів стверджував, що „при всіх своїх хибах російська література тепер не тільки найбагатша між усіма славянськими, а найбільш европейська, найменше націоналістична по ідеям, хоч і національна по матеріялу, і через те найбільш гуманітарна, космополітична“ (с. 158), словом, це „новий могучий поток у всесвітню культуру“ (ст. 175), з чим треба поважно рахуватися. Зокрема багато може дати російська література галичанам, що „в масі ще навіть не доросли й до української літератури; бо не тільки галицька публіка, а навіть більша частина галицьких письменників по свому літературному смаку належить ще до XVIII, а зовсім не до XIX. ст., а всього менше до натурально-соціяльної школи, до котрої все ж таки належить ліпша частина того, що писано по-українському, в остатні 20—30 років під тими культурними впливами, під якими зростала й російська література, або й просто під впливом цієї літератури (с. 191). Драгоманів радив якнайбільше ширити російське письменство в Галичині, бо широка всеевропейська течія в ньому може доповнити однобічний спеціяльно-німецький вплив або й ще вужчий польський. „Російське письменство тільки внесе в Галичину ширші погляди і інтереси, а найбільше підтримає там демократичні і реалістичні змагання, при котрих на своєму ґрунті галичани стануть і націоналістами й народовцями в ліпшім змислі цих слів. Російське письменство в Галичині помагатиме власне европейським прогресивним впливам, котрі досі так тупо йдуть туди... Спасіння національної культури і у нас, як скрізь тепер, не в українофільстві, а в космополітизмі на краєвому ґрунті, у краєвій формі і мові“. Та й українські початки поступового европеїзму в Галичині повстали не під безпосереднім впливом Заходу, а занесені перше з Наддніпрянщини, і розвилися в більше свідому доктрину саме під впливом російського письменства, з яким почали галичани систематично знайомитися від кінця 70 рр.

Драгоманову відповіла „Правда“ в X-ому випуску (за липень) із моттом „Sine ira et studio“. Виводи відповіді і натяки в ній до статті українця-Драгоманова про „Антракт з історії українофільства“ в „Правді“ за 1876 р. вказують на автора відповіді — Конисського.

Полеміки між „Правдою“, себто Кониським і „Зорею“, себто Драгомановим торкається й недрукована стаття Івана Франка п. з. „Формальний і реальний націоналізм“ хоч викликана вона двома іншими статтями з „Правди“ за 1889 р., статтею Г. Звіздочота — Трохима Зіньківського про „Національне питання в Росії“ в IX. випуску (за червень) і передовицею в X. випуску (за липень) про національно-політичне виховання.

Поет у Льоврані, над Адрійським морем, 1909 р.

Глуха звістка про якусь недруковану статтю Франка з 1889 р. була в листуванні редакції ч. 16. „Зорі“ за 1889 р., де читаємо ось-що: „Дд. Франкові, Вільхівському і ґрупі української молоджі: Ми хотіли додати ще пів аркуша до цього числа, щоби помістити і Ваші письма; але з причини зміни в редакції і так уже значно опізнилось число, а мусіло б опізнитися ще більше, коли б ми схотіли виконати свій первісний замір. Вибачте ж ласкаво, що мусимо передати Ваші письма новій редакції“. Далі було повідомлення про дотогочасного редактора Олександра Борковського, що з причини його виїзду зо Львова обійме редакцію „Зорі“ з найближчим числом Петро Скобельський.

Наслідком зміни в редакції „Зорі“ не надруковано статті Франка. Написати її заохотило автора надрукування статті Чудака-Драгоманова як дискусійної. До дискусії по боці Драгоманова став саме Франко. Але що написав свою статтю фонетичним, а „Зоря“ друкувалась етимольоґічним правописом, забрався Борковський переписувати його статтю. У пуделку під ч. 499 в архіві Франка в Бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові зберігся й початок етимольоґічної копії статті Франка й решта в його автоґрафі. Копія зроблена на трьох листках шкільного зшитка. На відвороті третього листка маємо початок речення „Бо й справді“ й записку Борковського, адресовану правдоподібно до директора друкарні Карла Беднарського: „Вибачте! Не маю часу дальше переписувати. А. Б.“ Збережений Франків автоґраф починається від слів „Катковських статтей“ і написаний на пятьох чистих боках друкованого прохання товариства Przymierze braci“ „Agudas Achim“ вирівняти членські вкладки. Фонетичний правопис автоґрафу Франка позмінював Борковський на етимольоґічний.

Над Франковим текстом є червонилом написана замітка Борковського: „Ми помістили в ч. 8. і дальших д. Чудака „Листи до редакції „Зорі“ про відносини українців до російської літератури“ раз для того, що в тих „Листах“ добачили ми свою цінність, а друге ще й тому, щоб визвати, як д. Чудак сам виразився на самому переді, дальшу дискусію, а то, як нам видається, у справі немаловажній, а досі недостаточно розясненій. От і є дискусія. Редакція „Правди“ в X-ім випуску на ст. 12—17 відповідає „Зорі“ і д. Чудакові, пояснюючи із своєї сторони „русинам відносини російского письменства до нашого письменства, до справи нашого національно-народного розвитку, до нашої національної культури, одно слово, до нашого національного відродження“. Отсе ж не могли ми відмовити місця і заміткам д. Франка, тим більше, що дотикають вони теж справи, порушеної д. Чудаком в спосіб, який не сподобався редакції „Правди“. Поміщаючи ж ці замітки, не можемо не заявити, що не у всім з ними згоджуємось. І так уважаємо заслуги о. Наумовича і д. Дідицького занадто увеличеними. В більшій ще мірі кажемо те про „Науку“ і „Русскую Правду“. „Наука“, мала так багато передплатників, а властиво читателів тоді, коли народовці не всилі ще були видавати яку часопись для уку“ всім, хто хотів і хто не хотів. Винароду, а ще до того посилано „Навилось се опісля довідно при дуже сумній нагоді. Якими знов штуками розходиться по Галичині „Русская Правда“, о тім дуже добре знаємо; при тім же всім розходиться вона зовсім незначно. О тім селі, про котре згадує автор, знаємо добре і ми; але знаємо теж, яка сему причина; а причина та трохи інша, ніж її розуміє автор. Взагалі і те треба ще замітити, що овоч заказаний часто ліпше смакує ніж дозволений, хоч не все варт того. О тім і тому подібнім (як натяк про наложення рук на себе одним патріотом) далось би багато-багато писати і з іншого боку; так не тут може сему місце. Замітимо лише, що народовці не всіх русинів звуть запроданцями, котрі не згоджуються з ними в ідеях своїх; і так само певно і редакція „Правди“ уміє розріжняти запроданців від патріотів хоч і іншої барви. Памятати також повинен був автор, що ред. „Правди“ виразно зазначила: „нині ми не здійснюємо полеміки ні проти Чудакової тенденції, ні проти самого змісту його статтей. Про се ще буде річ, —“. На цьому вривається нотка. Вона, очевидно, не закінчена, кудись заподіявся листок із її закінченням, як указує на це й пуактуаційний знак: кома й риска, і брак підпису редакції.

Як документ світогляду Франка та його виступу по боці Драгоманова стаття Франка цікава й досі.

ІВАН ФРАНКО

Формальний і реальний націоналізм

(Кілька уваг про IX. і X. випуск „Правди“).

Перший раз по довгих роках в літературі нашій наклюнулась суперечка про принципіяльне питання. Як розуміти націоналізм? З легкої руки порушила це питання „Правда“, вважаючи націоналізм за щось ворожого т. зв. космополітизмові. Упімнення, котрі та редакція з рації того космополітизму вважала потрібним дати галицько-руській молодежі, викликали посеред неї справедливе обурення, котре й проявилось в відповіді „Одного з молодежі“, надрукованій (по руськи і руськими буквами) в краківськім „Огніску“. Рівночасно і д. **Чудак** в „Зорі“ розібрав це питання і принципіяльно і практично з погляду на Галичину і Україну, а спеціяльно на українсько-руську літературу. Вся читаюча публика мусить бути вдячна редакції „Зорі“ за поміщення тих многоцінних статтей д. Чудака, котрі крім богатства нового матеріялу визначуються такою смілою та глибокою аналізою ріжних важних і насущних питань нашого духового і літературного розвою. Тим інтереснішe було для нас прочитати в двох останніх випусках „Правди“ кілька статтей і заміток, що прямо чи посередньо підіймають дискусію про те саме питання; ми думаємо, що й для читачів „Зорі“ не зайве буде познайомитись трохи докладніше з поглядами того вістника, що мав бути органом, звязуючим інтеліґенцію українську з галицькою, а обі разом з духовими інтересами демократичної та поступової Европи.

На превеликий жаль майже від самого початку редакція „Правди“ сама собі зробила неможливим сповнення того завдання, ставлячи все діло на чисто формально національному пункті, мірячи всі питання обстракційною національною мірою. Ми далекі від того, щоб нехтувати вагу **національного** питання, себто розвою **народности** у всіх її питомих **формах** (мові, звичаях, одежи і т. і.); але все таки не хочемо ніколи забувати, що **розвій народности є тілько одним з проявів розвою народу,** проявом рівнорядним з розвоєм економічним, громадським, освітнім і т. і. Певна річ, він тісно вяжеться з усіми тими проявами розвою; але ж власне для того не можна його вважати за щось кардинального, найважнішого і виключно міродайного: розвій народности без розвою **живого народу,** його добробиту, освіти, рівности громадської і прав горожанських, є або пустою мрією, доктриною, або штучним, тепличним витвором. **Національна** література, штука і т. і. **мусить же бути випливом живої потреби** нації і заспокоювати ту потребу. Нація, котра помирає з голоду, в котрій 90 проц. людей не вміє ні читати ні писати і не має de facto ніякої політичної волі, — така нація потребує хліба, азбуки і конституції; театрами, концертами „національними“, романами й поезіями дуже мало їй можна прислужитися.[1])

На лихо редакція „Правди“ або не бачить цього, або хоч бачить і зазначує факти, то не робить з них найпростіших виводів, щоб їх зложити в органічну цілість. І так напр. вона вважає українську штунду „цілком льоґічним добутком усієї суми тих життєвих обставин, до яких привело українсько-руський народ **общерусское** благо“ (Правда X. 65), себто попросту випливом „обрусенія“, а не виплизом розвою думки релігійної, що почався ще в XVI. і XVII. в. і був тільки **зупинений** обрусенієм і централізацією московського, а також розвою обставин соціяльних, котрий з обрусенієм не має нічогісінько спільного. Далі, редакція „Правди“ хоч подає досить фактів економічних злиднів та руйнування українського народу, то проте якось ніколи не доходить до позитивної думки, як запобігти тим злиднам і тому руйнованню, а не доходить головно через те, що всі ті факти чисто економічні нераз і зовсім непотрібно підливає національним сосом. Вкінці і в самому національному питанні редакція „Правди“ хоч ясно бачить, що головне лихо українського діла в Росії лежить тепер у браку **політичної волі,** то все таки, любуючись в голосних і доволі фразистих наріканнях на деспотизм, досі ані разу не зняла речі про те, що треба робити українцям, щоб повалити той деспотизм і здобути політичну волю. Навпаки, повторяючи раз-по-разу, що українцям в Росії тепер **нічого робити не можна,** що там не тільки уряд, а й уся (або малощо не вся) інтеліґенція і „раса“ московська напосідається на знищення української народности, редакція „Правди“ немовби то силкується доказувати, що українці за політичну волю боротись не думають і що навіть вибореня політичної волі Україні нічого не поможе, бо зміцнить силу її завзятущих ворогів, пажерливих москалів. А в такім разі ми бачимо для російської України тілько два виходи: або погибати без огляду на всякі голосіння про повну самостійність, або ждати якогонебудь чуда, якоїсь европейської катастрофи, котра б відірвала Україну від Росії і зробила з неї щось подібного до нинішної Болгарії. В обох разах програма „Правди“ зводиться на азіятське, фаталістичне слово **„ждати“.** Як на орган, що має бути посередником між Україною, Галичиною і Европою, це досить таки дивоглядно.

РОМАН ТУСТАНІВСЬКИЙ

У глухій пристані.

Сірий, холодний ранок. Місто робилося маленьке-маленьке, амфітеатром збігалося з гір у пристані, ніби шукаючи там захисту від гострого північного вітру, що вдирався в кожну щілину, в кожний закуток. Місто заскочене холодом, що так рано чомусь цього року підійшов.

Гори наїжились гострим щетинням нафтових веж і чорні дими з нафтових копалень продовжували ніч.

А Каспій, як Каспій. Ніби спокійний, ніби сміється, а проте всі судна на ньому гойдаються судорожно, ніби пяні. Барки і човни товчуться одні до других, ніби не знаходячи собі місця. Бо на Каспії місце найти годі. Каспій — сновида та ще й примхуватий. У найкращу погоду завертить вітром. Ніколи не вгадаєш, звідки у найближчу хвилину дмухне. А пристань, це не пристань, а тількн захист на хвилину — на мотузах держить неспокійні судна, як собак, що рвуться в дорогу. Їм спішно найти скору смерть, лягти на подушки забуття у глибинах моря. Їм спішно дати працю „Епроновi“, який видобуде їх наверх і притягне на склад.

У пристані є вже своє цвинтарище — нових, нагло постарілих суден. Старіються люди швидко від гашішу, від опію, але судно ще швидше старіється від надмірної активности. Кипить скритими вітрами не тільки Каспій, але й управа мореплавства, морський транспорт, риболовний трест, нафтово-хемічний промисл та інші організації.

На цьому цвинтарищі нездатних до праці суден находять захист сотні бездомних українських селян із Північного Кавказу, з Краснодару, Ростову і Новоросійська. Тисячі покинули свої села, щоб спастися від голоду і безладдя. Пустилися мандрувати куди очі поведуть. Баку, це глухий кут, де збираються цілі ватаги. Дехто направляється до Тифліса, Кутаіса, щоб шукати праці в незалежних грузинів і греків серед високого Аджаристану і Абхазії. Інший пускається через Каспій в Середню Азію, Ашхабад, Самарканд, Ташкент, а навіть над Іссік-Куль і в Монголію. Але в кого немає шага в кишені, ані якогось папірця про те, хто він, — цей застрягає в Баку.

А Баку, це місто строгої паспортизації. Це місто замкнене в собі. Для нього кожний чужинець це заповітрена людина. Баку, це великий робітничий центр і не можна відкривати рогачок для підшитого вітром елементу, що покинув землю і пішов перекотиполем.

Сотні бездомних волочаться по вулицях, лежать попід тинню і ніхто не звертає на них уваги. Вони тут чужі.

Уночі на старі пароходи міліціонер навіть не заходить, бо кудиж зігнати бездомних, коли всюди їх повно? Навіть у кущах, проти гордого памятника „бакінських комісарів“ вони занечищують повітря.

Синім, холодним завоєм сповзає з гір світанок і обіймає пристань з її „беззахисними“, голодними і величезною юрбою кандидатів на переїзд Каспія, що тижнями не можуть діждатися своєї черги.

А сонце вигрібає щодня декілька трупів.

Ранок загорається перлинками намороззі, а в кожній перлині миготить цілий Каспій.

Перлами зацвів великий сміттник недалеко порту. Побіля складу дерева розсипалась величезна купа трачиння, а кожна трачинка блищить ніби самоцвіт.

Але що це?... Чому із трачиння стирчить людська рука? Синя, застигла, з чорними нігтями. Ніби хтось утонув у сміттю і простягнув руку, просячи рятунку, бо уста вже замовкли. Але задубіла рука не ворушиться. З долоні скапує розтоплений лед.

Вдарило несподівано сонце, впав цілий легіон гострих про-

[1]) В. Доманицький. Библіографическій указатель сочиненій А. Я. Коницкаго, написанныхъ по-малорусски“ (Кіевская Старина, 1901, кн. I., с. 144).

Не менш цікавий, і ось-який факт. В самих принципіяльних статтях „Правди", як у статті „Національне питання в Россії" та в відповіді „Зорі" на статті д. Чудака не бачимо того, що називається історичним і порівняльно-історичним грунтом. Вказується там звичайно на таке чи інше явище, дається тому явищу така чи інша назва, згадується часом і про те, що явище таке тягнеться от уже роки або століття, але ніколи не порушуємо навіть питання: що за причина цього явища? відки воно взялось і чим підтримується? чи є такі або подібні явища в інших краях, і як вони там проявляються? А прецінь це питання дуже важні, трохи чи не найважніші для доброго розуміння даного явища!

Возьмімо приміри. У статті „Національне питання в Россії" виказано, що Росія — не знати докладно, чи сам тільки уряд, чи й уся суспільність російська — утискає здавен-давна і утискає досі Україну, не дає розвиватись її національному життю. Правду кажучи, нового в тій статті не сказано нічого; новою в ній є хіба метода, писати статтю про національне питання в Росії по самому майже Каткову. Бо й справді, три четвертині тої статті зложені з довгих виписок із[2]) Катковських статтей, що друкувались у „Московскихъ Вѣдомостяхъ", „Современныхъ Извѣстіяхъ", „Русскомъ Вѣстникѣ" 1863—1866 років. Кого думав автор повчити цими виписками про речі мелені й перемелені і в Росії і у нас? — годі зміркувати. Але що виписками тими він поставив діло в темний кут, даючи догадуватись раз, що це були погляди уряду, другий раз, що так думала вся суспільність російська, — це зовсім недобре. Недобре й те, що виказуючи такі погляди, чи то уряду, чи суспільности російської, він не запитав себе: а яка була причина тих поглядів? Звідки у Каткова і його товаришів узялась та ідея „государственности" і що в тій ідеї є таке, що додавало їй ваги? Бо треба і признати, що хоч яким там чоловіком був Катков, але все таки глупим невіжою він не був, але замолоду пройшов либеральну школу вкупі з Герценом, Белінським, Бакуніним і ін. Хоча б і подумати так, що ідею „государственности" він підхопив і розвивав для карієри особистої (воно не зовсім вірно, бо ідея та була угловим каменем гегелівської фільософії, котрою пронявся Катков замолоду, в кружку Станкевича), то все ж хоч у людей, котрі слухали його слів і признавали їм правду і йшли за ними, признати треба якесь переконання, щось більше, ніж страх за свою шкуру і ніж бажання карієри. І дальше: чи автор думає, що один тільки Катков в усьому світі, одна тільки російська чи спеціяльно московська суспільність хоруе ідеею государственности, себто державної цивілізації і нівеляції? Чи він не бачить, що діється нині в конституційній Німеччині? чи не знає, як поступає Бісмарк з поляками та альзатцями? чи не чував ніколи, що німецький фільософ Гартман (той самий, що видумав „київське князівство") видумав також слово „ausrotten", як суть поведінки німецького уряду з поляками? Не можу допустити, щоб автор не знав цього, — вінже ж і „Revue Contemporaine" в оригіналі цитує, значить, все таки знає дещо про Европу. А коли знає, то чому не згадує про ті **факти, такі необхідні для оцінки** російської Катковщини? Оттим то й ба, що і Бісмарк і його Гартман, нищачи поляків у Познанщині, руйнуючи Альзацію для того тільки, щоб викорінити там елемент французький і симпатію до Франції, роблять це виключно іменем улюбленого редакцією „Правди" **націоналізму,** іменем **„чистоти раси"** і **„однородности національної держави",** себто іменем таких річей, до котрих ред. „Правди" зідхає як до найвищих ідеалів цивілізації людської і поступу політичного.

Не завадить звернути увагу на статейку „про національно-політичне виховання", де редакція з тою самою міркою виключного націоналізму підступає до справ галицько-буковинських. Скелет аргументації тої статейки чисто догматичний. „У кожного народу були і є свої ренегати, свої запроданці, свої зрадники, своє, так мовити сміття". Має таке сміття й галицько-руська суспільність, а є ним, звісна річ, так звані „общерусскіе". Це прояви патольогічні[3]) — результат патольогічного становища і національної руської суспільности і урядових сфер", — значить, до дезинфекції і оздоровлення ред. „Правди" покликає й суспільність і урядові сфери. Суспільність повинна „озброюватись освітою, вольним словом, сміливою думкою і солідарністю", а уряд „не повинен сприяти розростові того, що ми називаємо нашим руським сміттям", бо прецінь „ні від кого, а від уряду залежить обставити школу такою чи іншою професурою, такими чи іншими підручниками". Не знаємо, чи дуже вдячний буде уряд галицький редакції „Правди" за її мудру раду; але нам здається, що рада та не так то дуже й мудра, а навіть не зовсім чиста. Ред. „Правди" не зовсім вірно думає, що „ні від кого, як від уряду залежить обставити школу такою чи іншою професурою". Може воно в Росії й так, а у нас, не зовсім так. У нас є праґматика службова, котрої повинен держатися уряд при обсаджуванню професур, і коли[4]) з двох компетентів на якесь місце учитель „обединитель" викажеться ліпшою кваліфікацією і більшими заслугами, ніж учитель „українофіл" (зрештою про погляди політичні при обсаджуванню „професур" уряд не має права й питати кандидатів), то уряд без потоптання закону і[5]) справедливости не може дати цього місця українофілові, а мусить дати його обединителеві. Радячи урядові поступати навпаки, ред. „Правди" в своїм великім лібералізмі попихає його на дорогу протекцій, непотизму і несправедливости, а все іменем єдиного, незрушного принципу націоналізму! І дармо редакція застерігається проти „такої дезинфекції, яку справлено процесами Ад. Добрянського і Сп." — бо раз прикликавши уряд мішатися в наші партійні відносини, судити, що у нас є „сміття", а що чисте зерно, протеґувати одних, а не давати розросту другим, подаються такі преміси, з котрих дезинфекція в роді процесів Добрянського є тільки простим льоґічним виплівом.

Тай самі ті прізвища „сміття", „ренеґати", „запроданці"! Як легко ними кидати, а як тяжко дійти з ними до якогонебудь ладу! Вже це одно, що в Галичині обі „партії" руські завзято кидають одна на одну тими прізвищами, повинно б наказати ред. „Правди" бути осторожною. Тай що значить слово „ренеґат"? Значить чоловіка, котрий негує, відкидає те, що до нього вважалось як positum, як щось нерушиме. В такім разі Шашкевич, відкидаючи нерушиму до його часу церковщину і етимольогію, з повним правом міг бути названий ренеґатом, і кожний напрямок, котрий свої принципи вважає за positum, за річ обовязкову для всіх, має таке саме право назвати ренеґатами всіх тих, що не держаться його принципів. Значить, вартість цієї назви чисто субективна: я прикладаю до другого свою особисту мірку, і коли він під неї не підходить, так зараз і ренеґат! А що дехто з тих наших „ренеґатів", з того нашого „сміття" (напр. Наумович, Дідицький і ін.) зробив для розвою галицько-руської суспільности і простого народу десять раз більше, ніж сотні і тисячі найкращих неренеґатських ортодоксів укупі взятих[6]), про це ред. „Правди" байдуже, бо це не підходить під мірку виключно-національну. І знов тут приходиться нам повторити те, що ми сказали вище. Ред. „Правди" сміло гукає: ренеґати, сміття, запроданці, — а навіть думкою не забігає в той бік, щоб запитати себе: а відки ж вони взялись? що їх породило і що їх держить на світі? Правда, ред. „Правди" склоняється до признання, що крім „запроданства", себто рублів, є тут ще щось інше, є „відповідний ґрунт", є „атмосфера, що сприяє зростати бурянові". Що це за ґрунт, яка це атмосфера, редакція не вияснює, хоч це мабуть повинно б бути першим її ділом, коли хоче подавати рецепти санаційні. Що ґрунт такий справді є, і то не в самій інтеліґенції, а і в простім народі, і то не лиш в темнім, а і в освіченім, на це ми подамо ред. „Правди" ось-який факт, — нехай розжовує[7])! Був час, що „Наука" Наумовича мала ок. 3000 передплатників, число, до якого ніколи не доходив жадний часопис „українофільський". „Наука" та держиться й досі її народ читає з уподобанням, без огляду на процеси, еміґрацію Наумовича і закази консисторіяльні і т. і. „Правда Русская" Гр. Купчанка розходиться між народом також дуже численно; ми знаємо факти, що навіть в селах, як на наші обставини, найбільш освічених мужики пренумерують її потаємно, боячись священника-народовця і заказу консисторіяльного, і хоч мають читальню, то газету Купчанка читають приватно по хатах і ховаються з нею, як з незнати яким добром, — і це ті самі мужики, що устроюють урочисті вечерниці в память Шевченка й Шашкевича! А не забуваймо, що між інтеліґентними галицько-руськими „запроданцями" находяться люди, (може й численніші, ніж межи правовірними народовцями),[8]) котрі чи то за мужиком, чи за справою мови та письма руського десять раз сміліше уймуться, десять раз скоріше наразяться владі і всяким „сильним міра сего", ніж неоден народовець. Не забуваймо, що між тими „запроданцями" находились і находяться люди, що ввесь вік жиють в найскромніших відносинах, в тісноті і бідности, служачи справі, котра їм видається справедливою, що не загаються наложити руку на себе, коли побачуть, що діло, в котрому вони бачили силу і честь народу, упадає (Балюх).[9]) Коли чую, що до таких людей прикладають слово „запроданці", то все мені пригадуються давні відьми та чарівниці, котрих усякі ортодокси палили на стосах за те ,що вони „запродались чортові", хоч ті нещасні „запроданці" жили звичайно в найбільшій нужді і ніколи не мали ніякої користи з того запродання.

З такою самою формально-національною міркою ред. „Правди" підходить до міркування про відносини русинів до літератури російської. „Правду мовити, ми гаразд не тямимо, що в цій справі неясного і що треба вияснити? Відносини українсько-руської (але не „общерусскої") інтеліґенції до россійського письменства і до великоруського чи московського народу повинні бути такими самісенькими, як і до всякого іншого письменства, чи то до французького, чи до шведського, як і до кожного з сусідніх народів: хто хоче і має на те спроможність, нехай читає, нехай стежить яке хоче письменство". І сказавши сю непохитну догму, ред. „Правди" думає мабуть, що сказала незнати яку мудрість, хоч на самому чолі тої мудрости сама поклала фатальні слова „ми не тямимо гаразд". А коли не тямите, так по що ж догми ставити і другим вірити в них приказуете? **І нащо, не тямлячи гаразд діла, подаєте перед усією Україною донос на товариство Шевченка, що ось мовляв воно в своїйому органі устами д. Чудака пропагує „общерусскість?"** Чи це гарно, чи це до лиця українсько-европейському органові?

А що воно справді так, що ред. „Правди" не тямить і не хоче тямити того, про що взялась відповідати „Зорі", це видно вже з вище наведених слів її доктринерської і пустої догми. Д. Чудак в „Зорі" навів цілу купу фактів, щоб показати, що література російська для русинів-українців має далеко іншу, відмінну вагу, ніж всі інші літератури европейські; відповідаючи „Зорі" повинна б була ред. „Правди" попереду усього вдарити на цей пункт, розібрати і розважити ті факти. Так ні, ред. „Правди" замість того виголошує свою догму і думає, що нею вже відразу прикрила всі аґрументи д. Чудака. Але для нас, галицьких русинів, котрі на собі самих досвідили, як безмірно відмінний вплив мали на нас твори Ауербаха, Шпільґаґена, Дюма, Дікенса і ін. европейців, а твори Турґенева, Толстого, Щедрина, Успенського, Решетникова та Некрасова і ін., — для нас ця догма ред. „Правди" є тільки вязанкою пустих слів, нічим більше. Коли ред. „Правди" не тямить гаразд, чому це так, то ми їй скажемо. Коли твори літератур европейських нам **подобались,** порушували наш **смак естетичний і нашу фантазію,** то твори росіян **мучили нас,** порушували наше **сумління,** будили в нас **чоловіка, будили любов до бідних та покривджених. Отсе іменно,** а не пропаґанду общерусскости, мали на меті давні статті д. Українця в „Правді", — це показує й стаття д. Чудака в „Зорі".

Правда, статті ті, крім загальнолюдського, демократичного боку мають ще й бік політичний, і ред. „Правди" проти нього загородилась знов догмою: відносини русинів до московського народу повинні бути такі самі, як і до всякого другого народу. Колиб се сказав ученик, котрий перший раз довідався, що два рази два — чотири і в великій радости прикладає цю аксіому всюди, де треба і де не треба, миб не дивувались[10]). Дивно нам, що це говорить редакція органу **політичного,** котрій мусять бути відомі реальні факти і обставини, а в чи-

Кімната Франка в Бібліотеці Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові.

менів на пристань, розбився, загоскакав по спантеличених хвилях моря. Не минув і сміття.

Пропала намарно, але залишились то тут, то там людські руки. Там нога... там голова.

Загудів гудок пароплаву і ворухнулась одна голова, ніби згадала, що й їй обіцяли десь, — колись рожевий шлях. У другому місці заворушилось сміття.

Я підійшов ближче і побачив, що в смітті не менше трицять людей загребалися з головами. Тепер поволі вигребуються і порскають, ніби коні, що їм пилюка вдарила в ніздрі.

Я бачив стару жінку з дочкою, — мабуть пасажирів на найближчий пароход. Вони стояли недалеко ніби статуї і закаменілими очима дивилися на цю неймовірну картину. Дочка притулилася до матері смертельно бліда і не спускала очей із тієї руки, що не ворушилась. А було їх **більше — тих рук і ніг, що не ворушились. Застигли назавжди.**

Уста молодої дівчини щось шептали, але мати твердо зімняла її пальці у своїй долоні, ніби вгамовуючи своїм старечим досвідом молоду дівчину.

Я знав — оце глухий кут наших українських селян, бо скрізь на окраїнах світу всі бродяги це **українські селяни.** Забрили сюди і дальше не знають, що зі собою зробити. Пашпортів немає, грошей немає. Праці не дадуть, а милостинею не проживеш, за багато їх. Отже — помирати.

Заритися в трачиння, щоб не бачити цього прекрасного світу, щоб не мучити себе спомінами про давне-прекрасне, щоб не причувався шелест донського очерету, щоб не бив у виски плюскіт прегарної Кубані. Щоб не шумили в голові лани пшениці, щоб не бреніла рідна бджола з колишньої пасіки. Щоб не запахнув дим зпід рідної стріхи, щоб не причулася та пісня, яку співав колись юнацькою груддю, так свобідно, широко — пісня козацька, якою перекликалася колись Кубань із Доном. Щоб не задзвонили остроги козацькі із рідної станиці.

Нічого не бачити, нічого не чути, заритися у сміття і дожидати смерти. Чому вона скоріше не йде? Чому вона найперше роздуває пухлиною тіло, ріже корчами шлунок, розриває суглоби і... надівсе... Чому, чому дзвонить остроґами козацькими із рідної станиці, тими остроґами, що часто дзвонили на сполох за рідну землю козацьку. Дзвонить довго, вибиває назойливу мельодію, ніби радіє від такого легкого тріюмфу.

Підходять прохожі і кидають до простягнутих рук копійки. Хто шматок хліба положить — відвернеться і швидко-швидко відходить, сховавши очі в землю і нізащо не пробуючи оглянутись.

А старушка з дочкою все стояли й дивились. Пройшов чиновник Г. П. У. у зеленому, але навіть не глянув на смітник. Пройшов інший із великою текою під пахою і тільки глипнув, як глипають очі по всіх зустрічних предметах, таких звичайних і буденних для ока.

Аж прийшла бригада міліції з міліціонером на чолі. Розгребали трачиння і найшли три трупи, які вже розкладалися. Кинули на ноші і скоро відійшли, залишаючи решту своїй долі. Післязавтра знову прийдуть.

Мені здавалося, що дочка шепче до матері:

— Мамо... алеж ці люди можуть... вони хочуть працювати.

Але дочка впала знесиленою головою на груди матері і розридалася. Мати, зацитькуючи, повела її геть.

Розгорталася доріжка срібна по воді, посипана червоними пелюстками рожі. У червоному сонці, що вийшло з морської купелі, струшуючи дощ пелюсток на море, видніла чорна точка. Це острів на морі. Біла барка, мов лебідь, взяла на причал ряд човнів із сітями і повела туди, до острову. Це артіль риболовів вирушує до праці і залишає за собою на воді доріжку, ніби запрошує помираючих: Ідіть за нами, праці так багато. Життя на те, щоб працювати, щоб творити.

Але доріжка скоро розпливається, ломиться на куски і їх проглинують хвилі моря.

Нема доріжки для вмираючих, немає життя, немає праці для них. Все закрите, все заборонене.

Залишається — вмирати.

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

слі їх і такі, що більша половина русинів-українців живе в Росії, безпосередньо приклеєна до народу московського, що той народ московський утворив велику державу, куди так чи инакше звертаються очі усієї Словянщини, що та держава обіймає з двох боків і галицьку Русь, що той народ московський витворив життя духове, літературне і наукове, котре також тисячними потоками ненастанно впливає і на Україну і на нас. На що далеко шукати! Візьмім примір Угорщини, і нехай ред. „Правди" скаже по совісти: нема найменшої ріжниці, чи русини угорські пильніше звертають увагу на мадяр, чи на Росію! А все ж доки ті русини звертали очі свої на Росію, у них проявлялось хоч якетаке життя народне, були хоч які-такі письменники, газети, починався і рух народний, прокидалось і „народовство" серед молодіжі. А тепер, коли звязки з Росією порвалися, коли очі угорської інтелігенції звернулись до Пешту, — що там осталось?

Пора нам кінчити цю замітку. З жалем сказати мусимо: зовсім не того ми ждали від „Правди", зовсім не такі мали надії в часі, коли вона засновувалась і коли й самі ми готові були всіми силами допомагати її зростові. І коли б ми мусіли вважати „Правду" таку, як вона тепер є, міркою того, чим стала українська інтеліґенція і до чого дійшла політична та громадська думка серед неї, то ми мусіли б тільки руки заломити. На щастя, так воно не є, і в самій „Правді" деякі статті (як прим. дуже цікава з ріжних поглядів стаття „Славянським гостям") показують, що там не перевелись ще люди, у котрих слово українське не на те тільки є, щоб молоти ні в дрова ні в тріски, що на язик навернеться — про Сербію, про Занзібар, про шведську конституцію, про штунду, про швайцарські альменди і про польонізацію русинів в Галичині, — але служить до висказування поважних і поважно продуманих поглядів. Остається нам тільки бажати, щоб такі поважні люди взяли в ред. „Правди" верх над тими, що по словам старого Софокля, „мабуть вітряками вродились — тай мелють".

---

[1]) Дуже різкий приклад нерозуміння сих елементарних річей побачили ми в відозві кружка руської академічної молодіжи в справі першої прогулки артистичної чи радше устроєння ряду концертів по провінції для побільшення фонду на будову руського театру у Львові. Підносячи се діло, — правду кажучи, діло добре і користне, але не так то дуже тяжке ані важне, — до висоти важкого патріотичного подвигу, молоді охотники до концертів не просять, а **завзивають** усіх інтелігентних русинів по провінції завязувати комітети для устроювання концертів, завзивають навіть простий люд, щоб спішив їм з помічю; і се в хвили, коли газети руські переповнені звістками про неврожай, про грозячий голод, про заразу худоби, про грозячі екзекуції податкові. Сей факт найліпше показує, до якої безсердечної іронії може довести людей щирих і горячих чисто формальний патріотизм, без уваги на потреби, життя і інтереси **живого народу.** Ми боїмось навіть подумати, з яким чуттям прочитали цю відозву наші селяне, серед котрих панує вже тепер нетямний переполох перед голодом і руїною, і що вони подумають про патріотизм авторів тої відозви.

[2]) Досі переписано рукою Олександра Борковського. М. В.

[3]) Борковський перекреслив „прояви патольогічні". М. В.

[4]) Борковський перекреслив слова про прагматику й лишив такий текст: „У нас при обсаджуванню професур, коли". М. В.

[5]) Борковський перекреслив „закону і". М. В.

[6]) Від „сотні" до „взятих" перекреслено рукою Борковського й надписано: „деяка сотня неренегатів". М. В.

[7]) „Розжовує" справив Борковський на „розміркує". М. В.

[8]) Текст, узятий у дужки, перекреслений пізніше, отже рукою Борковського. М. В.

[9]) Це прізвище перекреслив Борковський. М. В.

[10]) Останнє речення перекреслив Борковський. М. В.

ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ

Заборона українського слова в 1876 р.

(В 60-ліття григоріївського указу).

З кінцем травня ц. р. минуло рівно 60 років, від того часу, як появився славетний „указ" — заборони українського слова в колишній царській Росії. Та це було останнє кільце в безмежному ланцюгу переслідування українського слова Москвою після злуки України з Москвою в 1654 в Переяславлі.

Вже в р. 1690. патріярх Йоаким заборонив друкувати й уживати богослужбові книги українського друку.

В р. 1720. цар Петро підтвердив цей указ, домагаючись, щоб у церковних православних книгах „никакой розни и особаго нарѣчія не было".

В р. 1720 вийшов указ, щоб усі церковні книги по Україні піддати цензурі в Москві „исправленія ради и согласія съ великоросійскими".

В 1726 р. українську друкарню з Чернигова вивезено до Москви й покарано чернигівців грошевими карами за те, що вони друкували тодішньою українською мовою.

В 1847 р. сконфісковано все, що було у продажу українською мовою.

В 1863 р. прийшов відомий т. зв. Валуєвський „указ", про те, що, мовляв, „никакого особеннаго малороссійскаго языка не было, нѣтъ и быть не можетъ", що українська мова („малороссійское нарѣчіе"), мовляв, засмічений польонізмами „русскій языкъ", що українці московську мову розуміють, що вона їх рідна мова і т. д.

А вже т. зв. емський або Григоріївський указ із 1876 заборонював друкувати по-українськи все, крім історичних памятників та етнографічних записів та ще з тим, щоб тут придержуватися офіційного російського правопису („ярижки).

Цей указ (за передруком його в „Громаді" Драгоманова в Женеві, 1876 р.) мав такий текст:

„Государь Императоръ 18/30 минувшаго мая (1876 г.) Высочайше повелѣть соизволилъ:

1) Не допускать ввоза въ предѣлы Имперіи безъ особаго на то разрѣшенія Главнаго Управленія по дѣламъ печати какихъ бы то нибыло книгъ и брошюръ, издаваемыхъ за границею на малороссійскомъ нарѣчіи.

2) Печатаніе и изданіе въ Имперіи оригинальныхъ произведеній и переводовъ на томъ нарѣчіи воспретить, за исключеніемъ лишь: а) историческихъ документовъ и памятниковъ и б) произведеній изящной словесности, но съ тѣмъ, чтобы при печатаніи историческихъ памятниковъ безусловно удерживалось правописаніе подлинниковъ, въ произведеніяхъ же изящной словесности — не было допускаемо никакихъ отступленій отъ общепринятого русскаго правописанія и чтобъ разрѣшеніе на печатаніе произведеній изящной словесности давалось не иначе, какъ по разсмотрѣніи рукописи въ Главномъ Управленіи по дѣламъ печати.

3) Воспретить также различныя сценическія представленія и чтенія на малорусскомъ нарѣчіи, а равно и печатаніе на таковомъ текста къ музыкальнымъ нотамъ. — Начальник Главн. Управ. по дѣламъ печати **Григорьевъ".**

Які були наслідки цього указу до 1905 р. — відомо: цілі десятиліття не появлялося ніяких майже українських книг. Тут подаємо декілька тільки дат із мучеництва українського слова в царській Росій в 80. рр. XIX. ст.:

1880 р. — спалено український переклад Святого Письма.

1883 р. — заборонено Кулішеві друкувати переклади Шекспірових драм.

1884 р. — заборонено друкувати український переклад Одисеї Байди-Ніщинського.

1885—1898 — безліч конфіскат статтей у „Київській Старині" і т. д.

Щойно в 900 рр., коли політичне українство стало Москві небезпечне, цензура стала мякша для української белетристики (видавництво „Вік" нпр.).

*

В 60-ліття ганебного указу царської Москви, що мав за мету здушити все, що могло свідчити про життєвість українського духа, насуваються, самохіть анальогії: А як воно **тепер,** по тому боці Збруча? Чи дуже змінилися обставини? Чи в Советській Україні тепер покращало? Сучасна червона Москва стала вірним спадкоємцем поглядів царської на українську мову...

Бо в 60-ліття ганебного замаху на українську мову царської Москви на наших очах йде в Советській Україні новий погром українства, українського слова.

Крок за кроком, свідомо переводиться в життя думку, що крім мови т. зв. світової революції, мови Леніна-Сталіна, в сов. „батьківщині" не сміє бути іншої! Мовні засоби для українських і російських „трудящих мас" мають бути спільні, себто — московські!

Українська мова в Советській Україні призначена — як це все виказує в недавно опублікованій праці „Українська мова в Советській Україні" проф. Р. Смаль-Стоцький — на злиття з російською за рецептою Морра.

Історія повторяється: Постишев, гідний заступник Валуєва й Григоріева, так як червона Москва — вірний спадкоємець чорної з її притаманною настановою до українства: „не было, нѣтъ и быть не можетъ".

Російщення Донбасу

Донецький кряж — ця перлина української землі — став тепер болючою раною України. Шовністична Москва повела на цей „Донбас" посилений наступ більшовицьких російських націоналістів, намагаючись відірвати донецьке робітництво від України та створити з нього всеросійську авангарду. Висліди того наступу виявились дуже скоро. Не минуло й двох літ від його урядового проголошення, а вже В. Поліщук у „Повісті металля й вугілля" констатує, що жіноцтво в Донбасі говорить ще по українськи, але мужчини — всі по російськи.

Якими шляхами переводять російські більшовики свої шовністичні пляни в Донбасі — це посвідчає історія літературних змагань донецьких письменників. Літературний рух у Донбасі розвивався від 1917 р. й за часів М. Скрипника почав уже краще виявлятись у своїх українських формах. Незабаром зявився замітний український журнал „Літературний Донбас", що за редакцією Г. Баглюка почав виказувати оригінальні явища. Одначе український літературний рух здавлено в Донбасі скоро. В 1933 р. вийшло ще два випуски українського „Літературного Донбаса", але вже найближча книжка того журналу (10—12 за 1933 р.), має титул — російський: „Литературный Донбасс" і називається: „Орган Донецкого Обласного Комитета Союза Советских Писателей Украины". З того часу перемінився цей місячник на російський.

Причина тієї переміни вияснена в резолюціях Першого Зїзду совітських писателів і літкружковців Донбасу за доповідями Селівановського й Землянка в 1933 р. Третій пункт тих резолюцій постановляє: „Перед молодою літературою Донбасу, як складовою частиною літератури СССР, стоїть завдання скріпити нерозривний звязок із літературним рухом усіх народів СССР, обмін досвідом та підкріплення роботи в підготові та зрості українських совітських письменницьких кадр. Зїзд домагається від усіх письменників і літкружковців Донбасу безпощадної послідовної боротьби з найменшими проявами контрреволюційного троцькізму, опортунізму й місцевого українського націоналізму, що являється в дану хвилину **головною небезпекою на Україні,** не ослабляючи при тому боротьби з великодержавним шовінізмом..." Отже в результаті: переведено редакцію „Літературного Донбасу" з Артемовського у Сталіне", звільнено — розуміється — Баглюка з редакції, а журнал перемінено на російський („будет выходить в основном на русском языке").

Боротьба проти українського націоналізму стала головним завданням совітських донецьких письменників. У дійсності означає це похід найчорнішого російського імперіялістичного шовінізму з повним подавленням української гадки в слові та в ідеї. Почалась справжня оргія російського шовінізму під покришкою більшовицької інтернаціональної пропаганди. Літературу в Донбасі захопили жиди і росіяни. „Литературный Донбас" уже майже не містить творів українською мовою — українська проза вже зникла з його сторінок, полишилось ще хіба декілька дрібних віршів, що посвідчають тільки про руїну українського життя в Донбасі. Російська мова запановує тут із повним шовінізмом нетерпимої Москви.

А ідейно? Твориться особливша література. Вона російська не тільки мовою, але й усім змістом. Власне в Донбасі, отже на Україні, повстала російська література з виразною метою: російщити Україну. Місце дії в тій літературі — Україна, але ціла та література сконструована так, щоб з усіх боків здобути душу українця для шовністичної ідеї всеросійського імперіялізму.

Я.

М. ЧАПЕЛЬСЬКА

Український килим

Недавна вистава Українського Килиму з робітні „Гуцульського Мистецтва" з Косова дає нам змогу висловити декілька гадок із ширшої перспективи, ніж це зробила щоденна преса у звітах з тієї вистави. Стоїмо віч-на-віч із поважними пробами відродити красу старого українського килиму, яка з роками затратила в масовій фабричній продукції свій гармонійний,

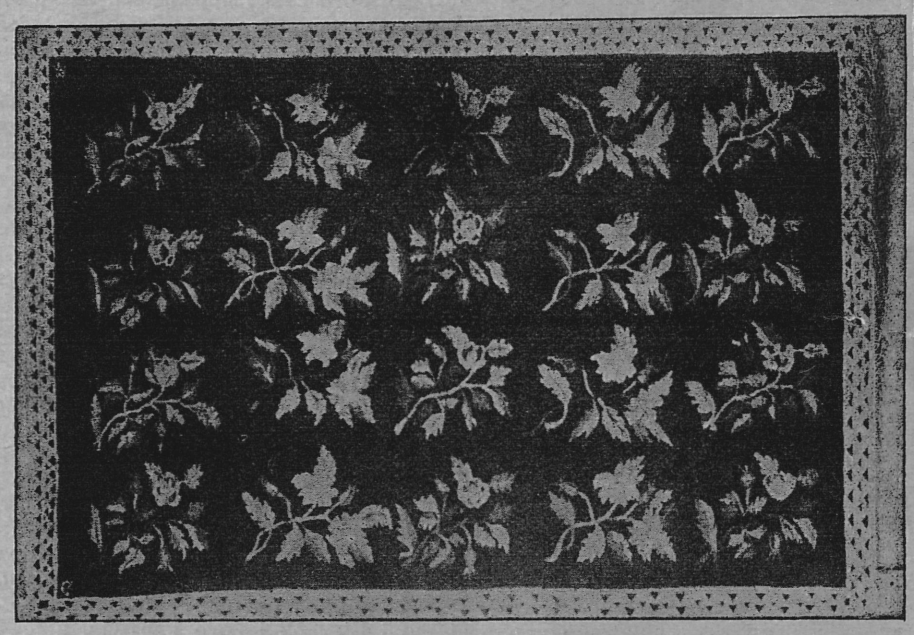

Полтавський килим. Натуралістична розвязка квітяного мотиву. Первовзір кінця XVII. в.

Київський килим. Примітивно-натуралістична розвязка квітяних мотивів.

Подільський килим. Зразок упрощеного, натуралістичного мотиву, ненароднього походження.

ентимний чар, що так захоплює своїх та чужих.

Бо український килим має свій чар. Повставши на грані европейського й азійського світу, таких собі ріжних духово, він здавна давав привід до дискусії щодо свого походження, своїх питомих законів краси, що вагалися між Сходом і Заходом. Річ не в тому, що в українському килимі є безумовно східні впливи, що зрозуміле хоч би тим, що Схід був здавна колискою хо-

в килимі? Ми звикли її шукати лиш у творах індивідуальних мистців та шкіл, але має її також український килим, у якому буйність східньої фантазії получена із тим великим почуттям ладу і гармонії, що таке властиве европейській, точніше — грецько римській культурі. Синтеза одного й другого, відбиваючись у всьому нашому мистецтві, заторкнула й килим, годити крайності, доводити їх до творів пов-

них внутрішньої рівноваги та гармонії — оце й було і надалі є одним із чільних завдань українського мистецтва у всіх його проявах.

Вистава „Гуцульського Мистецтва" в Промисловому Музеї вартісна перед-

усім тим, що вона показує намагання зловити ту нитку українського килимарства, що тягнеться впродовж усього його розвитку, навязати до найкращих його зразків, широко використовуючи збережені старовинні мотиви. Беручи в основу перетворення найкращих старих зразків, „Гуцульське Мистецтво“ змагає водночас витворити свій власний, сучасний килим. І саме не тільки вдатне відображення та збагнення всіх таємниць та чару старих зразків є найбільшим здобутком „Гуц. Мистецтва“, але й сміливе та послідовне намагання на тому тлі витворити той сучасний килим, скомпонований сучасними мистцями. Звязок із старим уже пощастило знайти, пощастило збагнути чимало таємниць та способів продукції, від чисто технічних — барвлення рослинною краскою вовни та способів ткання — аж до схоплення тієї „ґенеральної лінії“ українського килимарства, яку тільки послідовно продовжуючи, український сучасний килим дасть справді вартісні обєкти мистецтва. На той шлях уже ввійшло виробництво, і це може найбільший його успіх. Деякі зразки, скомпоновані сучасними мистцями, досконало увязані в ту лінію, не будучи водночас наслідуванням уже існуючих зразків та схем.

Вистава була доповнена самоділами (ручно виконаними матеріями) шляхетної фактури та різноманітности, що дає нам змогу пристосувати до костюмів та мебелі матеріяли власної продукції.

В окремій кімнатці творила цілість з виставою кераміка з робітні „Око“, де звертала увагу цікаво розвязана піч із мягкими, розпливчастими формами на кремовому тлі.

Літературна хроніка

„Нагорода Вікінґів“. Небаром признають у Парижі „нагороду Вікінґів“, що її уфундував тому 10 літ багатий скандинавський промисловець, як благородну пімсту за злобну книжку Беделя про Норвеґію п. н. „Жером під 60° північної ширини“. Лавреат тієї нагороди дістає 10.000 франків, а опріч того полекші в подорожі до Скандинавії.

Пруст і Анґлія. В Парижі з ініціятиви товариства „Інтелектуальне зближення“, відбувся відчит Гарольда Ніколяса на тему впливу, який мав Пруст на сучасну анґлійську літературу та умовість. Виявляється, що Пруст є одним з тих авторів, який найчастіше цитують в Палаті Громад. Великим прихильником Пруста є між іншими міністр Іден.

Століття „Жослєна“. В найближчому часі французи обходитимуть дуже торжественно соті роковини появи відомої книжки Лямартіна „Жослєн“. Відомий французький критик сказав про ту книжку: „Цікаве, що стільки розумних та поважних людей намагалося читати „Жослєна“ і не могли його докінчити.“ Неприхильно висловилися про ту книжку Мюссе, Шатобріян і Альфред де Віні. Зате-ж просто захоплювалася тією поемою пані Рекаміє.

Кандидат до нагороди „Ренесанс“. Найповажнішим кандидатом до нагороди „Ренесанс“ є відомий французький католицький письменник Жорж Бернанос.

Пять вільних фотелів в Академії. Після смерти Анрі Роберта залишилося у Французькій Академії аж 5 фотелів: крім того останнього по Камбоні, Бурже, Пер де Ноляк і Банвілю. Кажуть, що на фотель Анрі Роберта Академія не покличе представника палестри, бо панує там погляд, що не мусить конче приходити письменник після письменника, історик після історика чи адвокат після адвоката. Тут рішає талант, а не „формальний приділ“. В останній хвилині наспіла вістка про смерть ще одного академіка, Анрі де Реніє.

Як виходив „Клюб Піквіка“. У звязку зі століттям появи „Клюбу Піквіка“ пригадують, що повість почала виходити місячними зшитками п. н. „Посмертні папері Клюбу Піквіка“ в початковому накладі 400 примірників. Ті зшитки швидко стали найпопулярнішою книжкою в Анґлії так, що пятнацятий зшиток появився вже в сто разів більшім накладі, тобто 40.000 примірників.

М. РУДНИЦЬКИЙ

Хто хоче стати журналістом?

Наша Психотехнічна Порадня мала добру думку влаштувати коротенькі виклади для абітурієнтів, щоб зазнайомити їх з ріжними професіями, які могли б вони вибрати. Є між тими професіями теж журналістика. Чи можна справді називати професією працю, за яку в нас хапаються, в крайньому випадку, як ті, що йдуть на дно — бритви?

Саме в червні святкуватимуть у Франції століття періодичної преси. Чи вільно згадувати такі роковини і пригадувати, що і в журналістиці є деякі загальні правила придбані столітнім досвідом?

Наші обставини такі своєрідні, що самі журналісти залюбки підтримують рідну традицію, щоб борони Боже не треба було знайомитись з методами праці на чужині.

Що можна сказати молодцеві, який одного дня захопився думкою стати денникарем? Чи вільно йому сказати правду? Анґлійський журналіст не уявляє собі, щоб можна було збрехати свідомо, перекрутити факти, освітлити їх невірно, коли він знає дійсний стан справи... У нас панують щодо цього зовсім інші погляди серед видавців, більшости редакторів і читачів. Чуємо, що преса повинна виховувати, підбадьорувати масу, вести її, а є такі події, що якби представити їх у правдивому світлі то — — —

Не звістка, а катастрофа!

Те, що в нас журналіст залежний зовсім від приватного, випадково видавця і що майже нема ґазет, куди міг би піти, коли тратить працю, не є найсумнішою сторінкою його залежности. Досі в нас нема того типу ґазет, які є справжніми ґазетами, з тою метою, для якої вони повстали у світі: — ґазет інформаційних. У нас цвіте преса партійна, ідеольоґічна, пропаґандивна. Байдуже за причини. Наш журналіст бере на себе здебільша ролю виховника та проповідника, — навертає своїх читачів на якусь ідеольоґію, партію, орієнтацію, і називає це патріотичною та ідейною працею.

Зробіть з життєпису деяких наших відомих редакторів „ідеольоґічний білянс“. Побачите, в кого вони не побували, на кого і на що не падали, чого і коли боронили, які метаморфози переходили! І за кожним разом при кожній зміні фронту кидались з такою самою піною на противників, що недавно ще належали до їх фронту „ідеольоґічної єдности“.

Можливо, що 90% усіх наших політичних невдач — вина нашої преси. Вона не була свобідна; тим, які працювали в ній, її видавці та диктатори не сказали ніколи: „Не дуріть своїх читачів ні нас ні себе брехнею ні вигадками, — не грайте ролі демаґоґів“.

90% патріотів у дискусії відповість вам, що правда це річ умовна, недосяжна, но, і що треба-ж у тяжких хвилинах впливати якось на громадянство... Ми такі забріхані пропаґандою власною та чужою, що не вміємо уявити собі найпростішої речі: як подавати до відома інших те, що знаємо і ніщо більше як те, що знаємо.

Журналіст, який пишучи сам уміє вчитись розуміти факти та події, які передає своїм читачам, може розвиватись ціле життя і ніколи не втомить своїх передплатників пустомельщиною. Кожна новинка, яку переписуємо з чужої преси, потребує окремого знання, відповідно до того з якої вона царини: медицини, фізики чи ґеольоґії. Коли знаєте добре якусь спеціяльність, перевірте, як виглядають новини з тої спеціяльности у щоденній пресі: в кожному реченні нісенітниця.

Журналістика, це, на жаль, така професія, де треба щодня швидко, не надумуючись, записати відповідну скількість паперу, на означений час, на всіляку тему. Коли пів року пишете про все і це йде до друку для вжитку тисячів, легко повірите одного дня, що розумієтесь на всьому. Той сам денникар, який може обурюватись на анґлійців і французів, які не знають, де лежить Тернопіль, може без ніяких сумнівів писати статті про соціяльний лад Анґлії та Франції, ще і про перспективи їх розвитку, хоч не знає ні мови, ні історії, ні ґеоґрафії, ні психольоґії, ні... преси тих країв.

Чорнило — така сама отрута, як горілка чи опій: — запоморочує, дає солодку оману від уявлених образів серед яких лине душа „Переможця“. Журналіст, що може щодня безкарно заповнювати пів сторінки ґазет, за два тижні виллє з себе все, що втягнув за ціле життя — і кілька літ буде перемелювати тих самих кілька ідейок, не маючи навіть спромоги доповнити їх лектурою. Хто раз повірив у свою ролю провідника, не має часу вчитись, — бідолаха вже — тільки вчить інших.

Тужимо за зрілою рідною пресою так само як за власними літаками, кораблями, дипльоматами, фабриками. Може нове покоління, що матиме змогу вчитись її від великих старих народів з довірям до їх досвіду та розуму, матиме те щастя, що оцінюватиме наше життя з перспективи великих европейських столиць і на світові події дивитись як на поодинокі приклади тяжкої, довгої лекції. Нам сьогодні здається, що можемо вчити своїх читачів буцім-то нижчих від нас, сліпих, вічно спрагнених нашого слова. І мало який наш журналіст думає про те, що або його читачі є так само інтеліґентні, як він і не треба подавати їм щодня сосу без мяса, або вони потребують передовсім мяса — фактів, новин, інформацій з усього світа.

Якби скласти редакцію з десяти найбільших учених та письменників і вони невпинно хотіли добувати моральну науку з подій, замісць їх описувати, то за пів року ввесь їх талант і ґазета — скінчені. Журналіст, коли не хоче занудити своїх читачів і не хоче показати дна своєї випорожненої голови, мусить уміти із скромністю безіменного автора відтворювати події так, щоб кожний міг думати над ними самостійно.

Та може для цього журналіст мусить мати дві речі: змисл для свободи і для літератури.

Знаєте дилєму нашої преси?

Щоб поставити в нас справжній европейський щоденник для цього треба бодай одного інтеліґентного земляка, що має 100.000 долярів. А який інтеліґентний земляк, що має 100.000 долярів, зважиться їх вложити в український щоденник?

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

Пані з Китаю

Книжка Софії Яблонської*) пригадала мені минулорічну зустріч з нею:

— Вам нудно? Беріть клунок на плечі і йдіть у Тибет. Їджте риж і пийте воду з потока!...

Ці слова мене зацікавили. Рідко яка українка має таку просту життєву фільософію; рідко яка почувається на всій земній кулі так, як дома. Наші землячки взагалі недолюблюють простору, ще й тоді, коли це получене

Авторка книжки, Софія Яблонська на пароплаві.

з невигодами та небезпекою, на яку наражена в подорожі самітна жінка. „Загальна лінія“ типового українця виріжняється назагал ностальґічними почуваннями та смутком за „рідним“, від якого зовсім немає потреби тікати для пригод у світ, тоді, коли можна так просто й безжурно улаштуватись та переждати своє життя в якихось Задрихвостах, загубивши зовсім зперед очей та свідомости перспективу великих речей та простору. Ця рідна вдача, може, й належить до великих родинних чеснот, але тут стає нам нудно без винятків, тимбільш, що наприклад анґлійки вміють блискуче получити одно з другим. Яблонська належить у нас саме до тих нечисленних винятків, що поїхали відвідати країну, з якої до Европи приїжджають щороку сотні самітних китаянок, маленьких, мов чотирнацятилітні дівчатка, на те, щоб вивчати европейську культуру.

Супроти неї, що обмотала своїми кількадесятитисячними рейсами цілий ґльоб, я, із своїми дрібними мандрівками з окрайцем Африки та Азії, почувався „меншим братом“, на якого можна дивитись поблажливо. Це право простору, вічно ненаситного: чим більш його ковтати, тим більш його прагнеться. Простір лишає відбитку в очах, так, як у летунів та морців, жадобу безмежжя, часом більш безмежного власного „я“, як самого простору. У Бодлєра є чудова поема про таких мандрівників, що вічно гонять за оманами, вічно незадоволені шукають таємного льотосу, що дасть їм пізнати безконечність власних сердець, які вони обносять по морях, що самі скінченні, що мають межі. До тієї чарівної країни задоволення везе їх накінець капітан Смерть. Вони ж „їдуть на те, щоб їхати“. Яблонська теж належить до тих, що вміють смакувати мандрівку, як мистецтво. Осягнена мета — для неї тільки зупинка перед новою мандрівкою. Вона належить також до тих „ненасиченних“. Таким людям важко писати: образи виходять за бліді в порівнянні з баченим та відчутим, автім серце боїться зраджуватись, воно жадібно береже для себе самого образи й почування, заєдно вірячи, що так ще ніхто їх не відчув, не побачив і не описав. Тимбільш треба підкреслити, що ряд нарисів, які дала нам авторка, належить до літератури. Це щось більше, як звичайні описи та спомини — в них є своєрідна скаля ліричного напруження, ота суміш великих і дрібних речей, однаково важних, які годі поминути й не помітити, мов ті стебелинки трави, що їх ми бачимо на першому пляні, оглядаючи знизька величній хребет гір. Все це документи існування, що відображуються в людських почуттях; підстерігати цю первісну простоту речей та істот саме й є одним із завдань мистця та поета.

Кукурудза всюди однаково смакує.
Селянка з двома дітьми.

Двох жебраків.

У цій ліричній формі показала нам авторка кусок справжнього Китаю. Документи та проблєми загубили в тій формі свою сухість і саме завдяки тому цю книжку можна „читати“, що звичайно рідко можна сказати про того роду літературу. Китай „такий, який він є“ стає нам близький і зрозумілий разом з усією своєю екзотикою та парадоксами, там, де зустріч китайської й европейської культури творить „цивілізаційну“ підмінку. Бо цивілізація в Китаю — це те саме, що підміна однією культури другою. Не забуваймо ж, що Китай мав її колись величезну, що наприклад його мистецтво рівне великим добам ґотики чи ренесансу, хоч, звичайно, без тих індивідуальних рис, що їх на своїй творчости залишає европеєць. На наше окреслення культури Сходу, як дикої, китайці не лишаються довжними: для них ми теж дикуни, профани, люди без душі. Не примушений, так як Японія, шукати насильно виходу, Китай довго бовтається в намаганнях получити свої старі культурні ідеали з европейською технольоґією, даремне тому, що европейська техніка має також свій власний, матеріялістичний світогляд. Парадокси основані на зустрічі цих двох культур чудово і з гумором підхоплює Яблонська, як ось історію залізниці із безчисленними й непотрібними тунелями, з дорогим трансформатором, що ржавів на дощі, або з автомобілями. Водночас авторці вдається підхопити й типові елєменти східного фаталізму, з його байдужістю до терпіння й смерти, з його невільничим привязанням до землі, яку „плекають китайці, ще краще, як живу істоту, дбають за неї більш, ніж за себе самих, бо земля, це саме життя, тоді, коли жива істота, це тільки коротка хвилина життя“. Не диво, що наприклад на тлі управи тієї землі „застій Китаю“, яким йому дорікають „модерні“ нації — це лиш культура, доведена до такої досконалости, що далі поступати нема вже куди. Багато та-

Сенянин несе свій плуг на плечах.

Цей льо-льот не бачить мого апарату.

*) **З країни опію та рижу.** Бібліотека „Діла“ ч. 2. Львів, 1936. Ст. 200+45 ілюстрацій.

СМАКУНИ КУРЯТЬ ЛИШЕ
ТУТКИ-ПОВНОВАТКИ І ПАПЕРЦІ
„К А Л И Н А“

ких спостережень дає книжка. Багато ніби звичайних фактів та випадків, з яких ми все ж можемо зясувати собі душу справжнього Китаю. Скрізь не перелік речей, а сама їх акція. Це книжка жива.

У „пані з Китаю“ бється тепло серце, себе саму вона менш чи більш дискретно включає в акцію, рідко позує, що було мабуть досить спокусливе, бо нічого легшого, як описувати власні геройства в боротьбі з піратами й вояками (менш-більш одно й те саме). Деякі риски фаталізму та резиґнації перейшли і на вдачу авторки, що зовсім зрозуміле; вона наочно описує факт успішности „непротивлення злу“, коли то під револьверами банди збройних вояків найкращим способом показався спокій французького лікаря, що „незаінтересовано“ відвернувся до всього плечима й оглядав краєвид. Автім нікому не новина спостереження: „чи ж ви не знаєте, що в Китаю найвища влада, це влада сильнішого, отже влада озброєних“. Це не тільки в Китаю.

До намагання нової української літератури розширити за вузькі тематичні рямки сюжетів, до ряду творів Досвітнього, Гжицького, Ле, Левинського — Яблонська вносить також щось свого власного. Тимбільш, що її враження — це не поверховні уваги з вікна вагону, а глибше вникнення в тему, чому зовсім не перешкоджує „легка“ форма її нарисів.

С. Гординський.

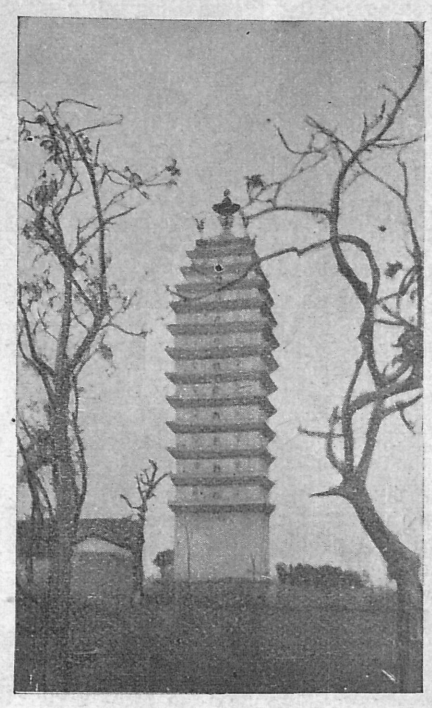

Вежа перемоги
найвища в місті (з VIII-го ст.).

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Евген Гринишин. **Кривавий Збруч.** Видавництво „Самотужки“. Перемишль, 1936.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Юліян Тарнович. **Ілюстрована історія Лемківщини.** (3 карти і 100 ілюстрацій). Накладом Видавництва „На сторожі“. Львів, 1936.

Симон Петлюра в молодості. Збірка споминів під редакцією А. Жука. Накладом В-ва „Хортиця“. Львів, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Сидір Корбут. **Симон Петлюра** 1926—1936. Видавництво „Дешева Книжка“. Львів, 1936.

Д. Дорошенко. **З історії української політичної думки за часів світової війни.** Прага, 1936.

В. Кривоніс. **Микола Хвильовий.** Жертва червоної Москви. В треті роковини трагічної смерти. Видавництво „Всесвіт“. Львів, 1936.

Р. Борис. **Микола Міхновський.** в дореволюційний час. Видавництво „Дешева Книжка“, Львів, 1936.

ТЕАТР

Володимир Лопушанський. **Тарас Шевченко.** Драматична трильогія. Садок вишневий коло хати. Песа на 1 дію. Видавництво „Українська Культура“. Львів, 1936.

Остап Цюк. **Лебідка.** Драма на 5 дій. Накладом Миколи Матвійчука. Львів, 1936.

МИСТЕЦТВО

Д-р Володимир Січинський. **Замкова церква св. Миколая у Львові.** (Відбитка з „Богословії“, т. XIV., кн. I). Львів, 1936.

ЕКОНОМІКА

Євген Храпливий. **Сільське господарство галицько-волинських земель.** Із 229 таблицями, 17 діяґрамами і 3 мапами. Накладом Фонду „Учітеся, брати мої“. Львів, 1936.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

Василь Сімович. **Іван Франко,** життя й діяльність. Видання Товариства „Просвіта“. Львів, 1936.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Михайло Соневицький. **Мирмідонський лицар.** І. Як пробудилася лицарська кров. Накладом „Рідної Школи“. Львів, 1936.

РЕЛІҐІЙНІ ВИДАННЯ

О. Маркіян Марисюк ЧСВВ. **Чи є життя за гробом?** Видавництво ЧСВВ в Жовкві. Жовква, 1936.

РІЖНІ

о. Роман Лукань, ЧСВВ. **Спис книжок Видавництва ЧСВВ в Жовкві.** Накладом Видавництва ЧСВВ в Жовкві. Жовква, 1936.

Статут Товариства „Ревізійний Союз Українських Кооператив“. Центральне Обєднання Української Кооперації. Накладом РСУК. Львів, 1936.

ЖУРНАЛИ

Наша школа. Педаґоґічний часопис. Ч. 4. Квітень, 1936. Ужгород.

Українське юнацтво. Ч. 5. Травень, 1936. Львів.

Кооперативна Республика. Ч. 5. Травень, 1936. Львів.

Світ Молоді. Діточий журнал. Ч. 5. Травень, 1936. Коломия.

Світ Дитини. Ч. 5. Травень, 1936.

ПАН АШЕНДОРФ „МАХТ ҐЕШЕФТ“.

Витративши багато людей при будові Білморстрою та потребуючи нових каторжан для Волхвострою, почала Москва організувати „літературну лівицю“ також і в нас. Недавна „академія“ й авторський вечір польських лівих письменників пригадав нам також наших недобитих ударників. Та коли поляки можуть дозволити собі на люксус революції у власній державі, то що там властиво хоче зискати п. Тудор або п. Галан? Пан Ашендорф зискає напевно, бо це його інтерес, але ті? Навіть вислати пакет із хлібом та цукром голодному Загулові їм не дозволять.

ЦИНІЧНЕ ПРИЗНАННЯ.

Осип Назарук, бувший український міністр, зробив недавно прилюдно (Н. Зоря, ч. 36) дуже цінне признання. А саме він хвалиться, що з Отаманом Петлюрою, який за словами самого Назарука „в українську справу вірив, навіть тоді, коли все валилося, і всі тратили віру“, — „боровся і на Великій Україні, і на еміґрації, бореться тепер, і буде боротися до кінця“...

Коли ми нині застановляємося над тим, чому Українська Держава впала, так причин шукати треба не тільки в переважаючих бандах Муравйова, а також ближче, там, де в самому уряді сиділи на відповідальних посадах люди, що той уряд поборювали. Ми гадали досі, що вони завалили Державу тільки своєю бездарністю. Тепер показується, що вони чинили це зовсім свідомо.

БОЖЕСЬКА КОМЕДІЯ.

Недавно Юрій Липа виступив із „Вістника“, чи там його „виступили“ за критику деяких поглядів редактора того журналу. Найбільше образило „Вістник“ твердження Липи, що „Донцов напевно перший виступив би і проти українського Данте і проти Кіплінґа, бо вони напевно не змістились би у доктрині (його) абсолютного динамізму“...

На жаль Ю. Липа тут не має рації: саме змістились би, з умовою, що той український Данте і Кіплінґ друкували б свої твори у „Вістнику“. Тоді про них написали б там прихильну рецензію. Зате борони Боже, щоб твори появились деінде! Тоді б зараз їм „доказали“, що вони копісти й плаґіятори Маланюка!

ПАРАФІЯНСЬКА КРИТИКА.

Недавно поміщена в нашому журналі рецензія на збірку Зореслава, яку ми признали відрадним явищем нашої католицької літератури, викликала невдоволення „Дзвонів“ (число за квітень, що появилось при кінці травня!..) ніби, мовляв, як ми сміємо критикувати католицьку літературу й критику? Мусимо зразу ж запевнити ображених, що ми перші раділи б, якби українська література мала бодай двох католицьких письменників вище середнього рівня, з якими б числилися самі католики. Коли ж ми говоримо про наших „псевдокатолицьких критиків“, так маємо на це свої причини. У „Дзвонів“ коротка мабуть память і вони не тямлять, як ще недавно випоминала нам та „католицька“ критика від масонів, безбожників та жидів, лиш за те, що ми друкували католицьких письменників, яких світогляд був трошечки ширший за домашню мораль дяків і дзвонарів. Чому проти тих поменшувачів католицької літератури „Дзвони“ не виступили? Проти їх неграмотности у власних справах?

До речі: недавно видана книжка Раля: „Німецька католицька література вчора й нині“ приймає беззастережно в число найбільших католицьких письменників грішників Верлєна й Бодлєра, Рембо і Уайльда, „тоді, як багато поетів із журналів для католицьких родин, не зважаючи на свої чесноти та католицьке свідоцтво хрещення, з католицькою літературою немає нічого спільного“. Що більш: Раль уважає близькими до католицизму таких письменників, як Берґсон, Унамуно, чи інших, яких імена послужили для нашої „католицької“ критики доказом, що ми большевики!!!

Отже, коли ми говорили про своєрідну „інтерпретацію наших католиків“, то мали підстави застерегтися проти неї. Паламар не мусить розумітись на іконах, які обкаджує.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

З КАВАРНЯНИХ РОЗМОВ.

Колишні військові старшини між собою.

— Ви читали „Нову Зорю“? Ви знаєте, що я не був ніколи оборонцем Петлюри. І наше становище, всіх галичан, до нього відоме. Може і не дуже лицює нам прикладати пальці до того його свята тут, на тій території, яку він... Ну, ви мене розумієте! Але коли читаєш, як Петлюрі відмовляють усіх прикмет патріота та діяча! Той чоловік, що ніколи не служив у війську, підчас революції проявив військовий талант, но, і не боявся смерти, виставляв своє життя на небезпеку. Він таки мав справжню військову відвагу.

— Так, але це не є найбільша геройська відвага... Ми бачили на війні багатьох героїв. Мені особисто імпонує відвага інша. Возьміть такий приклад. Чоловік став на довгі роки громадським громилою. Скрізь, де працює, розбиває цю організацію і переходить до інших. За одне не забуває ніколи — за гроші. Підчас війни, хоч міцний і здоровий як медзідь, сидить як щур у запіллі і хоч їде служити тому самому Петлюрі, зараз його обмаже, так само, як свого хлібодавця Петрушевича, коли його вже не потребує. Нараз „переродиться“: виступить як богоугодник, але не зречеться ніодної із рис своєї вдачі, — хапчивий на гроші, зависний, відомий боягуз, проповідує буцім-то евангельські правди найгіршими епітетами та лайками, як вічевий громило. І чоловік з таким минулим і з такою теперішністю пише про те, що таке геройство. Це мені імпонує, бо це так, звана **цивільна** відвага!

*

— Поясніть мені, чому наші партійні соціялісти оголосили комунікат із протестом проти того „Свята культури“ у Львові, де брали участь тільки письменники та мистці? Адже ж більшість з них до літератури, навіть до журналістики не має ніякого відношення.

— Но, добре, а сельроб Косма Пелехатий — вічевий аґітатор, що там виступав, мав якесь відношення?

— Добре... А що вони були б деклямували, якби так їх були запросили до участи?

— Так уже справа зле не стоїть. Др. Лев Ганкевич міг наприклад замісць поезій віддеклямувати ту свою промову, яку приготовив собі на останній варшавський процес...

— Ну, добре... Але ж там за промови не платили!

Ґеморої́дальні

„В А Р І К О Л Ь“

примінюється при геморої́дальних болях, кривавленні, свербленні, печенні, при ґузах і в стані запальнім. — При зовнішних геморої́дах примінюється масть **„ВАРІКОЛЬ“** (д. Поповского).

НОВА КНИЖКА
Софії Яблонської
З КРАЇНИ ОПІЮ ТА РИЖУ

ЖИВО ТА БАРВИСТО ОПИСАНІ ПРИГОДИ ТА ВРАЖІННЯ З КИТАЮ.

Ціна зол. 2.50, з почтовою пересилкою 3.— зол. — Замовляти в Адм. „Діла“, Львів, Ринок 10.

Горобці на дротах

ДОВІДАВСЯ.

Стасон, відомий анґлійський математик мав звичку рахувати в часі проходу кроки. Одного разу зупинив його хтось, що не знав його звички, а професор саме нарахував 573 кроки і намагався не забути того числа.

— Вибачте — сказав прохожий — одно словечко, якщо дозволите.

— Але ж радо — 573 — сказав Стасон.

— Тільки одно запитання...

— Радо служу — додав професор — 573!

— Ви дуже ввічливі. Отже наскільки знаю, ви знали д-ра Б., що мабуть кожній своїй сестріниці залишив по 500 фунтів. Чи то правда?

— Але ж так — сказав професор — 573!

— А, так! А скільки мав сестріниць?

— 573! — відповів професор на превелике здивування питача.

БАЛЬЗАМІЧНА СІЛЬ до ніг
Ґонсецького
з Когутиком
АҐЕПІН
примінюється до купелі ніг, при терпіннях спричинених нагнітками, ствердненнями шкіри, відтисками і і. — —

При зміні адреси просимо подавати стару адресу.
Зміна адреси 50 гр.

НІХТО НЕ МОЖЕ
ОБІЙТИСЯ
БЕЗ
УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ
що є справжньою книгою знання.
Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.
Замовляти:
ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесиницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ“, Адмін. „Діла“, Львів, Ринок 10.

Природним, лаґідним та прочищаючим засобом є
„Швайцарські ґіркі зела“
Ґонсецького.
Вживати при недугах: жолудка, кишок, нирок, печінки, здуттю живота, жовчевого каміння і нахилу до запору.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуються по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч“, Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch“, Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch“ Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“.
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (60) 12
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VI. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

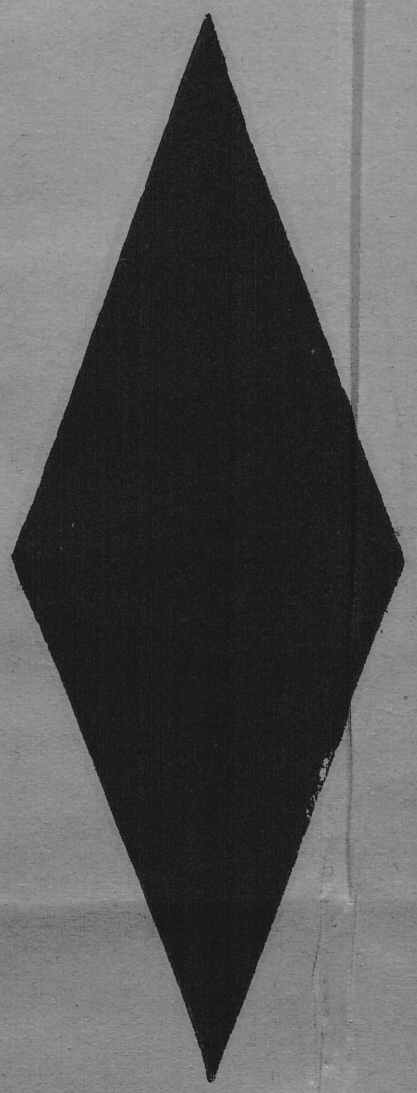

Михайло Островерха: Вуличками та переулками Риму

Михайло Рудницький: Обраховане щастя

Богдан Жарський: Поезії

Богдан Цісик: Молоді малярі вже інакші

Ольга Мочульська: Письменник, що передбачив час своєї слави

Стендаль: Вікторія Аккорамбоні

Дитячий театр

„Наша“ й „українська“ доба

Летіло 40 сорок...

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

LAIKRAŠTIS KAUNIEMS

LAIVAS

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (60) 12
ТРЕТІЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VI. РІК 1936.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

Вуличками та переулками Риму

З року на рік Рим усе більше змінює своє обличчя. Цілі дільниці старих, нікчемних, нездорових камяниць падуть; щезають вузькі, темні вулички, а на їх місце виринають вигідні, в новому стилі — завсіди італійському: простому і чепурному — високі камяниці та палати; просторіють широкі серед зелені майдани. Всі ті вулиці, зокрема камяниці, з технічними вимогами і догодами часу. І ця віднова міст відбувається по всій Італії: Рим, Міляно, Дженова, Больонія. Крім таких міст як Венеція, Фльоренція, яких не перебудовують, а радше творять нові дільниці. Головна ціль віднови от хочби Риму, у тому, щоб привернути місту здоровя. Бо ті вузькі вулички, ті старі доми, це справжні нори недуг. А друге — звільнити старовинні староримські, чи часу італійського ренесансу, палати, мавзолеї, церкви від тих старих домів, які мов брудні мухи облипили ті цінні памятки і привернути їм давній їх блиск.

Як віднова цих міст піде дальше таким темпом, то за яких шість-вісім років, усі ті старі дільниці щезнуть. І саме тому варт ще раз поглянути на ті вулички та життя їх мешканців. Не любуюся цими глухими закамарками. Не волію їх, як пок. ґр. Тишкевич, над головні артерії Риму, де кипить життя. А просто пишу про них тому, що ці вогкі безсоняшні закамарки, це часи давні: середні віки, гуманізм — ренесанс, ілюмінізм.

Літо. Сонце пражить із ситих висот. Іду лівим берегом Тибру. Біля моста Кавур завертаю і запускаюся у ті дантівські заулки. Тут прохолодно. Чи це Деї Коронарі, чи Дель Орсо, чи Джілію Д'Оро, всі вони похожі одна на одну: вузькі сім-чотири метри, є й на три метри, виложені камінням, без

Рим. Церква Санта Марія Космедін.
Світлив інж. О. Пежанський.

ніяких хідників, посередині — на випадок більших дощів — заглибина. Тут іще є доволі привітна вулиця Джюлія, побудована за часів папи Юлія II., себто на початку XVI. в. Тут у цих вуличках кипіло життя за часів ренесансу. Обабіч здіймаються два-три-чотиро поверхові камяниці. Сірі, облуплені, запорошені мури ще більше сіріють під збиточним, ситим, глибоким, чистим небом. Літом віконниці примкнені, щоб спека не вливалася до середини хати. Вечором ці віконниці розпанахують сутінки і відчиняються вікна всякої величини і чистоти, щоб дихнути свіжим вечірнім повітрям. Тоді з вікон вихиляються голови старих і молодих і приглядаються ліниво дітворі, що жваво, з криком, гамором грається на вулиці.

Декуди в цих вуличках на рогах камяниць вмуровані мармурові таблички, де виписано, що „цього місця занечищувати не вільно під карою грошевою, а то й тілесною". Ці таблиці вже з пізнішого — XVIII. віку.

Самі вулички досить брудні. (Всеж — не такі, як ті у Львові в районі вул. Соняшної). Лежить багато сміття, шматків паперу, лахміття. Перед вашим носом промайне рибяча голова, яку хтось там викинув крізь вікно. Блукають коти, які на хвилину впявши в прохожого очі, тікають. У Римі найбільше котів біля Пантеону.

Кожний отвір на долині камяниці, чи це сіни, чи крамниця, чи варстат, дихає темним холодом змішаним із запахом смаженої оливи. Де-де оживить цей отвір надпис над ним на

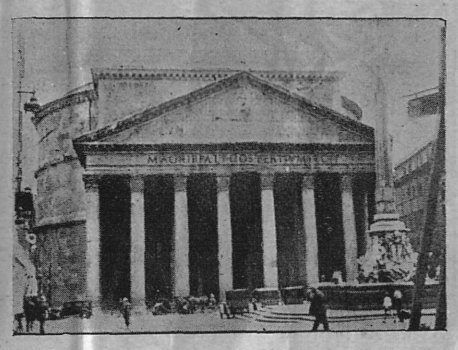

Рим. Пантеон.
Світлив інж. О. Пежанський.

червоній, заялозеній блясі: Trattoria. І тут подані всі ціни всяких вин — від 1.30 ліра за літру вгору до 3.00 лірів. На порогах сидять, чи по вулицях стоять, розмовляючи в діялекті, мешканці цих вулиць. Промайне біля вас чорноока і з такими самими косами італійка, як галка. Де-де крадьки розложиться пляма сонця, яке тут, у ті вулички забігає щодень на коротко. Де-де під ногами наткнетесь і на щось реальнішого. Над головою весело мають на шнурах сорочки, штани і інші частини одежі.

Поволі йдете серединою вулички. Тут авта дуже рідко заглядають. Ось тут на дверях камяниці висить блакитня стяжечка: це знак, що в цій камяниці якась мама повила сина. Як родиться дівчина, то на двері вішають білу стяжечку. А ось на розі вулички стара з часів ренесансу різьба. Он там друга, лиш фраґменти, ще старша, бо зі староримських часів. Зза вугла вириваються юрбою хлопчаки й ударяючись об вас, трохи не перевертають вас.

„Che ti pozzino!..." — котрийсь із них заклене в діялекті — щось так, як по нашому „Щоб тобі всячина!" — і дальше женуть.

Серед цієї сироти несподівано для вас виринає препишне рококо — церква Санта Марія Делля Паче. Сірий травертин прикурений пилюкою. На фасаді церкви біліють два погруддя пап Сикста IV. і Олександра VII.: перший у другій половині XV. в. вибудував церкву в стилі ренесансу, другий при кінці XVII. в. казав відновити її в стилі рококо.

Посеред вулиці сидить на кріслі, мов на коні, італієць і гріється на сонці. Довкола нього стоять інші й раду радять. Одалік рибалка плете сіти. Діти граються мячем. Старі бабусі сидять на порогах своїх хат і гріючись на сонці тчуть панчохи. Дещо дальше стоїть високий, смаглявий, худощавий мужчина і продає з ведра зелені маслини приправлені на соді до їжі. Він не говорить, ні не кричить про те, що має на продаж, а виспівує гарно, протяжно, мягко тенором. Спів має ті мельодійні дещо сумні мотиви римської кампанії.

Занурюєтеся дальше в переулки. Перед вами ширіне майдан Навона із трьома водограями. Шум води сповняє майдан. Струнко пре в небо обеліск на водограю, що посередині. На лавках сидять старці і всякі „лічозорі". Двох халамидників бореться. Інші приглядаються їм. Над майданом домінує двоє широких вікон і широка фасада церкви у стилі рококо. Дещо далі напроти мельодійної лінії дверей у стилі ренесанс другої церкви.

Переходите ще одну вузеньку вуличку, на якій тхне котятами, і ви перед університетом „Sapienza". В середині широке подвіря. Чудові партики дині широке подвіря. Чудові портики тія з трьох сторін обігають подвіря. У глибині каплиця вже пізніше скінчена у стилі рококо, а нагорі каплиця кінчиться в тому самому стилі вежею, що спірально йде вгору.

На вулиці стоять широкі будки. На них ясними крикливими плямами лежать помаранчі. Ще дальше стоїть із своїм облавком продавець книжок. Тут і церква св. Евстахія, на фасаді якої, нагорі, видніе голова оленя з хрестом.

Праворуч у вуличку і перед вами суворий, шерстский, кремезний мур святині Пантеону. Староримська архітектура, як непорушний велитень. А плоско-кругла баня, як важка черепаха. Горою йдуть прегарної роботи фризи. На листі аканту лініво сидить синявий голуб і вслухується у хлюпіт водограю, що перед Пантеоном, з часів папи Климентія XI. Перед потугою Пантеону легко пнеться єгипетський обелісок.

Ще праворуч і ви на майдані Санта Марія сопра Мінерва. Посередині майдану слон, який на своїй спині тримає обеліск. Тут і церква С. Марія с. Мінерва. Великі ренесансового стилю двері припрошують добре приглянутися їх скромній, а такій чудовій пишноті. Що найважливіше треба б згадати, що в цій церкві находяться фрески Мазачія, Мазоліна, Філіппа Ліппі — малярів початку і половини XV. в.; одна різьба Мікельанджеля. Тут похований Беато Анджеліко.

Недалеко звідсіля, як запуститеся добре, то зайдете на вулицю Делле Вакке, себто — Коров. Тут вам над головами стільки білля, що небо бліднe. Сірота нестерпна, яку оживляє лушпиння помаранчі, що розкинене лежить по землі, то знову крик дітвори. Ще кілька кроків і вулиця Орсініїв. Стара могутня палата старої із февдальних часів шляхетської родини. Орсіні і Кольонни — дві родини — потуги Риму до часів Борджіїв. Бо щойно Чезаре Борджія з батьком папою Олександром VI. сильно попідтинали коріння цим двом родинам. Ось тут на ці вузенькі вулички розхиляється широка брама палати Орсініїв, а з неї жбухає ясна зелень дерев і квітів, а чисті подихи водограю освіжують ці глухі закутки.

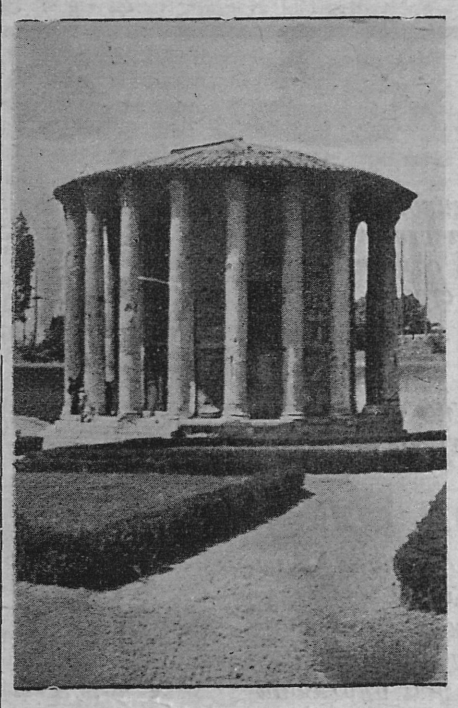

Рим. Староримська святиня Весте.
Світлив інж. О. Пежанський.

Ідете далі. Там вуличний музика грає на флеяті. Отут був великий мурований потребник. Тепер зачинений. А якийсь дотепа червоною фарбою докладно виписав: Non si caca piu.

І так цими вузенькими майже безпродувними закутинами йдучи, ви натрапляєте на перли архітектури ренесансу. Ось маленька церква св. Бриґіди († 1373), яка колись тут уфундувала, на зразок німців, притулок для своїх шведів, прочан і студентів. Біля цієї церкви стоїть велика палата Фарнезе, чистіського ренесансу. Вигідний папа Павло III. (поч. XVI. в.), син роскішного ренесансу, любив чепурність того стилю. Перед палатою бють високо два водограї, а їх бризьки зберегли у собі мольодії ліній і живих кольорів ренесансу.

Цими вуличками доходите до захисту чехів. Кажуть, що хату, де тепер

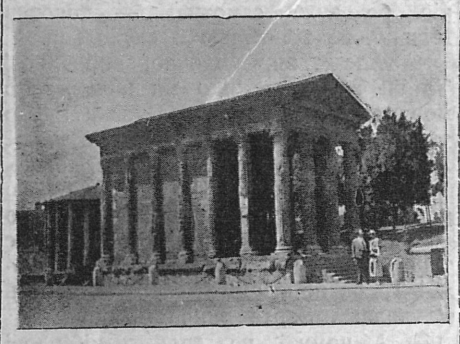

Рим. Староримська святиня „Фортуна Віріле".
Світлив інж. О. Пежанський.

цей захист, поставлено на домагання Карла IV., коли прибув до Риму, щоб тут укоронуватися на імператора. Ще одна легенда: Карло IV. перебраний за прочанина перебув у цій хаті останні дні Страстного тижня 1355 р. Потому з цієї хати зробили захист для чехів у Римі. Надпис із 1457 р. говорить про віднову цього будинку.

Є в Римі одна дільниця, яка поволі теж маліє: на лівому березі Тибру на західних схилах Капітолю, менше більше, простягається від Корсо Вітторіо Емануеле, Кампо деї Фіорі, по церкву С. Марія Космедін. Це — жидівське ґетто. Від XV. по половину XIX. віку жили тут виключно жиди, яких у римському діялекті називають джюдії (юдеї). Ця дільниця міста була відмежована від решти міста. В шостій годині вечора замикали залізні брами. Так було аж до приходу військ соборної Італії. Ця дільниця корчиться під ударами джаґана. Схил Капітолю зовсім вільний, староримський театр Марчеллія теж відітхнув від мерзенних брудних хат; святині — Фортуна Віріле і Весте показали свої суворі колюмни, чепурні коринтійські капітелі, сірі від старости мури. Церква С. Марія Космедін вільно пишається своєю давньою старовиною. Весело бє вгору фонтана з XVIII. в. у стилі барокко. Широко розпростерся майдан Монтанара. Дві хвилини ходи з цього майдану і ви поринаєте у вулички ґетта. Як на хвилину забудете, що ви в Римі, то по запаху здаватиметься вам, що ви у Львові на Соняшній, чи на Старозавітній: такий уже той — скажімо — запах притаманний цій расі. Сям-там на порозі сидить стара жидівка і продає помаранчі, цитрини, дактилі. Гурткими стоять сусіди і — розуміється своєї мови (жидівської) не знають, говорять у римському діялекті і то — щось швидко говорять. Малі хлопчаки настирливим тоном вимагають від прохожих „уна сіґаретта". Вузесенька вуличка дещо підноситься і закручується. На ній ви почуваєтеся дивно тоскно: нервово підносите очі вгору і щасливі, що бачите блакитню стяжку неба. Ще декілька кроків і перед вами кремезні, як непоборні велитні староримські колюмни, яких третина находиться в землі — ґрунт піднісся. Це останки якоїсь староримської святині, з якої частинно зроблено церкву. Тут і друга церква над дверима якої виписано по латині: „Місце молитви для рибалок". А праворуч отворами чорніе театр Марчеллія. А в жида Самуеля, що на ввесь Рим знаний за свою добру смажену рибу, його чорнява, молода донечка співає:

Знов прийшла весна,
„Заквітчалась в рожі..."

Годі тут писати про всі закутини Риму. Треба б книжку списати. Вони всі похожі, всі у своїх нутрах ховають скарби мистецтва. Найкраща фонтана Риму — Треві, до якої чужинці кидають або 5 чентезімі, „бо хто кине, той іще вернеться до Риму" — находиться серед таких задушних, облитих непроханими гостями вуличок.

Та ходімо ще в найхарактеристичніші проулки Риму — це давня дільниця Трастеверу. Зативря. Тут, картини, типи інші, як усюди в Римі. На око — то і ті самі вузькі вулиці, те саме сміття, лушпиння помаранч, яблук, бананів, відпадки городовини; та сама задушна вогкість, старі обдерті мури, темні сіни, де вгору як до надії підносяться сходи темні та вузькі; ті самі потребники у стінах домів — словом: як усюди по тутешніх закутинах.

Та є тут дещо відмінного.

Понад сіро-зеленавий Тибр ідете до старого з XV. в. мосту папи Сикста IV. Завертаєте на цей міст. За вами три арки ренесансу, як три ґрації, в палаті Фарнезі, а перед вами, вже на правому березі Тибру, рівним ритмом, як подувом, падуть легкі хвилі фонтани папи Павла V. — поч. XVII. в. Біля цієї фонтани повертаєте ліворуч і вас огортають сопушні тіні вузької вулички. Над вами горить сонце — лютиться, либонь тому, що не може в усі ці закутини заглянути. Над вами з вікон блистять чорні, пристрастні, зрадливі очі італійок. На вікнах зеленіють убогі квіти. І так ідете цими вуличками, як Данте в пеклі. Чим тісніша вуличка, тим більше над головою висить білля. Декуди висять такі великі рядна, що ви можете думати, що це: кіно.

По вулицях гамір, біганина, бійка дітей. Тут чуєте: „Щоб ти сконав убитим!" А там: „Mortacci tua"! Щось таке як: „А кістки твоїх умерлих!" А то таке вчуєте, що написати годі.

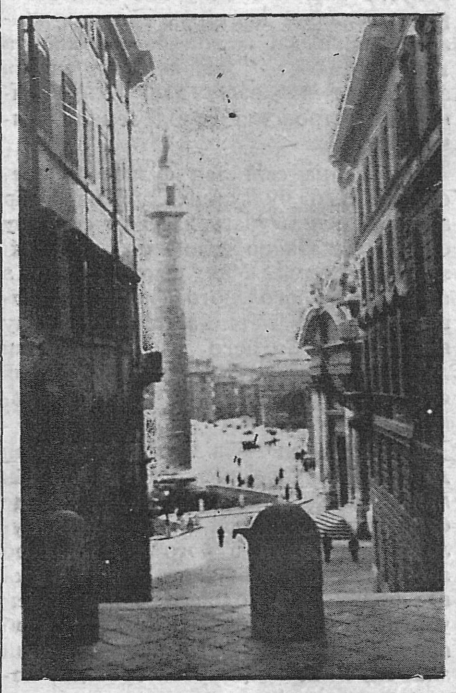

Рим. Колюмна імпер. Траяна. В глибині майдан Венеція.
Світлив інж. О. Пежанський.

Вуличками ходять чорні транстиберянки. Одна „благословить" свого нареченого. Інша лає чоловіка. Посередині малого майдану стоїть будка: содова вода і морозиво. Виринає сіра стіна, а на ній запорошений, почорнілий фреск візантійської школи. Дещо дальше вгорі на цій стіні бачимо капличку побожного, суворого ґотицького стилю. Здалеку чуєте хлюпіт водограю: сам Браманте побудував його. Високий мур, за яким мигтить зелень. З якогось вікна з-під умілої мягкої руки пливуть тони фортепіяну: аж сонце тужніше заходить і золотить верхи домів і оцю дзвіницю. Ви перед церквою С. Марія ін Трастевере. На фасаді мозаїка: побожним рівним рядом у пишних одягах стоять візантійські святі, посередині Божа Матір.

Дальше цими вуличками.

І ви знову над Тибром, що таємними крутіжами спішить до моря.

Праворуч на синьо-фіолетному тлі Апенін колюмнами сіріє святиня Весте. Перед нею кремезніе стареча церква С. Марія Космедін. Над ними закосичений у кипариси Авентин.

Ліворуч — баня базиліки Петра. На ній сонце виграє останні мельодії дня.

А вгорі — нечувано синє небо.

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ

Обраховане щастя

Рисунки Р. ЧОРНІЯ.

Минулого року, як і попередніх, не могли ми виїхати в липні на вакації, бо 15. липня Карло Пузик святкував день своїх уродин. Він запрошував тільки найближчих приятелів і приготовлявся до цього свята кілька місяців. Пузик мав дуже широкі погляди на всякі справи, але на числа був він, як сам казав, „пес". Мав таку нещасливу память, що не потребував записувати ні адрес ні чисел телефонів і вмів

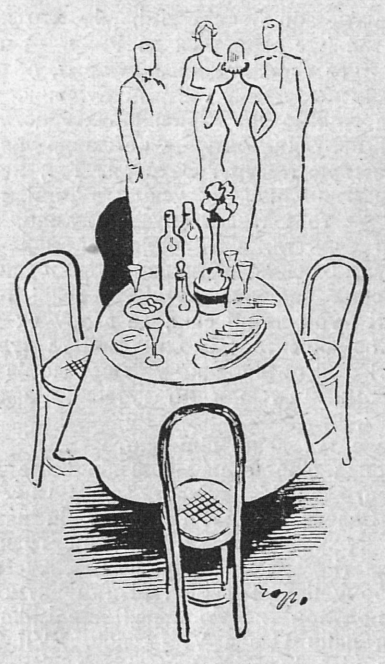

обрахувати вік тих жінок, що затерли його пудром і спортом навіть перед власним чоловіком і власними дітьми.

Недурно був наш Карло найкращим книговодом у нашому місті і коли якась установа хотіла мати білянс швидкий і точний як поїзд-експрес, то кликала його. Вже в червні пригадував він нам кілька разів, що 15-го липня не маємо права покликуватись на якусь перепону — байдуже на особу чи предмет, що не вільно нам „на його день" занедужати або борони Боже, за багато зїсти. Причина була ясна: Пузик мав подиву гідний куховарський хист і якби можна було писати книжки самими числами, то він напевне заступив би у нас Брія-Саварена. Залюбки повторяв він, що признає тільки дві науки: астрономію та гастрономію — мовляв: астрономія заспокоює найкраще наш голод вічности, гастрономія голод земної тимчасовости.

Був це на свій лад фільософ, пресимпатичний чудачище, що не хотів звертати нічим увагу на свою скромну особу, фанатично дбайливий за всякі зверхні форми. Мав у собі дещо з анґлійця та оголеного фавна. Кепкував собі, що дістав англійську вдачу від предків, бо його дідо тримав для дітей англійську ґувернантку, а для себе англійські коні — чи може навпаки.

Джентельмен — від гладкої голови до гладких черевиків, не говорив він майже ніколи про те, як живе, хоч це було в ньому найцікавіше. Досить було раз побувати в його кімнаті, щоб зрозуміти, що так живе людина, яка все обдумала з годинником і цирклем у руці. Пузик мріяв вічно про те, щоб спровадити собі слугу китайця, який знав би, коли і що треба зробити, коли зявлятись і коли щезати.

Ми знали неофіційно, що Пузик має великі успіхи серед жіноцтва дарма, — чи може: саме тому — що не дбав за жінок ніколи. Тільки раз у рік, коли всі еліксіри, які він приготовив для нас з великої нагоди, оживляли його язик, він оповідав нам один із тих своїх „клопотів", що відбирають йому одну з найбільших насолод життя: апетит. Раз чули ми про те, якто не може він позбутись якоїсь там незнайомої, якій на своє нещастя поміг у трамваю „дрібними", другий раз, якто не може він познайомитись з жінкою впливового податкового урядовця.

Того року знали ми загально, що той останній його „клопіт" якийсь поважніщий, бо він нераз сповідався перед нами в такому стилі:

— Коли ви колинебудь пережили трагедію закохані без взаємности, а ніодна жінка не задурилась у вас тоді, як вона була для вас снігом з Гімаляїв то ви не знаєте нічого. Вранці лист, у полудне телєфон, увечір зустріч там, де ви найменше сподіваєтесь її побачити і все те саме, без ніякого вигляду розяснити тій особі, що до любови треба конче пари — кажу вам, мука!

Пузик не виглядав ні трохи на мученика, бо апетит не покидав його ніколи і коли ми питали його, які страви приготовляє він на свої уродини, він забував якстій, про свою журбу самотника.

— Описати цього і так не можна. Бо і що ви, йолопи, зрозумієте, коли я вам скажу про комбінацію шпарагів з Личаківським сосом, або раки начинювані таким новим моїм винаходом, що всі назви для нього є за бліді.

Від 15-го липня зранку ми починали дієту. Вечеря мала свою традиційну годину — 8-му, з програмою — до світанку. Нараз у полудне дістали ми телефонічну звістку від приятеля Карла, що трапилась річ страшна, непередбачена. Його тітка проїжджає через Львів і він буде мусіти відвезти її саме перед 8-ою на залізницю. Не тому, що він її єдиний спадкоємець, а тому, що вона стара, не була тут уже 10 літ... — ми повинні це самі розуміти, но і мусимо вибачити. Вечерю пічнемо в год. 9-ій без нього, він передасть нам ключі, залишить усякі вказівки щодо закусок, вина... — аж спітнів при телєфоні.

Ми сміялись з цієї катастрофи на канапі Мілька Булака (— магістра прав, що шукав якоїсь „доцільнішої професії" —) і думали над тим, що зробити з цілим пополуднем. Нашу розумну розмову перебив телефон.

— Ліда пропонує піти кудись увечір, бо дуже самотна... — пояснив Мілько, не відкладаючи слухальця.

— Але-ж ви, Лідочко, вибрались! То ви не знаєте, що ми нині маємо монументальні уродини Пузика?! Що таке? Вас узяти туди? Або я знаю? А що скаже на це господар? Ясно, чисто парубоцький вечір. Минулого року Зенко мало не розвівся із своєю жінкою за те, що вона тричі підчас такої вечері кликала його до телєфону! Треба порозумітись... Зустрінемось на валах... Зараз виходимо...

— А чому б не зробити Карлові збитка цього року? — тішився Мілько. — Ліда — дуже симпатична. Каже: не має що робити дома, бо всі виїхали. Нехай наш хусид трохи гніває ться... Він змінив програму вечора нам — ми змінимо йому... Я вже віддавна був за тим, щоб він запрошував теж жінки на такий бенкет... було б веселіше! А так їмо, пємо, маємо прегарний гумор і нема з ким поділитись дотепами!

Ліда (прізвище тут байдуже), була самостійна вчителька, більше чи менше понад 30, жива, енергічна, — часто бувала в нашому товаристві.

— Я дуже цікава на мешкання Пузика. Кажуть, що туди важче дістатись, як до спальні папи.

— Коли вам залежить на благословенстві то я не радив би йти туди з нами — жартував Мілько.

Ми делеґували інжиніра Згарка, щоб узяв від Пузика ключі, і всі інформації, з чим і як довго чекати на поворот господаря-ювилята. Ми прийшли з Лідою ½ 9-ої. Рішили сховати її в нижі, щоб зробити Пузикові більшу несподіванку.

— Будете сидіти в нижі, якої досі жіноча нога не переступила ні разу — потішав її Мілько.

Випили по одній кропивянці домашнього винаходу, закусили мариновaним пстругом, розсілись в англійських шкіряних фотелях і почали розмову.

— Чи є що таке, що можна б дарувати Карлові на його уродини? — поставив хтось питання.

— Якби я виграв на льотерії — сказав Мілько — то я купив би йому бібліотеку з усіх лікерів і горілок, щоб він міг придумувати з них для нас нові коктейлі...

— А я зробив би його директором своєї кухні та своїх касових книжок — докинув інший.

І саме тоді, коли ми почали суперечатись про те, чи Пузик маючи великі гроші відкрив би якийсь ресторан, почули ми стук у двері. Ми були певні, що він вернувся додому і так удає гостя — Ліда мигком щезла у нижі

Всі здивувались, коли до кімнати ввійшла молода дівчина. Ми гадали, що приходить з якоїсь крамниці, але руки мала порожні.

— Чи тут мешкає...?

З тону було видко, що приходить сюди вперше.

— Чим можемо служити?

— Це чисто особиста справа.

— Сьогодні у пана Пузика, як бачите, свято...

— Це мені байдуже. Я почекаю. І так шукаю вже за ним цілий тиждень.

— Будь ласка...

Ми почастували її кропивянкою, закускою і ледви почали жартувати, як увійшов Пузик.

— А це ви? — сказав він легко збентежений на вид дівчини. — Що таке сталось?

— Я хочу вас просити звернути мені коробку з циґарами, яку ви купили тиждень тому.

— Коробку чи циґара? — спитав Пузик.

— А ви вже циґара викурили?

— Ні; ось вони — і показав на срібну тацу, де вони стояли сторчма.

— Де-ж коробка?! — крикнула дівчина схвильована.

— Ви може щось забули в ній, панно Клявдіє? — засміявся Пузик. — Мусите знати, панове, що це мій найкращий доставець тютюну. Сама розуміється на всіх родах циґар і вибирає для мене якнайкращі... Але покиньмо жарти: я справді не розумію, як пояснити собі Ваші відвідини в мене в такий день і в такій порі? Може ви справді, панно Клявдіє, щось забули в цій коробці?

— Ви скажіть раніше, чи вона тут у вас, а потім я вже скажу...

— Но то кажіть...

— При свідках не можу..

— Чи ви хочете, щоб ми вийшли...

— Ні.

— Но то може підемо в куточок... о, найкраще буде до нижі.

У тій самій хвилі з нижі вийшла Ліда. Не хотіла чекати аж зустрінеться там наомацьки з парою, що має секрети.

Пузик витріщив очі. Тепер був певний, що ми зааранжували ввесь цей жарт.

— Ваші приятелі повинні були мене попередити... — сказала ображена Ліда.

— Але-ж пані Лідо — протестував Мілько — даємо слово чести, що ми нічого не знали і самі нічого не розуміємо. Карле — звернувся він до Пузика — коли ти придумав для нас якусь несподіванку то не крути нам голови...

— І я ручу вам словом — почав виправдуватись господар.

І тоді як усі ми дивились одне на одного трохи придуркувато, едина Клявдія поводилась ділово. Сіпнула Пузика за рукав і сказала:

— Пане доктор! ходім до нижі. Я маю справді дуже важну справу.

Жертва уродин дала себе погляти, як студент старшій дамі при танцях, коли „пані вибирають".

— Досі жіноча нога не переступила цієї нижі — завважила злобно Ліда.

Ми чули зпоза завіси притишений діяльог, немов гостру суперечку. Пузик крикнув кілька разів:

— А я проти цього протестую!

Клявдія вже вийшовши з нижі докінчила суперечку:

— То робіть собі, як хочете! Але передовсім загляньте до шафи.

Пузик виняв із шафи кілька порожніх коробок із циґар і поклав їх на столі. Клявдія закрила їх собою, перекинула, щось витягла з одної і сховала.

— Я ніколи не зможу собі вибачити — сказала ображеним тоном Ліда до нас, гостей — що я дала намовитись вам прийти сюди, коли бачу, що всі ми тут нині перешкоджуємо панові Карлові в якійсь дуже важній справі.

Пузик радісно всміхався, якби не чув цих докорів і не бачив наших зніяковілих облич.

— Пані Лідо! Ви дуже помиляєтесь. Повірте, що ви не могли мені зробити більшої приємности... Та зрештою навіщо ці китайські церемонії? Я вас усіх нині справді дуже потребую. Ця дівчина — показав він на Клявдію — хоче мене загнати до гробу. Уявіть собі домагається від мене пятьдесять золотих і то на що? на купно льосу. Впевняє, що я напевне виграю позавтра, бо щось їй снилось, чи була в ворожки, чи має гарячку...

— Пане доктор! прошу не перекручувати!

— Я не є ніякий доктор і нічого не перекручую. Все, що ви мені мали сказати — сказали вже за котарою, я дав вам слово, що дотримаю секрету і тепер сидіть тихо. Їдьте і пийте.

Поналивав усім чарки, попідсував тарілки з якимись шиями лебедів і сам говорив:

— Я від двацять кілька літ працюю в цифрах і маю поважні дані на те, щоб не грати на льотерії. Чи ви уявляєте собі панове, яка є шанса, на підставі рахунку імовірности, виграти більші гроші?

— Така сама як програти малі — відрубала Клявдія. — Я не можу цього слухати, п а н е д о к т о р е — навмисне розтягнула останні слова якби Пузикові на злість.

— Ви говорите про цифри, а я говорю про щастя. Є люди, які мають щастя і хочби всі книжки вчених доказували, що якесь число повинно вийти правильно щойно за сто літ, воно виходить завтра, бо цим саме ріжнить ся льотерія від ваших білянсів, де все мусить „кляпувати".

— Нема ніякого сумніву, що на льотерії виграють ті, які найменше сподіваються... — пробував фільософувати Мілько.

— Ні, тільки ті, що грають — заявила Клявдія тоном прокуратора.

— А звідки-ж ви можете знати, панні, звернулась до енергійної дівчини Ліда — що „пан д о к т о р" має т а к е щастя?

— Знаю, бо маю на це докази.

— Ого! — пустила Ліда клуб диму з папироски. — Цікаво, цікаво!

— Моє панство! Прошу забирати голос у дискусії. Я кладу на стіл пятьдесять золотих і скидаю із себе всяку відповідальність за дальші наслідки. А щоб не було у моє свято суперечки, кожному як господар, даю право на тему льотерії сказати одне речення. Пані Лідо — будь ласка!

— Ви знаєте, пане докторе, що щастя у грі мають тільки ті, які не мають його в любові. Отже вибирайте!

— Я не маю вибору. За мене рішили вищі сили. Но, Мільку?

— Я стверджую, що в нинішніх часах, коли всі живемо з дня на день і все життя стало безнадійною льотерією, я не дивуюсь людям, що купують льос у надії змінити свою будучину одним махом.

— Ідіотизм! — крикнула Ліда.

— Дуже розумно! — вмішалась Клявдія.

— Ви мене ображуєте! — почервоніла Ліда.

Ось-ось була б вибухла преприкра сцена. Пузик мав усі прикмети дипльомата. У відповідній хвилині підійшов із чарками до своїх гостей і пять хвилин пізніше Ліда та Клявдія цокались самі якоюсь настоялкою з конвалій і пів години пізніше Пузик запропонував Ліді відпочити на хвилинку в нижі. За нею пішла тою самою дорогою і з тої самої причини мертвецьки опяніла Клявдія. Коли обі жінки заснули, як немовлята, господар запропонував залишити їх самих і піти кудись на чорну каву. На столі залишив він записку: „Не прийдемо аж встанете. Якби пані не хотіли на нас ждати, прошу виходячи затріснути двері".

У каварні не могли ми нічого довідатись про таємну розмову в нижі. Пузик жартував, що той клопіт, який він має, небавком виясниться. Випивши цілий басейн чорної кави, розпрощались ми при перших усміхах чудового світанку.

Два тижні ми його не бачили. Одного дня всі нараз дістали ми листи і листівки з корабля на Середземньому Морі. Ревеляційний лист був такий: „Голодранці! Справа нині вияснена. Дівчина від циґар вложила мені без мого відома льос на дно коробки. Вийшов! Шукала за мною два тижні, бо я не знав нічого. Ледви приняла половину. Кілько? Це наша приватна справа. Але цифри згоджуються. Вона купила льос із числом мого телєфону (якого не маю! Я подав їй раз число апарату Стернюка, щоб мене не нудила), але додала ще до того дату дня нашої першої знайомости чи число своїх черевиків. І число вийшло! Мількові даю обіцяних раз жартом 2.000 зол. на овочеву будку, коли перекинеться з адвокатури на більше конюнктуральну професію. Напишу ще з Атен, Александрії або Гонолюлю. Папіроси та циґара купуйте тільки у Клявдії".

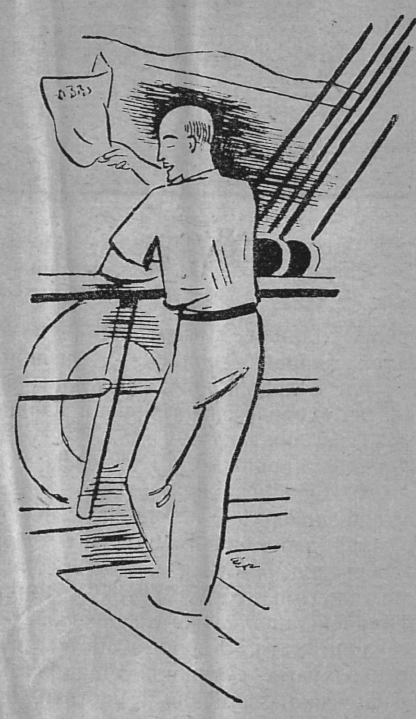

P. S. Пересилаю вам натяк на свою фотографію. Я казав вишити собі на хустині щасливу цифру, яку найшла для мене ота добра дівчина, що зіпсувала мені мої „уродини".

*

Два тижні шукали ми цієї Клявдії. Зона відкрила собі власну крамницю з чоколядою та цукорками. За кожним разом, коли купуємо в неї якусь коробку, шукаємо на споді — льосу. Вона знає про це, завсіди чемно та ласкаво всміхається і каже:

— Щоб мати щастя на льотерії і в любові то передовсім самому треба спробувати.

БОГДАН ЖАРСЬКИЙ

Іду

Іду між звалами цикотів,
що гострогранні та старі —
одні над хмарами, самотні
дуднять лявінами сторіч.

Вони пожовклі та суворі
співають вічности ясу...
Та і вони колись на порох
зітруться в шорхоті часу.

Сонце над Бугом

Коли, мов чвал сполоханого тура,
по мурах міста, димних та похмурих,
гарба світанку в небі загуркоче
і ранок привезе на зміну ночі —
поранній вітер на ріці бурхливій
знімає на човнах вітрила сиві,
і в даль жене глибокі, білі човни,
що соли й прошуму морського повні
й закохані у змаги хвиль бурунних.
Із чердака привіт вони одлунять
землі, і рушать далі... Рівно плинуть
і тнуть нестримно, гучно хвилю синю,
та жадно пють розгін смажного вітру.
Як промені світанку ніч розідрутъ —
тоді знад синіх хвиль крутого Бога —
над споловілу літом зеленъ лугу,
враз сонце із зелених глибів кручі
встає розжеврене, таке жагуче!
І бють у неба синь з ріки прозорі
світанки в загравах, різкі й суворі.

БОГДАН ЦІСИК.

Молоді малярі вже інакші

Студенти-українці у варшавській Академії Мистецтв.

Є їх сімох: Баляс, Гавран, Ганкевич, Доманик, Манастирський, і Петрушевич. Декого з них знаю вже довго. З Гавраном ходили ми разом на університет. Нераз тепер згадуємо про той рік молодого життя безповоротно

Манастирський. Портрет.

втрачений на „фільософії". Баляса зустрів я зовсім випадково у 3-ій клясі далекобіжного поїзду Львів—Варшава. Я довго потім не міг надивуватися, чому ця маленька людина обвішана касетами і блейтрамами немає в собі нічого з відомого вигляду маляра. Мене навіть денервувало, що у нього замість великої бинди не було взагалі краватки і що волосся було немилосердно і свіжо підстрижене. Ганкевич, якого знаю як веселого і говірливого юнака, — мовчазний і дрібничковий відколи став студентом Академії. У Варшаві зустрічаю його часто, але завжди нема у нього часу, все має роботу, мусить бігти на виклад анатомії, заняти в робітні станки або в найкращому випадку оглянути цікаві боксерські змагання.

Гавран. Мертва природа.

Це і багацько ще інших речей було для мене неясних. Я не міг зрозуміти молодих малярів, які не мали у своєму одязі малярських реквізитів, не міг нічим виправдати собі факту, що у них так мало богемістичних звичок і що постійно не мають часу.

Тому зарискував я відвідати їх у їх школі, в Академії, намагаючись получити свої відвідини з інформаціями для „Назустріч". Але з офіційного інтервю нічого не вийшло. Зразу заповідалося все якнайкраще. Я прийшов на саме полудне і тоді вдалося мені при помочі сильних рук Ганкевича дослівно „згрупувати" молодих мистців біля раніше окупованого стола в Академічній їдальні. Я вже навіть приготував звичайний у таких випадках „бльок-нот" і кинув на початок якесь незручне питання, але цього ніхто не помітив. Мій голос приглушив бренькіт ложок і тарелів. Всі малярі їли обід, отож я постановив переждати і покищо обсервувати. Назагал ствердив я, що малярська молодь має апетити зовсім не гірші від решти студентів. Зокрема довідався, я, що Доманик хорував на нежит шлунка і через те їсть тільки городину, яку найперше дуже підзорливо прослідже. Потім чув я, Манастирський сварився при віконці за чергу і було ясно, що він має такий польський акцент, що навіть не-поляк знає, що він зі Львова.

Гавран був джентельменом і відступив якійсь „колежанці" своє крісло, мусів стояти, зате дівчата всміхаються до нього ласкаво і закохано.

По обіді перший стискає (здорово) мою руку Петрушевич, а за ним його товариші. Я збентежений і не знаю, що казати, бо властиво нічого не довідався, але мушу прийняти за задовільні вияснення, що малярі „не мають часу", що їм „фарба схне" і, що від першої „позує модель до портрету". Лишається зі мною Гавран (який вже сидить), і як завжди при ньому невідлучний, коли йде про солідарність та однодумність — Ганкевич.

Передусім довідуюся, що ці молоді студенти-українці варшавської Академії Мистецтв вибрали власне цю мистецьку школу, а не краківську тому, що вона попросту краща. Це для мене трохи новина, але вірю своїм інформаторам. Кажуть мені, що варшавська Академія маючи першорядних педагогів, передовиків сучасної польської пластики, залишає своїм учням далекойдучу свободу у шуканні. Поставлена на европейську міру, так що коли у ній навіть панує подекуди „академізм", то це академізм перпоякісний, свіжий, який приходить сюди головним чином із французького малярства. Праця в Академії систематична, програма обхоплює всі ділянки пластики. Кандидати на мистців-пластиків зразу вчаться всього практично, вчаться рисунку і малярства на живих моделях, композиції і перспективи, пізнають матеріял (дерево, вовну, глину) у зразкових допоміжних варстатах.

Ганкевич. Тріо.

Праці щодня багато і кожний зі студентів працює безупинно, щоб здобути якнайбільші кваліфікації. Тимто зрозуміле, що зокрема дбають про це наші студенти.

Є їх небагато і тому в головній мірі на них (як на правильно вихований мистецький „молодняк"), перенесеться вже незабаром завдання працювати для українського мистецтва.

Знають, що доведеться їм в близькій майбутності безпосередньо зустрітися з нашим невиробленим суспільством і з молодими мистцями, вихованими домашніми і злими способами.

Але не бояться цього. Навпаки. Загумінковій колтунерії і фразеольогії хотять протиставити своє професійне знання, добуване систематичною працею і постійним поборюванням труднощів.

На кінець питаю:

— Коли думаєте дати про себе знати, коли виступите зі своїми працями у Львові?

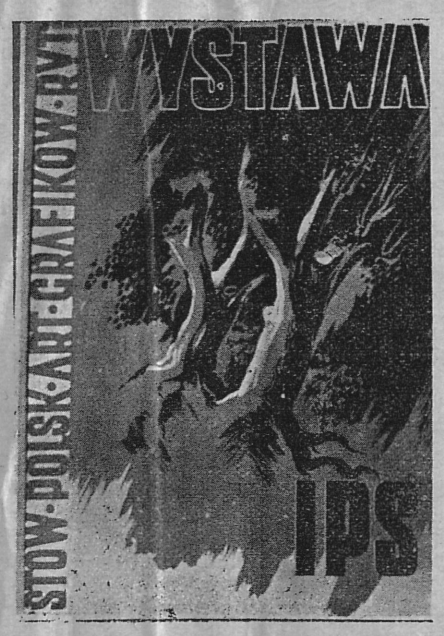

Баляс. Плякат.

— Можливо — відповідають, що зробимо це вже восени. Ми скористали б з гостинности АНУМ, яка відступила б нам на своїй виставі одну кімнату. Але це ще далеко.

Я вертався вузькими хідниками Повисля, надбережної дільниці Варшави, що пахне авантюрою і романтикою завулків.

Я думав про те, що сьогодні молоді малярі (а на всякий випадок мої приятелі), вже інакші.

ОЛЬГА МОЧУЛЬСЬКА.

ПИСЬМЕННИК, ЩО ПЕРЕДБАЧИВ ЧАС СВОЄЇ СЛАВИ

Анрі Бейль-Стендаль.

I.

Часто буває, що творці нових ідей, нових наукових, літературних чи політичних напрямків, дивною іграшкою долі зявляються переучасно на цьому світі і це стає трагедією їх життя. Вони живуть самітні, незрозумілі і замість слави здобувають ненависть та погорду. Такою була й доля великого письменника Анрі Бейля, що писав під псевдонімом Стендаля.

Він майже сучасник першої генерації романтиків і спочатку навіть попав у вир літературної боротьби класиків та романтиків, але вже в основу своєї студії про Расіна і Шекспіра він поклав програму, що була зовсім протилежна романтизмові і більш нагадувала пізніший натуралізм. Згодом стояв він осторонь усяких літературних напрямків, і головного представника романтиків Шатобріяна ненавидів. Стендаль не любив штучної краси його стилю та його емфази і захоплювався прозою Фенельона та Монтескія.

*

Анрі Бейль Стендаль народився у Гренобль 1783 р. і по матері походив з італійського роду. Його батько був адвокатом. Про його дитячий вік довідуємося з його нескінченої автобіографії „Життя Анрі Брюляра". Коли малому Анрі минуло 6 років, йому була померла мати, яку він боготворив і з того часу почалася трагедія його життя. Батька й тітки Серафини він непереносив, бо вони були дуже деспотичні. Виховував його дідо-лікар, епікуреєць-фільософ у стилі XVIII. в. Рідня Бейлів виводила свій рід від шляхти і тому хотіла малого Анрі теж виховати в аристократичному дусі. Не посилали його до школи, тільки вчили дома, щоб оберігти його від шкідливих впливів ровесників. Бідний хлопчик нудився, сумував і тужив за веселою забавою з ровесниками. Від тоді став мовчазним, насупленим, скритим і недовірливим; жив тільки мріями та книжками. Передучасний духовий розвиток хлопця розбудив у ньому оригінальність та незалежність думки, розвинув у ньому незвичайну дражливість та вражливість. Стендаль ціле життя лишився самітником та мрійником.

Щойно від 13 р. життя, коли записали його до школи, датується його дійсний контакт з світом, що з першим почуванням волі приніс йому й велике розчарування, бо він не вмів пристосуватися до свого оточення. Товариші і вчителі, нелюбили і нерозуміли його. Він далі шукав потіхи у книжках, що їх викрадав з бібліотеки батька. Тоді прочитав він Руссо, Шекспіра, Плінія, Прево, Сен-Сімона, Кагануса, Гельветія, Аріоста та Ляфонтена. Читаючи „Нову Гельоїзу", заливався гіркими сльозами. Анрі як 14-літок хлопець, закохався був з цілою пристрастю в молоденькій театральній артистці Каблі і на основі прочитаних романів творив собі у своїй уяві фантастичні любовні сцени, а в дійсности боявся й оминав стрічі з Каблі.

Сімя Стендаля була ультра-католицька і роялістична; його перший вчитель єзуїт. Малий Анрі захоплювався революційними та республикансько-патріотичними почуваннями. У своїй життєписі згадує, що на вістку про смерть Людвика XVI. охопила його, десятилітнього хлопця, радість, якої не знав ніколи в житті. Вже в школі почав він думати, як видістатися з дому, з того дрібно-міщанського оточення. Тоді прийшла йому до голови „геніяльна думка" присвятитись студіям математики; три роки працював він із правдивим самовідреченням для вивчення науки, яку вважав єдиною без облуди. Математика мала бути тільки засобом до цілі щоб батько вислав його до паризької політехніки.

Перше почування у Парижі у 1799 р. — це велике розчарування самим містом; його око тужило за гористою околицею зненавидженого Гренобль. У Парижі і не думав студіювати в політехніці; здебільша сидів у своїй маленькій кімнатці і мріяв про велике кохання та про літературну славу; він прагнув писати книжки і бувати у великих сальонах, де хотів бути душею розмов і блистіти дотепом. Але тоді він ще не міг рішитись, чи йти йому слідами Моліера та любого йому Шекспіра, чи писати романи. Тоді починає листуватись з сестрою Павлиною, що стає його єдиним другом, перед яким Анрі не має ніяких тайн.

Згодом його дядько Пер Дарю, високий урядовець міністерства війни, примістив його в міністерстві. Небавком Анрі Бейль вступив до війська й пішов походом через Альпи до Міляно. Там узяв він участь у битві під Мінчіо і став підпоручником драґунів. Але військове життя не захоплювало його, хоч не бракувало йому відваги та дисципліни. У Міляно він зацікавився був малярством, оглядав образи в Брера — Леонарда да Вінчі та ходив часто до опери „Ля Скаля". Завдяки своєму кузенові дістався до мілянських сальонів і товариське життя очарувало його. В Міляно закохався він в Анджелі Петраґруа, що не кохала його і безупинно зраджувала.

Ідеалом молодого Анрі було життя письменника і тому він у 1801 р. звільнився з війська та поїхав у Париж. Там знову дядько Пер Дарю впровадив його до париських сальонів, навіть до славного сальону пані Рекаміє. Але молодий, дуже вражливий і пев-

Анрі Бейль-Стендаль.

ний своєї вищости, та вбого і неелегантно одягнений Анрі Бейль почував себе ніяково в париському товаристві. Велика частина його невдач у сальонах та у жінок мала своє джерело в його незвичайній вражливості і гордощах; він увесь час був занятий собою, йому здавалося, що всі дивляться тільки на нього, не вмів поводитись свобідно і природно.

Згодом дістав він службу при комісарі війни і пішов походом з великою армією до Німеччини, де перебував 1807—1808 р. як інтендант цісарських маєтків. Як військовий урядовець він возив з собою бібліотеку і по скінчених офіційних працях волів сидіти у себе в кімнаті й писати та мріяти, як бавитись з товаришами. У 1812 р. Анрі Бейль Стендаль як великий прихильник Наполеона, якого вважав втіленням енергії, взяв участь у тріюмфальному поході на Москву, проявивши багато відваги і активности. Навіть у тяжких хвилинах відвороту не забракло йому холодної крови. Цей воєнний похід був для юнака великою школою життя. Тоді придбав він великий життєвий досвід і зібрав безліч обсервацій. Під кінець життя списав „Спомини про Наполеона".

Після упадку цісарства він жив неспокійним, мандрівним життям, їздив до Анґлії, Парижа, Риму і Міляно. Міляно стало для нього найміліщим місцем на світі, його другою батьківщиною. Він захоплювався тамтешнім товариським життям, італійська музика просто очарувала його. Там знайшов він теж, як сам сказав „кохання цілого життя", яке, як звичайно, було нещасливе. Він кохав до безтями Матильду Дембовську, молоду, гарну італіянку, жінку наполеонського генерала-поляка. Це кохання виповнило його цілу істоту, та дало спонуку до книжки „Про кохання", яку вважав він своїм найважнішим твором.

Чим міг Стендаль подобатися? — важко сказати. Фізичний його вигляд не приваблював; був низького росту, на присадистому широкоплечому тулубі сиділа велика, тяжка голова, тільки очі мав цікаві, чорні і дуже блискучі. Славою теж не міг він заім-

РОБІТНЯ ЖІНОЧИХ ОДЯГІВ

Осипи Остаповичевої

Львів, Малецького 10. II. п.

Шовкові і вовняні суконки, комплети і т. д. за останніми заграничними зразками з власних і принесених матеріялів по конкуренційних цінах. — Виконання першорядне й точне. — На складі заєдно оригінальні віденські взори.

понувати молодій жінці, бо його кілька книжок, виданих по французьки, ніхто не читав. У 1814 р. появилася друком його перша книжка про Гайдна, два роки пізніше видав він знову дві книжки: „Рим, Неаполь і Фльоренція" та „Історію малярства в Італії". Тоді вжив він у перше псевдоніму Стендаль, що його взяв мабуть від міста у Прусії. У коханні не мав взаємности. Дома з холодною льогікою обдумував цілу стратегію, але в прияві коханої жінки, від глибокого зворушення забував про все.

У 1821 р. у 38 р. життя вернувся він до Парижа, де лишився аж до кінця Реставрації. Хоч Стендаля не манила карієра професійного письменника і він волів писати для себе, все ж за девять років видав він шість праць: „Про кохання", „Расін і Шекспір", „Життя Россіні", повість „Арманс", „Проходи по Римі" і повість „Червоне і Чорне". Своє життя в Парижі описав він у „Спогадах егоїста". Це картина життя старшого, самітнього мужчини, трохи дивака, який не знає, чим заповнити час. Тоді в деяких літературних колах Парижа зачинають цікавитися його талантом.

Після липневої революції, коли „бонапартисти" прийшли знов до моди, він став французьким консулем в малому італійському містечку Чівітавеккія, близько Риму, але там нудився, знову тужив за Парижем і писав. Вкінці вдалося йому дістати відпустку, яку продовжив він на цілі три роки; за той час він подорожував по Франції, Німеччині і Анґлії і написав „Мемуари туриста". У 1839 р. повернув Стендаль знов до Чівітавеккія. Тоді вийшла друком його повість „Картузка з Парми" та італійські хроніки п. н. „Ігуменя з Кастро". Там почав він писати й нову повість „Лямієль" але не скінчивши, виїхав до Парижа, щоб лікуватись, де й заскочила його нагла смерть у 1842 р.

II.

Стендаль, учень французьких льогіків і енциклопедистів, уже в ранній молодості створив свою філософію життя. Її ціль: — щастя, але щоб здобути його, до того потрібний незалежний ум та сила волі, яку розвиває наука. Але його щастя, це не матеріяльне щастя французьких енциклопедистів, воно немає нічого спільного з добробутом й успіхом, це духова екстаза, хвилина забуття напр. абсолютне пристрасне кохання, що охоплює всю істоту, перед яким падуть усі конвенціональні та моральні перешкоди, або роскіш, яку дає великий твір мистецтва. Це щастя має своє джерело у великій енергії душі. Свою фільософію щастя для вибранців, назвав він сам „бейлізмом". Цим нагадує він думку Ніцше, що деякі ідеї призначені тільки для людей великих духом, інші для невільників. Вибрані ж люди це ті, що мають відвагу бути самими собою, що не вміють понижуватися і пристосовуватися. Бейлізм відкидає усякий авторитет і вірить тільки в те, що можна самому перевірити. Вибранці повинні в пошуках щастя ставитись до інших людей недовірливо. Треба старатися скривати свою душу, але робити це непомітно. „Коли ми пишемо

тячі і шкільні спогади та свій конфлікт зі світом вложив Стендаль у рямці тієї повісти.

У повісті „Люсієн Левен" представив він часи від упадку цісарства аж до Люї Филипа — часи, коли військове життя було без риску і слави, а політичне без величі; коли ніхто не дбав про добро та славу батьківщини, тільки про кар'єру. Герой повісти Люсієн Левен, людина енергійна, горда і чесна, дивлячись на плазунство людей, що хочуть дійти до вищого щабля на соціяльній драбині, ладен зріктися військової слави, щоб не принижувати себе. На жаль, ця повість лишилася нескінчена.

В основу повісти „Картузка з Парми" лягла скандалічна хроніка з XVI. в. роду Фарнезів. Рукопис тієї хроніки знайшов Стендаль у 1832 р. в Палермо; він був очарований історією роду Фарнезів, тією мішаниною вирафінованости та брутальности у пристрасті. Тут здійснює він в уяві свою мрію: в героя повісти Фабриція, себто в нього, закохується Клелія Конті — себто Матильда Дембовська. Критика ствердила, що чудовий опис битви під Ватерльо, скомпонований здебільша з особистих спогадів автора-учасника битви під Мінчю.

Своє найбільше кохання до Матильди Дембовської, що мало не довело його до самогубства, переаналізував він у книзі „Про кохання", що вийшла у 1822 р. в Парижі після розлуки з Матильдою. Коректу тієї книжки робив він, як каже, зі сльозами в очах, та переживав на ново своє нещастя і думав, що збожеволіє. Міркування, рефлексії, спостереження списував на ріжних шматках паперу, навіть на картах до гри. Писав він цю книгу, як сам каже, „у своїх ясних хвилинах" і фрагментарічні думки злучив в одну цілість, надаючи їм основу психольогічної теорії. За десять років продали цієї книжки ледви 17 примірників. Книгар, іронізуючи сказав до автора: „Це свята книжка, бо ніхто її не доторкається".

Повість „Лямієль", яку почав Стендаль писати у 1839 р. в Чівітавеккія, могла би може була стати найбільшою модерною повістю, на жаль, нагла смерть не дала йому довести її до кінця. Героїня Лямієль — 17-літня, дуже відважна, енергійна й інтеліґентна дівчина, що хоче все збагнути, до всього і всіх ставиться скептично, своєю духовою структурою нагадує живо тип сучасної жінки. У душі Лямієль подібно, як в її автора, є два почування: страх, щоб люди не погорджували нею та переконання, що люди нерозуміють її й тому скриває вона свої думки та свої страждання. Її душа повна енергії, вона любується відважними ділами і тому не може кохати молодого князя де Міосан, розпещеного, несамостійного й неенергійного юнака.

Стендаль, для якого культ енергії і пристрасти був релігією, захоплювався італійською історією з часів Відродження, якого життя бурлило енергією та непогамованою пристрастю. Переглядаючи старі італійські документи, вдалося йому знайти рукопис пяти італійських хронік. Оповіджені там пригоди: кохання, заздрощів і помсти передав Стендаль з великим мистецьким хистом. У Чівітавеккія, де серед примітивних товариських умовин, Стендаль страшенно нудився, почав теж писати свою автобіографію „Життя Анрі Брюляра". Там росказує він своє життя спокійно, щиро, дбаючи про те, щоб не представити якого факту неправдиво. Хоч на факти не мав сильної памяти, зате свіжими та незатертими зберігав зорові і чутеві враження. Він каже: „Я навіть після стільки років і подій, пригадую собі усмішки жінок, яких я колись кохав. „Душа Стендаля повна суперечностей — одно його „я" тверде, холодне і льогічне, друге пристрасне і чутливе. Такі й дієві особи його творів. Стендаль кладе найбільшу вагу на зображення психічного життя своїх героїв. Тен називає його найбільшим психольогом усіх часів.

III.

Часто критика закидувала і закидує Стендалеві його сухий і недбайливий стиль. Тимчасом Стендаль свідомо уникав усяких прикрас стилю, щоб не затемнювати своїх ідей. Він каже: „Я всіма силами стараюся бути сухим. Я кажу мовчати своєму серцю, що хотіло б багато говорити. Чим менше слів, тим сильніше виходять наші почування". І саме завдяки тій простоті стилю твори Стендаля не постарілись. Здається, немов деякі тепер написані і після сотні літ находять читачів. За життя він був невідомий і єдину справедливу оцінку Стендалевої творчости дав тоді лише Бальзак у своїй статті про „Картузку з Парми". Кілька книжок, виданих Стендалем під псевдонім за його життя лежали майже неторкнені на книгарських полицях, Він сам знав, що його твори призначені не для сучасників, а для майбутніх читачів, кажучи що перші читачі його книжок появляться коло 1880 рр., а другі в 1935 р. І це сповнилося з найбільшою докладністю. Коло 1880 р. під впливом Тена почали творитись у Франції гуртки письменників, званих „Стендалістів", що зачитувалися і насолоджувалися творами Стендаля.

На чолі клюбу Стендалістів стояв сфранцужений поляк Стриєнський, який видав твори Стендаля. Бурже і Шапрон, захоплені прихильники психольогічної аналізи Стендаля, на память рецитували „Червоне і Чорне". Ця повість була для них наче біблією. Бурже називав бейлізм — аналітичним романтизмом. Барсе назвав Стендаля професором енергії і призначив у свому щоденнику навіть окрему рубрику для звісток про нього. А теперішня французька критика називає Стендаля великою людиною, великим поетом-мистцем Франції, а навіть революційної Европи. Стиль Стендаля порівнюють до рисунка без тіні і фарби. Одним словом, слава Стендаля досягла вершка, саме у наших часах. Безупинно досліджують його творчість і його життя, пишуть біографії, та не жалують труду, щоб зясувати неодну неясну сторінку Стендалевого життя. Видають його величезне листування 1565 листів за 42 роки життя (1800—1842), що збереглись по ріжних бібліотеках, архівах та приватних збірках. У Гренобль основують його музей.

Стендаль змалював у своїх творах щиро, живо і без облуди життя напереломі двох епох — після великої катастрофи, що нагадує в дечому нашу добу. Сучасна психічна структура Европи під деякими оглядами подібна до часів після упадку Наполеона. Заведені надії, загальмований зрив до волі, перемога реакції в політичному і суспільному житті. Молодь, з природи — відважна і схильна до геройства, вважаючи своїм ідеалом людину з гарячою душею, з великою енергією і сильною волею, саме віднаходить такі типи у творах Стендаля. Він великий обсерватор і глибокий психольог представив у своїх творах цілий процес психічного розвитку молодої людини, її перший контакт і конфлікт зі світом. Але Стендаль не вчить громадянської активности, бо його ідеалом, як уже знаємо, було особисте щастя: він учить енергії сильних почувань, щоб вміти взяти від життя всі його сильні зворушення.

Дитячий театр

Якось раз виринула була у нас думка: створити постійний дитячий театр. Один наш громадський діяч був навіть дуже запалився до тієї справи. „Ми — говорив він, — тобто старші, маємо безліч усяких розваг, між іншими те-

Ірочка (І. Луцик) і Паяц (Касарабівна) Світлив В. Тарнавський.

атр та кіно. Чому не створити б для наших найменших одну таку постійну розвагу: дитячий театр? Чи уявляєте собі скільки то було б радощів для малих? І чи уявляєте собі, яке велике виховне значіння мала б така установа?"

Тим словам треба було признати

Приймаю пацієнтів в моїм заведенні
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА 17,
від 9—1 і від 3—6.30, в неділю і свята за попереднім замовленням. Власна техн.-дентистична лябораторія. —
НАСС

СТЕНДАЛЬ

Вікторія Аккорамбоні

Італійська хроніка.

І для мене і для читача нещастя в тому, що це не повість, а вірна передача дуже поважного оповідання списаного в Падуї у грудні 1585 р.

Підчас мого побуту в Мантуї кілька років тому шукав я образів та акіців, які міг би дозволити купити собі із свого скромного гаманця. Шукав я за малярами зперед 1600 р.; в тій добі італійська оригінальність уже сильно загрожена після здобутої Фльоренції у 1530 завмерла докраю. Замісць образу один старий дуже багатий і дуже скупий патрицій запропонував мені за великі гроші пожовклі рукописи. Я попрохав дозволу переглянути їх. Після довгих торгів купив я від нього право скопіювати деякі оповідання, де зображені італійські обичаї коло 1500.

Невідомий автор рукопису, це людина дуже обережна; не оцінює фактів, не підготовляє нас до них — єдине за що журиться: правда в оповіданні. Каже він усе, розяснює все, не залишає нічого уяві читача; списав це дванацять днів після смерти геройки.

Вікторія Аккорамбоні вродилась у рідні високого шляхетського роду в містечку Агубіо, княжестві Урбіно. Від дитячих літ звертала на себе увагу рідкою, вибагливою красою. Але краса її була найменшою її принадою. Не бракувало їй ніодної прикмети, що може викликати подив для дівчини високого роду. Посеред усіх цих прикмет найбільшою, майже чудесною, була її привабливість, що брала за серце кожного від першого погляду. Її простота, що пробивалась у найменшому слові, не мала в собі нічого штучного; від першої хвилини відчували люди довіря для пані з такою незвичайною вродою. А хто почув її голос, не міг йому попросту опертись.

Багато римських юнаків назиперед ки добивалось її руки. Було чимало заздрощів і суперництва, врешті батьки її дали першенство Феліксові Перетті, сестрінкові кардинала Монтальто, що став згодом папою Сикстом V. Фелікс, син Камілі Перетті, сестри кардинала, називався спочатку Франціско Мінучі; вуйко адоптуючи його дав йому прізвище Перетті.

Вікторія ввійшовши в дім Переттіх принесла із собою прикмету, що була її лихом. Кохання її чоловіка для неї межувало з божевіллям, її теща та кардинал не мали здається на землі ніякої ліпшої роботи, як відгадувати її забаганки. Увесь Рим дивувався, як той кардинал, що мав скромні доходи та славний своєю нехітю до вибагів, з насолодою випереджував усі бажання Вікторії. Діставала вона від своїх нових кревняків самоцвіти та перли величезної вартости. Кардинал Монтальто з любови до своєї сестріниці, хоч який був суворий, почав уважати братів Вікторії немов за своїх сестрінків. Одного, що ледве скінчив 30 літ, зробив завдяки своїм впливам єпископом, другого, засудженого за ріжні злочини, спас від смерти, третій дістався на двір кардинала Сфорци.

Одно слово: як люди вміли мірити своє щастя не вічно непостійними своїми бажаннями, а насолодою того, з чого користають, то подружжа Вікторії повинно би було видаватись Аккорамбонім верхом людського щастя.

Коли так Вікторія жила як королева у своїм домі, одного вечора, коли Фелікс Перетті мав уже йти спати, покоївка Катерина передала лист. Лист приніс брат Катерини, Домінік Д'Аквавіва, званий Манчіно (манькут). Його були прогнали з Риму за всякі злочини, але на прохання Катерини і за протекцією кардинала перебував часто в домі Фелікса, який довіряв йому.

Лист прислав найлюбіший брат Вікторії Марсель, що жив здебільша по-за мурами Риму потайки. Марсель благав помочі у свого шваґра — чекає на нього біля палати Монте-Кавальо. Фелікс мав уже вийти, але його мати — Камілля і всі жінки дома благали його, щоб не виходив так пізно. Були вони під враженням чуток про дивні речі, які повторялись майже щодня за понтифікату Григорія XIII. — повного метушні на нечуваних злочинів. Але Фелікс запальний, як усі в його віці, не слухав аргументів; ще й як почув, що лист приніс Манчіно, якого він так любив, ніщо не могло його стримати.

Ледве юнак увійшов на горбок Монте-Кавалльо — упав від трьох стрілів із рушниці. Негайно принесли цю сумну новину мамі та рідні Фелікса, а від них довідався про неї його вуйко кардинал. Кардинал не змінивши нівчому вигляду свого обличча і не проявивши ніякого зворушення, казав себе швидко одягнути, пішов до сестріниці і там з чудовою повагою та дуже спокійний так зумів стримати жіночий плач, що навіть коли виносили трупа з дому ніхто не помітив нічого, що різнилось би від жалоби на випадок звичайної, сподіваної смерти. У кардинала не міг ніхто доглянути навіть ознак звичайного болю.

На другий день після смерти Фелікса скликали збір кардиналів у Ватикані. Хоч усі були певні, що кардинал Монтальто не прийде, всі помилились. Він зявився перший на консисторській салі і навіть найгостріший зір не міг відчитати в ньому якогось переживання. Хоч ніхто не знав причини такої явної байдужности, всі в Римі і ввесь двір Григорія XIII. були зачудовані. Навіть коли папа прослозився, кардинал не змінив нічим свого незворушного, ділового тону та спокою.

У Римі були цікаві, як він буде поводитись підчас відвідин князя Паоля Джіордана Орсіні, якого підозрівали у вбивстві Фелікса Переттія. Коли князь приїхав до кардинала, юрба зібралась на вулиці та при воротах; по двірських салях стояло багато дружинників — ніщо не могли вони доглянути замітного.

Фелікс Перетті не залишив ніякого письма щодо своєї жінки; тимсамим вона мусіла вертатись до дому своїх батьків. Кардинал казав передати їй усі строї та дорогоцінності, які дістала вона за час, як була жінкою його сестрінка. Третього дня після смерти Переттія, Вікторія в товаристві матері, переїхала до палати князя Орсіні.

Одні казали, що зробила вона це з огляду на власну безпеку, бо жандармерія*) погрожувала їм погонею як обвинуваченим у вбивстві: буцім-то знали про намагане вбивство. Інші гадали (що потвердили пізніші події), що во-

на зробила це з думкою про подружжя, бо князь обіцяв Вікторії, що оженіться з нею, як тільки буде свобідна.

Ані тоді ані пізніше не зяв ніхто ясно справи смерти Фелікса. Більшість підозрівала князя Орсіні, бо він проявляв недвозначно свою любов для неї, а скоре подружжя з нею було для цього ясним доказом. Того загального погляду не захитав навіть лист, який прийшов до губернатора Риму кілька днів по злочині: — якийсь Цезарій Палянтієрі, невгамовний молодець, прогнаний з міста, признався, що він це казав забити Фелікса Переттія внаслідок ріжних особистих непорозумінь.

Багато людей думало, що вбивство не могло відбутись без згоди рідні Аккорамбоні. Слідство вів губернатор Риму, монсіоніор Портічі, на приказ Григорія XIII. Манчіно заарештований заявив на допиті 24. лютого 1582 р., що виною в усьому була мати Вікторії і що допомагала їй покоївка, яка зараз по злочині сховалась у цитаделі Бріячано (власність князя Орсіні, де жандармерія не мала доступу) і що вбивниками були два вояки, наємники одного великого пана, якого прізвища із вищих причин не записали в паперах.

До цих „вищих причин" належало теж прохання кардинала Монтальто, щоб далі не вести слідства. Манчіно звільнили в сам день уродин кардинала на св. Людвика 1583 р. А проте папа Григорій XIII. не хотів дати згоди на шлюб князя Орсіні із вдовою Аккорамбоні, на яку наклав рід вязничної кари. Видав він їй і князеві заборону заключати подружжя без окремої його згоди або його наслідника. Григорій XIII. умер з початку 1585 р., тому, що правники, яких радився Орсіні, рішили, що заборона тратить свою силу на випадок смерти володаря. А проте шлюб не міг так хутко відбутись, бо князь хотів мати дозвіл братів Вікторії, бо єпископ з Носсомброне не хотів дати свого дозволу і тому, що ніхто не припускав, щоб вибрали наслідника Григорія XIII. теж так хутко. Шлюб відбувся того самого дня, коли новим папою став кардинал Монтальто. Воно обурило до глибини душі нового папу — Сикста V-го. А проте папа не проявив нічим свого гніву, коли князь Орсіні зявився в нього з римськими панами, щоб поцілувати йому ноги і з потайним наміром вичитати з обличча Св. Отця, чого може сподіватись. Побачивши, що справа поважна, виєднав собі через кардинала де Медічіс (брата своєї першої жінки) авдієнцію в папи. У добре обдуманій промові, тішився його новою почестю і жертвував йому як підданий усе своє майно та свої сили.

Папа відповів, що бажає щоб життя і вчинки Павла Джіордана Орсіні були гідні його крови; що радо вибачає йому все, що він міг зробити злого Феліксові Переттієму і йому, як кардиналові Монтальто, але не зможе вибачити нічого, що зробив би проти папа Сикста і тому прохає його прогнати із свого дому та своїх земель усіх бандитів злочинців, що користуються його захистом.

Дарма, що Орсіні звик, що попередні папи його боялись, почав тепер поважно думати про свої справи, бо не чув таких слів за останніх 13 літ. Рішив відправити всіх винуватців, якими опікувався і шукав притоки, щоб негайно виїхати з краю, де панував такий суворий папа.

Паольо Орсіні був дуже опасистий і на одній грубезній нозі мав недугу „люпа" (вовчиця). Ця недуга була для нього притокою виїхати до купелей в Альбано, недалеко Падуї, що належала до венецької республики. Дім Орсіні від літ був звязаний з тою республикою взаємними послугами. Венецький уряд з приємністю повитав його та пропонував йому щорічну велику суму на 2—3 тисячний корпус під його командою. Князь викрутився чемно, натякнувши, що тепер, як піддан-

*) Жандармерія не мала права входити до княжої палати.

всю правду. Але по застанові виявилося, що створити такий постійний театр — це не легка справа. Коли й поминути всякі труднощі, що напевно трапилися б мовляв із т. зв. „незалежних причин", то вже сама справа організації такого постійного театру їжилась такою масою усяких перепон, що справді важко було зважитись братись за таке діло. Автім, до чого зводилась в дійсності та проектована „постійність" театру? Діти не професійні артисти; з ріжних причин з ними можна вивчити одну пєсу за яких два-три місяці, отже не більш як чотири-пять

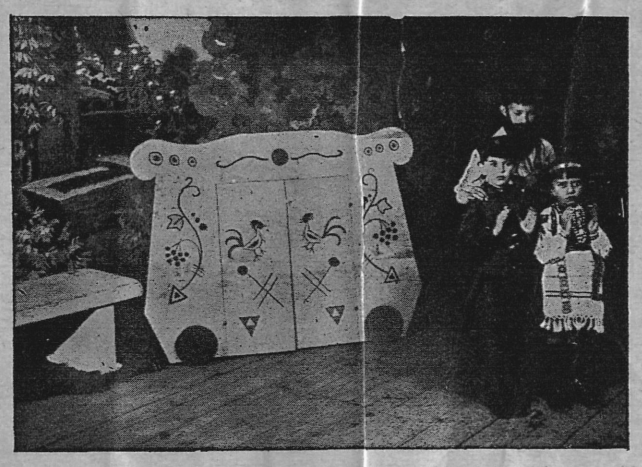

Живі ляльки: Січовий Стрілець (Я. Полюгівна) і Українка (Д. Сиротюк). Ззаду: майстер ляльок (Любомир Полюга. Світлив В. Тарнавський.

пєс у рік. Чи на те треба аж якоїсь постійної організації? Можна-ж це так само добре робити т. зв. „аматорським" способом, при чому не треба навіть ніяких окремих гуртків, бо можна це робити в школі.

Коли не брати під увагу тих дитячих вистав, що відбувались у нас знагоди деяких свят, ось хочби Свята Матери, то дитячих театральних вистав, таких самих для себе, у нас майже не було або було дуже мало. Чому — важко вгадати. Найімовірніше тому, що не було кому за те взятися. Бо що торкається дитячого репертуару, то він у нас немалий. Одне видавництво „Світ Дитини" випустило у серії „Дитячий Театр" 54 дитячих пєс. Є з чого вибирати.

У Львові мали ми оце недавно нагоду бачити вже другу дитячу виставу, поставлену так як це міг би зробити тільки найкраще зорганізований театр. Маємо на думці пєсу „Живі Ляльки", фантастичну казку Миколи Шугаєвського в 4-ох відслонах зі співами і танками, яку відіграли діти школи ім. кн. Льва 4-го червня ц. р. в салі театру „Ріжнородностей". Пєсу режисерувала пані Іванна Полюгова, танки вивчила проф. Тамара Панченко, музичну частину підготовив дир. Ст. Гаврищук.

Хочемо довідатися дещо про саму підготову тієї вистави і просимо режисера, п-ню Полюгову на коротку розмозу після дуже вдалої вистави.

— Не треба Вам стидатися за ваших артистів. Завдяки Вам ми мали нагоду бачити прекрасний дитячий театр. Та мабуть найбільша вдячність Вам хіба не від нас. Це вже друга Ваша вистава. Чи не можете нам розказати дещо про вражіння Вашої публики з попередньої вистави? Не артистів, але публики.

— Від кількох літ працюю в дитячому театрі. Спочатку давала я дитячі вистави на сцені читальні на Личакові. Імпрези ці не давали ані мені ані дітям, що в них виступали, морального вдоволення, через брак відповідної сцени, декорацій та світляних ефектів. Це було причиною, що я рішила дати дитячу виставу на справжній сцені, що розпоряджає всіма технічними засобами. Так на спілку з п. Тамарою Панченко, що взяла на себе хореографічну частину, підготовили ми виставу „В чужім пірю" Марійки Підгірянки, що й відбулася 12-го січня ц. р. в салі театру „Ріжнородностей" і мала великий моральний успіх. Присутна на цій виставі публика поставилася до нашої праці з повним зрозумінням, а кожний виступ малих артистів мала публика нагороджувала щирими оплесками.

Живі ляльки. Танок лісових фей. Світлив В. Тарнавський.

— Так, як це ми бачили на останній виставі. Чи це захоплення малої публики спонукало Вас дати другу виставу?

— Так, до деякої міри. Але тут грає ще деяку ролю й матеріяльний бік тих імпрез. Як голова „Батьківського Комітету" я хотіла призбирати фонди на доживлювання бідної шкільної дітвори Личаківської дільниці.

— А чому Ви взялися за дитячі вистави? Які, на Вашу думку, користи від таких вистав?

— Бо ця ділянка у нас занедбана. А треба памятати, що на різьблення душі дитини крім школи впливають ще інші чинники, між іншими — театр. На цю ділянку слід звернути більшу увагу, треба піти шляхом інших культурних народів, у яких дитяче театральне мистецтво являється визначним виховним чинником.

— Чому ролі старших у дитячих пєсах (Мама, Бабуся) віддаєте теж дітям. Чи не краще було б якби це грали дорослі?

— Бо діти виступаючи на сцені зі старшими бентежаться. Крім цього немило вражає глядача, як в гурті дітей виступають старші.

— Дивує нас ще одно: деякі хлопячі ролі були обсаджені дівчатами. Як це пояснити? Не було б дива, якби у Вашому театрі взагалі не було хлопців. Але...

— Для режисера дитячого театру дівчатка є кращим матеріялом, як хлопці, бо лекше їх можна взяти в карби дисципліни. Зрештою, як виказав досвід, дівчатка цілком добре вивязуються з хлопячих ролі.

— А може скажете нам дещо з „психольогії дитячого актора"? Гадаємо, що це не закулісова справа?

— „Акторів", що виступають в дитячому театрі, треба поділити на дві категорії: одна — це діти в повнім значінні цього слова, а друга — це ті, що переживають свою ролю, а перед виступом денервуються, одним словом вони зовсім схожі на дорослих акторів.

— Чи вдоволяє Вас теперішній дитячий репертуар?

— Ні. Відчуваємо брак пєс національно-виховного змісту.

— Швидко, напевно, підготовлятимете нову виставу?

— З початком нового шкільного року візьмемося за щось нове. **об.**

„Наша" й „українська" доба

Виступ Юрія Липи*) став до деякої міри подією у нашому скромному літературному світі. В чому річ? Що привело чільного співробітника „єдиного українського журналу европейського типу" вийти зі складу співробітників „Вістника", як це зробило вже кількох інших?

Справа тут не в особистих анімозіях тих чи інших людей, а куди глибша: це боротьба за правильне обличчя сучасної української духовости, за вияв її в літературі, за будову тих здорових і сильних підстав під неї, що виростали б послідовно із своєрідностей того всього, що міститься у слові „український"; що не було б тільки нагинанням літератури до тих чи інших доктрин, не завжди власних та умотивованих українською дійсністю.

Пригадаймо собі у звязку з цим недавню книжку др. Д. Донцова „Наша доба й література", де намітивши широкі шляхи для української літератури та ліки на її уздоровлення, автор водночас єдиними творчими представниками тієї нової української літератури визнає тільки поетів, що друкують свої твори у його журналі, т. зв. „вістниківську квадригу"... Це ніби ті, яким він „тринацять літ тому поставив домагання" „абсолютного динамізму", яке вони досі задовільно (для свого редактора) виконують. Полишім на боці справу чиїхось „домагань" до поетичної творчости, а підкреслімо що інше. Справу української літератури

*) Юрій Липа: Українська доба. В-во „Народній Стяг". 1936. Ц. 50 сот.

ний католицького короля не може приймати інших зобовязань. Орсіні виїхав з усією своєю дружиною до Сальо, над озером Гарда, провів там ціле літо, зробив кілька прогульок, перетомився і лякався за своє здоровля. Хотів іще провести кілька днів у Венеції. Його жінка, Вікторія, відрадила йому.

Дехто гадав, що Вікторія Аккорамбоні доглянула небезпеку для його життя і намовила його лишитись у Сальо, щоб виїхати з ним пізніше поза кордони Італії, нпр. Швайцарії, щоб на випадок його смерти забезпечити свою особу та своє майно. Князь після нової атаки недуги 10. листопада зараз прочув те, що має трапитись. Жаль йому було своєї нещасливої молодої жінки, що не мала ні імени, ні майна, зненавидженої володарями Італії та ріднею Орсініх. Як великий пан, що дотримує слова, сказав він списати заповіт. Залишив їй готівкою та в дорогоцінностях 100.000 піястрів, усі коні та карети, а дідичем решти свого майна зробив свого єдиного сина — Віржінія Орсіні, від першої жінки — сестри Франца І., великого князя Тосканії (тої самої, яку за згодою її братів, казав забити за віроломство).

Після наглої смерти свого чоловіка князя Орсіні, Вікторія Аккорамбоні, виїхала в товаристві свого брата Марселя та всієї княжої дружини до Падуї, до палати Фоскаріні, яку князь був наняв. Небавком приїхав туди до неї її брат Флямінію, що зазнавав ласки кардинала Фарнезе. Вікторія вжила заходів, щоб виплатили їй те, що записав їй чоловік. Князь рішив у заповіті, щоб у Римі або в іншому місті, за її вибором, купили їй палату за 10.000 піястрів і земський маєток за 6.000, щоб запевнили їй утримання та службу з 40 осіб.

Сіньора Вікторія рахувала дуже на приязнь князів Феррари, Фльоренції та Урбіно, ще й кардиналів Фарнезе та Медічі, призначених князем у заповіті виконавцями останньої його волі. Заповіт списав він у Падуї під доглядом славних професорів Паріцолі та Менокіо.

Спершу почався спір між Сіньорою Вікторією і князем Людовиком Орсіні щодо коней князя, чи це звичайне „предмети" чи ні, далі виринули труднощі щодо срібла, яке покійний князь дав Людовикові в застав за якісь позичені гроші. Ту справу рішив суд 23. грудня в неділю.

Тої самої ночі 40 людей вдерлось до дому Вікторії. Мали на собі полотняні дивні одяги так, щоб не можна було їх пізнати. Коли найшли княжну, один сказав: „Тепер мусиш умерти". І не дарувавши їй ні хвилини, хоч благала, що хоче помолитись, вбив їй штилет над лівою грудю. За той час інші шукали її братів — Марселі втік, бо не було його в хаті, другого пробили сто ударами. Злочинці залишили тіла на землі, ввесь дім у сльозах і втікли з коробкою, де були гроші та дорогоцінності.

Жандармерія підозріваючи, що це сталось з наказу або бодай за згодою князя Людовика, казала його покликати. Коли він хотів увійти до суду з 40-ма озброєними людьми, спинили його і сказали, що може взяти з собою тільки трьох-чотирьох. Та решта, коли він вводив, вдерлась туди за ним. Князь Людовик перед трибуналом жалувався на образу. Коли-ж Його Величність спитав його, чи знає що про смерть Сіньори Вікторії — сказав, що так і що сам видав наказ, щоб здали справоздання з усього судові. Попрохав дозволу, щоб міг вислати вістуна до Фльоренції з листом до князя Віржінія Орсіні, щоб повідомити його про душегубство і процес. Показав лист — фальшивий і йому дозволили. Висланого вістуна зупинили за містом і перетрусили; в халяві мав він іще другий лист, такий:

„До Віржінія Орсіні.

„ВДостойний Пане,

Ми виконали те, щодо чого мали умову і то так, що пошили в дурн добродія Тондіні (імовірно прізвище коменданта жандармерії, що вів слідство). Уважають мене за невинне ягня. Я зробив те особисто, отже не забудьте вислати негайно відомих людей".

Цей лист сильно обурив суддів; його вислали чимскоріше до Венеції; самі наказали зачинити ворота в місті та обсадити мури військом. Наложили велику кару на тих, що знають що про злочинців, а не повідомлять суд. 24. грудня опівночі, на сам Свят-Вечір приїхав з Венеції Альоіс Брагадіно з широким уповноваженням від сенату та наказом злопити за всяку ціну князя Людовика та всіх його людей, байдуже, чи живцем. Уповажнений Брагадіно та найвищі орґани влади зібрались у фортеці. Вся міліція дістала наказ зібратись у добрій зброї біля дому князя Людовик, по сусідству фортеці та костела св. Августина. На другий день (на само Різдво) оголосили в місті розпорядок, щоб ті, що мають зброю йшли до дому князя, інші можуть дістати зброю у фортеці. Хто передасть князя жандармерії, живого чи мертвого, дістане 2000 дукатів, а за кожного з його дружинників по 500.

На мурах появились валові рушниці, самопали та тяжкі гармати; з другого боку — їздців, на березі ріки Бренти лавки, шафи та вози, замість шанців, на ріці пороми з озброєними людьми. За той час прийшов від князя Людовика чемний лист, де він скаржився, що його обвинувачують і ставляться до нього як до ворога, не прослідивши справи. 27-го грудня трьох найчільніших шляхтичів як делеґати суду пішли до князя. Князь мав дома 40 людей, усіх бувальців-вояків, що приготовлялись уже до оборони. Шляхтичі запропонували князеві піддатись, бо тоді може рахувати на ласку. Князь відповів, що сам піде до суддів, коли зперед його дому заберуть вартових, і з тою умовою, щоб міг вернутись до палати. Судді відкинули ці пропозиції і делеґати знову заявили князеві, що коли не схоче піддатись беззастережно то вистрілами з гармат зрівняють його дім з землею. Князь відповів, що воліє смерть, ніж таку форму піддачі.

Влада дала знак до битви. Можна було знищити дім одною сальвою, але почали пробувати оглядно, може обложені піддадуться. Почали нищити колюмнаду перед домом, потім зруйнували мур задної фасади. З княжої палати відстрілювались без успіху. Князь Людовик кричав: „Битва! війна!" почав приготовляти кулі з цинових полумисків, але тоді виступила груба артилерія. Від першого вистрілу розвалилась частина дому і під румовищем упав сміливий бандит Пандольфо. Мав він на совісти смерть Вінкентія Вітеллі, якого пробив штилетом у повозі. Один чура підійшов до Пандольфа, коли той не міг рушитись і відрізав йому голову. Другий гарматній вистріл звалив одну стіну разом з ґрафом Монтемеліно. Полковник Льоренцо, що давав нераз докази своєї хоробрости, дуже привязаний до князя, не хотів умерти без помсти; але коли хотів вистрілити, язичок рушниці затявся — тоді його самого куля прошибла. Забрали йому гроші, пояс, рушницю, перстені та зрізали голову.

Князь побачивши, що найпевніші його люди впали, заломався. Його секретар і двірський маршал Філенфі дав знак білою хустиною з балькону, що піддається. Повели Філенфія до цитаделі „під рамя". При допиті сказав, що не винен нівчому, бо напередодні Різдва приїхав з Венеції, куди їздив у справах князя. Спитали його, скільки людей має князь, відповів „Двацять або трицять". Може подати вісім чи десять знаних, таких, як він, що засідали до стола з князем — інших волоцюг не знає.

Небавком артилерія з міських мурів почала грати. По домах по сусідству з княжою палатою сиділи вояки, щоб його прибічники не повтікали. Князь

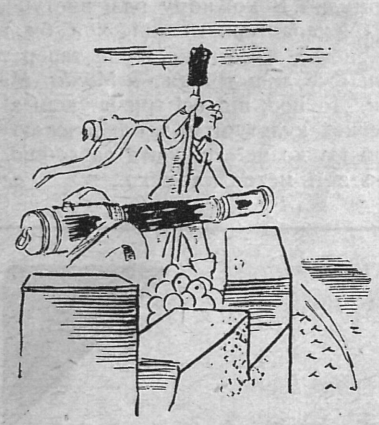

сказав своїм дружинникам, щоб боронились, доки не прийде від нього письмо з умовленим знаком і — піддався судовому намісникові. Не можна було його везти в кареті, згідно із звичаєм, така була глота — від людей і барикад. Пішов пішки серед сильно озброєних панів, кондотієрів, капітанів і шляхти; за ними йшла чета жандармів і міліції.

Ішов князь у чорному одязі, зі штилетом при боці та шаблею на рамені, з двірською позою та глумливою усмішкою: „Якби я хотів був боротись!" — немов би натякав, що міг був виграти.

Перед судом уклонився і сказав:

— Панове, я — полонений того шляхтича і дуже мені прикро за те, що трапилось і в чому я не винен.

Коли суддя наказав, щоб йому відобрали штилет, він сперся на балькон і почав обрізувати собі нігті ножичками, які там лежали. Спитали його, хто є в його домі. Назвав полковника Ліверото та ґрафа Монтемеліно, зазначуючи, що за спасення одного дав би 10.000 піястрів, за другого власну кров. Прохав, щоб помістили його в місці, як личить князеві і коли списали протокол, написав до своїх прибічників записку і передав їм на знак свій перстень.

Військо ввійшло до княжої палати, перетрусило її і 34 княжих людей відвели по двох до вязниці. Виявилось, що багатьох дружинників князя ще бракує; видали наказ, щоб ніхто не впускав їх до своєї хати, бо таку хату зруйнують і власникові її сконфіскують маєток, а ті, що їх видадуть дістануть 50 піястрів. Таким робом переловили багатьох.

Вчора вранці в день св. Степана всі сподівались, що будуть свідками, як князя Людовика стратять або довідаються, як його задушили у вязниці. Здивувались, що так не сталось, тим більше, що це птиця, якої не можна тримати довго у клітці. Та на другу ніч відбувся процес і на св. Івана перед світанком прийшла звістка, що цього пана задушили у вязниці і що вмер він приготований на смерть як слід. Тіло його перенесли негайно до катедри у супроводі священиків цього костела та о. о. Єзуїтів. Залишили його на цілий день посередині костела, щоб був видовищем для маси і прикладом для недосвідних.

На другий день перевезли його до Венеції, як бажав у заповіті і там його похоронили. У суботу повісили двох його людей — першого Фуріо Саворґано, другого якогось чуру. У понеділок повісили тринацятьох, серед них кількох з вищої шляхти. Казали, що ґраф Паґанелльо вбив Вікторію Аккорамбоні так жорстоко, як це ми описали. Не згоджувалося би це з тим, що князь Людовик признається у згаданому листі, що це він зробив власноручно; може хотів похвалитись.

Шибениця стоїть іще, чекаючи на дальших 19 засуджених, на перший будний день. Кат дуже втомлений, людям бракує віддиху на вид стільки сконів і тому відкладають екзекуцію. Мабуть нікому не дарують життя. Може тільки маршалкові двору Філенфі, який намагається доказати, що нічого не знав про цю подію.

Ніхто не пригадує собі, навіть, з найстарших мешканців Падуї, щоб колинебудь таким справедливим засудом, як цей позбавили життя нараз таку велику скількість людей. І венецькі володарі зеднали собі цим добру славу серед найбільше цивілізованих народів.

Перекл. **в-г.**

поставив Донцов сплощено, його „наша доба й література“ — це не „українська доба й література“, а „наша“, тісно „вістниківська“, література, якої потенції зумовлені „домаганнями“ провідника, а не індивідуальністю поодиноких авторів.

Проти такого замикання поняття „український“ у тісне гуртківство саме й виступив Липа. Він шукає не тих елементів, що розеднують поняття „український“, а тих, що обеднують. Для нього „наш“, „наша доба“ — це „популярний вираз, під яким можна перенести цілу контрабанду гуртківських ненавистей і симпатій“. За тим „наш“ — пише Липа — не відчуваємо навіть великого слова „Україна“, не відчуваємо ні раси, ні землі. Бачимо лише гурток „наших“, що хоче робити експерименти над Україною, бачимо людей, що в ім'я особистих амбіцій, або й просто інтересів калічать саме поняття її — і більш нічого. „Наш“ — це слово відділяння, утечі від поняття „єдність органічна“. Колиж добу назвемо українською, то в ній зміститься багато ріжних понять „наш“, „наша“. Те слово „український“ вказує на тягліть раси в віках, слово традиційне, яке треба вміти наповнити змістом нової життездатности.

Після таких розяснень, Липа розглядає ті елементи, що могли б дати зміст сучасному українству. Він говорить про національну кооперацію, про побутові традиції, релігійний світогляд із його течіями, соціялізм і т. п., та ніодному не надає він рішальної ролі у визначенні того змісту. Далі Липа переходить до сучасних доктрин, спиняється над фашизмом Мусоліні, Гітлера й Кемаля, що виріс із давніх мітів, і робить висновок, що запрошувати до наслідування їх, це просто запросини наслідувати те, чого не можна ніколи наслідувати — суть чужої раси. Та найважніше, що творці фашизму, які духово підбили свій край, це колишні фронтовики. Трагічністю української дійсности є саме те, що її доктрини творять невійськові. Липинський створив міт, свою доктрину клясократизму та трудової монархії, свою утопію, за якою послідовно не пішли навіть його однодумці. Донцов у свою чергу створив свою доктрину боротьби, та безоглядно й енергічно поборюючи ворогів України, він водночас не висуває ніякого позитивного українського змісту. Його „абсолютний динамізм“ це змагання не в ім'я чогось, а динамізм в ім'я інстинкту, відчування свого руху. Ця абсолютна формула не терпить біля себе ніяких індивідуальностей, передусім тих, що є запереченням, бодай частинним, абстракційної формули. В тій доктрині ледви чи змістилися б українські Данте й Кіплінги, яких Донцов викликає на сторінках свого журналу. Ще гірше, коли Донцов береться до історії України; він абсолютно неісторичний. Визначивши єдиний раз Україну, як „нарід бастард“, що повстав із схрещення двох культур, він механічно поділив дух української еліти на дві частини, квієтичну й динамічну, й, нічого не згадавши про динамічні роки 1917—23, історію українського націоналізму починає мало не від себе, від часу появи свого „націоналізму“. Та Україна не може бути засобом для абстракції, хочби і привабливої, а гордість українця, зроджена саме тими занедбаними великими роками війни, не хоче приймати доктрини безцільного динамізму. Саме покидання „Вістника“ його співробітниками діється може через цей своєрідний голод за позитивною Україною.

Україна не як самоціль, а як засіб — пише далі Липа — це поняття повинно жахом переймати кожного українця. Тому й важко приняти доктрину функціональної залежности не лиш від країв але й від таких абстракцій, як соціялізм, абсолютний динамізм, комунізм... Найважніше тепер — шукати себе, органічну індивідуальність України, для чого засобом є власна історія і західні ідеї. Від абстракцій треба перейти до живих українців. До тих українських людей треба підійти з прикільнішого, а не з маняцькою методою вандалізму. Не-знищити у власній расі все спорне вогнем і мечем, щоб потім будувати за вказівками програми, а перевиховання своїх братів по крови. Для цього треба погодитись і приняти ріжнородність усіх живих українських сил, дати висловитися всім тим, що репрезентують велику позитивну ідею, щоб дати велику єдність власній духовій расі. Тут — замало відділитись і протиставитись іншим, замало імпортувати світогляди, витворені і призначені для чужих. Річ у тому, щоб знайти те мірило (яке дав своїй расі м. і. Мусоліні, Гітлер, Кемаль), яке спровадило б групи й індивідуальности до органічного єднання, не на підставі канону й принципу, а на підставах, що походять із самої споріднености крови й духа.

Теоретики не зуміли побачити того, що є змістом слова „український“, не зуміли знайти в ньому того, що тривке й безсмертне, у своїх працях та нашвидку позичених теоріях вони відкидали зміст нації — крови і заслуг. Тут Липа пригадує важніші твори: нехлюйна розперізаність Винниченка, чужинецьке, урядовське верхоглядство Назарука, істеричне несприймання в „Листах“ Липинського, ніби наукове, методичне опльовування Томашівського і врешті порожнє місце і втеча в доктрину Донцова.

Флюїдом, кліматом українського, сучасного життя є тепер „прості, щоденні люди“, в яких українець знаходить рівновагу. Це мовчазна відданість, що веде до Великости українця..

Стільки Липа. Ми зумисне переповіли досить точно його гадки. Деякі з них нові, деякі він висловив уже у своїх попередніх писаннях, але вони щойно в цій книжці набрали — так сказати б правом контрасту до чужої теорії — пластичности й реальности. Автім гадки Липи проти „гуртківського“ сприймання України не відокремлені. Подібні гадки висловляв уже журнал „Ми“, або у деяких своїх нарисах Іванейко та інші.

Др. Донцов, як можна було сподіватись, живо, хоч загальниково зареаґував на книжку Липи, зачисляючи його до „частини нашої інтеліґенції, що найбільш бунтується проти слова форма“. Якщо йде про „бунт проти форми“, то можна др. Донцову рації не відмовити. Але ця форма — форма др. Донцова, Ю. Липа має свою власну. Своїми словами др. Донцов несвідомо тільки потвердив слова Липи, що „його (Донцова) формула не терпить біля себе ніякої індивідуальности, передусім тих, що є запереченням, бодай частинним, його абстракційної формули“. В кожному разі виступ Липи — характеристичний, хоч би тим, що „центр“ „Вістника“ буде тепер творити вже лиш трійця — Мухін, Маланюк, Донцов, що всі три вийшли з російської культури і з одночасною ненавистю до неї волочать за собою багато з її метод та духа. *сг.*

З НАШОЇ ДОБИ

Нові видання

Надіслані до Редакції книжки занотовуємо в цій рубриці. Рецензії вміщуємо тільки на книжки, які ми дістали в двох примірниках.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Барбе Д'Оревілі. **Чортиці.** Бібліотека „Діла“. Львів, 1936.

Юрій Косач. **Дивимось в очі смерти.** Париж, 1936.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ. КРИТИКА

D. Doroshenko: **Taras Shevchenko** the national poet of Ukraine. With preface by professor R. W. Seton - Watson, D Litt., F. B. A. Published by E. Wyrovyj, Prague, 1936.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Д. Варнак. **Таємниця організації.** Квартальник Вістника. Львів, 1936.

Боротьба новочасного Промегея. Накладом „Хліборбської Правди“. Чернівці, 1936.

Wacław Łypacewicz. **Stosunki polsko-czeskie.** — Nakładem Polskiego Instytutu Współpracy z Zagranicą. Warszawa, 1936.

ПРИРОДНИЧІ НАУКИ, МАТЕМАТИКА

Д-р Юліян Богачевський. **Гри класичні проблеми ґеометрії.** Приступна розвідка. Накладом автора.

ЕТНОҐРАФІЯ

Іван Буґера. **Українське весілля на Лемківщині.** Бібліотека Лемківщини. Львів, 1936.

ВИХОВАННЯ

М-р Роман Савицький. **Гри й забави** як практичні заняття в дошкільному віці дитини. Накладом Кооп. Народній Базар і Українська Книгарня. Станиславів, 1936.

РІЖНІ

Товариство „Просвіта“ в рр. 1933—1935. Звідомлення з діяльности за час від 1. січня 1933 р. до 31. грудня 1935 року. Накладом Т-ва „Просвіта“. Львів, 1936.

ЖУРНАЛИ

Світло й тінь. Ч. 5. Травень, 1936.

Кооперативна Республика. Ч. 6. Червень, 1936.

Наша Школа. Ч. 5. Травень, 1936. Ужгород.

Летіло 40 сорок...

На святі в рідним селі Франка Нагуєвичах прийшло до сутички між національно-демократичними впорядчиками свята і соціялістами, які виступали в обороні ідей Франка як соціяліста. Сидять земляки у львівській кавярні і ведуть дискусію на цю тему.

— Що бідний Франко сказав би на це, якби так жив! — обурюється один.

— Задеклямував би їм з „Мойсея“: „Народе мій, замучений, розбитий...“, і чекав би, чи бють браво.

*

— А знаєте, що я сподівався бачити вчора на святочній Академії в роковини смерти Петлюри багато більше народу. Хоч би тому, що це було у Великому Театрі. Люди в нас часто йдуть на льокаль, а не на імпрезу.

— Нічого дивного. Бракувало багато галичан, що беруть собі приклад з Петлюри.

— Яких галичан?

— Тих, що сказали собі: міг Петлюра проголосити désintéressement у справі Східної Галичини, можемо ми проголосити таке désintéressement у його справі.

*

Приходить до редакції один 105-відсотковий патріот і приносить статтю на тему культурних домагань українців у Львові. Цим разом це стаття про театр. Українці міста Львова повинні домагатись, щоб у Великому Міському Театрі йшли наперемінну польські вистави та українські і щоб у тих українських виступали польські актори, бо їх обовязком є вміти та вчитись по українськи.

— Добродію! чи ви знаєте про те, що ми не можемо навіть два-три рази в рік добитись дозволу, щоб нам відступили салю Великого Театру ввечір хочби на нашу виставу і що останній раз, коли нам її відступили в останній хвилині відобрали!

— Так, я це знаю. Але я ставлю ці наші справедливі домагання — —!

Редактор безрадний. Тоді його товариш помагає йому:

— Я гадаю, що статтю можемо помістити. Мусимо тільки додати ще, що домагаємось, щоб Міська Рада три рази на тиждень здіймала з педесталу на площі Марійській Міцкевича і ставила на це місце Шевченка.

*

На сходах зустрічаються два редактори: „Нової Зорі“ та „Комара“.

Редактор „Нової Зорі“:

— Що чувати пане товаришу?

Редактор „Комара“:

— Зле.

— А що таке?

— „Нова Зоря“ починає нам робити щораз більшу конкуренцію.

БАЛЬЗАМІЧНА СІЛЬ до ніг
Ґонсецького
з Когутиком
АҐЕПІН
примінюється до купелі ніг, при терпіннях спричинених нагнітками, ствердненнями шкіри, відтисками і і. — —

Справляємо помилки

Чернівців не Чернівець. Проф. Василь Сімович просить нас подати поправку, що у його статті „Симон Петлюра у Львові“ („Назустріч“, ч. 10, стор. 2) надруковано помилково „Чернівець“ замість „Чернівців“ (3-тя шпальта, 15-ий рядок). Це недогляд коректора, за що присимо вибачення.

В справі роковин Петлюри. У 10-тому числі „Назустріч“ в піднаголовку статті Володимира Дорошенка „Літературна діяльність Симона Петлюри“ надруковано „У 20-ліття смерти“. Ясно, що це помилка і повинно бути: „у 10-ліття“.

Ще про недруковану статтю Франка про формальний і реальний націоналізм. На прохання автора спростовуємо, що автор „Листа подорожнього“ Турист („Назустріч“, ч. 11, стор. 2) це не Коницький, а Володимир Антонович.

Гемороїдальні
„ВАРІКОЛЬ“
примінюється при гемороїдальних болях, кривавленні, свербленні печенні, при ґузах і в стані загальнім. — При зовнішних гемороїдах примінюється масть **„ВАРІКОЛЬ“** (д. Поповского).

Найкращий дарунок це — РІЧНИК „НАЗУСТРІЧ“

Адміністрація „Назустріч“ має ще невелику кількість річників „Назустріч“ з 1934-го і 1935-го року по ціні 10 золотих.

Нові передплатники і всі ті, що одержують „Назустріч“ в 1936-ому році можуть набувати попередні річники з опустом.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

Звичайна (півполотно) 2.20 зол.; з переплетом 3.20 зол.
Ціле полотно з золотим написом 3.— зол.; з переплетом 4.20 зол.
Перґамоїд (імітація скіри) 5.50 зол.; з переплетом 6.80 зол.
Почтова оплата за пересилку від 0.70 — 1.40 зол.

„НАЗУСТРІЧ“ Львів, Ринок 10.

ПОЯВИЛАСЯ НОВА КНИЖКА

БАРБЕ Д'ОРЕВІЛІ
ЧОРТИЦІ
5 несамовитих історій великого французького письменника

Ціна зол. 2·50, з почтовою пересилкою 3·— зол. — Замовляти в Адміністрації „Діла“, Львів, Ринок ч. 10. II-ий пов.

НІХТО НЕ МОЖЕ
ОБІЙТИСЯ
БЕЗ
УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЇ
що є справжньою книгою знання.
Три великі томи, це криниця відомостей про світ і Україну. Можна дістати на догідні сплати.
Замовляти:
ВИДАВНИЦТВО УЗЕ — КОЛОМИЯ.

Природним, лагідним та прочищаючим засобом є
„Швайцарські гіркі зела“
Ґонсецького.
Вживати при недугах: жолудка, кишок, нирок, печінки, здуттю живота, жовчевого каміння і нахилу до запору.

При зміні адреси просимо подавати стару адресу. Зміна адреси 50 гр.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення“) 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) в сотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщуеться по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч“, Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch“, Lwów, Rynok 10. Pologne. — Nasustritsch“ Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло“, Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ“.
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ